

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

РЕДОВАН ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ ЗА 2014. ГОДИНУ

Београд, март 2015.

Редован годишњи извештај

Повереника за заштиту равноправности за 2014. годину

Београд, март 2015.

Уредница

Проф. др Невена Петрушић, повереница за заштиту равноправности

Издавач

Повереник за заштиту равноправности

За издавача

Проф. др Невена Петрушић

Лектура

Ива Пивљаковић

Катарина Пиштељић

Коректура

Лекторско-коректорско одељење

Прелом

Јелена Панић

Штампа

ЈП „Службени гласник“

Тираж

300

Сви појмови употребљени у извештају у мушком граматичком роду обухватају
мушки и женски род лица на које се односе

Садржај

Уводна реч	9
Сажетак	13
1. О Поверенику за заштиту равноправности	18
1.1. Стратешки циљеви и изазови	19
1.1.1. Стратегија развоја институције за период 2012–2015. године.....	19
1.1.2. Изазови у раду.....	20
2. Нормативни оквир остваривања и заштите равноправности	24
2.1. Преглед важећих прописа	24
2.2. Нормативне измене у току 2014. године	26
3. Опис стања у остваривању и заштити равноправности	38
3.1. Извештаји ЕУ, међународних организација и уговорних тела ...	39
3.2. Истраживања о односу према дискриминацији у Србији	41
3.2.1. Главни налази истраживања о односу грађана према дискриминацији у Србији.....	41
3.2.2. Главни налази истраживања о односу представника јавне власти према дискриминацији у Србији	41
3.2.3. Истраживање ставова полицијских службеника о дискриминацији	42
3.3. Пракса Повереника за заштиту равноправности.....	43
3.4. Кључни проблеми у остваривању и заштити од дискриминације.....	45
3.4.1. Дискриминација на основу националне припадности ...	46
3.4.2. Дискриминација на основу инвалидитета	48
3.4.3. Дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС.....	50
3.4.4. Дискриминација на основу пола	50
3.4.5. Дискриминација на основу старосног доба	53
3.4.6. Дискриминација на основу сексуалне оријентације	55
3.4.7. Дискриминација избеглица, интерно расељених лица, миграната и тражилаца азила.....	56
4. Поступање Повереника за заштиту равноправности на сузбијању дискриминације	59
4.1. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла	64
4.1.1. Мишљења и препоруке.....	65
4.1.2. Парнице за заштиту од дискриминације.....	73
4.1.3. Кривичне пријаве.....	74

4.1.4.	Препоруке мера за остваривање равноправности	76
4.1.5.	Упозорења и саопштења	76
4.1.6.	Из медија	79
4.2.	Дискриминација на основу здравственог стања	81
4.2.1.	Мишљења и препоруке	82
4.2.2.	Препоруке мера за остваривање равноправности	84
4.2.3.	Мишљења на нацрте закона и општих аката	85
4.2.4.	Саопштења	86
4.2.5.	Из медија	87
4.3.	Дискриминација на основу старосног доба	87
4.3.1.	Мишљења и препоруке	88
4.3.2.	Препоруке мера за остваривање равноправности	90
4.3.3.	Саопштења	91
4.3.4.	Из медија	92
4.4.	Дискриминација на основу инвалидитета	92
4.4.1.	Мишљења и препоруке	93
4.4.2.	Препоруке мера за остваривање равноправности	99
4.4.3.	Саопштења	100
4.4.4.	Из медија	100
4.5.	Дискриминација на основу пола/рода	101
4.5.1.	Мишљења и препоруке	102
4.5.2.	Препоруке мера за остваривање равноправности	105
4.5.3.	Предлози за оцену уставности	107
4.5.4.	Упозорења и саопштења	109
4.5.5.	Из медија	111
4.6.	Дискриминација на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама	112
4.6.1.	Мишљења и препоруке	113
4.6.2.	Упозорења	115
4.7.	Дискриминација на основу брачног и породичног статуса	116
4.7.1.	Мишљења и препоруке	116
4.7.2.	Препорука мера за остваривање равноправности	117
4.7.3.	Предлози за оцену уставности	118
4.8.	Дискриминација на основу сексуалне оријентације	119
4.8.1.	Мишљења и препоруке	120
4.8.2.	Саопштења	122
4.8.3.	Из медија	124
4.9.	Вишеструка дискриминација	126
4.9.1.	Мишљења и препоруке	126
4.9.2.	Предлози за оцену уставности	131
4.10.	Дискриминација на основу других личних својстава	132
4.10.1.	Мишљења и препоруке	132

4.10.2. Прекршајне пријаве.	135
4.10.3. Препоруке мера за остваривање равноправности.	136
4.11. Исходи поступака.	137
4.12. Судски поступци.	149
4.13. Медији о другим активностима Повереника.	154
5. Сарадња Повереника.	157
5.1. Сарадња са организацијама цивилног друштва.	158
5.2. Сарадња са органима јавне власти.	162
5.2.1. Сарадња са Народном скупштином Републике Србије.	162
5.2.2. Сарадња са представницима извршне власти.	164
5.2.3. Сарадња са јединицама локалне самоуправе.	168
5.3. Међународна сарадња.	169
5.3.1. Сарадња са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (УНИЦЕФ).	171
5.3.2. Сарадња са Мисијом ОЕБС-а у Србији.	172
5.3.3. Сарадња са Саветом Европе.	173
5.3.4. Сарадња са Агенцијом Сједињених Америчких Држава за међународни развој (USAID).	174
5.3.5. Сарадња са Агенцијом УН за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women).	175
5.3.6. Сарадња са Европском мрежом тела за равноправност (EQUINET).	176
5.4. Остали видови сарадње.	177
6. Извршавање обавеза по Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја.	180
7. Извештај о извршењу финансијског плана.	182
8. Препоруке за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности.	185
Прилог: Статистички приказ рада Повереника у 2014. години.	191
Број предмета по годинама.	191
Број предмета у 2014. години.	191
Подносиоци притужби.	192
Физичка лица подносиоци притужби.	192
Остали подносиоци притужби.	192
Основ дискриминације (лично својство).	192
Основ дискриминације по броју (једно лично својство / више личних својстава).	196
Други основи.	196
Области друштвених односа на које се притужбе односе.	197
Област рада и запошљавања.	201

Поступање органа јавне власти.	203
Пружање услуга и/или коришћење јавних површина и објеката.	204
Јавно информисање и медији.	205
Образовање и стручно усавршавање.	207
Остале области.	208
Против кога су притужбе поднете.	209
Број притужби по регионима.	210
Исходи поступака.	210
Медијација.	210

УВОДНА РЕЧ

Поштоване народне посланице и народни посланици,

Поштовани читаоци и читатељке,

Пред вама је пети редовни годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2014. годину, којим се заокружује првих пет година рада ове институције и последња година петогодишњег мандата прве поверенице за заштиту равноправности, коју је Народна скупштина Републике Србије изабрала 5. маја 2010. године.

У протеклих годину дана Повереник је наставио да делује као самостални и независни државни орган специјализован за спречавање и заштиту од дискриминације, настојећи да у пуној мери остварује своју улогу централног институционалног механизма за сузбијање свих облика дискриминације. Ради остваривања овог циља, жртвама дискриминације био је доступан ефикасан, праведан, транспарентан и објективан поступак по притужбама због дискриминације, који је резултирао мишљењима и препорукама заснованим на домаћим и европским антидискриминационим стандардима. Таквим приступом Повереник је током петогодишњег периода рада утемељио стабилну и поуздану правну праксу, која свима може служити као ослонац и путоказ у примени антидискриминационих прописа.

Извештај пружа могућност да се упознате са резултатима рада које је Повереник у протеклој години остварио поступајући по притужбама због дискриминације и користећи друга своја законска овлашћења. Поред описа и оцене стања у остваривању равноправности правних субјеката, посебно припадника депривираних, маргинализованих и рањивих друштвених група, систематизовали смо и представили податке о случајевима дискриминације на којима смо радили. Из презентованих података можете сазнати ко је најчешће био дискриминисан и по ком основу, ко су били дискриминатори, и у којим областима је дискриминација била најучесталија. Ради стицања целовитог увида у однос друштва према дискриминацији, у извештају смо приказали и како су медији извештавали о случајевима дискриминације и пратили наш рад.

Важан сегмент извештаја чини приказ проактивног деловања Повереника на плану афирмисања принципа недискриминације, једнаких могућности и толеранције према националним, верским, сексуалним и другим мањинама и промовисања вредносног система у коме се разноликост људских идентитета у потпуности прихвата, поштује и уважава. Дат је преглед препорука мера за остваривање равноправности упућених органима јавне власти и

другим друштвеним актерима. Ове препоруке су усмерене на уклањање узрока структуралне, институционалне и индивидуалне дискриминације и стварање услова за успостављање стварне једнакости појединаца и друштвених група. Један број ових препорука био је садржан и у ранијим извештајима Повереника, а њихово понављање је узроковано чињеницом да нису уопште или нису у целости спроведене. Приказане су, такође, и пројектне активности спроведене уз подршку међународних организација и у сарадњи са организацијама цивилног друштва. Све ове активности израз су настојања Повереника да допринесе подизању свести јавности о проблему дискриминације, развијању културе људских права, једнакости и толеранције, да подстакне шире коришћење инструмената правне заштите од дискриминације и повећа видљивост институције Повереника и транспарентност њеног рада.

Извештај садржи и преглед међународне сарадње Повереника остварене у билатералним односима са аналогним телима за равноправност у европским државама и државама у региону, као и активним учешћем у раду релевантних међународних и европских институција, као што су Европска мрежа тела за равноправност (EQUINET), Европска комисија против расизма и нетолеранције (ECRI) и др. Ове активности су омогућиле размену добрих пракси на плану борбе против дискриминације и допринеле подизању стручних компетенција и капацитета службе Повереника. С друге стране, резултати међународне сарадње допринели су промоцији и добром позиционирању институције Повереника, што је, поред осталог, резултирало тиме да у октобру 2014. године институција Повереника буде домаћин семинара европских тела за равноправност, посвећеног посебним (афирмативним) мерама, који је окупио преко 150 учесника, а да помоћница поверенице Косана Бекер буде изабрана за чланицу Извршног одбора EQUINET-а.

У извештају је указано на најважнија ограничења, тешкоће и изазове са којима се Повереник и даље суочава у свом раду, а који отежавају остваривање његових законских дужности и овлашћења. Превазилажење ових ограничења и тешкоћа од кључне је важности за успешно остваривање мисије и улоге коју Повереник за заштиту равноправности има у правном поретку Републике Србије.

Евидентно је да друштвену стварност у Србији, с једне стране, обележавају толеранција и поштовање различитости, али су, с друге стране, дубоко укорени и раширени родни, етнички и други стереотипи и предрасуде и висок ниво социјалне дистанце према појединим националним, верским, сексуалним и другим мањинама, што су кључне препреке за успостављање стварне једнакости и пуне друштвене укључености свих друштвених група и појединаца. Зато је, и поред релативно задовољавајућег антидискриминационог правног оквира и бројих активности на плану спречавања и сузбијања

дискриминације, ова негативна и опасна друштвена појава још увек широко распрострањена у Србији. То потврђују бројна истраживања, као и пракса институције Повереника.

Имајући у виду да су владавина права, социјална правда, људска и мањинска права и недискриминација основни принципи прокламовани Уставом Републике Србије, имајући у виду чињеницу да су на путу до пуноправног чланства у Европској унији, за који се Србија определила, три кључне вредности и три кључна критеријума демократија, владавина права и поштовање основних права, неопходно је консолидовати и интензивирати напоре на спровођењу антидискриминационе политике у свим јавним секторима. То, између осталог, подразумева благовремено спровођење и праћење ефеката свих планираних мера и активности утврђених Акционим планом за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018, који је усвојен октобра 2014. године. Поред тога, од важности је доношење нових стратешких докумената којима ће се утврдити дугорочна и целовита политика државе у циљу спречавања дискриминације и стварања једнаких могућности за припаднике депривираних, маргинализованих и осетљивих друштвених група, као што су Роми, деца, старији и жене, будући да 2015. године престаје важење стратегија у овим областима, укључујући и стратегију за остваривање родне равноправности. У дефинисању стратешких приоритета, мера и активности потребно је узети у обзир налазе и препоруке Повереника, као и коментаре и оцене међународних тела која надзиру спровођење међународних уговора у Србији, као и Европске комисије. Сама израда стратешких докумената мора бити базирана на реалном стању, уз широк и транспарентан консултативни процес и пуну партиципацију организација цивилног друштва, посебно оних које се баве промоцијом и заштитом права мањинских и осетљивих друштвених група.

Надам се да ће овај последњи извештај, који подносим на крају свог петогодишњег мандата, бити подстицај да сви органи јавне власти, у сарадњи са организацијама цивилног друштва и другим друштвеним актерима, интензивирају рад на спречавању и сузбијању дискриминације у Србији и стварању услова за ефикасно и делотворно функционисање система заштите од дискриминације. Успешна антидискриминациона политика подразумева дугорочно, посвећено и координисано деловање свих друштвених актера на уклањању узрока дискриминације и јачање институција које делују у области људских права. Само таквим приступом равноправност, једнаке могућности и толеранција према националним, етничким, верским, сексуалним и другим мањинама могу постати општеприхваћене вредности, које друштво свесно прихвата, разумевајући да без њих нема мира, стабилности, добробити нити напретка заједнице. То је једини пут ка отвореном, модерном, праведном и инклузивном друштву, у којем је сваком

појединцу, независно од пола, националне и верске припадности, сексуалне оријентације, политичког уверења или било ког другог групног идентитета, омогућено да ужива једнака права и под једнаким условима учествује у друштвеној утакмици, користећи све ресурсе којима друштво располаже.

Др Невена Петрушић,
повереница за заштиту равноправности

САЖЕТАК

Током 2014. године Повереник за заштиту равноправности наставио је деловање на сузбијању свих видова, облика и случајева дискриминације и унапређивању равноправности, користећи сва своја законска овлашћења.

У току 2014. године Повереник за заштиту равноправности поступио је у 884 предмета. У поређењу са претходном годином, примљено је нешто мање притужби (666), али је број препорука мера за остваривање равноправности битно повећан, са 24 у 2013. години на 198 препорука мера у 2014. години. Издато је 109 мишљења, у 66 случајева утврђена је дискриминација, па су, уз мишљење, издате и одговарајуће препоруке, док је у 43 случаја дато мишљење да није било дискриминације. Поред тога, поднето је шест кривичних пријава, три предлога за оцену уставности и законитости, покренуте су две нове и вођено шест раније покренутих стратешких парница, поднет је један предлог за покретање прекршајног поступка, дата су два мишљења на нацрте закона и издато је 20 саопштења и шест упозорења.

Међу поднетим притужбама највише је оних у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност, а затим следе притужбе због дискриминације на основу етничког порекла, здравственог стања, старосног доба, инвалидитета и пола. Више од једне трећине притужби поднето је због дискриминације у поступку запошљавања или на радном месту, а иза њих су притужбе поднете због дискриминације у поступцима пред органима јавне власти, пружању јавних услуга и коришћењу објеката и површина, у образовању и стручном оспособљавању и др. Највише притужби поднето је против правних лица и државних органа. Повереник за заштиту равноправности и даље прима релативно велики број притужби које се односе на повреде закона које нису у надлежности Повереника, што показује да грађани још увек не разликују дискриминацију од других незаконитих поступања и нису у потпуности упознати са овлашћењима Повереника.

Повереник је наставио рад и активности на промовисању принципа равноправности и недискриминације, организовањем и учествовањем на предавањима и презентацијама, промотивним скуповима, конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима организација цивилног друштва. Ради остваривања овог циља, објављено је и шест књига, приручника и брошура. Запослени у стручној служби унапредили су своје професионалне компетенције, а сама институција Повереника постала је видљивија, приступачнија и доступнија.

Отворена је прва регионална канцеларија Повереника за заштиту равноправности у Новом Пазару, уз подршку града Новог Пазара, као и уз финансијску подршку Европске уније и Владе Швајцарске у оквиру Програма европског партнерства са општинама EU PROGRES. Отварање ове канцеларије подржала је Народна скупштина, чиме је становницима тог региона олакшан приступ Поверенику.

Настављена је и продубљена сарадња са независним телима и другим државним органима, сродним институцијама у иностранству, међународним организацијама, као и са организацијама цивилног друштва. Повереник је реализовао три пројекта, у партнерству са организацијама цивилног друштва и уз подршку међународних организација и страних амбасада. И у протеклој години Повереник је остваривао све погодности које пружа чланство у EQUINET-у и давао допринос развоју ове мреже. Ценећи овај допринос и пружајући пуну подршку раду Повереника, у октобру 2014. године одржан је у Београду семинар европских тела за равноправност, посвећен посебним (афирмативним) мерама.

У протеклом периоду медији су интензивније пратили рад Повереника и извештавали јавност о томе, и преносили саопштења, ставове и мишљења. Случајеви дискриминације и нетолеранције били су предмет медијских прилога, а најзаступљеније теме биле су дискриминација жена, ЛГБТ особа, особа са инвалидитетом и Рома.

Поверенику за заштиту равноправности одобрено је 68.951.000 динара у 2014. години, а Законом о буџету за 2015. годину за рад Повереника предвиђена су средства у износу од 72.633.000 динара.

Ради делотворног сузбијања дискриминације и успостављања ефективне равноправности, потребно је:

1. Без одлагања приступити изради стратешких докумената чије важење истиче у 2015. години, као што су Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање равноправности полова (2009–2015), Национални план акције за децу (2004–2015), Национална стратегија за унапређивање положаја Рома, Декада Рома (2005–2015), Национална стратегија о старењу (2006–2015), Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом (2013–2015), Стратегија о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања (2010–2015) и др. Новом Стратегијом о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања обавезно предвидети посебне мере које доприносе елиминисању социјалне искључености и дискриминације припадника рањивих група, а којима би се обезбедило да послодавци спроводе принцип једнаких могућности и недискриминације у раду и запошљавању.

2. Прописати обавезу „уродњавања“ свих јавних политика (gender mainstreaming), тј. интегрисање родне перспективе у јавне политике, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неправноправности и створили услови за транспоновање родне равноправности, као европске вредности, на кохерентан и систематичан начин. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу. Обезбедити доследну примену правила о родној анализи нацрта закона и других прописа и анализи њихових ефеката на жене и мушкарце.

3. Прописати обавезу свих органа јавне власти и приватних послодаваца да развију интерне механизме за сузбијање и заштиту од дискриминације, вођење родно балансиране кадровске политике и управљање националном, етничком, верском, језичком и другом разноврсношћу.

4. Интензивирати рад на спровођењу мера утврђених националним, покрајинским и локалним стратешким документима и акционим плановима, које треба да омогуће постизање пуне равноправности депривираних, рањивих и маргинализованих друштвених група: Рома, особа са инвалидитетом, старијих особа, избеглих и интерно расељених особа, сиромашних и других социјално угрожених особа, укључујући и децу и жене која припадају овим групама, како би се створили услови да ефективно уживају сва гарантована права, без било ког вида директне или индиректне дискриминације. У ове активности укључити представнике рањивих друштвених група.

5. Предузети све потребне мере како би састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти одговарао националном саставу становништва на њиховом подручју, повећањем броја запослених припадника националних мањина и њиховим школовањем и оспособљавањем за обављање послова.

6. Континуирано радити на едукацији судија, јавних тужилаца, полицијских службеника и запослених у државној управи и локалној самоуправи из области антидискриминационог права, како би се обезбедило да правосудни органи правилно и уједначено тумаче и примењују антидискриминационе прописе, у складу са међународним стандардима и праксом међународних правосудних институција, дајући тиме пуни допринос сузбијању дискриминације и заштити жртава дискриминаторног поступања.

7. Ускладити правне прописе којима су уређени услови и поступак регистрације нетрадиционалних верских заједница са домаћим и међународним стандардима о равноправности цркава и верских заједница, како би се спречила посредна дискриминација ових верских заједница и самих верника.

8. Без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима на основу којих ће запослени, ученик и треће лице препознати облике дискриминације у установи образовања и васпитања, и обезбедити све услове за његову примену.

9. Креирати и реализовати едукативне програме намењене наставницима, васпитачима и другим лицима запосленим у школама како би били обучени за препознавање и спречавање дискриминације, промовисање једнакости међу ученицима, активно супротстављање свим врстама дискриминације и спровођење инклузивног образовања.

10. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације. Из наставних материјала уклонити дискриминаторне садржаје и садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде.

11. Обезбедити једнаке могућности у приступу високом образовању младима из подзаступљених група, укључујући и особе са инвалидитетом, увођењем посебних мера и допуном стандарда за акредитацију високошколских установа у погледу приступачности простора, обезбеђивања асистивних технологија и одговарајућих сервиса за подршку студентима. Иницирати усвајање интерних правила о начину поступања у случајевима дискриминације у високошколским установама.

12. Креирати и реализовати едукативне програме намењене здравственим и другим радницима запосленим у здравственим установама, у циљу повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа који је забрањују. У сличне едукативне програме укључити саветнике за заштиту права пацијената и чланове локалних савета за здравље, као и за запослене у Републичком фонду за здравствено осигурање и филијалама фонда.

13. Креирати и реализовати едукативне програме намењене запосленима у социјалним установама у циљу повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа који је забрањују.

14. Обезбедити одговарајућу едукацију новинара у области антидискриминационог права.

15. Изједначити Републику Србију као послодавца за директне и индиректне буџетске кориснике са осталим послодавцима у погледу начина испуњавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом.

16. Уклонити из правних прописа све неадекватне и стигматизирајуће термине којима се означавају особе са инвалидитетом („слеп“, „глув“, „нем“, „хендикепирано лице“, „лице са посебним потребама“ и сл.) и заменити их

уједначеним и коректним терминима. У овом смислу допунити Јединствена методолошка правила за израду прописа („Службени гласник РС“, број 21/10).

17. Реформисати прописе о лишењу пословне способности у складу са савременим социјалним моделом инвалидитета и међународним стандардима у овој области, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом, уз одговарајућу подршку, на равноправној основи уживају сва гарантована права, укључујући и право на пословну способност.

18. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи који ће обезбедити делотворан приступ правди, без дискриминације по било ком основу, укључујући и приступ правди жртвама дискриминације.

19. Донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерстава, у складу са препорукама Савета Европе.

20. Креирати и реализовати едукативне програме намењене запосленима у инспекцијама рада на републичком, покрајинском и локалном нивоу како би били обучени за препознавање, и адекватно реаговање у случајевима дискриминације на раду и у вези са радом.

21. Приступити изменама и допунама Закона о забрани дискриминације у циљу постизања пуне усклађености са правним тековинама Европске уније, а посебно у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања, дефиниције посредне дискриминације и обавезе да се обезбеди разумно прилагођавање радног места за особе са инвалидитетом. Изменама и допунама закона такође осигурати да нови Повереник за заштиту равноправности буде изабран до истека мандата претходног, како не би дошло до застоја у раду овог независног државног органа.

22. Обезбедити континуитет рада институције Повереника за заштиту равноправности избором новог повереника до 5. маја 2015. године, када повереници истиче мандат.

23. Хитно обезбедити адекватан пословни простор за рад стручне службе Повереника и наставити са пружањем подршке у отварању регионалних канцеларија Повереника.

1. О Поверенику за заштиту равноправности

Усвајањем Закона о забрани дискриминације и установљавањем Повереника за заштиту равноправности, Република Србија је показала своје јасно опредељење за поштовање људских и мањинских права и сузбијање свих облика дискриминације у друштвеним односима. Тиме је учинила значајан корак ка имплементацији међународних и европских антидискриминационих стандарда.

Повереник за заштиту равноправности је самосталан и независан ино-косни државни орган, установљен Законом о забрани дискриминације,¹ са широким кругом законских овлашћења која га чине централним националним механизмом специјализованим за спречавање и сузбијање свих облика и видова дискриминације. Надлежност Повереника широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да ефикасно и делотворно спречава и штити од дискриминације и доприноси остваривању и унапређивању равноправности.

Народна скупштина Републике Србије изабрала је 5. маја 2010. године прву повереницу за заштиту равноправности, проф. др Невену Петрушић. Повереница је изабрана на период од пет година и њен мандат престаје 5. маја 2015. године.

Повереник је државни орган омбудсманског типа, ексклузивно надлежан да штити само једно људско право – право на равноправност. Он је, у суштини, орган парламента, јер му помаже да врши парламентарни надзор у материји заштите равноправности, али је и својеврсни „орган јавности“, односно цивилног друштва, чији је и сам део. Повереник нема ни наредбодавна ни репресивна овлашћења, нити одлучује о правима и обавезама правних субјеката, већ своју законску улогу остварује издавањем препорука, опомена, упозорења, извештајима, законодавним иницијативама и на друге начине.

Према одредбама Закона о забрани дискриминације, Повереник је надлежан да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере у случају непоступања по препорукама. Поред тога, овлашћен је да у јавном интересу покреће стратешке парнице за заштиту од дискриминације, да подноси прекршајне и кривичне пријаве, као и предлоге за оцену уставности и законитости. Повереник пружа информације подносиоцу притужбе о начинима заштите права на недискриминацију, а овлашћен је да препоручи и медијацију уколико оцени да је случај медијабилан.

¹ „Службени гласник РС“, број 22/09.

У остваривању своје превентивне функције, Повереник је овлашћен и дужан да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, препоручује органима јавне власти и другим лицима предузимање одговарајућих мера, прати спровођење закона и других прописа у области заштите равноправности и забране дискриминације, даје мишљења о нацртима закона и других прописа и иницира доношење нових прописа.

Повереник подноси редован годишњи извештај о раду Народној скупштини Републике Србије, који садржи и оцену стања у области заштите равноправности, а самоиницијативно или на захтев Народне скупштине подноси и посебне извештаје. Сваки извештај садржи препоруке за предузимање мере у циљу превазилажења уочених слабости и делотворнијег спречавања и сузбијања дискриминације.

Самосталност и независност Повереника за заштиту равноправности представљају основне постулате и кључне претпоставке за успешно остваривање његове друштвене улоге. Зато сваки покушај утицаја на рад ове институције представља акт нарушавања њене независности, без обзира на то да ли долази од органа јавне власти, организација цивилног друштва или приватног сектора, а изјаве и радње које су усмерене на застрашивање и угрожавање личне безбедности Повереника морају бити озбиљно схваћене, истражене и санкционисане.

1.1. Стратешки циљеви и изазови

1.1.1. Стратегија развоја институције за период 2012–2015. године

Повереник за заштиту равноправности донео је 2012. године трогодишњу Стратегију развоја институције. Стратегија је настала као резултат потребе да се дефинишу приоритети рада Повереника, у циљу унапређивања деловања и успешног остваривања мисије Повереника. Као кључна полазишта и начела утврђени су: независност, поштовање различитости, професионалност и транспарентност, перманентна едукација запослених, доступност и инклузивност. Наша визија је Србија као отворено и толерантно друштво равноправних људи које свима пружа једнаке могућности, а мисија искорењивање свих облика дискриминације и остваривање пуне равноправности у свим областима друштвеног живота.

Имајући у виду политичке, економске, друштвене и друге околности у којима Повереник за заштиту равноправности делује, а посебно узимајући у обзир потребу да се широко распрострањена и дубоко укореена дискриминација препозна и искорени, Повереник је у стратегији развоја институције

утврдио четири приоритета: а) делотворно сузбијање и заштита од дискриминације; б) повећање видљивости и доступности институције Повереника; в) подизање свести јавности о дискриминацији и г) ефикасна и функционална служба Повереника. У стратегији су мапирани друштвени актери са којима треба успоставити сарадњу и од којих се очекује да доприносе спречавању и сузбијању дискриминације у Србији, у складу са својим овлашћењима и друштвеном улогом.

С обзиром на то да је у току трећа година имплементације Стратегије развоја Повереника за заштиту равноправности, 2015. године биће анализирани остварени резултати у контексту пројектованих циљева и тешкоћа и изазова са којима смо се сусретали, што ће бити полазни основ за израду нове стратегије за наредни период, уз пуно учешће свих запослених у стручној служби Повереника.

1.1.2. Изазови у раду

У Србији је успостављен задовољавајући правни и стратешки оквир за спречавање дискриминације и остваривање равноправности. Изградња антидискриминационе праксе и сам рад институције Повереника праћени су бројним изазовима и тешкоћама, који проистичу из целокупног друштвеног контекста и услова у којима се одвија рад Повереника.

Истраживања „Однос грађана према дискриминацији у Србији“, која је Повереник за заштиту равноправности спровео током 2012. и 2013. године, према методологији коришћеној у истраживањима која је УНДП спровео 2009. и 2010. године, показала су да у нашем друштву постоји висок степен нетолеранције и социјалне дистанце према одређеним мањинским групама, што је један од кључних изазова у раду. Такође, изазове представљају и још увек доминантне традиционалне вредности и дискриминаторни ставови који се веома споро мењају, непознавање антидискриминационих прописа, недовољно разумевање самог појма дискриминације, као и непознавање улоге и надлежности Повереника. С друге стране, истраживање „Однос представника јавне власти према дискриминацији у Србији“, које је спроведено крајем 2013. године, показало је да се ставови представника органа јавне власти према дискриминацији битно не разликују од ставова опште популације. Између осталог, ово истраживање је показало да 22% представника извршне и законодавне власти у Србији не зна да је дискриминација законом забрањена.

Имајући у виду овакав друштвени контекст, било је потребно развити низ активности које доприносе подизању свести и сензибилисању јавности за проблем дискриминације, промовишу равноправност, различитост

и толеранцију, кроз повећање нивоа знања о самом феномену дискриминације и њеним појавним облицима, као и о антидискриминационим прописима и овлашћењима и улози Повереника за заштиту равноправности у правном систему Републике Србије. Поред бројних предавања и радионица, велики сегмент ових активности чини рад на изради и публиковању едукативних материјала, намењених појединим циљним групама и најширој јавности. Велику подршку у едукативном и промотивном раду пружио је ИПА пројекат „Спровођење антидискриминационих политика“, у оквиру којег је припремљен и спроведен програм обуке и израђен одговарајући приручник за будуће тренере који ће обучавати представнике локалних организација цивилног друштва за пружање подршке и правне помоћи рањивим групама у случајевима дискриминације.

Један од изазова у раду Повереника јесте и однос медија према дискриминацији. Наиме, поједини медији не показују довољну заинтересованост за проблем дискриминације, а има и оних који својим прилозима подстичу и шире стереотипе и предрасуде према појединим мањинским групама. Имајући у виду утицај медија на формирање ставова јавног мњења, Повереник је предузео низ активности како би успоставио партнерски однос са медијима и допринео повећању нивоа знања и разумевања антидискриминационих стандарда, подстичући их на тај начин да својим прилозима промовишу људска права, недискриминацију и толеранцију.

Пет протеклих година обележено је интензивним радом на изградњи и јачању стручних и кадровских капацитета стручне службе Повереника. Ограничавајући чинилац у јачању капацитета и даље представља недостатак простора за рад стручне службе. Повереник за заштиту равноправности, ни после пет година од формирања, нема одговарајући пословни простор. Недостатак простора условио је да рад пријемне канцеларије буде организован у посебном простору, на локацији која је физички одвојена од службених просторија Повереника, што отежава координацију рада и квалитетно испуњавање обавеза у погледу информисања и саветовања грађана. Ове неповољне околности значајно отежавају потпуно, квалитетно и правовремено обављање законских дужности Повереника, а прете да угрозе остваривање саме мисије и улоге која је овом органу поверена. Наиме, директна последица недостатка простора јесте и недовољан број запослених у стручној служби, у којој и даље ради трећина од укупног броја државних службеника предвиђених актом о систематизацији на који је сагласност дала Народна скупштина РС. У протеклој години путем конкурса запослено је осам лица, од тога двоје у Новом Пазару, тако да у стручној служби сада ради укупно 24 запослених, што није ни приближно довољан број, посебно ако се има у виду перманентно повећање обима посла. Када је реч о стручним капацитетима запослених, евидентно је повећање нивоа њихових стручних знања

и вештина, које стичу путем различитих облика формалног и неформалног образовања. Захваљујући чланству у Еквинету – Европској мрежи тела за равноправност, запослени су активно укључени у рад радних група ове мреже, што омогућава размену искустава, упознавање са антидискриминационом праксом и стандардима рада других тела за равноправност. Упркос изазовима који прате развој институције, знање, посвећеност, тимски рад, мотивација и ентузијазам запослених, њихова професионалност и спремност да се максимално ангажују представљају покретачку снагу институције Повереника.

Један од перманентних изазова у раду Повереника јесте повећање доступности институције. Простор за рад прилагођен је особама са оштећеним слухом и видом и учињен је доступним особама које за кретање користе колица накнадном уградњом рампе. С обзиром на то да се пословни простор налази у стамбеној згради, рампа је постављена на степеништу које користе сви станари, што изазива њихово негодовање због сужавања простора и ометања слободног кретања. Проблем доступности институције додатно отежава и недостатак паркинг места за странке, партнере и госте Повереника.

У протеклом периоду Повереник је настојао да повећа доступност институције на подручју Србије оснивањем регионалних канцеларија. Марта 2014. године отворена је прва регионална канцеларија у Новом Пазару, уз подршку UNOPS EU Progres пројекта, UN Women-а и града Новог Пазара, који је уступио на бесплатно коришћење пословни простор у ул. Косанчићева бб, површине 28,83м², на период од пет година. У канцеларији су путем конкурса запослене две особе. Захваљујући финансијској подршци UNOPS EU Progres пројекта, успешно је спроведена обука запослених у седишту Повереника, као и супервизија њиховог почетног рада. Усвојен је и програм рада, који обухвата рад на предметима, пружање саветодавних услуга, као и едукативне и промотивне активности у Новом Пазару, Рашкој, Сјеници и Тутину. Иако је планирано отварање још три регионалне канцеларије, кроз подршку ИПА фондова, у оквиру секторског програмирања за 2013. годину, одлагање почетка реализације Твининг пројекта, на који је Повереник упућен, довело је до померања активности које је потребно предузети како би се обезбедили услови за оснивање нових канцеларија.

Недовољан број запослених, узрокован недостатком простора, био је ограничавајући фактор и у спровођењу едукативних и промотивних активности. Упркос томе, у току 2014. године, уз максимално ангажовање запослених, настављен је интензиван рад на промовисању равноправности, толеранције и недискриминације. Запослени у стручној служби одржали су бројна предавања и радионице, и учествовали на конференцијама, тренинзима и стручним скуповима. Рад Повереника представљен је у многим местима широм Србије, на бројним скуповима и састанцима са представницима

локалних самоуправа, привредних субјеката и представника струковних организација и удружења грађана. Ове активности довеле су до повећања видљивости институције, бољег препознавања дискриминације и повећања нивоа знања о инструментима правне заштите, као и до раста поверења у институцију Повереника, што је допринело повећању броја предмета и обраћања грађана.

Протекли период обележили су напори да се унапреде организациони и функционални аспекти рада Повереника. Унапређен је начин руковања предметима како би се успоставио делотворан систем управљања квалитетом. Ради повећања ефикасности рада припремљен је нацрт новог Пословника о раду, као и нацрт новог Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника за заштиту равноправности, уз подршку експерата ангажованих у оквиру ИПА пројекта „Спровођење антидискриминационих политика“.

У раду на предметима Повереник је био принуђен да решава многа спорна правна питања која се јављају због непрецизности, недоречености и неусклађености прописа и пропуста законодавца да изричито регулише одређена питања. Поводом најзначајнијих спорних правних питања Повереник је организовао и консултативне састанке са угледним правним стручњацима. Иако је у оквиру ИПА пројекта „Спровођење антидискриминационих политика“, било планирано одржавање стручног скупа посвећеног критичком разматрању одређених законских решења, овај скуп није одржан, а разлози због којих се од организације скупа одустало нису познати Поверенику.

У протеклом периоду забележен је напредак у спровођењу препорука које Повереник даје у појединачним случајевима дискриминације лица и групе лица. Одређени напредак је видљив и у погледу остваривања препорука за предузимање мера за унапређивање равноправности. Када је реч о општој јавности, мишљења Повереника углавном наилазе на одобравање, али она у којима се указује на дискриминацију припадника појединих националних и верских мањина, а посебно ЛГБТ популације, понекад изазивају негативну реакцију екстремних десничарских организација и појединаца, што резултира разноврсним организованим нападима на личност поверенице, у циљу нарушавања угледа, ауторитета и кредибилитета саме институције.

Упркос свим изазовима и тешкоћама, Повереник успешно остварује планиране циљеве, уз сарадњу и подршку организација цивилног друштва, међународних организација и других друштвених чинилаца. Захваљујући томе, домаћа јавност, као и међународни актери, препознају значај и улогу Повереника за заштиту равноправности, као националне институције која ужива све веће поверење и остварује све запаженије резултате на плану спречавања сузбијања дискриминације и промовисања равноправности и толеранције.

2. Нормативни оквир остваривања и заштите равноправности

2.1. Преглед важећих прописа

Протеклих година Република Србија је, разумевајући важност принципа недискриминације, изградила ваљан антидискриминациони правни оквир. Усвојила је и учинила делом свог законодавства најважније универзалне и регионалне споразуме у области људских права и радила на усвајању и примени факултативних протокола уз ове споразуме.

Дискриминација је забрањена Уставом Републике Србије,² који у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Поред тога, Устав утврђује да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Донети су општи и посебни антидискриминациони закони: Закон о забрани дискриминације (2009),³ Закон о заштити права и слобода националних мањина (2002),⁴ Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (2006)⁵ и Закон о равноправности полова (2009).⁶ Забрана дискриминације садржана је у многим законима којима се уређују поједине области друштвених односа: Закон о раду (2005),⁷ Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом (2009),⁸ Закон о здравственој заштити (2005),⁹ Закон о основама система образовања и васпитања (2009),¹⁰ Закон о основном образовању и васпитању (2013),¹¹ Закон о средњем васпитању и образовању

2 „Службени гласник РС“, број 98/06.

3 „Службени гласник РС“, број 22/09.

4 „Службени лист СРЈ“, број 11/02, „Службени лист СЦГ“, број 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС“, број 72/09 – др. закон.

5 „Службени гласник РС“, број 33/06.

6 „Службени гласник РС“, број 104/09.

7 „Службени гласник РС“, бр. 24/05, 61/05 и 54/09.

8 „Службени гласник РС“, број 36/09.

9 „Службени гласник РС“, бр. 107/05 и 72/09 – др. закон.

10 „Службени гласник РС“, број 73/09.

11 „Службени гласник РС“, број 55/13.

(2013),¹² Закон о црквама и верским заједницама (2006),¹³ Закон о правима пацијената (2013),¹⁴ Закон о заштити лица са менталним сметњама (2013)¹⁵ и др. Кривичноправна заштита од дискриминације уређена је Кривичним закоником Републике Србије,¹⁶ који прописује више кривичних дела у вези са забраном дискриминације и прописује да мржња због припадности раси и вероисповести, због националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета представља отежавајућу околност за сва кривична дела почињена из мржње (члан 54а Кривичног законика), осим ако она није прописана као обележје кривичног дела. На тај начин појачана је кривичноправна заштита жртава које припадају појединим рањивим друштвеним групама, у случајевима када је извршење дела мотивисано мржњом.

Као кандидат за чланство у Европској унији, Србија се налази у процесу усаглашавања законодавства са правним тековинама Европске уније. Антидискриминациони прописи који су претходних година усвојени углавном су усклађени са законодавством ЕУ, укључујући Повељу о основним правима у ЕУ из 2007, Директиву 2000/43/ЕЦ, којом се спроводи принцип једнаког третмана свих особа без обзира на расно или етничко порекло, Директиву 2000/78/ЕЦ, којом се установљава општи оквир за равноправан третман у запошљавању, Директиву 2006/54/ЕЦ Европског парламента и Савета о спровођењу једнаког третмана мушкараца и жена у погледу запослења и занимања, Директиву Савета 2004/113/ЕЦ за спровођење принципа једнаког третмана мушкараца и жена у погледу доступности и испоруке добара и услуга и др. Ипак, постоји потреба да се домаћи антидискриминациони прописи у потпуности усагласе са антидискриминационим прописима и стандардима ЕУ. На то је указано и у Годишњем извештају Европске комисије о напретку Србије за 2014. годину, при чему је посебно апострофирана потреба да се прецизира обим изузетака од начела једнаког поступања, редифинише појам посредне дискриминације и утврди обавеза разумног прилагођавања за запослене са инвалидитетом.

За даљи развој и унапређивање антидискриминационог законодавства и антидискриминационе политике од важности су и стратешки документи ЕУ, којима су утврђени циљеви и приоритети деловања ЕУ у појединим областима: Европска стратегија за особе са инвалидитетом (2010–2020), Европска платформа за борбу против сиромаштва и социјалне укључености и Стратегија за равноправност жена и мушкараца (2010–2015).

12 „Службени гласник РС“, број 55/13.

13 „Службени гласник РС“, број 36/06.

14 „Службени гласник РС“, број 45/13.

15 „Службени гласник РС“, број 45/13.

16 „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05 – испр. 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 и 108/14).

2.2. Нормативне измене у току 2014. године

У 2014. години антидискриминациони закони нису мењани, али је усвојено неколико закона који садрже извештај број правила од значаја за заштиту равноправности и борбу против дискриминације. У тексту који следи дат је преглед релевантних прописа садржаних у супсидијарним законима којима су унете измене у антидискриминациони правни оквир. Поред тога, представљени су и акти Владе Републике Србије који су од значаја за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности.

Законом о изменама и допунама Закона о националним саветима националних мањина¹⁷ из 2014. године, која је била изборна година за националне савете националних мањина, измењен је Закон о националним саветима националних мањина из 2009. године. Основни циљ измена био је да се допринесе унапређењу рада националних савета, као и бољој заштити и остваривању права припадника националних мањина који бирају националне савете. Досадашња примена закона и његова анализа указали су на низ проблема у вези са конституисањем савета, мандатним периодом, разлозима за престанак мандата, обавезом нових избора после превременог престанка мандата и др. Уставни суд је у јануару 2014. донео одлуку којом је прогласио неуставним поједине одредбе Закона о националним саветима националних мањина које се тичу надлежности националних савета.¹⁸ Измене закона нису пружиле задовољавајуће одговоре на сва отворена питања, те је нужно приступити новим изменама и допунама овог закона, како би се на адекватан начин, у складу са одлуком Уставног суда, регулисала овлашћења националних савета и унапредила законска решења чија примена у пракси изазива потешкоће.

Усвојен је Закон о посредовању у решавању спорова,¹⁹ којим је регулисана област алтернативног решавања спорова. Нова законска решења пружају шири простор за примену посредовања, укључујући и посредовање у правним стварима са страним елементом, што је у складу са Препоруком РЕЦ/2002/10 Комитета министара Савета Европе. У току јавне расправе Повереник је упутио мишљење о појединим одредбама Радне верзије закона, указујући на решења која могу отежати примену метода посредовања у случајевима дискриминације. Поред осталог, указано је на потребу да се посредовање измести из контекста правосуђа и отвори шири простор за примену посредовања као метода за мирно решавање спорова, како би се искористили његови потенцијали на плану промовисања културе мира и

17 „Службени гласник РС“, број 55/14.

18 Одлука Уставног суда од 16. јануара 2014. године, ИУз-882/2010 („Службени гласник РС“, број 20/14).

19 „Службени гласник РС“, број 55/14.

толеранције. Сагласно томе, препоручено је креирање правила која ће подстаћи развој посебних видова медијације, укључујући и медијацију у случајевима дискриминације и медијацију у заједници, као и развој разноврсних профила медијације, као што су фацитативна, интересно оријентисана, евалуативна, трансформативна и др. У погледу решења да се споразуму о решавању спора путем посредовања призна снага извршне исправе, Повереник је указао да овакво правило отежава примену медијације као метода за мирно решавање случајева дискриминације у оквиру службе Повереника за заштиту равноправности, будући да, сагласно Закону о забрани дискриминације, посредовање на које Повереник упућује подносиоца притужбе и лице против којег је притужба поднета представља алтернативу поступку пред Повереником, чији је исход мишљење и препорука, а не алтернативу судском поступку. По мишљењу Повереника, правило по којем споразум о решавању спора има снагу извршне исправе није адекватно, јер ће стране додатно одвратити од посредовања на које их упућује Повереник, а којем се обраћају ради давања мишљења и препоруке, из страха да им се тако затвара пут парнице. С друге стране, неопходно је имати у виду да медијатори могу бити лица различитих образовних профила и професија, која нису у стању да испитују садржину споразума склопљеног у поступку медијације с аспекта принудних прописа, јавног поретка, правила морала и добрих обичаја, јер то могу чинити само правнички образовани медијатори. У мишљењу које је дао, Повереник је препоручио да се са листе услова за бављење медијацијом елиминише висока стручна спрема, која не само да није гаранција да ће неко бити успешан медијатор, већ овај услов ставља у неједнак положај особе без високе стручне спреме, што посебно погађа особе из оних мањинских друштвених група које имају тешкоће у приступу високом образовању, као што су припадници ромске националне мањине, особе са инвалидитетом и др., међу којима је много мање високообразованих у односу на број образованих у општој популацији. Истовремено, оваквим правилом припадници ових друштвених група, као корисници услуга посредовања, ограничавају се и у праву да за медијатора изаберу припадника/цу своје мањинске групе, што изазива посебно штетне последице у случајевима када је, због специфичних обележја самих страна, потребно да медијацију спроводе комедијатори, како би се успоставио одговарајући „баланс моћи“. Кад је у питању медијација у случајевима дискриминације, веома је значајно да медијатори буду лица која долазе из свих сегмената друштва, која добро познају положај мањинских група, њихове културне карактеристике и односе у заједници у којој мањинске групе долазе у свакодневни контакт са већинском популацијом. То је посебно важно када се медијација спроводи у случајевима дискриминације групе лица због њиховог личног својства, а нарочито онда када се она огледа у узнемиравању, понижавању и/или изражавању отворене нетрпељивости. Нажалост, мишљење и препоруке које је Повереник дао

наишли су на игнорисање, тако да су у коначном тексту закона задржана сва неадекватна решења на која је Повереник указао.

У мају 2014. године усвојен је Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку.²⁰ Чланом 2. овог закона измењен је члан 35. Закона о парничном поступку који регулише састав суда прописивањем правила да у споровима за заштиту од дискриминације суди судија појединац. Измењене су одредбе и члана 85. ст. 2. и 3. ЗПП којима је дефинисано ко може бити пуномоћник парничне странке прописивањем правила по којем пуномоћник физичког лица може бити адвокат, крвни сродник у правој линији, брат, сестра или брачни друг, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе који је дипломирани правник са положеним правосудним испитом, док пуномоћник запосленог у спору из радног односа може бити и представник синдиката чији је запослени члан, под условом да је дипломирани правник са положеним правосудним испитом. Повереник за заштиту равноправности поднео је предлог за оцену уставности и законитости одредбе из члана 85. став 2. ЗПП, која, по оцени Повереника, није у сагласности са одредбом члана 21. Устава, којим је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, као и са одредбом члана 62. став 5. Устава, према којој је ванбрачна заједница изједначена са браком, у складу са законом, као и да је у супротности са прописима о забрани дискриминације садржаним у чл. 4. и 8. Закона о забрани дискриминације. У предлогу за оцену уставности Повереник је стао на становиште да су одредбом члана 85. став 2. Закона о парничном поступку стављена у неравноправан положај лица која су склопила ванбрачну заједницу у односу на лица која су склопила брачну заједницу, а њихов различит третман нема објективног и разумног оправдања, због чега је цитирана одредба несагласна са уставном и законским нормама о забрани дискриминације. Ускраћивањем могућности да пуномоћник, осим брачног, може да буде и ванбрачни партнер/партнерка извршена је дискриминација на основну личног својства – брачног статуса, јер не постоји сразмера између циља који се предложеним законским решењем жели остварити и последица које овакво решење изазива.

У мају 2014. године донет је Закон о изменама и допунама Закона о ванпарничном поступку,²¹ који је увео одређена побољшања у поступак лишавања пословне способности. Међутим, ове измене нису омогућиле адекватно извршавање обавеза које Србија има према Конвенцији УН о правима особа са инвалидитетом. Изменама Закона о ванпарничном поступку није укинута потпуно лишење пословне способности, нити је спречен потенцијални сукоб интереса у поступку, као ни одређивање мере лишења са најкраћим могућим

²⁰ „Службени гласник РС“, број 55/14.

²¹ „Службени гласник РС“, број 55/14.

роком трајања, што је била дужност државе, имајући у виду обавезе преузете конвенцијом. Осим Конвенције о правима особа са инвалидитетом и праксе Европског суда за људска права, препоруке Високог комесара Савета Европе и Комитета за права особа са инвалидитетом постављају веома јасне захтеве када је у питању пословна способност особа са инвалидитетом. Приликом пројектовања законских решења ови захтеви нису узети у обзир, а игнорисана је и чињеница да је равноправност особа са инвалидитетом гарантована Уставом Републике Србије, Законом о забрани дискриминације и Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, те да лишење пословне способности особа са интелектуалним и психосоцијалним инвалидитетом, као посебно осетљивим и вишеструко угроженим групама, њих онемогућава у најразличитијим активностима и доношењу одлука и у великој мери утиче на њихов свакодневни живот. Изменама је уведен обавезан период преиспитивања одлуке о лишењу пословне способности (период проверавања), али не и ограничено временско трајање мере и њено свођење на најмање могуће трајање. Анализа измена закона показује да се цео поступак и даље заснива на потпуном лишењу пословне способности, док је делимично лишење и даље изузетак, а и недовољно је прецизно регулисано. Овим изменама нису решени проблеми претходног законског решења и праксе судова, већ се и даље подржава „медицински“ приступ инвалидитету, који је у међународном законодавству и пракси увелико превазиђен. Упркос обавези Републике Србије да особама са инвалидитетом обезбеди уживање пословне способности на равноправној основи са другима у свим аспектима живота, задржан је приступ који се заснива на ограничењу права, без увођења механизма који би обезбедили подршку при доношењу одлука о питањима која утичу на живот особа са инвалидитетом. Све ово указује да је неопходна темељна реформа у овој области, уз пуно уважавање међународних стандарда и антидискриминаторних прописа, а нужно је истовремено мењати процесноправне и материјалноправне норме²² које регулишу ову област.

Закон о извршењу кривичних санкција,²³ усвојен маја 2014. године, уводи у правни систем судију за извршење кривичних санкција, којег познаје већина законодавстава држава европско-континенталног система, и чије увођење треба да омогући бољу правну заштиту лицима лишеним слободе. Поред тога овај закон, за разлику од претходног, прописује да је сврха извршења кривичних санкција рехабилитација осуђених лица, а не ретрибуција. Према одредбама ранијег закона, сврха примене кривичних санкција била је сузбијање дела којима се повређују или угрожавају човек и основне друштвене вредности, а која се остваривала путем извршења правноснажних и извршних судских

22 Пре свега Породични закон у делу у којем регулише институте пословне способности и старатељства.

23 „Службени гласник РС“, број 55/14.

одлука. Сада је генерална и специјална превенција сврха извршења кривичних санкција. С аспекта забране дискриминације значајан је члан 7. којим је прописано да лице према коме се извршава кривична санкција не сме бити стављено у неравноправан положај због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичких и других уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, образовања, друштвеног положаја или другог личног својства. Поред тога, чланом 34. прописано је да судија за извршење штити права притвореника, осуђеника, лица којем је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана или обавезног лечења алкохоличара када се спроводи у заводу, надзире законитост у поступку извршења кривичних санкција и обезбеђује равноправност и једнакост ових лица пред законом.

Сличну одредбу о забрани дискриминације садржи и Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера,²⁴ који је усвојен маја 2014. године. Наиме, овај закон, који је усвојен у циљу регулисања извршења алтернативних санкција и мера посебним прописом и у циљу усклађивања са међународним стандардима у овој области, у члану 4. прописује положај лица укљученог у извршење. Лице према којем се спроводи извршење не сме бити стављено у неравноправан положај због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичких и других уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, образовања, друштвеног положаја, сексуалне оријентације или другог личног својства.

Током 2014. године усвојен је и Закон о потврђивању амандмана на члан 20. став 1. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена,²⁵ којим је Србија подржала продужење трајања заседања Комитета за елиминисање дискриминације жена предложено амандманом, у циљу правовременог разматрања извештаја држава чланица и спровођења осталих обавеза, чији је успешан и ефикасан рад био доведен у питање због обимности дневног реда а ограниченог времена трајања заседања. Иначе, Комитет за елиминисање дискриминације жена врши надзор над применом ове конвенције, којом је прописана равноправност мушкарца и жене у погледу свих економских, друштвених, културних, грађанских и политичких права и одређене су мере за надзор над остваривањем равноправности мушкарца и жене у овим областима.

У јуну 2014. године усвојен је нови Закон о заштити потрошача,²⁶ а као основни разлози за усвајање овог закона наведени су делотворно остваривање основних потрошачких права која се односе на образовање и информисање, заштиту економских интереса, решавање потрошачких проблема и заступање

24 „Службени гласник РС“, број 55/14.

25 „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 5/14.

26 „Службени гласник РС“, број 62/14.

потрошачких интереса, као и доступност основних роба и услуга. Главни циљ доношења закона јесте да се обезбеди свеобухватна заштита потрошача, што подразумева стварање окружења у којем они ефективно остварују своја права, као и успостављање механизма за спровођење одредаба закона. Одредбама члана 83. прописана је дужност трговца да унапред омогући потрошачу упознавање са свим условима коришћења услуга од општег економског интереса и те услове јавно објави, да не врши дискриминацију потрошача и да услугу обрачунава применом цена утврђених посебним прописима.

У јулу 2014. године усвојен је Закон о изменама и допунама Закона о раду.²⁷ Уведен је низ новина које се односе на обрачунавање минулог рада, коришћење годишњег одмора и на процедуре које су обавезне пре уручивања отказа запосленом. С аспекта антидискриминационих прописа, значајне су одредбе којима је уведена адекватна терминологија у односу на запослене са инвалидитетом и укинута су омаловажавајући и стигматизирајући термини који су коришћени у законском тексту. Сада се одељак 7. закона зове *Заштити особа са инвалидитетом и запосленог са здравственим сметњама*, а члан 101. сада гласи: *Запосленом-особи са инвалидитетом [...] послодавац је дужан да обезбеди обављање послова према радној способности, у складу са законом*. Позитивно је што се више не користи израз *преостала* радна способност, али остаје споран концепт радне способности, који се скоро без изузетка установљава само у контексту особа са инвалидитетом, што не доприноси промоцији и суштинском остваривању равноправности особа са инвалидитетом на тржишту рада, а и даље се задржава медицински модел инвалидитета у правном систему. Важна промена јесте и ново правило о прерасподели терета доказивања уведено чланом 5. Закона о изменама и допунама Закона о раду, којим је прописано да *ако је у току послова у вези са радом учињено вероватно да је извршена дискриминација у смислу овог закона, терет доказивања да није било понашања које представља дискриминацију је на послодавцу*. Тиме су правила о терету доказивања у парницама за накнаду штете настале дискриминацијом на раду, прописана у Закону о раду, усаглашена са правилима о прерасподели терета доказивања садржаним у члану 45. Закона о забрани дискриминације. Повећан је износ новчане казне за прекршај из члана 274. Закона о раду, који се односи на дискриминацију. Важан напредак постигнут је у погледу заштите запослених жена прописивањем правила да запослена за време трудноће и запослена која доји дете не може да ради прековремено и ноћу, ако би такав рад био штетан за њено здравље и здравље детета, на основу налаза надлежног здравственог органа, као и правила којим се запосленој за време трудноће признаје право на плаћено одсуство са рада у току дана ради обављања здравствених прегледа у вези са трудноћом, које је одредио изабрани лекар у складу са законом,

²⁷ „Службени гласник РС“, број 75/14.

о чему је дужна да благовремено обавести послодавца (члан 23. Закона о изменама и допунама Закона о раду у вези са чланом 90. Закона о раду).

У августу 2014. године усвојен је сет нових медијских закона, што је у јавности означено као почетак реформе медијске сцене у Србији, са циљем обезбеђивања квалитетнијег и објективнијег извештавања и обезбеђења увида јавности у финансирање медија. Неке од измена које доносе ови закони јесу „излазак државе из медија“, изузев јавних сервиса РТС и РТВ, у периоду од годину дана од усвајања закона, и прелазак на пројектно финансирање медија државним новцем. Медијима у Србији нови закони треба да донесу предвидљивост и могућност да раде под једнаким условима и уз јасне стандарде. Законима је предвиђена забрана цензуре, правила којима се спречава прекомерна концентрација, као и већа толеранција носилаца јавних функција на медијске критике.

Законом о јавним медијским сервисима,²⁸ у члану 7. став 1. тачка 5, прописано је да јавни интерес подразумева и *задовољавање њихове потребе у информисању свих делова друштва без дискриминације, водећи рачуна нарочито о друштвено осетљивим групама као што су деца, омладина и стари, мањинске групе, особе са инвалидитетом, социјално и здравствено угрожени и др.* Поред тога, прописано је да, у остваривању јавног интереса, јавни медијски сервис дужан је да *уважава језичке и јоворне стандарде, како већинској стандардизованом ипак, у одговарајућој сразмери, и националних мањина на подручју на коме се програм емитује, као и језичке и јоворне стандарде њених и највиших особа, као и да [...] на републичком, покрајинском и локалном нивоу користи све своје расположиве капацитете укључујући и дописничку мрежу у циљу остваривања права свих грађана на равноправно информисање.* Поред тога, у члану 9. прописано је да је јавни медијски сервис дужан да у програмима користи српски језик, ћирилично писмо и *знаковни језик као облик комуникације њених и највиших особа*, а када је реч о употреби српског језика, она није обавезна у програмима намењеним припадницима националних мањина.

Законом о електронским медијима²⁹ прописано је да, у оквиру сарадње са државним и другим органима и организацијама, регулатор сарађује са органима и организацијама надлежним за област јавног информисања, електронских комуникација, заштите конкуренције, заштите потрошача, заштите података о личности, *заштити равноправности* и другим органима и организацијама по питањима значајним за област пружања медијских услуга (члан 27). У члану 47. став 5. прописано је да регулатор поштује забрану политичког оглашавања ван предизборне кампање, а у току предизборне кампање регистрованим политичким странкама, коалицијама и кандидатима *обезбеди*

28 „Службени гласник РС“, број 83/14.

29 „Службени гласник РС“, број 83/14.

заступљености без дискриминације. Према одредбама члана 50. медијска услуга се пружа на начин којим се поштују људска права и нарочито достојанство личности, а забрана говора мржње дефинисана је чланом 51. тако што је прописано да се регулатор ствара да програмски садржај пружаоца медијске услуге не садржи информације којима се подстиче, наговорен или прикривен начин, дискриминација, мржња или насиље због расе, боје коже, предака, држављанства, националне припадности, језика, верских или политичких убеђења, пола, родној идентитетима, сексуалне оријентације, имовног стања, рођења, етничких особености, здравственог стања, инвалидитета, брачног и породичног статуса, осуђиваности, старосне доби, изгледа, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама и других стварних, односно претпостављених личних својстава. Овакво законско решење представља значајан напредак у сузбијању говора мржње. Наиме, према ранијим прописима, објављивање говора мржње у медијима било је забрањено само ако је он уперен против лица или групе лица због њихове расе, вере, нације, етничке припадности, пола или сексуалне оријентације. Новим прописом о забрани говора мржње у медијима дефиниција говора мржње усаглашена је са општом дефиницијом говора мржње садржаном у Закону о забрани дискриминације, чиме је на јединствен начин одређен круг субјеката које забрана говора мржње штити и сама забрана се односи на говор мржње по свим личним својствима која појединци и групе могу имати.

Заштита права особа са инвалидитетом прописана је чланом 52, према којем је пружалац медијске услуге дужан да, у складу са својим финансијским и техничким могућностима, свој програм и садржај учини доступним особама оштећеног слуха, односно вида. Регулатор подстиче пружаоца медијске услуге да свој програм и садржај учини доступним особама из става 1. овог члана. Посебне обавезе оператора електронских комуникационих мрежа за дистрибуцију медијских садржаја прописане су чланом 100. Оператор је дужан да дистрибуира медијске услуге на правичан, транспарентан и недискриминаторан начин, у односу на пружаоце медијских услуга.

Закон о јавном информисању и медијима³⁰ афирмише слободу јавног информисања у којем је забрањена непосредна и посредна дискриминација уредника медија, новинара и других лица у области јавног информисања, нарочито према њиховој политичкој опредељености и уверењу или другом личном својству. Остваривање права на информисање особа са инвалидитетом гарантовано је одредбама члана 12. а остваривање права на информисање на језицима националних мањина гарантовано је одредбама члана 13.

Јавни интерес у јавном информисању дефинисан је чланом 15. у складу са којим се Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне

30 „Службени гласник РС“, број 83/14.

самоуправе стара о остваривању јавног интереса подстицајући разноврсност медијских садржаја, слободу изражавања идеја и мишљења, слободан развој независних и професионалних медија, што доприноси задовољавању потреба грађана за информацијама и садржајима из свих области живота, без *дискриминације*. Говор мржње забрањен је одредбама члана 75. тако што је прописано да се идејама, мишљењем, односно информацијама које се објављују у медијима не сме подстицати дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, полу, због њихове сексуалне опредељености или другог личног својства, без обзира на то да ли је објављивањем учињено кривично дело. Ово ново законско решење веома је значајно за делотворно сузбијање дискриминације, јер су елиминисана ограничења у погледу круга субјеката које забрана говора мржње штити.

Закон о енергетици³¹ садржи велики број антидискриминаторних одредаба које се односе на остварење циљева енергетске политике и начин њеног остваривања, на испоруку енергије и енергената и услове за сигурно снабдевање купаца, заштиту купаца енергије и енергената, услове и начин обављања енергетских делатности, услове за изградњу нових енергетских објеката, статус и делокруг рада Агенције за енергетику Републике Србије, коришћење обновљивих извора енергије и друго. Може се рећи да велики број обавеза и циљева прописаних овим законом треба испунити у складу са принципом недискриминације. На пример, један од циљева енергетске политике јесте конкурентност на тржишту енергије на начелима *недискриминације*, јавности и транспарентности (члан 3. став 1. тачка 4). Прописано је да обавезе пружања јавне услуге морају бити јасно дефинисане, транспарентне, *недискриминаторне*, проверљиве, временски ограничене, да морају гарантовати *равноправност* енергетских субјеката у пружању јавних услуга и не могу утицати на отварање тржишта (члан 12. став 2). Агенција за енергетику, регулаторно тело за област енергетике, дужна је да обезбеди стабилни, транспарентни и *недискриминаторни регулаторни оквир* за купце енергије, кориснике система и инвеститоре и да даје сагласност на програм усклађености за *обезбеђивање недискриминаторног понашања* (члан 48. став 1. тачка 3). Такође, прописано је да оператор система који послује унутар вертикално интегрисаног предузећа доноси програм за обезбеђивање недискриминаторног понашања који садржи мере којима се спречава дискриминаторско понашање, обавезе запослених и правила понашања у остваривању недискриминације обезбеђује ефикасно вршење и редовно извештавање и одређује лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма (члан 237. став 1). Вредна је похвале исказана намера законодавца да у овај закон уврсти антидискриминаторне одредбе, али треба указати да законски израз „избегавања дискриминације“ корисника

31 „Службени гласник РС“, број 58/14.

или група корисника, који је у тексту закона употребљен није сасвим адекватан, с обзиром на то да је принцип забране дискриминације императивног карактера и правно обавезујући за све.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања почетком децембра 2014. године усвојили су Правилник о ближим условима и начину остваривања социјалне заштите деце у предшколској установи.³² У самом тексту овог правилника нема антидискриминаторних одредаба, али у делу под називом Основе програма социјалног рада у предшколским установама, који је саставни део правилника, наведено је да су основни принципи и вредности социјалног рада, између осталих, поштовање слободе и достојанства личности и уважавање индивидуалних и групних особености и разлика. Прописано је да социјални рад ствара услове за систематску, примарну превентиву различитих тешкоћа деце у развоју, да омогућава правовременост интервенција, те да се покретањем различитих социо-културних активности *превалада ситијимализујуће дејство службе намењене маргинализованим групама*. Истакнуто је да је једна од најважнијих функција предшколског васпитања и образовања *јужање једнаких прилика за сву децу и превазилажење друштвених разлика и компензација невољности оложаја или услова*. Изричито је прописано да разлике које деца доносе у смислу личних могућности, *преходног знања, етничког порекла, породичних вредности, веровања и обичаја морају да се уважавају*, те да, *уколико је предшколска установа место за свакодневни живот деце, она треба да буде место где сва деца могу да се искажу и место јаринерских односа и интеракције са родитељима и заједницама, оворено за различите начине живљења и различите људске праксе*. Ови експлицитно изражени ставови представљају снажну подршку остваривању принципа недискриминације и једнаких могућности за сву децу у предшколским установама, а посебан значај имају ставови који се тичу отклањања стигматизујућег дејства службе намењене маргинализованим групама.

Влада Републике Србије усвојила је Акциони план спровођења Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године.³³ Овим изузетно важним документом предвиђен је системски надзор над спровођењем Стратегије превенције и заштите од дискриминације, која је усвојена 2013. године, на препоруку Повереника, а утврђене су конкретне мере и активности, одговорни субјекти и финансијски ресурси за реализацију, као и показатељи за процену успешности остваривања постављених циљева. Акционим планом обезбеђена је могућност учешћа независних државних органа, који се могу самоиницијативно укључити да саветодавно и на друге

³² „Службени гласник РС“, број 131/14.

³³ „Службени гласник РС“, број 107/14.

начине допринесу реализацији активности у оквиру мера утврђених Акционог плана које су у вези са обављањем послова из њихове надлежности и делокруга, и то у обиму и на начин који не угрожава њихов независан положај и контролну функцију.

Приликом израде Акционог плана узети су у обзир подаци, запажања и препоруке Повереника. Тако је Акционим планом утврђено да ће се обезбедити *присутност и учешће деце у процесу израде Акционог плана за заштиту равноправности по припадности, по мери деловања*. Планирано је да ће се, као посебан случај дискриминације, предвидети дискриминација избеглица, тражилаца азила, односно лица која уживају неки од законом предвиђених видова међународне заштите. Једна од мера јесу и активности на *сузбијању дискриминационих пракси у свим областима*, које ће бити засноване на *анализи конкретних случајева дискриминације осетљивих друштвених група са којима се суочавају Повереник за заштиту равноправности, Заштитник грађана и Покрајински омбудсман*, ради отклањања узрока и последица њиховог настанка. Планиране су конкретне активности за спровођење ове мере, које обухватају и *анализу узрока који доводе до постојања независних контролних органа и размишљање и утврђивање мера за савладавање дискриминације према осетљивим друштвеним групама на основу анализе конкретних случајева са којима се суочавају Повереник за заштиту равноправности, Заштитник грађана и Покрајински омбудсман*.

У области која се односи на образовање и професионалну едукацију прописана је мера унапређења квалитета уџбеника, наставних планова и програма, као и садржаја уџбеника и других наставних материјала на свим нивоима образовања, *ради елиминисања дискриминационих садржаја*, нарочито оних који се односе на националне мањине, род, сексуалну оријентацију и родни идентитет, односно садржаја који подстичу стереотипе и предрасуде. Прва предложена активност односи се на *практичну примену препоруке Повереника за заштиту равноправности за уклањање дискриминационих садржаја из уџбеника и наставних материјала ради савладавања дискриминације, промовисања толеранције, уважавања различитости и поштовања људских права*, која је Министарству просвете упућена још 2011. године, а још увек није спроведена.

У Акциони план интегрисана је и препорука Повереника која се односи на обезбеђивање стручне обуке државних службеника за примену антидискриминаторних прописа у односу на осетљиве друштвене групе. Планирана је, поред осталог, и *израда приручника о заштити од дискриминације, посебно у односу на осетљиве друштвене групе, за потребе едукације у образовању*, који ће укључити и теме у вези са начином поступања Повереника за заштиту равноправности и проблеме са којима се суочавају осетљиве друштвене групе,

а које доводе до дискриминације пред државним органима. Планирано је, такође, и обезбеђивање стручне обуке општинских и градских службеника за примену антидискриминационих прописа.

Од усвајања Акционог плана протекло је релативно кратко време, тако да се још увек не може оценити како се он спроводи. Период који је пред нама показује у којој је мери држава спремна да институционално и финансијски подржи планиране активности. Имајући у виду значај овог документа с аспекта спровођења државне антидискриминационе политике, као и очекивања јавности, Повереник ће систематски пратити реализацију планираних активности.

Важан помак у успостављању институционалног оквира родне равноправности јесте Одлука о оснивању координационог тела за родну равноправност, усвојена октобра 2014.³⁴ Овом одлуком Влада Републике Србије успоставила је посебан институционални механизам који треба да координише послове државне управе у области родне равноправности и разматра сва питања и координира радом органа државне управе у вези са родном равноправношћу. Одлуком је прописано да Координационо тело подноси извештај о свом раду Влади сваких 90 дана. Одлуком је образована Стручна група Координационог тела која обавља стручне послове, а смернице за рад добија од Координационог тела. Значајно је и правило које пружа могућност укључивања других органа и организација у рад Стручне групе, на позив председавајућег. Децембра 2014. године Влада Републике Србије донела је Пословник о раду Координационог тела за родну равноправност, којим је уређен начин рада, сазивања и припреме седница, начин гласања и одлучивања и друга питања од значаја за рад Координационог тела. Иако је истекао рок за подношење првог извештаја о раду Координационог тела, Повереник нема сазнања да ли је извештај припремљен јер јавност о томе није обавештена.

Повереник за заштиту равноправности, који је заједно са Заштитником грађана упутио препоруку за успостављање адекватног институционалног механизма за спровођење политике родне равноправности на националном нивоу, оцењује позитивним оснивање Координационог тела, чији ће рад перманентно пратити.

34 „Службени гласник РС“, број 121/14.

3. Опис стања у остваривању и заштити равноправности

У Србији и даље не постоје обједињени подаци о појави дискриминације, али је евидентно да је дискриминација раширена појава у свим областима друштвеног живота. Као што је већ напоменуто, Влада Републике Србије усвојила је Акциони план за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године, којим је планирано, између осталог, унапређење статистичких параметара и успостављање базе података за праћење судских поступака у вези са случајевима кршења забране дискриминације. Такође, планирано је и успостављање јединствене базе података (евиденције) о поднетим кривичним пријавама поводом аката насиља и претњи изазваних неким личним својством, као и другим изреченим санкцијама у вези са актима насиља и нетолеранције према осетљивим друштвеним групама. У вези са тим, указујемо да је успостављање овакве базе података корисно, али се тиме не елиминише потреба за успостављањем јединственог централизованог система прикупљања података. Наиме, непостојање оваквог система отежава праћење појаве дискриминације, ефеката примене законских инструмената за заштиту од дискриминације, као и посебних мера које се предузимају у циљу остваривања равноправности појединих маргинализованих и осетљивих друштвених група. С тим у вези, треба напоменути да је Повереник за заштиту равноправности, још 2011. године, препоручио успостављање јединственог и централизованог система прикупљања података релевантних за праћење појаве дискриминације и начина функционисања система правне заштите од дискриминације, као једног од кључних услова за ефикасну борбу против дискриминације и унапређење равноправности у друштву.

У настојању да пружимо увид у стање у остваривању и заштити равноправности, у овом делу извештаја презентовали смо, најпре, извештаје тела Европске уније и друге релевантне документе међународних организација. Након тога смо представили најважније резултате два истраживања која су за потребе Повереника за заштиту равноправности спроведена крајем 2013. године. Резултати су презентовани као подсетник, с обзиром на то да су још увек актуелни и релевантни, имајући у виду чињеницу да ставови грађана нису подложни брзим променама. Опис стања у остваривању и заштити равноправности употпунили смо кратким приказом кључних проблема у остваривању и заштити од дискриминације, на основу сазнања стечених у поступку по притужбама и из других извора.

3.1. Извештаји ЕУ, међународних организација и уговорних тела

Иако су евидентни помаци на плану спречавања и сузбијања дискриминације, потребу за даљим и још активнијим деловањем у овој области потврђују извештаји Европске уније, међународних организација и организација цивилног друштва. У Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у 2014. години наведено је да су у Србији и даље најдискриминисаније групе Роми, ЛГБТ особе, као и особе које живе са ХИВ/АИДС-ом, а да се у погледу дискриминације ЛГБТ особа све чешће пријављују случајеви дискриминације у области запошљавања. Позитивно је оцењено одржавање Параде поноса у Београду, у септембру 2014. године, без већих инцидената, што представља значајан корак ка делотворном остваривању људских права уопште, и посебно права ЛГБТ особа у Србији, иако је потребна већа политичка подршка промоцији основних слобода и права, као и културе поштовања према лезбејској, геј, бисексуалној, транссексуалној и интерсексуалној заједници. Наведено је да је неопходно обезбедити доследно спровођење правног оквира за заштиту мањина широм земље, на пример у области образовања, употребе језика и приступа медијима и верским службама на језицима мањина, као и да су потребни континуирани напори и додатна финансијска средства да би се побољшао положај Рома, избеглица и расељених лица. У извештају је указано да је потребно континуирано радити на унапређењу положаја жена, на адекватном истраживању, процесуирању и санкционисању говора мржње, као и да је социјалну инклузију особа са инвалидитетом, посебно инклузију деце са инвалидитетом, потребно даље снажно ојачати. Констатовано је и да смештај и лечење људи са сметњама менталног здравља у установама нису уређени у складу са међународним стандардима, као ни поступак лишавања пословне способности особа са инвалидитетом.

У извештају Европске комисије наглашена је неопходност побољшања капацитета Повереника за заштиту равноправности и обезбеђење адекватних просторија за рад запослених, а у Извештају Европске комисије о скринингу за Републику Србију за поглавље 23 посебно је наглашено да треба ојачати институционалне капацитете тела која су активна у овој области, унапредити њихову међусобну сарадњу и обезбедити да тела задужена за спровођење закона делотворније поступају по евентуалним кршењима права.

Комитет УН за економска, социјална и културна права доставио је Закључна запажања о другом периодичном извештају Србије, у мају 2014.³⁵

35 Текст Закључних запажања доступан је на интернет страници Канцеларије за људска и мањинска права, на адреси: www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/ljudska-prava/konvencije/54-pakt-o-ekonomskim-socijalnim-kulturnim-pravima

Комитет изражава забринутост због чињенице да се припадници националних и етничких мањина, особе са инвалидитетом, избеглице и интерно расељена лица, укључујући Рома и остале маргинализоване групе, и даље суочавају са дискриминацијом у погледу приступа економским, социјалним и културним правима. Због тога Комитет позива државу да предузме даље мере у циљу превазилажења дискриминације Рома у остваривању ових права, укључујући ревидирање Стратегије за унапређење положаја Рома, и да обезбеди да се национално договорени приоритети за Рома саопштавају локалним властима како би били ефикасно спроведени. Такође, Комитет је позвао државу да интензивира напоре на промовисању равноправности и борбе против дискриминације усмерене ка припадницима националних мањина, особама са инвалидитетом, избеглицама и интерно расељеним лицима, укључујући Рома, ЛГБТ особе и остале маргинализоване особе и групе у погледу приступа запошљавању, социјалној заштити, становању, здравству и образовању. У области остваривања родне равноправности, Србији је препоручено да процени да ли су механизми за родну равноправност одговарајући и да ли национални механизми у области родне равноправности обезбеђују довољне људске и финансијске ресурсе за побољшање њиховог делотворног и редовног функционисања, као и да адекватно прати спровођење Стратегије и Акционог плана за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности према јасно одређеним показатељима.

Комитет УН за права особа са инвалидитетом усвојио је у априлу 2014. године Општи коментар број 1 о члану 12. Конвенције о правима особа са инвалидитетом (једнако признање пред законом и пословна способност) и Општи коментар број 2 о члану 9. Конвенције о правима особа са инвалидитетом (приступачност). Циљ општих коментара је помоћ свим релевантним актерима у тумачењу и примени одредаба Конвенције о правима особа са инвалидитетом. Ови коментари су веома значајни и за Републику Србију, имајући у виду чињеницу да материјалноправне и процесноправне норме којима је регулисано лишење пословне способности нису у складу са међународним стандардима, као и чињеницу да се особе са инвалидитетом сусрећу са великим препрекама због неприступачности простора и услуга.

Европска комисија против расизма и нетолеранције (ЕКРИ) усвојила је Закључке за Србију³⁶ на основу информација у вези са спровођењем препорука из Другог периодичног извештаја за Србију. Кључна препорука Европске комисије против расизма и нетолеранције, у домену недискриминације, односила се на јачање Повереника за заштиту равноправности, кроз јачање његових људских и административних, односно финансијских капацитета,

36 CRI(2014)24, www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Serbia/SER-IFU-IV-2014-024-ENG.pdf

посебно кроз обезбеђивање адекватног пословног простора. Уз констатацију да су одређени кораци предузети, ЕКРИ у својим закључцима оцењује да ова препорука још увек није у потпуности реализована.

3.2. Истраживања о односу према дискриминацији у Србији

3.2.1. Главни налази истраживања о односу грађана према дискриминацији у Србији

Истраживање јавног мњења³⁷ показало је да највеће предиспозиције за дискриминацију постоје у односу на ЛГБТ особе, припаднике других етничких заједница и припаднике мањинских верских заједница.³⁸ Већина грађана је мишљења да је друштво у коме живимо дискриминаторско, чак две трећине испитаних сматра да је дискриминација присутна у нашој земљи. Грађани оцењују да су најдискриминисаније у Србији жене (42%) и Роми (41,5%), а следе особе са инвалидитетом (28,4%), сиромашне особе (27%) и старије особе (24,5%), деца (18,6%) и припадници сексуалних мањина (16,4%). Више од трећине испитаних сматра да је дискриминација најприсутнија приликом запошљавања. Највећа етничка дистанца постоји према Албанцима, Хрватима, Бошњацима и Ромима, док је највећа социјална дистанца према ЛГБТ популацији и особама које живе са ХИВ-ом.

3.2.2. Главни налази истраживања о односу представника јавне власти према дискриминацији у Србији

Када је реч о представницима органа јавне власти, истраживање показује³⁹ да они доживљавају дискриминацију као негативну појаву, а 74% сматра да је дискриминација присутна у Србији. На питање које су групе најизложеније дискриминацији, међу испитаницима највећа сагласност (преко 60%) постоји у случају сиромашних, Рома, особа с инвалидитетом и припадника

37 *Однос грађана према дискриминацији у Србији*, Повереник за заштиту равноправности, УНПД, ЦеСИД, 2013. Доступно на www.ravnopravnost.gov.rs/sr/istra%C5%BEivanja/istra%C5%BEivanje-javnog-mnenja-odnos-gra%C4%91ana-prema-diskriminaciji-u-srbiji

38 Чак 49% испитаних слаже се са тврдњом да је хомосексуализам болест коју треба лечити, 38% слаже се са тврдњом да нормалан човек признаје само традиционалне вере, а 35% да мале верске заједнице „краду“ душу људима.

39 *Однос представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији*, Повереник за заштиту равноправности, УНПД, ИПСОС, 2013. Доступно на www.ravnopravnost.gov.rs/sr/istra%C5%BEivanja/istra%C5%BEivanje-odnos-predstavnika-organa-javne-vlasti-prema-diskriminaciji-u-srbiji

сексуалних мањина,⁴⁰ а запошљавање је област у којој има највише дискриминације. Ово истраживање показало је да су представници јавне власти само делимично упознати са антидискриминационим прописима, да знатан део испитаника не прави разлику између дискриминације и предрасуда, као ни између мобинга и дискриминације. Посредну дискриминацију не препознаје чак 41% представника органа јавне власти. Испитаници сматрају да представници органа јавне власти имају предрасуде према одређеним групама, посебно према ЛГБТ популацији, припадницима малих верских заједница, особама које живе са ХИВ-ом, Ромима и деци са сметњама у развоју. Забрињавајуће је да скоро половина испитаника сматра да су дискриминисане групе саме одговорне за свој положај, као и да је „*толеранција различитости отишла у друћу крајности и да сада припадници мањина (етничких, сексуалних) имају више права него већинска популација*“.

3.2.3. Истраживање ставова полицајских службеника о дискриминацији

Да се ставови не мењају брзо, као и да грађани Србије имају сличне ставове без обзира на професију коју обављају, показују и резултати истраживања које је спроведено у 2014. години. *Истраживање ставова полицајских службеника о дискриминацији*⁴¹ показало је да 92% испитаника сматра да сви грађани заслужују једнак третман приликом примене закона, без обзира на њихову припадност или опредељење, а да 79% сматра да је дискриминација присутна у друштву. Испитаници сматрају да су Роми и ЛГБТ популација највише дискриминисани. Најизраженија социјална дистанца је према припадницима ЛГБТ популације и особама које живе са ХИВ-ом, а највећа етничка дистанца постоји у односу на Албанце. С друге стране, истраживање је показало да најмања социјална дистанца постоји према сиромашним људима, особама са физичким инвалидитетом и избеглицама, јер полицајски службеници сматрају да су ове групе у неповољнијем положају у односу на друге грађане. Када је реч о перцепцији дискриминације, 47% испитаника одговорило је да нема став о томе *што је суштина дискриминације*. У овом истраживању наведено је да непознавање суштине дискриминације води ка томе да се она не може препознати ни у сопственим поступцима, што у случају рада полиције може бити од вишеструке штете,⁴² те је потребно

40 Интересантно је да чак 29% представника органа јавне власти сматра да је лично било изложено дискриминацији.

41 Канцеларија за људска и мањинска права и Повереник за заштиту равноправности заједнички су спровели истраживање ставова полицајских службеника о дискриминацији у оквиру пројекта „Спровођење антидискриминационих политика у Републици Србији“ (програм ИПА 2011), који је финансирала Европска унија.

42 *Сузбијање дискриминације у Републици Србији – с посебним освртом на улогу и допринос Министарства унутрашњих послова РС*, Радомир Зекавица, Канцеларија за људска и мањинска права, Београд, 2014, стр. 88.

учинити додатни напор како би се кроз различите едукативне програме и семинаре ово стање променило. Програми едукације морају активније да укључе припаднике криминалистичке полиције, на сличан начин на који је до сада кроз такве програме урађено са униформисаним саставом Управе полиције МУП РС.⁴³

3.3. Пракса Повереника за заштиту равноправности

Од маја 2010. године, када је изабрана прва повереница за заштиту равноправности, до краја 2014. године, Повереник за заштиту равноправности примио је преко 3000 притужби и других обраћања грађана, а остварено је неколико хиљада контаката са грађанима. Након скоро пет година рада, укратко ћемо описати стање у остваривању и заштити равноправности, на основу података из поступака које је спровео Повереник за заштиту равноправности. Биће представљено због чега су се грађани и друга лица најчешће обраћали Поверенику, која лична својства су најчешће навођена као основ дискриминације, у којим областима је примљено највише притужби, против кога су притужбе подношене и слично.

Број предмета по којима је Повереник поступао константно расте, од 127 предмета у 2010. години до 884 предмета у 2014. години. Пораст броја предмета не значи и да има више случајева дискриминације у Србији, већ да се повећала видљивост Повереника током овог периода, те да се повећава и број лица која препознају дискриминацију и која су спремна да потраже заштиту од дискриминације. С друге стране, изградња институције и подизање кадровских капацитета Повереника довели су и до већег коришћења осталих овлашћења и надлежности Повереника, па је у овом периоду број препорука мера за остваривање равноправности повећан са две у 2010. години на 198 препорука мера у 2014. години. Поред тога, дато је 16 мишљења на нацрте закона и општих аката, покренуто је 13 стратешких парница, поднето 11 прекршајних и седам кривичних пријава, шест предлога за оцену уставности и законитости, као и многобројна упозорења и саопштења.

Притужбе због дискриминације Поверенику најчешће подносе физичка лица. Мушкарци се чешће обраћају од жена, у односу који је скоро исти током претходног периода, од свих притужби које су поднела физичка лица,

43 Предмет овог истраживања су ставови припадника криминалистичке полиције РС о основним појавним облицима дискриминације, а основни циљ истраживања је идентификација перцепције и ставова припадника криминалистичке полиције РС према дискриминацији. Цело истраживање објављено је у публикацији *Сузбијање дискриминације у Републици Србији – с посебним освртом на улогу и допринос Министарства унутрашњих послова РС*, Радомир Зекавица, Канцеларија за људска и мањинска права, Београд, 2014, доступно на: www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/eu/Radomir_Zekavica.pdf

мушкарци су поднели око 60%, а жене око 40%. Треба ukazати и да се број притужби које подносе правна лица повећава сваке године, посебно број притужби које подносе организације цивилног друштва. У 2010. години, правна лица поднела су само 13,7% притужби од укупног броја притужби, док је у 2014. години тај број знатно већи – правна лица поднела су 29,5% притужби, а највећи део поднеле су организације цивилног друштва које се баве заштитом права одређених мањинских група.

Највише притужби поднето је због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла, укупно 16,8%. Број притужби поднетих по овом основу сваке године је на првом или другом месту, најмање је поднето 2013. године (12,2%), док је највећи број, у односу на укупан број притужби, поднет 2011. године (23,8%). Инвалидитет је следеће лично својство које се најчешће појављивало као основ дискриминације, укупно око 12% свих притужби. Најмање притужби због инвалидитета поднето је 2010. године (5,9%), док је највећи број поднет 2012. године (19,2%). Следећи основ је здравствено стање са укупно 10,5% поднетих притужби. Број притужби по овом основу највише се разликује по годинама, од ниједне притужбе поднете због дискриминације на основу здравственог стања у 2010. години, до 16,5%, односно 14,1% у 2013. и 2014. години. Разлог за оволико повећање броја притужби јесте повећана активност организација цивилног друштва које су у претходне две године спроводиле ситуациона тестирања дискриминације на основу здравственог стања, тако што је 2013. године тестирано пружање стоматолошких услуга особама које живе са ХИВ/АИДС-ом, а 2014. године пружање козметичких услуга особама које имају вирусни хепатитис.

Приметан је и знатан пораст притужби на основу старосног доба, укупно 9% притужби по овом основу. При томе, треба имати у виду да овај основ подразумева дискриминацију старијих особа, дискриминацију деце, као и дискриминацију особа због година, односно старосног доба. Следећи основ је пол са 8,5% притужби, па брачни и породични статус са 7,3%. Треба имати у виду да су дискриминацији на основу пола, као и дискриминацији на основу брачног и породичног статуса најчешће изложене жене.

Од осталих основа дискриминације, верска и политичка убеђења назначена су као основ дискриминације у 6,4% притужби, чланство у синдикалним, политичким и другим организацијама у 5,6%, имовно стање у 5,2% и сексуална оријентација у 4,3% притужби. Број притужби по другим основама био је мањи од 2% у претходном периоду.

Што се тиче области у којима се дискриминација најчешће појављује, притужбе поднете Поверенику за заштиту равноправности показују да је убедљиво највећи број притужби, сваке године, поднет због дискриминације у поступку запошљавања или на послу. Тај број се кретао између 34% и

38% примљених притужби, те је ово, свакако, област на коју се мора додатно обратити пажња. Такође, велики број притужби односи се на поступке пред органима јавне власти – око 17% од свих притужби, при чему је овај проценат прелазио 20% у неким годинама. Ако се томе дода и преко 9% притужби због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина, јасно је да је у питању област у којој се мора додатно радити на сузбијању дискриминације, односно остваривању равноправности свих грађана.

Нешто мање притужби поднето је због дискриминације у сфери образовања и стручног оспособљавања (7,1%), здравствене заштите (4,7%), јавног информисања и медија (4%), социјалне заштите (3,2%) и приватних односа (3%), док је број притужби у осталим сферама испод 2%.

Важно је указати и да је највећи број притужби поднет против државних органа, односно органа јавне власти – између 30 и 40% сваке године. Након тога следе правна лица, па физичка лица и на крају, са најмањим бројем притужби, организације и групе лица.

3.4. Кључни проблеми у остваривању и заштити од дискриминације

Извештаји организација цивилног друштва, као међународних организација, показују како домаћа јавност и међународна заједница виде стање у остваривању и заштити од дискриминације у Србији, као и које групе препознају као највише изложене дискриминацији. С друге стране, истраживања јавног мњења, ставова представника органа јавне власти и полицијских службеника, чији су најважнији резултати укратко представљени, показују како грађани и представници органа јавне власти, укључујући и полицију, перципирају дискриминацију, али се ови подаци не могу користити да би се са сигурношћу могло тврдити колико је и према којим групама дискриминација присутна и распрострањена у друштву. Такође, ни подаци којима располаже Повереник за заштиту равноправности нису апсолутни показатељ присутности и раширености дискриминације у друштву, већ показују шта грађани и друга лица доживљавају као проблем због којег се обраћају надлежном органу. При томе, у Србији не постоји јединствен, централизован и стандардизован систем прикупљања, бележења и анализе података о дискриминацији, као што је већ наглашено у овом и претходним извештајима. Овај систем је неопходан да би се успешно радило на сузбијању дискриминације и унапређењу равноправности, јер би пружио адекватан увид и актуелне податке о распрострањености дискриминације, као и резултатима примене законских решења у овој области. Због свега

овога, ни после шест година од доношења Закона о забрани дискриминације, немамо целовит увид у стање у овој области, због чега је тешко дати реалну слику стања у погледу остваривања и заштите равноправности, као и о евентуалном смањењу или повећању појединих облика и видова дискриминације.

Међутим, евидентно је да су и даље присутни неки кључни проблеми на које је указано и у претходним редовним годишњим извештајима Повереника за заштиту равноправности, као и у извештајима међународних и домаћих организација. Због тога ћемо сумарно приказати кључне проблеме са којима се одређене групе сусрећу, на основу сазнања из поступака по притужбама и из других извора.

3.4.1. Дискриминација на основу националне припадности

Иако је правни оквир заштите националних мањина у Србији задовољавајући, припадници националних мањина осећају се дискриминисано, а истраживања показују постојање социјалне дистанце према појединим националним мањинама – Албанцима, Ромима, Хрватима и Бошњацима. Као што је већ напоменуто, највећи број притужби упућених Поверенику за заштиту равноправности односио се на дискриминацију на основу националне припадности. Из притужби се може закључити да се припадници националних мањина често осећају дискриминисано, посебно у поступцима запошљавања или на послу, пред органима јавне власти, чак и у ситуацијама када нема повреде права на равноправност.

У октобру 2014. године одржани су избори за националне савете националних мањина, а према оцени самих националних савета, организација ових избора била је боља него претходни пут, без већих неправилности које би могле да утичу на регуларност избора.

На крају мандата претходног сазива националних савета националних мањина, Покрајински омбудсман спровео је истраживање о примени Закона о националним саветима националних мањина. Истраживање је показало да су национални савети били најактивнији у вршењу својих овлашћења у области образовања, службене употребе језика и писма и културе, док је најмање активности забележено у вршењу овлашћења у области обавештавања. Национални савети били су најактивнији у вршењу својих овлашћења у прве две године од ступања закона на снагу.⁴⁴

44 Четири године националних савета националних мањина, Покрајински заштитник грађана – омбудсман, Нови Сад, 2014: www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1436/4%20god_nac_saveta_final_site.pdf

Као што је напред већ речено, Уставни суд Србије, одлуком од јануара 2014. године, утврдио је да поједине одредбе Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом. Полазећи од чињенице да су Уставом одређене четири области у којима припадници националних мањина преко својих изабраних националних савета, ради очувања свог идентитета, остварују додатна, колективна права (образовање, култура, информисање и службена употреба језика и писма), Уставни суд, између осталог, утврдио је да су неуставне одредбе којима је дато овлашћење националним саветима у другим областима од значаја за очување идентитета националних мањина, а оценио је и да одредба којом се прописују овлашћења националних савета у односу на тзв. установе од посебног значаја за националне мањине не испуњава основне стандарде одређености и предвидљивости, што је кључни елемент остваривања начела владавине права.

У Информацији о службеној употреби језика националних мањина у управама јединица локалне самоуправе у централној Србији⁴⁵, наведено је да све управе јединица локалне самоуправе у којима је уведен у употребу мањински језик, имају кадровске капацитете за употребу мањинског језика. Подаци показују да се усмена и писана комуникација остварују и на мањинском језику који је у службеној употреби, али ови подаци не рефлектују обим вођења управних поступака на тим језицима. У овом документу је наведено да се не могу утврдити разлози за овакво стање када су у питању управни поступци на мањинским језицима, као и да национални савети националних мањина сматрају да су главни разлози то што припадници националних мањина не познају довољно своја права и недовољна обученост службеника у јединицама локалних самоуправа. Када је реч о издавању матичних књига и вођења поступака у области матичних књига, наведено је да се двојезични обрасци извода и уверења нису издавали само у локалним самоуправама у којима је у службеној употреби бугарски језик.

Положај ромске националне мањине у Србији и даље је лош, често су изложени отвореном и распрострањеном говору мржње, а дискриминација према Ромима највише је изражена у области образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања, што показују и притужбе поднете Покренику за заштиту равноправности. Иако постоје извесни помаци у правцу побољшања положаја ромске националне мањине, потребно је предузети још читав низ мера како би се дошло до суштинских промена. Томе у прилог говори и податак да ромски цивилни сектор заговара редефинисање тренутних

45 Информацију је објавила Канцеларија за људска и мањинска права у склопу израде Трећег периодичног извештаја о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Републици Србији: www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/nacionalne_manjine_1/Uпотреба_jezika.pdf

политика, као тренутних и спорадичних акција и увођење холистичког приступа решавању проблема јавних политика према ромској мањини.⁴⁶

Ромска деца су и даље дискриминисана у образовању, а претходних година су забележени случајеви сегрегације ромске деце у образовању. Према подацима истраживања MICS 2014,⁴⁷ само 6% деце из ромских насеља узраста 3–4 године похађа програме предшколског образовања. У општој популацији 97% деце узраста за полазак у школу похађа први разред основне школе, наспрам 69% деце из ромских насеља. Такође, 89% деце из опште популације узраста 14-18 година похађа средњу школу, у поређењу са 22% деце из ромских насеља, истог узраста. Ови подаци су алармантни и више него забрињавајући.

Извештај „Остваривање и праћење стандарда квалитета здравствене заштите Рома у Србији“⁴⁸ (спроведено 2014. године), показује да је очекивана дужина трајања живота Рома у Србији за 12,4 године краћа у односу на становништво Србије, општа стандардизована стопа морталитета Рома у 2011. години већа је за 28% од стопе морталитета у Србији, а смртност ромске деце до пете године два пута је већа у односу на општу популацију.

Крајем 2014. године урађена је Полазна студија за израду Стратегије за инклузију Рома у Србији усаглашена са Стратегијом Европа 2020,⁴⁹ која представља полазну основу за другу Декаду Рома. Нова стратегија ће се фокусирати на образовање, запошљавање, становање и здравље, а посебна пажња посветиће се родној равноправности, положају интерно расељених Рома, унапређењу положаја и заштити деце, као и заштити културног идентитета Рома.

3.4.2. Дискриминација на основу инвалидитета

Иако је у претходном периоду побољшан нормативни оквир и повећана друштвена видљивост особа са инвалидитетом, оне су и даље у знатно горем положају у односу на остале грађане. Дискриминација особа са инвалидитетом постоји у свим сферама друштвеног и приватног живота, а најизраженија је у

46 *Мониторинг јавних политика: ефекти Декаде Рома на положај Ромкиња у Републици Србији*, БИБИЈА Ромски женски центар, Београд, 2014 www.bibija.org.rs/images/publikacije/Prelom_BOS.pdf

47 *Истраживање вишеструких показатеља – Србија 2014*, УНИЦЕФ и Републички завод за статистику: www.unicef.org/serbia/Srbija_2014_MICS_Rezime.pdf

48 *Остваривање и праћење стандарда квалитета здравствене заштите Рома у Србији*, Центар за права мањина, Београд, 2014: www.praxis.org.rs/images/Zdravstvena%20zatita%20Roma%20Centar%20za%20prava%20manjina.pdf

49 Студију је урадила Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Србије у партнерству са Тимом за социјално укључивање и смањење сиромаштва, а уз подршку „Making the Most of EU Funds for Roma“ Open Society Foundations из Будимпеште и Фондације за отворено друштво из Београда.

области запошљавања, образовања, приступа објектима и услугама и становања. Положај особа са инвалидитетом може се сагледати кроз висок степен незапослености, низак степен образовања, сиромаштво, политичку незаступљеност, насиље, којем су посебно изложене жене са инвалидитетом, ризик од институционализације, као и отежан приступ јавним објектима, површинама и услугама.

Деца са сметњама у развоју и даље трпе дискриминацију у образовању. Пракса Повереника за заштиту равноправности показује да, осим отпора инклузивном образовању, који је још увек присутан код појединих просветних радника и струковних удружења, велику препреку остваривању права на квалитетно образовање представља и то што се додатна подршка за дете финансира углавном из буџета локалне самоуправе. Имајући у виду чињеницу да у Србији има много локалних самоуправа које су сиромашне и девастиране, без адекватних финансијских средстава за финансирање неопходне подршке, може се констатовати да образовање деце са сметњама у развоју којима је потребна додатна подршка зависи од њиховог места пребивалишта. Додатно, на националном нивоу још увек није једнообразно и прецизно регулисано питање педагошких асистената у основним школама, што такође отежава образовање деце са сметњама у развоју. Млади са инвалидитетом имају отежан приступ високом образовању, упркос увођењу посебних мера за упис на високошколске институције. Позитивно је то што поједине организације цивилног друштва учествују у регионалним иницијативама и пројектима са циљем побољшања положаја студената са инвалидитетом, с обзиром на то да ће резултате истраживања моћи да презентују и примене у Србији.⁵⁰

Поред позитивних помака које је донело, пре свега, усвајање Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом,⁵¹ дискриминација особа са инвалидитетом на тржишту рада и даље је присутна, а неке од кључних препрека повећању стопе запослености јесу недовољно приступачно окружење, неприступачан јавни превоз, неприступачне информације и комуникације, неприступачна радна места и недовољно развијени сервиси подршке. С тим у вези, треба указати да приступачност представља један од основних предуслова за једнако учешће особа са инвалидитетом у свим областима друштвеног живота. Због тога без одлагања треба прописати обавезу послодаваца да особама са инвалидитетом обезбеде разумно прилагођавање радног места.

50 Унапређење социјалне димензије Европског простора високог образовања у Југоисточној Европи, Удружење студената са хендикепом: www.ush.rs/index.php/sr/projekti/istrazivanja/34-regionalni-izvestaj-unapredjivanje-socijalne-dimenzije-u-jugoishtocnoj-evropi.html, Јачање високог образовања за израду социјалне политике и обезбеђивање социјалних услуга, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом: www.cilsrbija.org/ser/static.php?id=shespss

51 „Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 32/13.

Особе са инвалидитетом, посебно особе са интелектуалним и психосоцијалним тешкоћама, често су изложене ризику да буду лишене пословне способности. Већ је указано на то да законодавство Србије није усклађено са међународним уговорима и стандардима по питању пословне способности особа са инвалидитетом, те је потребно предузети мере, односно реформисати застареле прописе којима је ова област регулисана.

3.4.3. Дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС

У Србији је и даље распрострањена дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС-ом, а последња истраживања Повереника показују да грађани Србије имају највећу социјалну дистанцу управо према особама које живе са ХИВ-ом. Ове особе су изложене дискриминацији и стигматизацији у скоро свим сферама – од третмана у здравственим центрима, реакција околине и породице, па до сфере рада и запошљавања. У Стратегији превенције и заштите од дискриминације указано је да се често дешава да се у систему образовања изолују деца која живе са ХИВ-ом или деца чији родитељи имају ХИВ/АИДС. Осим тога, препозната је дискриминација у сфери радних односа, односно случајеви у којима су лица остајала без посла због свог здравственог стања које нема директне везе са могућностима обављања посла, а без права на преквалификацију или друго радно место.

У настојању обезбеђивања остваривања људских права особа које живе са ХИВ-ом и њихову дестигматизацију, Центар за афирмацију позитивног живота *Q-club* поднео је иницијативу за измену члана 250. Кривичног законика, односно декриминализацију ненамерног преношења ХИВ-а. Ова иницијатива је поднета Скупштинском одбору за законска питања и законодавство, Скупштинском одбору за људска и мањинска права и Скупштинском одбору за здравље и породицу.⁵²

3.4.4. Дискриминација на основу пола

Расположиви подаци потврђују да су жене у неповољнијем положају у односу на мушкарце у свим областима друштвеног живота, а посебно је изражена дискриминација жена на тржишту рада, у учешћу у одлучивању, у економској сфери и образовању, као и родно засновано насиље према женама.

⁵² Извештај о раду за 2014. годину: www.q-club.org.rs/files/Godi%C5%A1nji%20izve%C5%A1taj%20o%20radu%202014.pdf, стр. 8.

Серија истраживања коју је Министарство за рад, запошљавање, социјална и борацка питања спровело током 2014. године⁵³, показала је да родна равноправност није достигнута у Србији и да се жене суочавају са бројним проблемима у остваривању својих права. Урађена су истраживања о положају самохраних родитеља⁵⁴, о положају жена у бизнису⁵⁵ и истраживање о ставовима грађана Србије о родној равноправности⁵⁶. Жене и мушкарци у Србији формално имају једнака права, али истраживања показују да је укупни социјално-економски статус жена знатно лошији у односу на мушкарце и да постоји дубок јаз између прокламованих принципа и конкретне праксе у спровођењу политике. Жене су чешће одбијане на конкурсима за посао са образложењем да је то „мушки посао“ или због својих година, а нису ретки случајеви да је жена добила отказ након коришћења породилског одсуства. Дискриминација жена присутна је и у бизнис сектору, жене заузимају тек четвртину (25,8%) највиших позиција одлучивања у компанијама, а чине нешто мање од трећине предузетника (31,7%). Већина жена присутних у предузетништву данас су предузетнице из нужде (66%), већином без породичне традиције у овој области и послују углавном на локалном тржишту, у оквиру услужних делатности.

У Извештају цивилног друштва за 2014. годину о Резолуцији Савета безбедности 1325⁵⁷, који је разврстан према индикаторима предвиђеним НАП 1325, оцењено је да је дошло до умереног напретка у учешћу жена у јавној власти, и то тако што учешће жена у извршној власти опада, али се у законодавној власти уочава тренд повећања. По питању учествовања жена у сектору безбедности, правосуђу и мировним мисијама, указано је да је само у учешћу жена у мировним мисијама дошло до умереног напретка. Анализа је показала да се проценат жена цивила у Министарству одбране и Војсци Србије смањује, али да се стално повећава број жена у униформи, као и број жена које у мировним мисијама учествују као професионални војници, што је значајан напредак у односу на претходни период када су углавном учествовале као део медицинских тимова.

53 У оквиру Програма за реализацију Националног акционог плана за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности од 2010. до 2015. године, заједно са Амбасадом Шведске, информације доступне на адреси: korak-hapi-step.eu/polozaj-zene-u-srbiji-u-2014-cinjenice-koje-demantuju-stavove/

54 www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/09-25-14-Istrazivanje-osamohranim-roditeljima.pdf

55 www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/09-25-14-Polozaj-zena-u-biznis-sektoru-u-Srbiji.pdf

56 www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/09-25-14-Rodna-ravnopravnost.pdf

57 Сарадња Деа Диа, Глобална мрежа градитељи мира и Београдски центар за безбедносну политику за издавачице Деа Диа, новембар 2014. године: bezbednost.org/upload/document/rezolucija_saveta_bezbednosti_1325_-_izvetaj_civil.pdf

Насиље у породици, сексуално насиље и други облици родно заснованог насиља су свакодневна појава у Србији. Због тога је веома важно да је Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Србија међу првима потписала, ступила на снагу 1. августа 2014. године.⁵⁸ Конвенцијом се од држава потписница захтева да сачине обухватне и координисане политике којима би се насиље спречавало, жртве заштитиле а починиоци кривично одговарали, као и да развију одговарајуће системе за прикупљање података. Државе које ратификују конвенцију дужне су да обезбеде услуге као што су специјализоване институције које пружају подршку жртвама (укључујући специјализовану подршку за жртве сексуалног насиља), сигурне куће, телефоне за помоћ, саветовање и правно саветовање и тако даље.

Поред ступања на снагу Истанбулске конвенције, потребно је указати и да организације цивилног друштва и поједина струковна удружења дају свој велики допринос борби против родно заснованог насиља. У Смерницама за поступање полицијских службеника и спречавање секундарне виктимизације жртава насиља у породици и у партнерским односима,⁵⁹ наглашена је неопходност поступања полиције у складу са заједничким и општеважећим принципима који су дефинисани у Општем протоколу о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима, као и у Посебном протоколу о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима. У публикацији *Унапређен приступ јавној тужилаштини у заштити жртва породичног насиља*, између осталог, наведено је да постоји потреба да се у јавним тужилаштвима одреде координатори који би успостављали и одржавали сарадњу између институција на подручју тужилаштва, с обзиром на то да је једино јавни тужилац овлашћен да покреће сва три вида заштите од насиља у породици,⁶⁰ због чега треба да има координирајућу улогу у сарадњи институција.⁶¹

58 Конвенција је усвојена 5. маја 2011. у Истанбулу, а до сада је ратификовало укупно шеснаест држава: Андора, Албанија, Аустрија, Данска, Босна и Херцеговина, Француска, Италија, Малта, Монако, Црна Гора, Португал, Србија, Словенија, Шпанија, Шведска и Турска. Услов за ступање на снагу је био да Конвенцију ратификује 10 држава од чега 8 држава чланица Савета Европе

59 Смернице за поступање полицијских службеника и спречавање секундарне виктимизације жртава насиља у породици и у партнерским односима, Аутономни женски центар и Астра, Београд, 2014: www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2015/Smernice.pdf

60 Кривичноправну, породичноправну и прекршајноправну заштиту.

61 Унапређен приступ јавној тужилаштини у заштити жртва породичног насиља, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2014: www.uts.org.rs/images/inicijativa.unapredjen.pristup.pdf

3.4.5. Дискриминација на основу старосној доба

Дискриминација на основу старосног доба постаје све видљивија у друштву. У односу на старије грађане, она се најчешће појављује приликом пружања здравствених услуга или остваривања права из области здравствене заштите и у области рада и запошљавања, с обзиром на то да велики број старијих незапослених радника не успева да се запосли, а послодавци чешће отпуштају старије раднике или их шаљу у превремене пензије. При томе, треба имати на уму да старосно доба, као и било које друго лично својство, може да се постави као услов за запослење само у случајевима када природа посла то захтева, односно када је то лично својство пресудно за обављање посла. Старосно доба је ирелевантно за највећи део послова на тржишту рада, али послодавци често постављају одређене године као услов, чиме крше антидискриминационе прописе. Подаци Националне службе за запошљавање показују да особе старије од 50 година представљају 26% укупног броја незапослених.

Препоруке настале као резултат активности на пројекту За достојанственој живот старијих на резиденцијалном смештају,⁶² упућене су Министарству за рад, запошљавање, социјална и борачка питања и Републичком фонду за здравствено осигурање. Кључне препоруке које су подржале 62 организације цивилног друштва су да је неопходно ревидирати законски оквир и уклонити недостатке који ометају пуно поштовање људских права старијих, да је неопходно ојачавање механизма контроле рада установа за смештај корисника на начин да се успостави независни систем контроле квалитета пружања услуга и заштите људских права особа на смештају, као и да Републички фонд за здравствено осигурање учини новчано доступнијим антидементне лекове старијима у потреби и да прошири индикације за прописивање пелена за одрасле на терет РФЗО.⁶³

Осим старијих, у Србији су дискриминисана и деца. Повереник за заштиту равноправности поднео је крајем 2013. године Посебан извештај о дискриминацији деце у Србији⁶⁴. У извештају је наведено да су дискриминацији најчешће изложена деца ромске националности и деца са сметњама у развоју и инвалидитетом. Ове две групе деце најчешће су дискриминисане у образовном систему, у предшколским установама и школама, а до дискриминације углавном долази јер васпитно-образовне установе не предузимају

62 Amity, Аутономни женски центар и СИПРУ.

63 *Извештај о раду за 2014. годину*, Amity: www.amity-yu.org/index.php?option=com_banners&task=click&bid=43

64 Доступно на интернет презентацији Повереника за заштиту равноправности, на адреси: www.ravnopravnost.gov.rs/images/files/Poseban%20izvestaj%20o%20diskriminaciji%20dece_sa%20koricama.pdf

благовремене и адекватне превентивне мере, а изостаје адекватна реакција одговорних лица када до дискриминације дође.

На дискриминацију деце са сметњама у развоју и ромске деце указано је и у заједничкој изјави о деинституционализацији у Србији,⁶⁵ у којој је наведено да су ромска деца презаступљена у систему формалне неге, да су деца са сметњама у развоју презаступљена у институционалном смештају [...], да постојећи систем још увек није пронашао начин да осигура поштовање права деце и особа са комплексним потребама за подршком. Неједнак третман и приступ услугама и правима, као и друштвена искљученост задржавају породице у кругу сиромаштва, а сиромаштво и социјална депривираност породица не смеју бити разлог за институционализацију деце и одраслих. Деца су вишеструко рањива, те се пуни ефекат интервенција на њиховој заштити може постићи само *мултисекторском сарадњом и комбинацијом мера и услуга које покривају породицу у целини*. Истакнуто је да најпре треба забранити даљи пријем деце и одраслих у институције, јер свака особа, без обзира на своја лична својства, има право на живот у заједници уз адекватну индивидуализовану подршку.

Центар за права детета⁶⁶ реализовао национално истраживање о механизмима надзора и контроле и жалбених процедура који постоје у институцијама у којима се налазе деца лишена слободе.⁶⁷ Истраживање је показало да законодавство Републике Србије садржи низ законских одредаба које јасно регулишу механизме надзора, као и механизме жалби који су на располагању малолетницима, нарочито у установама за извршење кривичних санкција. Међутим, ова решења се ретко користе у пракси, па је неопходно радити на подизању капацитета малолетника да активно учествују у заштити својих права.

65 Заједничка изјава ОЦД, www.mdri-s.org/vesti/zajednicka-izjava-organizacija-civilnog-drustva-u-srbiji/ Ову заједничку изјаву подржавају организације цивилног друштва: Мрежа организација за децу Србије – МОДС, Национална организација особа са инвалидитетом Србије, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом, Иницијатива за инклузију Велики Мали, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С, Удружење за ревизију приступачности УРП, Београдски центар за људска права, Комитет правника за људска права – ЈУКОМ, Центар за оријентацију друштва, Асоцијација за промовисање инклузије – АПИ Србије.

66 У оквиру пројекта „Права детета иза решетака – Људска права деце лишене слободе: Унапређење механизма надзора“.

67 www.cpd.org.rs/system/home/newsplus/viewsingle/_params/newsplus_news_id/5508.html Истраживање је реализовано у ВП дому у Крушевцу, КПЗ за малолетнике у Ваљеву и Специјалној затворској болници у Београду.

3.4.6. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

У Србији је дискриминација на основу сексуалне оријентације део свакодневног живота ЛГБТ особа, а ЛГБТ популација спада међу најдискриминисаније групе. Као што је већ наведено, истраживања јавног мњења показују да сваки други грађанин сматра да је хомосексуалност болест коју треба лечити, а више од 80% не жели ЛГБТ особе у својој породици. Велика социјална дистанца, широко распрострањена хомофобија и трансфобија израз су негативних стереотипа и предрасуда о ЛГБТ особама. Претње, говор мржње и отворени видови насиља, најчешћи су облици дискриминације ЛГБТ особа.

ИЛГА (ILGA Europe)⁶⁸ у мају 2014. године представила је *Годишњи извештај о стању људских права ЛГБТИ особа у Европи*.⁶⁹ У делу који се односи на стање у Србији, наведено је да су забрињавајући чести напади на припаднике ЛГБТИ заједнице, да је у друштву присутан висок ниво нетолеранције, посебно у области медија. Указано је да се упркос брзим и јавним реаговањима поверенице на случајеве дискриминације и насиља, препоруке ретко спроводе. Центар за квир студије спровео је почетком 2014. године истраживање *Парада поноса и ЛГБТ популација*⁷⁰, које је показало да насиље, страх од насиља и дубоко осећање елементарне небезбедности и даље обележавају егзистенцију ЛГБТ особа у Србији. Испитаници сматрају да би примарни циљеви ЛГБТ организација требало да буду заштита од насиља, борба за економска и социјална права ЛГБТ особа и заштиту од дискриминације на радном месту, СОС телефони и психолошка помоћ.

Кључна позитивна промена јесте да се о проблемима са којима се суочава ЛГБТ популација више говори у јавности, а положај ЛГБТ заједнице сагледава се као питање људских права. Велики успех је да је након три покушаја организације Параде поноса, у септембру 2014. године, организована Недеља поноса која је завршена Парадом поноса, уз јаке мере обезбеђења. Иако је несметано одржавање Параде поноса веома важно, показало се да само одржавање ове манифестације није довољно. Потребно је континуирано радити на сузбијању предрасуда и дискриминаторних ставова, пре свега код деце и младих кроз образовни систем, али и путем заједничког деловања државних органа, институција, цивилног сектора и медија.

68 Кровна ЛГБТИ организација у Европи, окупља 355 организација цивилног друштва из 44 европске државе.

69 „Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe 2014“, ILGA Europe, 2004: www.certidiritti.org/wp-content/uploads/2014/05/Annual-Review-2014-web-version.pdf

70 Истраживање „Парада поноса и ЛГБТ популација“, Центар за квир студије, Београд, 2014: issuu.com/centarzakvirstudije/docs/parada_ponosa_i_lgbt_populacija/1

Организација за лезбејска људска права Лабрис анализираа је средњошколске уџбенике из области психологије, биологије и медицине који су се користили у току школске 2013/2014 године и представила резултате у публикацији *Истополна оријентација у средњошколским уџбеницима*⁷¹. Истраживање је спроведено након препоруке Повереника која је упућена Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Националном просветном савету и Заводу за унапређење квалитета васпитања и образовања, којом је препоручено да уклоне дискриминаторне садржаје из наставних материјала и праксе и промовишу толеранцију и поштовање људских права. Након анализе покренута је кампања за прикупљање подршке овој иницијативи како би се из садржаја ових уџбеника уклонили дискриминаторни садржаји.⁷²

Међутим, упркос помацима, још много тога је неопходно урадити како би се побољшало унапређење и заштита равноправности ЛГБТ заједнице. Између осталог, потребно је донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерстава, у складу са препорукама Савета Европе, на шта је указано и у претходним извештајима Повереника. Треба напоменути и то да је организација Гејтен започела истраживање о злочинима из мржње над LGBTIQ особама, са посебном пажњом на насиље према особама транс* идентитета, као и случајевима дискриминације и кршења људских права LGBTIQ особа, са циљем да резултате користи за заговарање унапређења права ове групе и усвајање закона о родном идентитету⁷³.

3.4.7. Дискриминација избејлица, интерно расељених лица, миграната и изјашњених азила

Србија је и даље земља са највећим бројем избеглица и интерно расељених лица у Европи и једна од пет држава у свету са „дуготрајном избегличком кризом“. Према подацима из јуна 2014. године, на територији Србије борави 43.763 избеглих лица⁷⁴ и више од 200.000 интерно расељених лица са Косова и Метохије, од чега 1.369 живи у 22 колективна центра, према подацима Комесаријата за избеглице и миграције.

71 „Истополна оријентација у средњошколским уџбеницима“, Лабрис, Београд, 2014: labris.org.rs/wp-content/uploads/2014/07/Analiza-diskriminatornog-sadrzaja-srednjoskolskih-udzbenika.pdf

72 Доступно на: labris.org.rs/podrzy-promenu-podseti-nadlezno-ministarstvo-i-institucije-nanjihovu-obavezu-da-izmene-i-ukinu-diskriminatorne-sadrzaje-iz-udzbenika-za-srednje-skole/

73 У сарадњи са организацијама ТГЕУ и ИЛГА, доступно на: transserbia.org/vesti/739-monitoring-kršenja-ljudskih-prava-i-zločina-iz-mržnje-nad-lgbtq-osobama

74 Од тога 32.371 из Хрватске и 11.342 из Босне и Херцеговине.

Пројекат „Мрежа мобилних тимова за помоћ најугроженијим појединцима из избегличке и интерно расељеничке популације“⁷⁵ траје од 2000. године и усмерен је на подршку угроженим породицама у проналажењу трајних решења. Са циљем решавања стамбеног питања најугроженијих избеглих и расељених лица, покренут је Регионални програм стамбеног збрињавања, којим је предвиђено решавање стамбеног питања за око 27.000 најугроженијих домаћинстава у Србији, Хрватској, Црној Гори и Босни и Херцеговини.⁷⁶

Студија *Процена њојшреба интјерно расељених лица у Србији*⁷⁷ из 2011. године класификује скоро половину интерно расељених као лица „у њојшреби“, односно особе које су у посебно тешкој материјалној ситуацији. Посебно угрожен део популације интерно расељених лица јесу Роми, а чак 75% расељених Рома спада у ову категорију, што је знатно више у односу на неромску популацију (42%). Организација Праксис издала је публикацију *Положај интјерно расељених особа*, у којој је дата анализа изазова са којима се свакодневно сусрећу.⁷⁸ Анализа положаја расељених лица показују да су највећи проблеми расељених лица становање, приступ информацијама и запошљавање, као и недостатак основних докумената. Такође, расељена лица имају додатно отежан приступ запошљавању услед дуге неактивности и недостатка вештина, што доприноси њиховој зависности од социјалне помоћи. Истраживања која су вршена међу расељеним лицима показала су проблеме са добијањем личних докумената, а истакнуто је да су Роми највише погођени овим проблемом.

У трећем периодичном извештају о азилу у Републици Србији за 2014. годину Београдског центра за људска права,⁷⁹ наведено је да је у првих девет месеци 2014. године, 8.498 особа изразило намеру да тражи азил у Србији, што је знатно повећање у односу на 2.704 особа, колико је евидентирано у истом периоду током 2013. године.⁸⁰ Међутим, од укупног броја особа које су изразиле намеру да траже азил, само 217 је поднело захтев за азил. Као посебан проблем наведено је да Канцеларија за азил у привременим центрима

75 Спроводе га Новосадски хуманитарни центар у партнерству са Amity – Снага пријатељства из Београда и Сигмом плус из Ниша, уз финансијску подршку УНХЦР.

76 Програмом је предвиђена подршка за 16.780 породица на територији Србије, кроз изградњу станова за 10.000, кроз доделу пакета грађевинског материјала за 4.000 и кроз доделу монтажних кућа, односно куповину сеоских имања, за по 1.500 породица.

77 *Процена њојшреба интјерно расељених лица у Србији*, УНХЦР, ЈИПС и Комесаријат за избеглице, 2011. www.unhcr.rs/media/IRL_izvestaj_srpska_verzija.pdf

78 Положај интерно расељених лица, Праксис: www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/Polozaj_interno_raseljenih_lica_-_kratka_analiza_preostalih_izazova.pdf

79 Уз подршку УНХЦР-а током 2014. године наставио је спровођење пројекта усмереног на обезбеђивање адекватне правне помоћи тражиоцима азила, као и на мониторинг и извештавање о остваривању права на уточиште у Републици Србији.

80 Трећи периодични извештај за јун-септембар 2014. године, Београдски центар за људска права, 2014: www.azil.rs/doc/III_periodicni_izvestaj_2014.pdf

за азил у Обреновцу, Сјеници и Тутину уопште не обавља службену радњу подношења захтева за азил, тако да је свим тражиоцима азила који бораве у овим центрима практично онемогућен приступ овом поступку⁸¹.

У студији *Страни малолетници без пратње у Републици Србији*,⁸² дате су препоруке надлежним државним органима о поступању и заштити права страних малолетника без пратње, имајући на уму проблеме и изазове с којима се они суочавају. Препоруке укључују и измене Закона о азилу, пре свега на измену дефиниције малолетника без пратње уз додавање одредбе о поступању у складу са најбољим интересом детета, прилагођавање процедуре испитивања основаности захтева за азил потребама деце и њиховом нивоу разумевања, затим прецизно законско одређење када се малолетнику без пратње мора поставити старатељ и усклађивање Закона о азилу и Породичног закона.

81 Азил у Републици Србији – Извештај за јануар-април 2014. године, Београдски центар за људска права, 2014: www.azil.rs/doc/SRB_april_2014_1.pdf

82 Страни малолетници без пратње у Републици Србији, Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију, Нови Сад, 2014.

4. Поступање Повереника за заштиту равноправности на сузбијању дискриминације

У овом делу извештаја биће представљено поступање Повереника за заштиту равноправности у току 2014. године. Повереник користи различите правне инструменте ради сузбијања дискриминације и унапређивања равноправности. Најпре ће бити приказани ови инструменти, уз навођење сумарних података о спроведеним поступцима, а потом рад Повереника поводом конкретних случајева дискриминације. Овај део извештаја структуриран је према личним својствима као основом дискриминације, а редослед је дат према броју притужби поднетих због дискриминације на основу одређених личних својстава. На крају сваког приказа по појединачним основима дискриминације, ради пружања целовите слике о реаговању на случајеве дискриминације, представљен је и начин на који су медији извештавали о дискриминацији на основу одређених личних својстава, као и интересовање медија за случајеве дискриминације у којима је Повереник поступао.

Детаљнији статистички подаци о раду Повереника за заштиту равноправности дати су у прилогу овог извештаја, под насловом *Статистички приказ рада Повереника у 2014. години*. Такође, сва мишљења, препоруке, упозорења, саопштења, као и сви остали акти које је Повереник донео, објављени су на интернет презентацији Повереника у интегралном облику и доступни су заинтересованој јавности.

Поступање по притужбама. – Поступак пред Повереником покреће се подношењем притужбе, коју може поднети свако физичко и правно лице, као и организације које се баве заштитом људских права. Током 2014. године физичка лица су поднела већину притужби (66,4%), од чега су 60,9% притужби поднели мушкарци, а 39,1% жене. Највећи број притужби поднет је из београдског региона (35,9%) и Војводине (20,4%), док је најмањи број притужби поднет из Шумадије и Западне Србије, као и Косова и Метохије. Притужбе су у највећем броју случајева поднете против правних лица (43,4%) и државних органа (28,7%).

Повереник за заштиту равноправности израдио је образац притужбе који је доступан у штампаном облику на српском језику и језицима националних мањина у просторијама Повереника, док је у електронској форми доступан на интернет презентацији Повереника www.ravnopravnost.gov.rs, при чему треба имати у виду да не постоји прописана форма притужбе, односно образац који је израђен служи као водич за достављање података и информација које су неопходне за вођење поступка. Осим основних података који су наведени у обрасцу притужбе, неопходно је и да притужба буде потписана.

Детаљнија објашњења о подношењу притужбе и неопходним подацима, доступна су на интернет презентацији Повереника⁸³.

Поступак пред Повереником је једноставан и лишен је претераних формалности, што доприноси његовој ефикасности. По пријему притужбе, најпре се испитује да ли је Повереник за заштиту равноправности надлежан да одлучује о повреди права на коју се у притужби указује. Уколико Повереник није надлежан, притужба ће бити одбачена, а подносилац обавештен коме може да се обрати, односно ко је надлежан у конкретном случају. Даље се проверава да ли притужба садржи све елементе неопходне за поступање. Ако је притужба непотпуна, неразумљива или садржи друге недостатке који онемогућавају поступање (нпр. није потписана), упућује се захтев подносиоцу притужбе да отклони недостатке у року од 15 дана, уз поуку о томе који су то недостаци и како треба да их отклони. Уколико у остављеном року недостаци не буду отклоњени, притужба се одбацује. Након тога се испитује да ли постоје законске сметње које онемогућавају спровођење поступка, с обзиром на то да је Законом о забрани дискриминације прописано да Повереник не поступа по притужби у следећим случајевима: 1) кад је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правноснажно окончан; 2) када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује; 3) када у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази; и 4) када је због протекла времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања. Иако се у закону користи израз „Повереник не поступа по притужби [...]“, потребно је напоменути да и у овим случајевима Повереник, у ствари, поступа по притужби, и то тако што, након утврђивања да постоји неки од законских разлога за обуставу поступка, доноси акт којим обавештава подносиоца притужбе о разлозима због којих неће даље поступати по притужби. Случајеви у којима је обустављен поступак биће детаљније објашњени у делу извештаја „Исходи поступака“, а подаци о броју предмета у којима је обустављен поступак дати су у прилогу извештаја.

Ако су испуњени услови за вођење поступка, Повереник може предложити *поступак медијације*, ако за то постоје услови. У случају да обе стране прихвате медијацију, поступак по притужби се обуставља до завршетка поступка медијације. Уколико стране постигну договор, поступак се окончава, а ако у медијацији није постигнут договор, поступак пред Повереником се наставља. У 2014. години, медијација је понуђена у четири случаја, али ниједан није резултирао договором страна, па су поступци настављени пред Повереником.

83 Поднеси притужбу, Повереник за заштиту равноправности: www.ravnopravnost.gov.rs/rs/дискриминација/поднеси-притужбу

Случајеви у којима је поноуђена медијација

- Подносиоца медијације је навела да комшиница „на сваки начин и у свакој прилици“ вређа њу и њеног суседу иако их назива „Децанима“. Након изјашњења на наводе из медијације, изјавило се да је комшиница у ствари рођена сестра мајке подносиоца медијације и да су њихови породични односи поремећени због несударности око поделе имовине. Странана је поноуђена медијација, имајући у виду комшинске и родбинске односе, али подносиоца медијације није прихватила на медијацију, па је постоји иак пред Повереником представљен.
- Подносилац медијације је навео да је жена његових колега, чији је припадници представљени, поднела представку против њега руководиоцу установе у којој су сви запослени. У представи је наведено да их подносилац медијације злоставља, вређа, контролише и на различите начине им ускрађује одређена радна права. Такође је наведено да их припадници вређа на националној основи, јер је њоме веру, „претио у католике и мрзи све што је српско“, те да му смета њихова припадност српском народу. Подносилац медијације сматра да су ња колеге на овај начин означиле као „србомрца“ и забринути је да овакве њихове изјаве могу да изазову лоше емоције код његових суграђана, као и евентуалне нападе и угрожавање његове безбедности. Странана је поноуђена медијација, који није прихваћен.
- Мајка деце са оштећеним видом навела је да основна школа дискриминира њену децу, иако што није постојала по свим процедурама Интерресорне комисије за процену потреба за укупним додатним образовне, здравствене или социјалне подршке деци. Навела је да деца нису добила све потребне уџбенике са увеличаним садржајем, као и да је део уџбеника који је штампан у боји, за њену децу којиран и увеличан у црној и белој боји. Предложен је постоји иак медијације, али медијација није прихваћена.
- Подносиоца медијације сматра да је дискриминисана изјавом запослене у једној државној агенцији, која је објављена у дневном листу са националним изражом и то на основу свој припадности личној својства – политичкој убеђења, односно сматра да је у тексту који је објављен садржано да је запослена на основу свој политичкој убеђења. Ни у овом случају медијација није прихваћена.

Уколико нема услова за поступак медијације или уколико медијација не успе, поступак се наставља достављањем притужбе лицу против којег је поднета, у року од 15 дана. Лице против којег је притужба поднета може да се изјасни у року од 15 дана о наводима из притужбе, с тим да ће Повереник наставити поступак и ако се лице не изјасни. Ради утврђивања чињеничног

стања, Повереник може узети изјаве и од других лица (нпр. сведока). Поступак пред Повереником траје 90 дана.

Поверенику за заштиту равноправности поднето је 666 притужби у току 2014. године. Највише је било притужби у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност или етничко порекло (18%), а следе притужбе на основу здравственог стања (14,1%) и старосног доба (11,3%). Слично као и претходних година, више од једне трећине притужби (36,3%) поднето је због дискриминације у поступку запошљавања или на послу. Након тога, подносиоци притужби сматрали су да их дискриминишу органи јавне власти (16,7%), као и да су дискриминисани приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина (15,6%).

У поступку по притужбама Повереник даје мишљење о томе да ли је дошло до дискриминације. Уколико утврди да је извршен акт дискриминације, заједно са мишљењем даје и препоруку о начину отклањања повреде права.

Током 2014 . године, Повереник за заштиту равноправности донео је 109 мишљења, од тога је у 66 случајева утврђена дискриминација и дискриминаторима су издате одговарајуће препоруке, а у 43 случаја донето је мишљење да није утврђена дискриминација.

Повереник нема ни наредбодавна ни репресивна овлашћења. Уколико дискриминатор не поступи по препоруци у року од 30 дана, Повереник изриче меру опомене и оставља му нови рок од 30 дана за поступање по препоруци. Ако дискриминатор не поступи ни по опомени, Повереник може о томе обавестити јавност, што чини објављивањем на интернет презентацији, обавештењем у дневним новинама са националним тиражом, у оквиру извештаја и на друге погодне начине. Повереник није овлашћен да дискриминаторе кажњава ако не поштују препоруке, али их може уверити да то чине ауторитетом институције коју представља, снагом аргумената и притиском јавности.

Парнице за заштити од дискриминације. – Повереник има овлашћење да покреће антидискриминационе парнице, при чему сам процењује потребу за подизањем тужбе. Уколико је жртва дискриминације појединац, неопходна је сагласност тог лица, док у случајевима дискриминације групе лица повезаних истим личним својством, није потребна сагласност. Повереник тужбу увек подиже у своје име и у општем интересу, а може истаћи све правозаштитне захтеве осим захтева за накнаду материјалне и нематеријалне штете. Вођење ових парница омогућава да се унапреди судска пракса, да се јавност сензибилише за проблем дискриминације и утиче на промене ставова јавног мњења. За вођење стратешких парница бирају се типични случајеви широко распрострањене дискриминације, у погледу којих постоје добри изгледи за успех. Подизање тужбе није механизам којим се обезбеђује

поштовање препорука Повереника, нити је део поступка по притужбама. У сваком конкретном случају најпре се испитује да ли је предмет од стратешког значаја и тек након процене да је потребно водити тзв. стратешку парницу, подноси се тужба надлежном суду. У току 2014. године, поднете су две тужбе, које ће бити представљене у одговарајућем делу извештаја.

Прекршајни йосйуйци. – Повереник је овлашћен да подноси прекршајне пријаве због повреде права из антидискриминационих прописа. У 2014. години поднета је једна прекршајна пријава.

Кривичне йријаве. – Као и други државни органи, Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да подноси кривичне пријаве када сазна да је извршено кривично дело којим је повређено начело једнакости. Током 2014. године, надлежним тужилаштвима поднето је шест кривичних пријава.

Прейоруке мера за осийваривање равнойравносйи. – Повереник има овлашћење да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности. Препоруке могу бити усмерене ка томе да органи јавне власти предузму мере како би спречили и отклонили институционалну дискриминацију и унапредили рад институција система у сузбијању дискриминације. Препорукама се указује и на потребу предузимања посебних мера (афирмативне мере), којима се обезбеђује пуна равноправност, заштита и напредак особа или група које се налазе у неједнаком положају у односу на друге грађане. У 2014. години дато је 198 препорука мера, које ће бити представљене у делу извештаја у којем се обрађују појединачни основи дискриминације.

Законодавне иницијативе и мишљења о йројисима. – Повереник је овлашћен да прати спровођење закона и других прописа, да покреће доношење или измену прописа како би се унапредила заштита од дискриминације. Такође, овлашћен је и да даје мишљења о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације. У току 2014. године, Повереник је дао два мишљења на нацрте закона и других аката, а упућена су и три предлога за оцену уставности и законитости општих правних аката Уставном суду Србије.

Уйозорења и саойшйијења јавносйи. – Повереник је овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, а то чини на основу информација и сазнања из притужби, средстава јавног информисања и из других извора. У упозорењима јавности Повереник указује на дискриминаторе, начин вршења дискриминације, поједине групе или појединце према којима се врше најчешћи, типични и тешки облици дискриминације, као и на последице дискриминације. У 2014. години издато је 20 саопштења за јавност и шест упозорења, која су објављена у медијима и на интернет презентацији Повереника. Упозорења и саопштења биће представљена у делу извештаја у којем се обрађују појединачни основи дискриминације.

4.1. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла

Током 2014. године поднете су 124 притужбе у којима је као основ дискриминације наведена национална припадност и етничког порекла, што чини 18% свих поднетих притужби, односно највећи број притужби по појединачном основу дискриминације. У односу на прошлу годину, удео притужби поднетих на основу националне припадности и етничког порекла у укупном броју притужби повећан је за 5,9%.

Од укупног броја притужби по овом основу, 23 притужбе (18,5%) односиле су се на поступање пред органима јавне власти, као што су министарства, локалне самоуправе, здравствене установе, полиција и друго.

На дискриминацију у поступку приликом запошљавања или на послу, што је уједно област друштвених односа на коју се односи највећи број свих притужби поднетих Поверенику за заштиту равноправности, поднето је 12 притужби. У овим притужбама је указано на дискриминацију због националне припадности или етничког порекла у поступку запошљавања или на послу, а на основу једне од ових притужби, Повереник за заштиту равноправности покренуо је антидискриминациону парницу.

Национални савет бошњачке националне мањине поднео је 22 притужбе због дискриминације Бошњака у образовном систему. Притужбе су поднете против неколико основних и средњих школа, предшколских установа, као и против Министарства просвете науке и технолошког развоја, а у њима је указано на неостваривање колективних мањинских права, конкретно права на образовање на босанском језику. У 10 предмета утврђена је дискриминација и издате су одговарајуће препоруке, а по седам препорука је поступљено.

Поред тога, поднето је 19 притужби због дискриминације приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина, 12 због дискриминације приликом образовања и стручног оспособљавања, а седам притужби се односило на јавно информисање и медије. Само пет притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла поднето је због повреде права у области социјалне заштите, а четири у области здравствене заштите.

Највећи број притужби по овом основу дискриминације поднела су физичка лица (71), али је приметно повећање броја обраћања организација (44). Притужбе које су поднела физичка лица чине 56% притужби поднетих по овом основу, од тога је 44 мушкарца (62%) и 27 жена (38%) што одговара односу укупног обраћања мушкараца и жена Поверенику у току ове године – 60,9 % мушкараца и 39,1% жена.

Током 2014. године поднето је пет кривичних пријава због изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости према ромској националној мањини, покренуте су две стратешке парнице – једна у области радних односа, а друга у области становања. Поводом једне притужбе понуђена је медијација.

Од 124 притужбе поднете због дискриминације на основу националне припадности у 95 је назначено којој националној мањини подносилац притужбе припада. Као и ранијих година, највише притужби, чак 40%, поднето је због дискриминације Рома. Због активности Националног савета бошњачке националне мањине, приметан је и пораст броја притужби због дискриминације припадника бошњачке националне мањине, са 10 притужби у 2013. години на 26 у 2014. години. Поднето је 11 притужби због дискриминације на основу припадности бугарској националној мањини, пет због дискриминације на основу припадности влашкој, а четири због припадности румунској националној мањини.

Највећи број притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла, као и претходних година, поднет је због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини, те се може констатовати да је ромска заједница и даље у веома неповољном положају. Обе стратешке парнице које је Повереник за заштиту равноправности покренуо у току 2014. године односе се на дискриминацију Рома, као и пет кривичних пријава због постојања основа сумње да је извршено кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости према ромској националној мањини.

4.1.1. Мишљења и препоруке

Пицерија дискриминисала Ромкињу њриликом конкурисања на њосао

Организације које се баве заштитом људских права поднеле су притужбу против угоститељске радње, која се налази на југу Србије. Једна од ових организација спровела је ситуационо тестирање дискриминације приликом запошљавања. На основу извештаја о спроведеном ситуационом тестирању, утврђено је да је тестерка ромске националности дошла у просторије овог угоститељског објекта поводом огласа за посао и да је разговарала са радницом која је запослена у том угоститељском објекту. Током разговора, запослена се распитивала о њеном радном искуству, а када је тестерка навела да је радила у неколико пицерија и пекара у том граду, радница је прокоментарисала да *„мора да је радила као њомоћна радница“*. Сат времена касније, у

просторије угоститељског објекта дошла је контролорка тестирања, која није ромске националности и разговарала је са том запосленом. У току разговора, запослена у угоститељском објекту је такође питала за радно искуство и рад на сличним пословима, након чега је узела податке и контакт телефон. Три дана касније, контролорка тестирања је текстуалном поруком обавештена да може да дође на посао, уколико је још увек заинтересована, док тестерку нико није контактирао. Власник ове угоститељске радње није се изјаснио на наводе из притужбе. Применом правила о терету доказивања у дискриминационим поступцима, донето је мишљење да је власник угоститељске радње ускратио могућност заснивања радног односа тестерки само зато што је Ромкиња, чиме је извршен акт непосредне дискриминације. Уз мишљење је издата и препорука власнику угоститељске радње да приликом запошљавања особља у свом угоститељском објекту поштује императивне законске прописе о забрани дискриминације, да мишљење и препоруку Повереника за заштиту равноправности објави на огласној табли или другом видном месту у просторијама угоститељске радње и да убудуће, у оквиру обављања своје делатности, предузме све неопходне мере како би спречио да приликом избора кандидата и кандидаткиња дође до нарушавања једнаких могућности за заснивање радног односа на основу било ког личног својства.

По овој препоруци није поступљено.

*Електродистрибуција дискриминисала становнике ромског насеља
испошљавајући им заједничке рачуне за струју*

Становници ромског насеља поднели су 16 притужби против привредног друштва за дистрибуцију електричне енергије. У притужбама је наведено да су радници овог предузећа, без претходног упозорења, прекинули испоруку електричне енергије ромском насељу, као и да су претходно поставили два електродистрибутивна броја за цело насеље. Сада цело ромско насеље добија два рачуна за утрошену електричну енергију, што је потрошаче из овог насеља ставило у неповољнији положај у односу на остале потрошаче. У изјашњењима привредног друштва за дистрибуцију електричне енергије и привредног друштва за снабдевање електричном енергијом, наведено је да је дистрибуција електричне енергије у овом насељу обустављена због неизмирених обавеза за утрошену електричну енергију, као и да је измештено 18 мерних уређаја из ових домаћинстава због проблема са читавањем и нелегалним коришћењем струје. У поступку је утврђено да је привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије, за већи број домаћинстава у овом насељу, поставило два електродистрибутивна броја која збирно мере потрошњу ових домаћинстава. Последица оваквог поступања је да потрошачи из већег броја ромских домаћинстава, за разлику од свих других потрошача, немају сопствене (индивидуалне) рачуне за струју, већ су принуђени да плаћају заједнички рачун за струју, по вишој

тарифи, имајући у виду начин формирања цене у односу на количину потрошене струје, као и то што потрошачи из ових домаћинстава не могу да остваре увид у сопствену потрошњу електричне енергије. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације, постављајући заједничка (збирна) бројила за већи број домаћинстава у ромском насељу. Због тога је привредном друштву за дистрибуцију електричне енергије препоручено да предузме све неопходне мере како би се свим домаћинствима у овом насељу електрична енергија дистрибуирала под истим условима под којима си дистрибуира свим другим потрошачима.

По овој препоруци није поступљено у законском року, па је издато решење о опомени. У моменту писања овог извештаја накнадни рок за поступање је још увек у току.

Вређање збој националне припадности

У притужби је наведено да комшиница „на сваки начин и у свакој прилици“ вређа подносиоцу притужбе и њеног супруга тако што их назива „Циџанима“, а као доказ је достављен исказ мајке подносиоце притужбе. Комшиница је у изјашњењу навела да је она рођена сестра мајке подносиоце притужбе и да су њихови породични односи поремећени због несугласица око поделе имовине. С обзиром на то да су постојали изгледи да се ова ситуација разреши мирним путем, предложено је спровођење поступка медијације. Стране се нису сагласиле са поступком медијације, па је поступак пред Повереником настављен. У току поступка утврђено је да мајка подносиоце притужбе, која је наведена као сведокиња, нема непосредних сазнања о догађајима који су наведени у притужби – да је комшиница вређала и омаловажавала подносиоцу притужбе, њеног супруга и дете на основу националне припадности. Имајући у виду да у току поступка није утврђено да је комшиница изговорила наведене речи, акт дискриминације није учињен вероватним, па је, сагласно томе, дато мишљење да комшиница није извршила акт дискриминације према подносиоци притужбе и њеној породици на основу националне припадности члана породице, супруга.

Вршњачко насиље над учеником ромске националне припадности

Организација која се бави заштитом људских права поднела је притужбу, у име малолетног дечака ромске националности, против директора основне школе. Наведено је да школа није предузела потребне мере, након увреда на националној основи и нааношења телесних повреда, које је дечаку нанео друг из разреда. Поводом ових тврдњи, у изјашњењу школе је наведено да су предузете све потребне мере у случају вршњачког насиља међу ученицима, а да до конфликта између ученика није дошло због националне припадности овог дечака.

У току поступка утврђено је да је дошло до сукоба између два дечака и да је том приликом дечак ромске националности задобио тешке телесне повреде. Међутим, из приложених доказа није утврђено да је до конфликтне ситуације међу ученицима дошло због ромске националне припадности једног од дечака. Наиме, и ученици и њихови родитељи тврдили су да се њих двојица друже од првог разреда, као и да су породице дечака биле у пријатељским односима. Имајући све ово у виду, као и чињеницу да је школа предузела одређене мере у случају вршњачког насиља међу ученицима, повереница за заштиту равноправности је става да у конкретном случају нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је дала мишљење да основна школа и директор нису дискриминисали овог дечака на основу његове националне припадности.

Посиђуање полиціјске уїраве поводом пријаве да деїе проси на улици

Притужбу против полицијске управе поднела је једна грађанка, која је навела да је пријавила полицији да је видела дете које на улици лежи и проси, без надзора одрасле особе. У притужби је наведено да је службеница ПУ која је примила позив, питала: „Да ли је деїе 'Циїа... ромске националности?'“, уз објашњење да је та информација потребна како би знала на коју службу да је упути. Након тога је пребацила везу другом службенику који је рекао да ће послати патролу. Подносиатеља притужбе сматра да је у овом случају реч о дискриминацији на основу националне припадности, с обзиром на то да је из разговора схватила да се различите службе баве особама различитих националности. Полицијска управа је доставила извештај о извршеним проверама и утврђеном чињеничном стању, као и доказе из којих не произлази да је службеница питала за националност детета да би странку упутила на посебну службу, већ да је питала за територију општине где се налази дете. У току поступка, на основу расположивих чињеница и доказа, није утврђено да је ПУ тражила информацију о националности детета како би подносиатељу притужбе упутила на посебну службу која се бави децом ромске националности. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да није утврђено да је ПУ извршила акт дискриминације на основу припадности ромској националној мањини.

Основна школа проїуспїла да анкеїтира ученике и ученице да ли желе да похађају насїаву на румунском језику

Удружење родитеља поднело је притужбу против основне школе због дискриминације ученика на основу националне припадности. У притужби је наведено да се ово удружење обратило школи са захтевом да се уведе изборни предмет Румунски језик са елементима националне културе, али да је школа одбила захтев. У току поступка је утврђено да основна школа није спровела анкету међу ученицима како би проверила заинтересованост за изучавање Румунског језика

са елементима националне културе. Према наводима из притужбе и доказима које су достављени уз притужбу, 25 ученика је било заинтересовано за похађање наставе из овог предмета. Школа је, међутим, обавестила удружење родитеља да неће спровести анкету јер је из прикупљених потписа родитеља утврдила да само седам ученика првог разреда жели да похађа овај изборни предмет. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је основна школа пропустила да анкета ученике, односно да провери заинтересованост за похађање изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе у школској 2013/2014 години. Због тога је школи препоручено да за школску 2014/2015 годину изврши анкетање ученика како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересованих за учење изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе, да организује наставу из предмета Румунски језик са елементима националне културе, уколико анкета покаже да постоји потребан број заинтересоване деце, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. Школа није поступила по препоруци ни након опомене, о чему је обавештена јавност.

Анкеширање о увођењу предмета Румунски језик са елементима националне културе

Удружење родитеља поднело је притужбе против Министарства просвете, науке и технолошког развоја и једне школске управе, тврдећи да ученицима основних и средњих школа са територије два округа није омогућено да похађају наставу из предмета Румунски језик са елементима националне културе. У притужбама је наведено да у већини школа са територије ових округа није спроведено анкетање ученика поводом увођења предмета Румунски језик са елементима националне културе, а у школама у којима је анкетање спроведено, настава из овог предмета није реализована. У току поступка је утврђено да је прописима којима је регулисано образовање на језицима националних мањина и формирање група за изучавање изборних предмета, одређено да су школе дужне да понуде изборне предмете ученицима на почетку школске године, да предлажу изборне предмете са листе изборних предмета прописаних наставним планом, те да имају могућност да преко школске управе затраже сагласност министарства, у случају да се недовољан број ученика пријави за изучавање одређеног изборног предмета. Повереница за заштиту равноправности сматра да су Министарство просвете, науке и технолошког развоја и школска управа, предузели мере и радње из своје надлежности, на начин који није у супротности са антидискриминационим прописима. Због тога је дато мишљење да Министарство просвете, науке и технолошког развоја и школска управа нису поступали дискриминаторно према ученицима румунске националности у вези са остваривањем права да похађају наставу из изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе.

Неорганизовање наставе из изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе

Удружење родитеља поднело је притужбу против основне школе и навело да су родитељи ученика и ученица основне школе сакупили потписе за увођење изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе, те да су, током анкетања за увођење овог изборног предмета, деца изразила жељу да изучавају румунски језик, али им школа то није омогућила. У току поступка је утврђено да је основна школа анкетирала ученике како би проверила њихову заинтересованост да изучавају изборни предмет Румунски језик са елементима националне културе. Резултати анкете показали су да се ни у једном одељењу није изјаснио довољан број ученика заинтересованих да изучавају овај изборни предмет. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да неорганизовањем наставе из изборног предмета Румунски језик са елементима националне културе у школској 2013/2014 години, основна школа није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Пет школа и једна предшколска установа нису спровеле анкету међу ученицима бошњачке националности да ли желе да прате наставу на босанском језику

Притужбе су поднете против пет основних школа и једне предшколске установе. У притужбама је наведено да ученицима основне школе и деци која похађају предшколски програм, није омогућено да се изјасне да ли желе да се настава, односно предшколски програм организује на босанском језику, те да сви похађају наставу на српском језику. У изјашњенима школа и предшколске установе, између осталог, наведено је да анкетни обрасци које је национални савет доставио школи немају сагласност надлежног министарства и школе, да се никада ниједан родитељ или ученик није обратио са захтевом да се настава обавља на босанском језику, да се ученици редовно анкетају о изборним предметима, а да се тада један или два ученика на нивоу школе изјасне да желе да прате наставу из предмета Матерњи језик са елементима националне културе. У току поступака је утврђено да школе и предшколска установа нису анкетирале ученике, односно родитеље деце да ли желе да се настава организује на босанском језику. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су школе и предшколска установа, пропуштањем да спроведу анкету о језику похађања наставе, извршиле акт дискриминације ученика и деце бошњачке националне мањине. Предшколској установи и школама препоручено је да спроведу анкету за школску 2014/2015 годину, како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересованих да наставу похађају на босанском језику, као и да предузму све неопходне мере како би се организовала настава на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број ученика који су заинтересовани да

наставу похађају на босанском језику. Четири школе су поступиле по препорукама Повереника за заштиту равноправности, док једна основна школа и предшколска установа нису поступиле по препорукама.

Школе нису организовале наставу на босанском језику иако се за наставу на босанском језику определио потребан број ученика и ученица

Национални савет је поднео притужбе против гимназије и две основне школе због дискриминације ученика бошњачке националности. Наведено је да се у гимназији 141 ученика у ученица определио за наставу на босанском језику, али да је за све организована настава на српском језику. Гимназија се није изјаснила на наводе из притужбе, иако је захтев за изјашњење уредно примила. У притужбама против основних школа наведено је да се једној основној школи за наставу на босанском језику определило 35 ученика/ца првог разреда и 35 ученика/ца петог разреда, а у другој 17 ученика/ца првог разреда и 12 ученика/ца петог разреда. Школе су у изјашњењима навеле да су добиле усмену информацију од школске управе да сачекају упутство министарства о овом питању, а пошто нису добиле никакво упутство министарства, нису ни организовале наставу на босанском језику. Школе нису доставиле доказе из којих би се могло утврдити да су се обраћале школској управи и Министарству просвете, науке и технолошког развоја и затражиле упутство како да поступају поводом организовања наставе на босанском језику, као ни доказе да су предузеле било коју активност у правцу организовања наставе на босанском језику. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљења да разлози које је су школе навеле у настојању да оправдају неорганизовање наставе на босанском језику нису објективни и оправдани и препоручила је гимназији и основним школама да у школској 2014/2015 годину спроведу анкету и утврде да ли постоји потребан број заинтересоване деце да наставу похађају на босанском језику, као и да предузму све неопходне мере како би се организовала настава на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број ученика/ца који су заинтересовани да наставу похађају на босанском језику. Гимназија није поступила по препоруци, док су обе основне школе поступиле по препоруци.

Притужбе против школа у којима се за наставу на босанском језику није определио довољан број ученика и ученица бошњачке националности

Национални савет је поднео притужбе против пет школа зато што у школама није организована настава на босанском језику иако се одређен број ученика определио за наставу на босанском језику. У току спроведених поступака утврђено је да се у овим школама за наставу на босанском језику определио недовољан број ученика (један, три, пет и у две школе по осам). Утврђено је да одлука школа да не организују наставу на босанском језику

за овај број ученика нису дискриминаторне, с обзиром на прописе којима је регулисано да се настава на језику националне мањине изводи за 15 ученика, односно уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, за мањи број од прописаног. Због тога је поверница за заштиту равноправности дала мишљење да неорганизовањем наставе на босанском језику у овим школама, нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације.

Нејоспојање услова за организовање наставе на босанском језику

Притужбе су поднете против једне гимназије и пет средњих стручних школа у којима су се ученици и ученице бошњачке националности определили за наставу на босанском језику, а настава је организована за све на српском језику. У изјашњењу директора гимназије наведено је да се 81 ученик/ца изјаснило да желе наставу на босанском језику, али да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није одобрило промену плана уписа, тј. није одобрено да се уместо четири одељења, формира пет одељења првог разреда. У изјашњењима средњих стручних школа наведено је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није донело правилнике за наставу на босанском језику за средње стручне школе. У току спроведених поступака утврђено је да гимназија и средње стручне школе нису извршиле акт дискриминације ученика бошњачке националне припадности, с обзиром на то да нису постојали услови за организовање наставе на босанском јер Министарство просвете, науке и технолошког развоја није донело одговарајуће наставне планове и програме за средње стручно образовање, односно није дало сагласност да се промени план уписа. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да неорганизовањем наставе на босанском језику ове школе нису прекршиле одредбе Закона о забрани дискриминације.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја није предузело потребне мере како би омогућило организовање наставе на босанском језику у основним и средњим школама

Притужба је поднета против Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, у којој је наведено да су ученици и ученице бошњачке националности дискриминисани на основу националне припадности јер министарство није донело све неопходне подзаконске акте који се односе на образовање на босанском језику, није извршило надзор над радом образовно-васпитних установа поводом организовања наставе на босанском језику, није обезбедило обрасце за школску евиденцију за основну и средњу школу на босанском језику, а у једном броју образовно-васпитних установа у Новом Пазару, Тугину, Сјеници и Пријепољу, ученицима бошњачке националности није омогућена настава на босанском језику. Министарство просвете, науке и технолошког развоја није се изјаснило на наводе из притужбе, иако је захтев за изјашњење уредно примило. У току поступка је утврђено да министарство није донело наставне планове и програме за средње стручне

школе за наставу на босанском језику, као и да Конкурсом за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину нису одређене школе или поједина одељења за наставу на босанском језику у школама где су се ученици бошњачке националне мањине изјаснили за похађање наставе на босанском језику. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је непредузимањем мера из своје надлежности које се односе на право ученика и ученица бошњачке националности да се образују на матерњем језику, Министарство просвете, науке и технолошког развоја прекршило је одредбе Закона о забрани дискриминације. Министарству је препоручено да донесе наставни план и програм за средње стручне школе за наставу на босанском језику, да допуни Конкурс за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину и одреди школе и број одељења за наставу на босанском језику у свим школама у којима се довољан број ученика изјасни да жели наставу на босанском језику, да предузме све потребне мере из своје надлежности, како би се организовала настава на босанском језику у школама у којим резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих ученика за похађање наставе на босанском језику, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Неједнак њрејман зайосленой у комуналном њрегузећу

Подносилац притужбе сматра да се директор и други запослени према њему понашају непримерено. У притужби је навео да га директор назива просјаком, болесником, лажовом и да не цени његов рад, као и да га други запослени називају „Турчином“. Сматра да је овакво понашање директора и осталих запослених засновано на његовој националној припадности и имовном стању. У току поступка, из исказа сведока који су предложени у притужби, није утврђено да су поступци директора и других запослених према подносиоцу притужбе били узроковани његовом националном припадношћу и имовним стањем. Такође, у току поступка није утврђено да су запослени у привредном друштву подносиоца притужбе називали „Турчином“ и на тај начин га дискриминисали. На основу свега наведеног, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да није утврђено да су привредно друштво и директор, дискриминаторно поступали према подносиоцу притужбе.

4.1.2. Парнице за заштитиу од дискриминације

Тужба збој дискриминације на основу националне ѡприпадности

Тужба је поднета против председника месне заједнице Сирча, јер је својим изјавама од 17. јула 2014. године: „Сирча ѡреживљава јако ѡеишке ѡренуѡишке. Ни земљойѡрес ни ѡойлаве нису Сирчу ѡако деѡрадирале као ово насељавање

косовских Рома. Ми нисмо расистички, али једноставно са њима не можемо заједно живети, јер нам се нарушава мир. Мештани Сирче су за време Турака бежали у брда, у Трговиште, а изгледа да ћемо морати сад исто да урадимо. Ми са њима не можемо да се мешамо“, које су пренели многи медији у Србији, извршио тежак облик непосредне дискриминације припадника и припадница ромске националне мањине. Поступак је у току.

Тужба због дискриминације на основу националне припадности

Тужба је поднета против једног послодавца због дискриминације припадника ромске националне мањине у области запошљавања. Наиме, овај послодавац је за рад на пословима брања малина прописао у документу под називом „Напомена“ да се „не примају радници ромске националности (због неслагања са радницима друге националности и могућих последица које могу наступити међусобно у току заједничког боравка код послодавца)!!!“ Повереник за заштиту равноправности је уз тужбу захтевао да суд одреди привремену меру, како би се одмах из употребе повукао документ „Напомена“. Суд је решењем одредио тражену привремену меру, која је на снази до правноснажног окончања поступка.

4.1.3. Кривичне пријаве

Кривична пријава због шекста „(Бело) прање историје Цијана“

Кривична пријава је поднета против аутора текста „(Бело) прање историје Цијана“, објављеног на интернет порталу Васељенска ТВ www.vaseljenska.com и непознатог извршиоца, власника интернет портала Васељенска ТВ. Пријава је поднета због постојања основа сумње да је објављивањем овог текста извршено кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. став 1. Кривичног законика РС. На овом интернет порталу је 9. јануара 2014. године објављен текст под називом „(Бело) прање историје Цијана“, у којем је аутор изнео низ идеја и ставова којима се директно изазива и распирује расна мржња и нетрпељивост према Ромима, као националној мањини која живи у Србији и тиме врши тежак облик дискриминације Рома по основу националне припадности. Власник интернет портала Васељенска ТВ, објављивањем текста овакве садржине, подржао је дискриминаторне ставове и идеје аутора текста и самим тим, такође, има одговорност за изазивање и распиривање расне мржње и нетрпељивости према Ромима. У овом тексту аутор се детаљно бави историјом и животом Рома, које у целом тексту назива „Циганима“, а образлаже овакав став наводима да термин „Цигани“ садржи оно што су припадници ромске националне мањине кроз векове, својим чињењем или нечињењем, сами изазвали у перцепцији народа са којима су долазили у додир. Аутор пише о „истиничним

проблемима везаним за присуство Циџана“, које групише у неколико целина: стопа криминалитета; отпор инклузији; стопа наталитета; неиспуњавање социјалних обавеза, а на крају текста излаже своје виђење решавања проблема „са њиховом популацијом Циџана“.

Кривична пријава због текста „Србија – циџанија“

Кривична пријава је поднета против ауторке текста „Србија – циџанија“, објављеног на интернет порталу www.intermagazin.rs и непознатог извршиоца, власника интернет портала www.intermagazin.rs. Пријава је поднета због постојања основа сумње да је извршено кривично дело изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. став 1. Кривичног законика РС. Наиме, на овом интернет порталу објављен је 29. новембра 2013. године текст под називом „Србија – циџанија“. У овом тексту, ауторка је изнела низ идеја и ставова којима се директно изазива и распирује расна мржња и нетрпељивост према Ромима, као националној мањини која живи у Србији и тиме врши тежак облик дискриминације Рома по основу националне припадности. Власник интернет портала www.intermagazin.rs, објављивањем текста овакве садржине, подржао је дискриминаторне ставове и идеје ауторке текста и самим тим, такође, има одговорност за изазивање и распиривање расне мржње и нетрпељивости према Ромима који живе у Србији. У овом тексту ауторка, између осталог, наводи да је у Србију, након 2000. године, „досељено више од милион и њих Циџана“ из целог света и да ова бројка делује више него забрињавајуће, односно да јесте забрињавајућа, те да Срби морају да чекају деценијама да им „њихова држава“ помогне, док се ромски проблеми решавају у најкраћем року. Ауторка Роме константно назива „Циџанима“, а читаву ромску популацију описује као „асоцијалан и врло опасан народ“ који „нам зајашује околину, који нас излажу опасностима, који сисају ову земљу, јер им је то омогућила ова држава, држећи их као ујрожену врсту“.

Три кривичне пријаве због исписивања графита и дељења летака „Србине, организуј се!“ у Београду, Новом Саду и Крушевцу

Повереница за заштиту равноправности поднела је кривичне пријаве Вишем јавном тужилаштву у Београду, Новом Саду и Крушевцу против непознатих починилаца због постојања основа сумње да су извршили кривично дело изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. став 1. Кривичног законика. Непознати починиоци исписивали су графите и делили летке по Београду, Новом Саду и Крушевцу, под називом „Србине, организуј се!“ у којима су изнели низ идеја и ставова којима се директно изазива и распирује расна мржња и нетрпељивост према Ромима, једној од националних мањина која живи у Србији, чиме су извршили тежак облик дискриминације по основу националне припадности.

У потпису летка наведена је „Србска акција“ (www.srb-akcija.org/o-nama/) о којој не постоје подаци у Агенцији за привредне регистре.

Кривична пријава против председника МЗ Сирча

Кривична пријава је поднета Вишем јавном тужилаштву у Краљеву, због постојања основа сумње да је председник МЗ Сирча извршио кривично дело изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. став 1. Кривичног законика. Мештани села Сирча код Краљева организовали су протест против досељавања једне ромске породице у њихово село. О овом протесту су 17. јула 2014. године медији известили јавност. Наведено је да је преко 50 мештана блокирало прилаз домаћинству које је ова ромска породица претходно купила. Председник месне заједнице Сирча је том приликом изнео низ идеја и ставова којима се директно изазива и распирује расна мржња и нетрпељивост према Ромима.

4.1.4. Препорука мера за остваривање равноправности

Препорука мера Градском секретаријату за комуналне и стамбене послове за уклањање дискриминационог графита у Студентском парку

Препорука мера је упућена Градском секретаријату за комуналне и стамбене послове, због дискриминационог графита против ромске националне мањине који је исписан на зиду у Студентском парку у Београду. Повереница је указала да исписивање оваквих графита и порука сличног садржаја, представља дискриминацију ромске националне мањине, која је једна од нај-маргинализованијих и стигматизованих друштвених група и свакодневно се сусрећу са бројним претњама, узнемиравањем и другим проблемима. Због тога сви друштвени актери морају да пруже подршку и предузму све мере, свако у оквиру својих надлежности, како би на равноправној основи сви уживали права која су им гарантована, без дискриминације. Повереница је препоручила Градском секретаријату за комуналне и стамбене послове да презме све потребне мере, у складу са својим овлашћењима, како би се уклонио спорни графит са зида у Студентском парку и спречило даље узнемиравање припадника ромске националне мањине. По овој препоруци је поступљено.

4.1.5. Уједношења и саопштења

Уједношење поводом списка СНП Наши и позива на линч „Жена у црном“

Повереница за заштиту равноправности најоштрије је осудила објављивање списка са именима људи које је организација СНП Наши означила као

србомрсце, као и позиве на линч „Жена у црном“ који су објављени на фејсбук страници особе која је представљена као портпарол Противтерористичке јединице МУП-а Србије. Повереница је тражила хитну реакцију надлежних органа и оценила да је скандалозно да се у Србији и даље појављују такви спискови. Истакнуто је да је држава дужна да заштити слободу и основна људска права сваког појединца и спречи угрожавање самих темеља уставног поретка.

Упозорење поводом пројекта због досељавања Рома

Повереница је најоштрије осудила протест мештана Сирче код Краљева који нису дозвољавали да се у њихов комшилук досели ромска породица. Према информацијама објављеним у медијима, председник месне заједнице, између осталог, изнео је следеће ставове: „Ми са њима не можемо да се мешамо“ и „Једноставно са њима не можемо заједно живети, јер нам се нарушава мир“, који поред тога што омаловажавају и вређају људско достојанство, представљају и тежак облик расне дискриминације. Повереница за заштиту равноправности упозорила је и да су тзв. превентивни протести који су поводом досељавања били организовани, подсећали на раније случајеве када су нетрпељивост и изражавање мржње према ромској популацији прерастали у насиље и позиве на линч који су имали озбиљне последице.

Упозорење поводом вандалских напада у Војводини

Након утакмице Србија–Албанија, одржане у Београду, дошло је до вандалских напада на локале чији су власници Албанци у више места у Војводини: Вршцу, Новом Саду, Сомбору и Старој Пазови. Повереница за заштиту равноправности изразила је велику забринутост због тих догађаја и тражила од државних органа да без икаквог одлагања, предузму све потребне мере како би се спречили нови етнички мотивисани напади. У упозорењу је наведено да је очигледно да починиоцима ових срамних напада мета није имовина, већ Албанци, наше комшије и суграђани, као и сви грађани и грађанке мултиетничке Војводине. Повереница је упозорила да су у условима појачаних тензија у друштву и изостанка адекватне реакције државе, жртве недужни људи.

Саопштење поводом најаве формирања изв. језичких пайрола

Поводом најаве формирања језичких патрола у Војводини, повереница за заштиту равноправности упозорила је да је таква идеја веома забрањивајућа посебно зато што је јавно изнета, као да је у питању нешто што је дозвољено и легитимно. У саопштењу је наведено да свако у Србији мора да зна да Устав и закони јасно регулишу право на службену употребу језика националних мањина и то право нико не сме доводити у питање. Повереница је истакла

да нико нема право да најављује, а камоли организује патроле или било какве друге сличне активности, јер су оне својеврсни вид застрашивања људи, могу изазвати несагледиве последице, посебно зато што подсећају на нека давна и опасна времена.

Саопштење поводом подношења кривичне пријаве збој лешака против Рома

Повереница за заштиту равноправности поднела је кривичне пријаве против оних који су креирали и дистрибуирали грађанима широм Србије, односно у поштанске сандучиће убацивали летке које је потписала организација „Србска акција“. Леци су садржали отворени говор мржње према ромској националној мањини и позивали на насиље и линч. Изнети ставови према којима треба спречити, како се у лецима наводи, „*ширење дивљих циџанских насеља*“ која представљају „*нехумано окружење*“ и који својим досељавањем доносе „*несносан смрад, свађе, ђуче, ђораси криминала*“, представљају не само повреду људског достојанства, већ и тежак облик расне дискриминације. И овом приликом затражена је хитна и одлучна реакција надлежних органа уз очекивање да се јавности упути јасна и недвосмислена порука да се расизам у Србији неће толерисати.

Саопштење поводом обележавања Међународног дана сећања на жртве Холокауста

Поводом обележавања Међународног дана сећања на жртве Холокауста, повереница за заштиту равноправности упозорила је да су расна, национална и верска мржња заснована на предрасудама и даље присутне у нашем друштву. Једини начин да се то стање промени је путем мењања ставова људи. Повереница је подсетила на обавезу сваког појединца, као и сваке институције и органа да својим залагањем допринесе искорењивању расизма и антисемитизма. Сећање на трагедију која је највише погодила јеврејски народ, али и велики број Рома, Пољака, Срба и других, мора да буде опомена новим генерацијама да се такви догађаји никада више не смеју поновити.

Саопштење поводом Међународног дана борбе против расизма

Поводом обележавања Међународног дана борбе против расизма, повереница за заштиту равноправности упозорила је да расизам у Србији још увек није у потпуности искорењен и да се често игнорише и негира. То потврђује и чињеница да грађани и грађанке Србије али и представници органа јавне власти још увек имају велику дистанцу према Ромима иако су свесни чињенице да су Роми најдискриминисанија друштвена група. Повереница је апеловала на грађане и грађанке Србије да реагују у свим случајевима расне дискриминације и да не игноришу овај велики друштвени проблем.

Ромска деца у измештеним одељењима, вршњачко насиље над ромском децом, укидање предмета ромски језик, наглашавање националне припадности извршилаца кривичних дела ако су ромске националности – ово су само неки од примера медијских извештавања о Ромима током претходне године. Поводом Светског дана Рома, повереница за заштиту равноправности указала је да је слика коју формирају медији, слика која се касније формира у свести грађана и да је зато неопходно јавност упознати и са dobrим примерима којих свакако има. Око 80% Рома и Ромкиња кажу да нису осетили позитивне ефекте досадашњих мера и активности за унапређење положаја Рома, а и даље се осећају дискриминисано у свим областима. Због тога је повереница указала да Светски дан Рома треба додатно да нас подсети да смо као друштво одговорни да сваком ромском детету омогућимо да живи у друштву у коме ће моћи да оствари своје таленте, знања и способности.

4.1.6. Из медија

Протести поводом досељавања Рома у место Сирча поред Краљева, као и осуда протеста и захтев поверенице за заштиту равноправности надлежним органима да се јавности упуту снажна порука како се расизам у Србији неће толерисати, били су предмет пажње свих медија. С обзиром на то да су протесна окупљања мештана трајала неколико дана, поједини, махом локални медији, искористили су ове догађаје да актуелизују питање положаја Рома у њиховим срединама.

Једна од главних вести у медијима данима, били су леци који су позивали на линч ромске популације и кривична пријава коју је повереница за заштиту равноправности поднела против оних који су креирали и дистрибуирали летке које потписује „Србска акција“. Новинари су наредних дана истраживали какве ултрадесничарске и неонацистичке групе постоје у Србији и који је пут до њихове законске забране, а убрзо су ухапшене особе осумњичене за креирање и дистрибуирање ових летака.

Сви медији су пренели пресуду новосадског прекршајног суда према којој је компанија „Мекдоналдс“ кажњена због дискриминације ромске деце, на основу прекршајне пријаве Повереника за заштиту равноправности. Такође, медији су подсетили на цео случај који се догодио у Новом Саду. У појединим дневним листовима комплетно је цитирана изјава жене која је покушала да уведе децу у ресторан, као и делови из прекршајне пријаве Повереника.

Такође, сви медији су објавили вест да је Повереник за заштиту равноправности покренуо две парнице на основу резултата спроведеног ситуационог

тестирања које је показало да једна банка и једна агенција за издавање некретнина неће да пруже услуге Ромима. Банка је одбила да отвори рачун Ромкињи, а агенција је одбила да ромском младићу пружи информацију о слободним становима за издавање. Ситуационо тестирање, односно метод добровољног испитивања дискриминације, појединим новинарима је био довољно атрактиван јер је у широј јавности још недовољно познат, те су правили такве теме и без посебних повода, цитирајући повереницу и саме представнике цивилног сектора који су тестирања спроводили.

Уочи 8. априла, Међународног дана Рома, у медијима је објављена вест да Ромкиња запослена у нишкој Градској чистоћи није могла да уђе у филијалу једне банке јер није била адекватно обучена, већ је била у радном комбинеzonу. Затражен је коментар поверенице за заштиту равноправности, која је објаснила да је такво понашање банкарских службеника незаконито и да вређа достојанство, те позвала радницу тог комуналног предузећа да се обрати Поверенику за заштиту равноправности. Иначе, поводом обележавања дана Рома, у дневном листу *Данас* објављена је колумна поверенице за заштиту равноправности о тешком положају те популације у Србији и дискриминацији којој су изложени готово свакодневно у свим областима.

Пажњу медија привукао је и случај формирања тзв. језичких патрола. Наиме, прво је то Национални савет мађарске националне мањине саопштио да ће формирати групе од по двоје млађих људи које би требало да обилазе локалне самоуправе где је у званичној употреби мађарски језик, како би пратили да ли се прописи у потпуности поштују. Након тога, покрајински шеф ДСС-а најавио је да ће та странка формирати своје „језичке патроле“ да би утврдили колико Мађара у Војводини не говори српски. На ово је реаговала повереница за заштиту равноправности упозоривши да је таква идеја својеврсни вид застрашивања људи. Овом темом се бавио већи број медија, а у неколико медија су се појавиле теме у којима су прављене паралеле са догађајима с почетка 90-их година.

Током 2014. године, повереница за заштиту равноправности и запослени у стручној служби Повереника, интензивно су обилазили градове и општине у Србији, а посебно регион Санџака, с обзиром на то да је у марту отворена прва регионална канцеларија у Новом Пазару. О томе су опширно известили сви национални и локални медији, електронски и штампани. Истовремено, у оквиру пројекта са UN Women, организоване су посете општинама јужне и југозападне Србије, како би се грађани и грађанке што боље упознали са радом институције и најчешћим случајевима дискриминације на основу пола. Због тога је и медијско извештавање о Поверенику за заштиту равноправности, у локалним медијима са тих подручја, било интензивно.

Велики број медија објавио је опширан извештај са округлог стола Повереника за заштиту равноправности и Куће људских права на коме су се, на Међународни дан људских права, окупили представници свих националних савета у Србији, први пут након формирања националних савета после избора. Новинари су такође забележили и конференцију за штампу на којој су представљени резултати пројекта Повереника за заштиту равноправности „Једнаке шансе за бољу будућност – јачање Рома и Ромкиња у борби против дискриминације“. То, међутим, није био повод да бар неки од медија оду и корак даље. Наиме, иако су се спорадично појављивали текстови и телевизијски прилози који о Ромима и Ромкињама говоре на афирмативан начин, и то најчешће о ромским музичарима и ромским медијаторкама у здравству, ипак се може рећи да су то још увек ретки случајеви. Анализом свега што је објављено, може се закључити да се Роми и даље најчешће спомињу када је неко нападнут или претучен, у текстовима о сиромаштву или њиховом гетоизираним животу у контејнерским насељима. Када су у питању инциденти, уколико је нападач или преступник Ром, као по правилу се и даље истиче национална припадност. Због тога је закључак да би медији, а посебно локални, морали да обрате више пажње на чињеницу да својим извештавањем утичу на јавност и да својим садржајима настављају да одржавају стереотипе и предрасуде који су широко распрострањени према ромској популацији.

4.2. Дискриминација на основу здравственог стања

Године 2014. поднето је 97 притужби због дискриминације на основу здравственог стања, што чини 14,1% укупног броја притужби и сврстава их на друго место по бројности. Више од половине ових притужби поднето је због дискриминације у области пружања јавних услуга или коришћења објеката и површина. Око 23% притужби због дискриминације на основу здравственог стања односило се на поступак запошљавања и радне односе, а за овим следе притужбе због дискриминације пред органима јавне власти, у области здравствене заштите и образовања.

Треба указати на то да су притужбе због дискриминације на основу здравственог стања већ две године на другом месту по бројности, одмах после притужби због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла. У 2013. години, по овом основу, највише је било притужби на дискриминацију у области здравствене заштите. То је био резултат ситуационог тестирања које је спроведено током године, када је утврђено да су 63 стоматолошке ординације у Београду одбиле да закажу преглед добровољном испитивачу дискриминације због његовог ХИВ статуса. Ове године је једна невладина организација поднела 52 притужбе против козметичких салона који су одбили да закажу пружање услуга добровољном испитивачу

дискриминације због његовог здравственог статуса (хепатитис Ц). То је разлог што притужбе због дискриминације у области пружања јавних услуга чини 52,6% укупног броја поднетих притужби на основу здравственог стања.

Иако број притужби особа које живе са ХИВ/АИДС-ом није велики у 2014. години, пракса Повереника за заштиту равноправности и истраживања које је Повереник спровео током 2012. и 2014. године, показују да су особе које живе са ХИВ-ом једна од највише маргинализованих и стигматизованих друштвених група у Србији. Социјална дистанца према овим особама је велика, а чак и међу здравственим радницима постоји висок ниво стигматизујућих ставова и уверења, што доводи до њихове изолације и дискриминације. Имајући у виду тешкоће са којима се сусрећу у свакодневном животу, дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС-ом остаје предмет забринутости Повереника за заштиту равноправности.

4.2.1. Мишљења и препоруке

Дом здравља на терапијску листу пацијенткиње уписао црвеним фломастером „HIV infectio!“

Организација цивилног друштва поднела је притужбу у име једне пацијенткиње, против дома здравља, због дискриминације на основу здравственог стања. У притужби је наведено да је пацијенткиња отишла у Службу за физикалну медицину и рехабилитацију Дома здравља и да јој је том приликом издата терапијска листа на којој је црвеним фломастером исписано „HIV infectio!“. Дом здравља није оспорио да су означили ХИВ статус пацијенткиње, али су навели да су ти подаци доступни само осигураном лицу и овлашћеним здравственим радницима. Повереница је дала мишљење да је уписивањем ХИВ статуса на терапијску листу подносиоце притужбе, и то тако што је на маргини терапијске листе црвеним фломастером уписано и подвучено „HIV infectio!“, Дом здравља прекршио прописе о забрани дискриминације. Због тога је Дому здравља дата препорука да податке о ХИВ статусу пацијената/киња, уколико су значајни за медицински третман, уписује у складу са прописима о вођењу медицинске документације, у рубрику у медицинској документацији која је предвиђена за уписивање дијагноза, истом величином и бојом слова којом се уписују остале дијагнозе и стања од значаја за медицински поступак, коришћењем латинског назива и шифре болести према Међународној класификацији болести, повреда и узрока смрти; да запосленима у овом дому здравља обезбеди едукацију о ХИВ/АИДС-у, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Институти одбио да хоспитализује пацијента који живи са ХИВ/АИДС-ом

Подносилац притужбе је отишао на институт који се бави лечењем психијатријских болести, након покушаја самоубиства. Иако је утврђена потреба за болничким збрињавањем, конзилијум лекара овог института га је упутио у другу здравствену установу у оквиру Клиничког центра Србије, због тога што има ХИВ/АИДС и лечи се на Инфективној клиници. У изјашњењу института наведено је да се конзилијум лекара водио интересима пацијента код којег је примарна соматска проблематика, међутим, у току поступка је утврђено да ови наводи нису поткрепљени доказима. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је непружањем здравствене заштите која је подразумевала болничко збрињавање подносиоца притужбе у институту након покушаја самоубиства, као и његовим упућивањем у другу здравствену установу, само због чињенице да је особа која живи са ХИВ/АИДС-ом, институт прекршио прописе о забрани дискриминације. Због тога је институту препоручено да подносиоцу притужбе упуту писано извињење, да обезбеди пружање здравствених услуга особама које живе са ХИВ/АИДС-ом, под истим условима који важе за особе које не живе са ХИВ/АИДС-ом, да се запосленима у Институту обезбеди едукација о ХИВ/АИДС-у, као и да убудуће, приликом пружања обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Општинска управа инсистирала да подносилац захтева са здравственом проблемом лично дође да поднесе захтев

У притужби је наведено да је Општинска управа ГО Вождовац одбила да одлучи по својеручно потписаном захтеву за упис у посебан бирачки списак националне мањине који је послат поштом. Подносилац притужбе је навео да је орган управе инсистирао на томе да он лично преда захтев у просторијама општинске управе, и након сазнања да подносилац притужбе не може да се креће, услед здравствених проблема. С обзиром на то да је у моменту подношења притужбе остало само 10 дана до закључења посебних бирачких спискова, Општинској управи је упућена препорука мера за остваривање равноправности, којом је препоручено да се преиспита рад органа како би се предупредила дискриминација у овом случају.

Након тога, подносилац притужбе доставио је обавештење да му је усвојен захтев који је поднет трећи пут, преко овлашћене пуномоћнице. Општинска управа је такође упутила обавештење да је у поступку дошло до позитивног епилога. Сматрајући да је стриктном применом прописа, како би се избегле недозвољене радње, према подносиоцу притужбе поступљено на једнак начин као према свим подносиоцима захтева, након преиспитивања поступања и

уважавања захтева, изражена је нада да ће бити утврђено да општинска управа није извршила акт дискриминације. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је општинска управа уским тумачењем прописа, односно његовим изигравањем подносиоца притужбе ставила у неповољнији положај у односу на лица која су била у могућности да личним доласком поднесу захтев. Општинској управи је препоручено да подносиоцу притужбе упути писано извињење, да о препоруци мера за остваривање равноправности и мишљењу са препоруком обавести сва службена лица која предузимају радње и решавају у управном поступку, као и да убудуће у оквиру својих надлежности не крши антидискриминационе прописе. Ове препоруке су спроведене.

4.2.2. Препоруке мера за остваривање равноправности

Препорука мера предшколским установама да обезбеде адекватну исхрану деци која имају здравствени проблем, односно која из верских или других нездравствених разлога имају специфичне захтеве у исхрани

Након поступка по притужби родитеља деце која због свог здравственог стања нису могла да користе исхрану која је обезбеђена у вртићу, који је окончан доношењем мишљења и препоруке, повереница за заштиту равноправности дошла је до сазнања да и у другим предшколским установама у Србији није обезбеђена исхрана деце у складу са њиховим здравственим стањем и другим специфичним захтевима у вези са исхраном које поједина деца имају. Наиме, исхрана у вртићима је организована тако да одговара потребама деце широке популације, с обзиром на то да је највећи број деце у предшколским установама без посебних захтева у исхрани, односно могу да конзумирају све оброке који им се обезбеђују у овим установама. Међутим, одређени број деце не може да конзумира храну која је у вртићима обезбеђена, из здравствених или других разлога, што је неопходно уважити приликом обезбеђивања исхране за децу у вртићима. Због тога је упућена препорука мера за остваривање равноправности свим предшколским установама у Србији – укупно 160 препорука мера. У препоруци је указано да рад предшколских установа треба да буде организован тако да уважава индивидуалне потребе сваког детета, укључујући специфичности у вези са исхраном, јер је са аспекта антидискриминационих прописа неприхватљиво да се деци која су под посебним режимом исхране из било ког разлога испоручује иста храна, као и деци која немају специфичне захтеве у вези са исхраном. Од 160 предшколских установа којима је упућена препорука мера за остваривање равноправности, више од половине одговорило је да је исхрана обезбеђена у складу са потребама све деце која бораве у њима.

Препорука Општинској управи Градске општине да отклони дискриминайорско постојање према припаднику националне мањине и предузме мере за превенцију дискриминације

Подносилац притужбе поднео је писани захтев за упис у посебан бирачки списак националне мањине, али је обавештен да мора лично да дође у просторије општине, до закључења посебног бирачког списка како би био уписан у списак. Након пријема овог дописа, подносилац притужбе је појаснио да због свог здравственог стања није у могућности да дође лично у просторије Општинске управе и поднесе захтев, па је предложио неколико могућих решења са циљем остваривања права на упис у посебан бирачки списак, али је поново обавештен да је за упис у посебни бирачки списак неопходно његово лично присуство. Имајући у виду да је постојала могућност неотклоњивих последица по подносиоца притужбе, који жели да користи своје активно бирачко право, у складу са законским овлашћењима, као и с обзиром на веома кратак рок до закључења бирачких спискова, повереница је дала препоруку мера за остваривање равноправности у којој је указано да је забрањена дискриминација лица или групе лица с обзиром на њихово здравствено стање, односно да свако има право на једнак приступ и једнаку заштиту својих права пред органима јавне власти, као и да се дискриминаторско поступање одговорног лица у органу јавне власти сматра тежом повредом радне дужности. Препорука мера за остваривање равноправности издата је одмах по пријему притужбе због могућности наступања неотклоњиве штете за подносиоца притужбе, а Градска општина поступила је по препоруци и омогућила је подносиоцу притужбе упис у бирачки списак, тако што је прихваћена документација коју је доставила његова пуномоћница.

4.2.3. Мишљења на нацрт закона и општинских аката

Мишљење о одредби члана 70. став 2. тачка 4. Нацрта закона о спољним пословима

Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење о одредби члана 70. став 2. тачка 4. Нацрта закона о спољним пословима, којом су прописани услови за заснивање радног односа у Министарству спољних послова, тако што је прописано да се радни однос може засновати са лицем које је „доброг здравственог и психичког стања“. Повереница је утврдила да ова одредба није у складу са прописима о забрани дискриминације и да у пракси може изазвати негативне последице у погледу могућности запошљавања и остваривања права на рад одређених лица, с обзиром на њихова лична својства која нису у директној вези са захтевима радног места и могућностима обављања посла, на пример са особама које имају хроничне болести, особама са

инвалидитетом, особама које живе са ХИВ/АИДС-ом и др., без утврђивања да ли здравствено стање, односно инвалидитет конкретне особе утиче на способност обављања послова које захтева одређено радно место. Поред тога, ова нејасна и недовољно конкретна одредба ускраћује могућност запошљавања свим особама која нису доброг здравственог стања, без обзира на то да ли у конкретном случају она могу да обављају послове у Министарству иностраних послова. У мишљењу је указано да је неопходно конкретизовати појам доброг здравственог и психичког стања, као услов за заснивање радног односа у Министарству спољних послова како би се избегла свака евентуална дискриминација.

Мишљење о Предлогу одлуке о изменама и допунама Одлуке о отварању буџетског фонда за лечење обољења, стања или повреда које се не могу успешно лечити у Републици Србији

Министарство здравља затражило је мишљење у вези са Предлогом одлуке о изменама и допунама Одлуке о отварању буџетског фонда за лечење обољења, стања или повреда које се не могу успешно лечити у Републици Србији, у вези са лечењем оболеле деце у иностранству. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да давање приоритета деци приликом доделе средстава из Буџетског фонда за лечење обољења, стања или повреда које се не могу успешно лечити у Републици Србији, представља посебну меру намењену заштити и напретку деце, која има легитиман циљ и чије увођење је дозвољено и у складу са Уставом и Законом о забрани дискриминације. Прописи о забрани дискриминације не искључују могућност да у погледу лечења у иностранству, оболела деца буду привилегована у односу на одрасла лица, посебно када су у питању интервенције које је потребно благовремено обавити. У мишљењу је указано да упркос чињеници да је живот сваког људског бића подједнако вредан, у условима ограничених финансијских средстава намењених лечењу грађана у иностранству, деци се може и мора дати предност, што произлази и из Устава Републике Србије, којим је прописано да деца уживају посебну заштиту, као и из Закона о здравственој заштити, заснованом на начелу правичности у пружању здравствене заштите, којим је сваком детету до навршених 18 година признато право на највиши могући стандард здравља и здравствене заштите.

4.2.4. Саопштења

Саопштење поводом Светског дана борбе против АИДС-а

Поводом 1. децембра, Светског дана борбе против АИДС-а, повереница за заштиту равноправности указала је да је у Србији и даље распрострањена дискриминација особа које живе са ХИВ/АИДС-ом, а последња истраживања

показују да грађани Србије највећу социјалну дистанцу имају према особама са ХИВ-ом. Особе које живе са ХИВ/АИДС-ом изложене су дискриминацији и стигматизацији у различитим сферама – од третмана у здравственим центрима, непосредном окружењу и породици, на радном месту у приликом запошљавања. У саопштењу је указано да је неопходно посебно интензивно радити на едукацији грађана, као и запослених у здравству, с обзиром на то да је дискриминација последице непознавања ове болести. Повереница је подсетила да је током претходне године поднет велики број притужби против стоматолошких ординација које су одбиле да пруже услуге особама које живе са ХИВ-ом.

4.2.5. Из медија

Ова тема је била мање заступљена у медијима него ранијих година, углавном зато што није било конкретних случајева који су били повод да се пише о дискриминацији на основу здравственог стања. Поједине невладине организације које се баве заштитом грађана оболелих од неких тешких болести, током 2014. године организовале су трибине и округле столове на којима су учествовали и представници Повереника за заштиту равноправности. Извештаје са ових догађаја преносили су и штампани и електронски медији.

4.3. Дискриминација на основу старосног доба

Број притужби због дискриминације на основу старосног доба у 2014. години није се знатно променио у односу на претходну годину. Поднето је 78 притужби због дискриминације на основу старосног доба, што чини 11,3% од укупног броја поднетих притужби, а у 2013. години било је 10,3% притужби због дискриминације на основу старосног доба. Старосно доба представља трећи основ по броју поднетих притужби у 2014. години.

Највећи број ових притужби односи се на дискриминацију деце (45), 10 притужби је поднето због дискриминације особа старијих од 65 година, док су остале поднете због различитих ограничења и услова повезаних са годинама живота. Од укупног броја поднетих притужби на основу старосног доба, 52 притужбе поднела су физичка лица, од тога 33 мушкараца и 19 жена.

Највише притужби због дискриминације на основу старосног доба поднето је у области остваривања колективних мањинских права – 20, у поступку запошљавања или на послу – 17, у области образовања и стручног оспособљавања – 12, као и у области јавног информисања и медија – 11. Све притужбе које су поднете због дискриминације на основу старосног доба у области

остваривања колективних мањинских права, односе се на остваривање права деце на образовање на матерњем језику. С друге стране, притужбе због дискриминације на основу старосног доба особа млађих од 65 година, најчешће се односе на област рада и запошљавања – прописивање одређених година живота у условима за заснивање радног односа, бодовање старосног доба приликом прописивања критеријума за упућивање на специјализацију и/или напредовање на послу и слично. На крају, треба указати на то да је број притужби због дискриминације на основу старосног доба особа старијих од 65 година још увек веома мали.

Пракса Повереника за заштиту равноправности показује да се старосно доба, као основ дискриминације, ретко појављује у притужбама као једини основ дискриминације, већ најчешће у комбинацији са још неким личним својством – национална припадност, пол, инвалидитет и др. Због тога су на овом месту представљена мишљења донета на основу притужби у којима је старосно доба наведено као искључиви основ дискриминације, док су мишљења и препоруке Повереника која се односе на дискриминацију на основу старосног доба и још неког личног својства, дата у одговарајућим деловима извештаја. На пример, мишљења донета због дискриминације деце приликом остваривања права на образовање на матерњем језику представљена су у делу који се односи на притужбе због националне припадности или етничког порекла.

4.3.1. Мишљења и препоруке

Старији од 30 година не могу да закључе уговор за поштомарну тарифу „Само за млађе од 30: Меја, Гија и Улира тарифе“

Две особе су навеле у својим притужбама да један мобилни оператер одбија да особама старијим од 30 година омогући потписивање уговора за постпед тарифу „Само за млађе од 30: Меја, Гија и Улира тарифе“, те да на тај начин дискриминише особе старије од 30 година. У изјашњењу ове компаније наведено је да су особе млађе до 30 година препознали као групу којој треба посветити посебну пажњу јер према статистичким подацима чине 30% у укупном броју незапослених у Републици Србији, да најчешће не остварују приходе, а и када их остварују, њихова висина је испод просечног примања на нивоу државе. У току поступка утврђено је да се ова компанија, која се бави пружањем услуга мобилне телефоније, определила да за младе до 30 година понуди посебан тарифни пакет, прилагођен социјално-економском положају младих у Србији и њиховим потребама и начину коришћења услуге мобилне телефоније. Повереница за заштиту равноправности сматра да ово разликовање има објективно и разумно оправдање. Наиме, социјално-економски

положај младих у Србији, њихове потребе за комуникацијом и разменом информација и начин на који млади користе услуге мобилне телефоније, као и потреба ове компаније да буде конкурентна на тржишту телекомуникација резултирале су одлуком да младима до 30 година понуде овакав тарифни пакет. С обзиром на чињеницу да је у понуди овог мобилног оператера још 18 постпејд тарифних пакета који су доступни свим грађанима и грађанкама, констатовано је да у конкретном случају постоји сразмера између прописане мере и циља који се мером постиже. Због тога је дато мишљење да мобилни оператер, понудом тарифних пакета „Само за млађе од 30: Меја, Гија и Улира тарифе“ које су намењене само за особе млађе од 30 година, није дискриминисао особе које имају преко 30 година живота.

Бодовањем активности уметника у протеклих пет година приликом давања у закуп атељеа, град није правио разлику између млађих и старијих уметника

Тројица уметника поднела су притужбе, након што су сазнали да градска власт планира да трећи пут у 2014. години, донесе Одлуку о давању у закуп атељеа. Сматрају да Нацрт одлуке садржи дискриминаторну одредбу према особама старијим од 30 година, зато што је „главни критеријум за давање у закуп атељеа активности уметника у последњих пет година“ чиме су уметници старији од 30 година стављени у знатно неповољнији положај од млађих уметника. Чланица Градског већа града задужена за културу, навела је у изјашњењу да је Скупштина града усвојила одлуку коју је предложило Градско веће. Истакла је да је од релевантних удружења у култури затражено да предложе приоритетне листе уметника за доделу атељеа, на основу постојећих правилника удружења, али да је градска власт на крају самостално формирала критеријуме, јер су удружења изразила негативан и неодговарајући став. Нагласила је да су приликом дефинисања критеријума имали у виду да су атељеи простори који се користе за рад, па је из тог разлога бодовање активности ограничено на последњих пет година, а посебна пажња је посвећена балансирању могућег броја бодова добијених на основу активности и награда и откупљених радова уметника. Председник Скупштине града, поновио је ове наводе и напоменуо да уметници добијају већи број бодова по основу активности у иностранству, имајући у виду да је њих теже организовати. Анализом критеријума конкурса и утврђивањем „упоредника“, односно особе која се налази у истој или сличној ситуацији у којој се налазе подносиоци притужби, а која се од подносилаца притужбе разликује по годинама живота, што је у конкретном случају уметник млађи од 30 година, повереница је констатовала да уметници старији од 30 година нису стављени у неједнак положај. Стога је дала мишљење да Одлука о давању у закуп атељеа није у супротности са одредбама Закона о забрани дискриминације јер постоје објективни и оправдани разлози због којих се активности уметника бодују у протеклих пет година,

као и да се, имајући у виду друге критеријуме одлуке, прописивањем оваквих услова не прави неоправдана разлика између млађих и старијих уметника.

4.3.2. Прейоруке мера за остваривање равноправности

Прейорука мера Министарству здравља за ошклањање дискриминације на основу старосног доба приликом упућивања на специјализације и уже специјализације

У неколико притужби које су поднете Поверенику за заштиту равноправности указано је да поједине здравствене установе, приликом прописивања критеријума за упућивање на специјализације, стављају у неједнак положај кандидате и кандидаткиње на основу старосног доба. Повереница за заштиту равноправности дошла је до сазнања да сличне одредбе постоје у правилницима већег броја здравствених установа, те је с циљем проналажења системског решења и спречавања дискриминације по основу старосног доба, упутила препоруку мера Министарству здравља, с обзиром на то да је у надлежности министра здравља да даје сагласност на одлуке о одобравању специјализација, које доносе директори здравствених установа и оснивачи приватних пракси.

На пример, анализа једног од правилника показала је да је критеријум „*године живота*“ дефинисан на следећи начин: кандидати који у години у којој конкуришу имају до 35 година живота добијају 5 бодова, они који имају 36–37 година добијају 4 бода, они који имају 38–39 година добијају 3 бода, кандидати који имају 40 година добијају 2 бода, и они који имају више од 40 година добијају 1 бод. Са аспекта Закона о забрани дискриминације, постављање овог критеријума и прописаним начином бодовања, очигледно су у неједнак положај стављене особе на основу свог старосног доба, у односу на то колико имају година. Одређивањем начина бодовања којим се, без оправданог разлога, већи број бодова даје млађим кандидатима, старији кандидати су стављени у неравноправан положај, јер ће добити мањи број бодова на основу свог старосног доба, без обзира на професионалне квалификације. Анализа је показала да критеријум који се односи на године живота и начин бодовања нема објективно и разумно оправдање, јер прописивање овог критеријума није оправдано ни с аспекта сврхе, ни с аспекта последица које је изазвало.

У препоруци је указано да за стицање специјалистичког стажа из медицине или стоматологије, као и за друге видове стручног усавршавања, није од одлучујућег значаја старосно доба кандидата, јер специјалистички стаж једнако стручно и адекватно могу да започну и заврше особе било ког старосног доба, уколико испуњавају остале услове који се односе на образовање и радно искуство. Здравствене установе имају пуну слободу да самостално, у складу са важећим прописима и на основу објективних критеријума, одлучују о избору

лица које ће упутити на специјализацију, процењујући њихова стручна знања, компетенције и способности. Оно што здравствене установе не смеју да чине јесте да постављају услове за упућивање на специјализацију који се тичу личних својстава кандидата и кандидаткиња, а који нису стварни и одлучујући услов за обављање посла, с обзиром на природу и особеност посла и услове у којима се он обавља. Због тога је Министарству здравља препоручено да предузме мере и обезбеди да здравствене установе, приликом утврђивања критеријума за упућивање на специјализацију, не постављају критеријуме који се односе на године живота кандидата и кандидаткиња. По овој препоруци није поступљено.

4.3.3. Саопштења

Саопштење поводом Међународног дана борбе против насиља над старијим особама

Све земље чланице Уједињених нација обележавају 15. јун – Међународни дан борбе против насиља над старијима. Последњих година број насиља над старијима је у порасту, а посебно су у ризику старије жене. Слична је ситуација и у Србији. Истраживања показују да су старије особе често изложене разним облицима насиља које над њима врше чланови њихових породица. Тамна бројка насиља над старијим особама веома је висока јер се оно не пријављује, а често га и саме жртве прикривају због срамоте, потребе да заштите насилника, осећања да су саме криве за насиље, страха од насилника, неповерења у институције система и др. Насиље над старијим особама не сме се толерисати, оно је израз родне дискриминације и недостатка друштвене одговорности за насиље над онима који немају моћ, нити способност да му се одупру.

Саопштење поводом Међународног дана старијих особа

Поводом обележавања Међународног дана старијих особа, повереница за заштиту равноправности подсетила је на то да је Србија једна од земаља са највећим бројем старијих грађана и грађанки, а да је њихов положај веома тежак. Старији суграђани и суграђанке суочавају се са сиромаштвом, занемаривањем, насиљем и разним видовима дискриминације. Они су ускраћени у многим правима, налазе се са маргинама друштвеног живота, њихов глас се недовољно чује, а њихов допринос недовољно вреднује. Старије особе имају право на достојанствене услове живота без дискриминације, право на једнак приступ здравственим и свим другим јавним услугама, право на заштиту од свих видова занемаривања, злостављања и насиља, без обзира на то да ли се догађа у породици или у институцијама у којима бораве. Повереница је позвала старије грађане и грађанке да не трпе дискриминацију, да реагују и подносе притужбе.

Поводом учесталих аката вршњачког и других облика насиља која врше деца, у овом саопштењу указано је да је та појава показатељ неефикасног и некоординисаног деловања институција система на уклањању узрока агресивног и насилничког понашања код деце и младих, посебно код оних која су препуштена сама себи и која у најрањивијем периоду свог живота немају адекватну помоћ и подршку. Повереница је указала на то да је време да се као друштво суочимо са сопственом одговорношћу за понашање деце и младих и фокусирамо се на отклањање узрока њиховог насилничког понашања, које је све бруталније и опасније. Не сме се више дешавати да ланац одговорности закаже, већ се мора изградити систем који неће дозволити да на београдским улицама имамо децу од 10 и 11 година, којима се не зна датум рођења, али се зна да имају 300 пријава због разбојништва и крађе, односно децу која су после привих пријава испуштена из система, а нико од надлежних не препознаје своју одговорност.

4.3.4. Из медија

С обзиром на то да су почетком 2014. објављени резултати истраживања Црвеног крста о насиљу над старијим особама, та тема се током године појављивала у већини медија. Повереница за заштиту равноправности често је гостовала на различитим телевизијама и давала изјаве поводом овог истраживања.

Поједини дневни листови су током године, без конкретног повода, објављивали текстове који се односе на дискриминацију особа старијих од 45 година приликом запошљавања, а једна од саговорница била је повереница за заштиту равноправности.

4.4. Дискриминација на основу инвалидитета

Инвалидитет је као основ дискриминације у 2014. години наведен у 70 (10,1%) притужби поднетих Поверенику за заштиту равноправности и четврти је основ дискриминације по броју притужби у овој години.

Упоређивањем броја притужби због дискриминације на основу инвалидитета са притужбама у 2013, може се констатовати да је у 2014. години поднет приближно исти број притужби због дискриминације на основу инвалидитета. Наиме, претходне године су притужбе због дискриминације на основу инвалидитета чиниле 9,9% укупног броја притужби.

Највише притужби због дискриминације на основу инвалидитета поднето је у области рада и запошљавања – 32, следи пружање јавних услуга и/или коришћење јавних објеката са 13 притужби, а по осам притужби поднето је због дискриминације у области образовања и стручног усавршавања и поступцима пред органима јавне власти.

Имајући у виду да је дискриминација особа са инвалидитетом и даље присутна у Србији, може се констатовати да број поднетих притужби због дискриминације на основу инвалидитета не одговара стварном положају особа са инвалидитетом. Анализа примљених притужби због дискриминације на основу инвалидитета показује да је дискриминација особа са инвалидитетом најчешћа у области запошљавања и рада, неприступачности објеката и јавних површина, али и начина одвијања поступка пред органима јавне власти у којима учествују особе са инвалидитетом.

4.4.1. Мишљења и њерейорук

Министарство не аниажује педагошке асистенције за децу са сметњама у развоју

Мајка дечака са сметњама у развоју поднела је притужбу против Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Навела је да је њен син ученик основне школе, да има сметње у развоју и да је интерресорна комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету/ученику предложила да му се обезбеди особа за педагошку и персоналну асистенцију. С обзиром на то да му асистенција није обезбеђена, обраћала се министарству, али је обавештена да у предшколским установама и основним школама нису ангажовани педагошки асистенти за децу са сметњама у развоју, већ за пружање помоћи и додатне подршке ромској деци. У току поступка утврђено је да је интерресорна комисија у индивидуалном плану подршке проценила да је овом дечаку потребно „обезбеђивање особе која ће вршити педагошку асистенцију и персоналну асистенцију“, али да му помоћ у образовно-васпитном раду пружа само персонална асистенткиња, док основна школа коју похађа нема ангажованог педагошког асистента. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је пропуштањем да обезбеди услове за ангажовање педагошких асистената за децу са сметњама у развоју Министарство просвете, науке и технолошког развоја онемогућило ученика са сметњама у развоју да добије потребну додатну подршку за образовање, чиме је прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је Министарству препоручено да предузме све неопходне радње и мере којима ће обезбедити ангажовање педагошких асистената за децу са сметњама у развоју у образовном систему

Републике Србије, затим све неопходне радње и мере из своје надлежности којима ће обезбедити да основна школа коју похађа син подносиоца притужбе ангажује педагошког асистента, те да убудуће води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крши прописе о забрани дискриминације. По овој препоруци није поступљено.

Бањски хотел није приступачан за особе са инвалидитетом

Гост хотела поднео је притужбу у којој је наведено да је хотел неприступачан особама са инвалидитетом, односно да особама са инвалидитетом није омогућен приступ појединим просторијама хотела. У изјашњењу хотела наведено је да управа хотела није унапред обавештена да ће у хотелу боравити особа са инвалидитетом, јер би тој особи био обезбеђен смештај у приземљу хотела. Такође, наведено је да је хотел категорисан са две звездице, па да према прописима није потребно да има лифт. У току поступка је утврђено да је улаз у хотел неприступачан, као и да се просторије са различитим садржајима (рецепција, шанк-бар, ресторан, базен, ТВ сала, сала за вежбање) налазе у приземљу, али на различитим нивоима, тако да је неопходно савладати неколико степеника да би се прешло из једне просторије у другу. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је пропуштањем да обезбеди приступачне улазе у хотел и просторије у којима се пружају услуге, овај хотел извршио акт дискриминације и препоручено му је да предузме све неопходне мере с циљем обезбеђивања приступачног улаза у хотел и просторије у којима се пружају услуге. По овој препоруци није поступљено.

Необезбеђивање приступачног улаза особама са инвалидитетом

Притужбе је поднела Скупштина станара зграде у новоизграђеном насељу против Грађевинске дирекције Србије и навела да у једној од изграђених зграда, у четири улаза, није омогућен приступачан улаз особама са инвалидитетом, док је у осталим зградама у насељу приступ омогућен. Грађевинска дирекција Србије навела је да није постојала обавеза дирекције да постави рампу за особе са инвалидитетом, јер то није планирано пројектном документацијом за овај објекат. У току поступка је утврђено да је Грађевинска дирекција Србије инвеститор изградње те зграде, као и да четири улаза ове зграде нису приступачна за особе са инвалидитетом, док је у осталим зградама у насељу улаз приступачан. Приступачност представља један од основних предуслова за једнако учешће особа са инвалидитетом у свим областима друштвеног живота. Необезбеђивањем приступачног улаза у зграду, особе са инвалидитетом се доводе у ситуацију немоћи и ускраћују им се права на самосталан живот и слободу кретања. Имајући у виду да Грађевинска дирекција Србије, као инвеститор изградње овог објекта, није обезбедила приступачан улаз особама са инвалидитетом, то је пропуштање

Грађевинске дирекције Србије да изврши своју законску обавезу, у вези са обезбеђењем приступачности, довело до дискриминације особа са инвалидитетом, посебно оних које користе колица. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да је Грађевинска дирекција Србије, неспровођењем одговарајућих радова приликом изградње ове зграде у новоизграђеном насељу, с циљем обезбеђивања приступачног улаза у стамбене објекте особама са инвалидитетом, прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Грађевинској дирекцији Србије препоручено је да предузме све неопходне мере за спровођење радова и обезбеђење приступачног улаза, како би се особама са инвалидитетом која за кретање користе колица омогућио несметан приступ овој згради. Ова препорука није спроведена у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још није истекао.

Здравствена установа није заказала преглед жени са инвалидитетом којој је била потребна ванстандардна здравствена услуга

Притужба је поднета против Клинике за гинекологију због незаказивања гинеколошког прегледа пацијенткињи са инвалидитетом. У притужби је наведено да је 22. јула 2014, старатељ подносио притужбу покушао да закаже преглед, али да је одбијен, те да је након обраћања саветнику пацијената и Заштитнику права пацијената, успео да закаже преглед за 30. јул 2014. године. Међутим, дан пред преглед је обавештен да преглед неће бити извршен, а лекар специјалиста је затражио сагласност психијатра, као и предлог за евентуалну припрему пацијенткиње. Када је прибавио тражену сагласност, обавештен је да су потребне и сагласности лекара интернисте и ендокринолога. Након четири месеца од дана првог покушаја заказивања прегледа, позвао га је директор клинике телефоном и обавестио га да треба да достави медицинску документацију, што је он и учинио 27. октобра и 10. новембра 2014. године, оба пута не успевајући да закаже преглед. У изјашњењу директора клинике наведено је да старатељ подносио притужбу није покушао да закаже преглед у јулу 2014. године, већ само да затражи информацију у вези са обављањем ванстандардне здравствене услуге, да је лекар специјалиста гинеколог акушер дао налаз и мишљење у вези са даљим поступањем 29. јула 2014, да је саветник за права пацијената донео закључак о приговору, као и да се лично ангажовао да за пацијенткињу организује ванстандардну здравствену услугу, те да је телефоном разговарао са подносиоцем притужбе и позвао га да са постојећом медицинском документацијом дође на клинику. У току поступка утврђено је да подносиоци притужбе преглед није заказан, иако је њен старатељ то покушао да учини 22. јула 2014, на месту за заказивање на Клиници за гинекологију, уз уредно оверен упут. Повереница за заштиту равноправности указала је на то да је пацијенткињи, односно подносиоци притужбе, била неопходна ванстандардна

медицинска услуга због њеног инвалидитета (ултразвучни преглед мале карлице у тоталној анестезији), те да је управо ова чињеница била пресудна за незаказивање прегледа. Због тога је повереница дала мишљење да је оваквим поступањем клиника прекршила прописе о забрани дискриминације. Клиници за гинекологију препоручено је да у што краћем року закаже преглед за пацијенткињу, као и да о датуму прегледа, потребној медицинској документацији и другим условима које је потребно испунити, писаним путем обавести подносиоцу притужбе и њеног старатеља, да преиспита интерне процедуре поступања Клинике за пружање ванстандардских здравствених услуга особама са инвалидитетом, те да их, по потреби, усагласи са антидискриминационим прописима, да упути писано извињење подносиоци притужбе и њеном старатељу, као и да убудуће, приликом обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Водитељ одбио да укључи у програм особу са инвалидитетом

Подносиоца притужбе је поднела притужбу поводом ситуације коју је имала приликом планираног телевизијског гостовања. У притужби је навела да се са водитељом емисије дневног програма договорила да ће је позвати и уживо укључити у програм, како би најавила филмски фестивал на тему инвалидитета, под називом „Ухвати са мном овај дан – Ухвати филм“. Међутим, након телефонског разговора са подносиоцем притужбе, водитељ емисије је позвао њеног колегу и захтевао да се он укључи у програм, рекавши му да није знао да подносиоца притужбе има проблем са говором. У току поступка утврђено је да је колега из удружења укључен у емисију и да је уместо ње најавио филмски фестивал. Водитељ је у изјашњењу навео да не може на било који начин да одлучује о томе ко ће се укључити у емисију, већ да је уредништво након разговора са члановима удружења одлучило ко ће да се укључи у програм. До окончања поступка, водитељ емисије није доказао да су постојали објективни разлози због којих је одлучио да се у програм емисије уместо подносиоца притужбе укључи њен колега, што је био дужан да учини. Због тога је водитељ емисије, одлуком да подносиоцу притужбе не укључи у програм само зато што је особа са инвалидитетом, повредио њено достојанство. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је одлуком да се у програм емисије телефонским путем укључи неко из удружења, а не подносиоца притужбе, као што је претходно договорено, водитељ емисије прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је издата и препорука водитељу емисије да упути писано извињење подносиоци притужбе, као и да убудуће, у оквиру обављања послова на свом радном месту, не крши одредбе Закона о забрани дискриминације. По препоруци није поступљено у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још није истекао.

Непужање појребне подршке у образовању ученици са оштећеним видом

Мајка девојчице са оштећеним видом поднела је притужбу против основне школе коју похађа њена ћерка и навела да је она ученица првог разреда, да има оштећен вид, а да јој у школи није пружена адекватна подршка, да нема прилагођене уџбенике, да педагошкиња није доступна и расположена за сарадњу са родитељима, што је све утицало на остваривање права на образовање. У изјашњењима директора и педагошкиње школе наведене су различите активности које су предузимане у вези са образовањем девојчице. У току поступка је утврђено да су уџбеници и наставна средстава за ученике са оштећеним видом обезбеђени тек на крају првог полугодишта, као и да је индивидуални образовни план израђен тек у јануару 2014. године. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су директор и педагошкиња, која је одговорно лице за спровођење индивидуалног образовног плана ученице, пропуштајући да пруже потребну подршку у образовању, ставили ову девојчицу у неповољнији положај у односу на друге ученике. Због тога им је дата препорука да предузму све неопходне радње и мере којима ће обезбедити потребну подршку у њеном образовању, да убудуће воде рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности не крше законске прописе о забрани дискриминације, као и да организују обуку и едукацију за запослене у школи о дискриминацији у образовању, посебно у односу на ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и из других разлога потребна додатна подршка у образовању. По овој препоруци је поступљено.

Премештање запослених који су особе са инвалидитетом на радна места са нижим коефицијентом

Подносиоцима притужби је решењима Националне службе за запошљавање утврђен статус особа са инвалидитетом. Послодавац их је преместио на друго радно место у Дирекцију за дигитализацију, где су им зараде мање од зарада које су примали на местима са којих су распоређени, док су запослени којима је утврђена III категорија инвалидитета, приликом премештаја у исту дирекцију задржали свој ранији коефицијент, односно укупан износ зараде који су примали на местима са којих су распоређени. Подносиоци притужби сматрају да их је послодавац дискриминисао оваквим поступањем, јер је у оба случаја реч о лицима која због промене у свом здравственом стању нису у могућности да обављају посао који су обављали пре наступања инвалидитета, као и да је у оба случаја инвалидитет утврђен решењима надлежних органа према прописима који су важили у моменту утврђивања инвалидитета. У изјашњењу је наведено да решењем НСЗ којим се утврђује статус особе са инвалидитетом није установљена обавеза послодавца да задржи износ зараде

на истом нивоу који је постојао пре доношења решења НСЗ, за разлику од лица код којих је инвалидитет утврђен решењем Фонда ПИО, којим се установљава обавеза послодавца да задржи износ зараде. У поступку је утврђено да су особе са инвалидитетом, према раније важећим прописима, задржавале исту висину зараде и након премештаја на друго радно место. Они су своја стечена права задржали и након промене прописа којима је та област регулисана. С друге стране, анализа ових предмета с аспекта антидискриминационих прописа показала је да у конкретним случајевима недостаје један од основних елемената дискриминације – лично својство, с обзиром на то да сам појам дискриминације подразумева неједнако поступање засновано на стварном или претпостављеном личном својству. Очигледно је да неједнако поступање, на које подносиоци притужби указују, није засновано на њиховом личном својству, већ је последица измена законских прописа. Због тога је повереница дала мишљење да привредно друштво није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

Вређање због инвалидитета

Поводом конфликтних догађаја који су се одиграли на паркингу испред једне пекаре, поднета је притужба у којој је наведено да је једна суграђанка упутила претње и увредљиве речи подносиоци притужбе због њеног инвалидитета, и то: „бојаљу, инвалиду, докосурићу те, наљућу ти шамаре, разбићу ти телефон...“ Међутим, жена против које је притужба поднета, негирала је ове наводе у свом изјашњењу и навела је да је подносиоци притужбе њој претила, да је вређала и вриштала, те да је, како би је умирила рекла: „Нема потребе да се њлашиш, немој да ме вређаш и немој да ми претиш без разлога.“ Имајући у виду да су ови наводи међусобно противречни, а да сведокиња која је присуствовала овом догађају није доставила свој исказ, у конкретном случају није било могуће утврдити шта је тачно изговорено овом приликом. Будући да подносиоци притужбе није учинила вероватним акт дискриминације, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да није утврђено да је жена против које је поднета притужба извршила акт дискриминације.

Прилађивање радног места запосленом са инвалидитетом

Подносиоци притужбе сматра да су је дискриминисали послодавац и колега који је запослен на радном месту технолога одржавања контролних уређаја у процесу производње. Навела је да је оперисала вратну дискус хернију, да јој је утврђен први степен тешкоћа и препрека у раду и да има статус особе са инвалидитетом. У притужби тврди да је технолог одржавања контролних уређаја у процесу производње, „оптужио“ да ломи програматор (апарат на којем ради), да јој није дозволио да програматор држи у исправном положају,

који није штетан за њено здравље, као и да се више пута обраћала послодавцу са захтевом да је преместе на радно место на којем нема промаје и да јој се дозволи да користи помагало при раду. Поступак против привредног друштва је обустављен јер је у току поступка утврђено да подносиатељка притужбе води судски поступак против послодавца, а поступак против запосленог, односно колеге подносиатељке притужбе који ради на радном месту технолога одржавања је спроведен. У току поступка је утврђено да је технолог одржавања, приликом контроле коришћења уређаја, затекао радно место на којем није било запосленог, са уређајем у неисправном положају. Он је најпре уређај поставио у прописан положај, али га је вратио у првобитни положај када је утврдио да је то радно место подносиатељке притужбе, чиме је одступио од примене правила која важе за све остале запослене, јер би коришћење уређаја у прописаном положају могло да има штетан утицај на здравље подносиатељке притужбе. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да поступање технолога одржавања не представља акт дискриминације подносиатељке притужбе на основу инвалидитета.

4.4.2. Прејоруке мера за остваривање равноправности

Прејорука банкама да омогуће несметано коришћење банкарских услуга и обезбеде несметан приступ особама са инвалидитетом

Поступајући по притужбама грађана, повереница је дошла до сазнања да су улази у највећи број филијала пословних банака неприступачни особама које користе колича, а шалтери у пословним просторијама постављени су превише високо, тако да особе које користе колича не могу несметано да добију банкарску услугу на шалтеру. Такође, највећи број банкомата неприступачан је за особе са инвалидитетом, посебно за особе које користе колича и особе оштећеног вида, с обзиром на то да су контролне табле банкомата постављене превисоко, те особе које користе колича не могу да их користе, а нису опремљени ни звучним апаратом чија је улога да даје обавештења о операцији која је у току, што их чини неприступачним особама са оштећењем вида. Треба имати у виду да је један од основних елемената приступачности управо приступачност услуга и производа, што значи да сви грађани, без разлике, могу да приме (користе) све услуге које се нуде. Уколико само један од елемената приступачности није адекватан, особа са инвалидитетом неће моћи самостално да функционише. Стога, пословне банке имају обавезу да обезбеде адекватан приступ својим просторијама, услугама и банкоматима особама са инвалидитетом. У супротном је особама са инвалидитетом отежано или онемогућено самостално коришћење банкарских услуга, које остали грађани у сваком тренутку и без икаквих проблема могу да користе. При томе, особе са инвалидитетом представљају једну од најрањивијих

друштвених група која је изложена свим облицима дискриминације. Да би процес социјалне инклузије особа са инвалидитетом био успешан, неопходно је створити приступачно окружење у којем све особе могу самостално да функционишу и задовољавају своје потребе. Због тога је свим пословним банкама у Србији (30 банака) упућена препорука мера за остваривање равноправности да предузму све неопходне мере и активности како би обезбедиле да особе са инвалидитетом на равноправној основи могу да користе све банкарске услуге, што укључује несметан приступ пословним просторијама банке, шалтерима, пултовима и банкоматима. Већина банака одговорила је да ће поступити у складу са препоруком.

4.4.3. Саопштења

Саопштење поводом Међународног дана особа са инвалидитетом

У саопштењу поводом Међународног дана особа са инвалидитетом, истакнуто је да су особе са инвалидитетом у Србији и даље изложене дискриминацији која је посебно широко распрострањена, нарочито у областима образовања, рада и запошљавања, живота у заједници, једнакости пред законом, приступу услугама и информацијама, што потврђују и притужбе упућене Поверенику за заштиту равноправности. Основни проблеми особа са инвалидитетом јесу сиромаштво, запошљавање и архитектонске баријере, а они и њихове породице често трпе стигматизацију и сегрегацију услед дубоко укоревених и распрострањених предрасуда и неинформисаности. Извештавање медија о положају особа са инвалидитетом обилује стереотипним приказима ових особа као неспособних, жртава и пасивних прималаца социјалне или хуманитарне помоћи. Међународни дан особа са инвалидитетом треба да нас подсети да особе са инвалидитетом уживају сва људска права и да треба да имају једнаке шансе за живот без препрека, што значи да се морају створити и једнаке могућности да уживају сва права.

4.4.4. Из медија

Учесће Повереника за заштиту равноправности на овогодишњем Београдском маратону било је веома праћено у медијима. Гост Повереника за заштиту равноправности био је шеф Делегације ЕУ у Србији Мајкл Девенпорт, који је истакао значај традиционалне акције „Равноправно до циља“ и оценио да је то још један од начина за промовисање равноправности и сузбијање дискриминације, као једног од кључних услова на путу придруживања наше земље Европској унији. Због ових активности, Београдски маратон и Спортски савез особа са инвалидитетом доделили су захвалнице Поверенику за заштиту равноправности.

Поједини штампани медији су у 2014. години више посвећивали пажње положају и правима особа са менталним инвалидитетом. Писало се и о инклузивном образовању и деинституционализацији деце са сметњама у развоју, као и о њиховом већем укључивању у образовни систем, о чему је и повереница за заштиту равноправности говорила у неколико интервјуа.

Медији су се повремено бавили темама које се односе на запошљавање особа са инвалидитетом, покушавајући да на тај начин посредно утичу на свест оних послодаваца који, уместо да запосле особу са инвалидитетом, бирају да уплате новац у посебан фонд, у складу са законом. Иако не у већем броју, неки медији, пре свега штампани, покушали су да укажу на чињеницу да се тиме релативизују посебне мере које се односе на ову маргинализовану друштвену групу у којој је запосленост вишеструко мања него међу осталим грађанима. Приметан је помак када је у питању употреба коректних језичких термина, али се и даље у појединим текстовима и прилозима говори о „инвалидима“ и „особама са посебним потребама“.

У неколико дневних листова објављена је репортажа о једном суботичком гимназијалцу са оштећеним слухом, који је током школовања доживљавао вршњачко насиље, и у основној школи и у гимназији, због свог инвалидитета. Упркос покушају да текст буде интониран афирмативно јер говори о научним достигнућима овог младића током његових учешћа на семинарима у Истраживачкој станици Петница, нигде се ни у једном сегменту не помиње никаква реакција надлежних просветних власти када су у питању насиље, шиканирање и омаловажавање које је овај младић доживљавао од другова у школи. Истовремено, из његових изјава може се закључити да је и даље стигматизован у свом окружењу које према њему показује висок степен нетолеранције и предрасуда.

4.5. Дискриминација на основу пола/рода

Због дискриминације на основу пола/рода поднето је 58 притужби (8,4%). Већину притужби поднела су физичка лица (46), од тога су жене поднеле 33 притужбе, а мушкарци 13 притужби. Више од половине притужби због дискриминације на основу пола/рода поднето је у области рада и запошљавања.

При томе, треба указати на то да је због дискриминације у поступку запошљавања или на послу поднето укупно 243 притужбе, односно 36,3% од укупног броја притужби. Физичка лица поднела су 168 притужби, од тога 78 жене, а 90 мушкараца. Овај податак је занимљив јер указује на положај жена на тржишту рада и на послу, посебно ако се има у виду да се жене као подносиоке притужби јављају ређе него мушкарци (39,1%).

Поред области запошљавања и радних односа, 18,9% притужби због дискриминације на основу пола поднето је због поступака пред органима јавне власти, а 7,5% притужби на област образовања и стручног усавршавања. Број притужби због дискриминације на основу пола у области образовања и стручног усавршавања у незнатном је паду у односу на прошлогодишњих 8%, а број притужби које су поднете због дискриминације у медијима и области јавног информисања ове године је знатно мањи. Наиме, учешће притужби које су по овом основу поднете због дискриминације на основу пола/рода у области медија и јавног информисања смањено се са 12% у претходној години, на 3,7% у 2014. години.

Као и претходне године, пракса Повереника показује да до дискриминације на основу пола/рода најчешће долази у сфери запошљавања или на послу. Повреда начела једнакости приликом запошљавања најчешће се дешава када послодавци захтевају одређени пол кандидата, а жене су у радним односима и на послу више дискриминисане. Неретко се дискриминација жена на послу манифестује премештањем на нижа и мање плаћена радна места, након повратка са породилског одсуства.

4.5.1. Мишљења и препоруке

Сексизам и предрасуде у уџбенику Криминалистике

Две притужбе су поднете против професора Правног факултета у Крагујевцу, који је аутор уџбеника из Криминалистике. Наведено је да у делу уџбеника у којем аутор пише о методици откривања, разјашњавања и доказивања кривичног дела силовања, између осталог, пише „*да су у пракси ређи случајеви да жртва силовања није дала дојринос настанку кривичног дела и да се њен дојринос најчешће огледа у нейромишљеном понашању (усамљеном кретању мрачним улицама, прегрцањима, ливадама у касним вечерњим сатима, путовању аутомобилом), чиме је себе објективно довела у ситуацију да постане жртва кривичног дела, да женска особа неретко својим понашањем ствара, дојриноси или прихвата сексуално најтежу ситуацију, да мошави који жену покрећу за улазак и прихватање ситуације у којој она не жели сексуални контакт моћу бића и неуротски карактер њене емоционалне нестабилности и незадовољства из које произлази снажна, па чак и рачувана жеља за емоционалном и блиском везом са умишљеним, идеалним мушкарцем, пристајући лакомислено на ситуације које она оцењује као романтичне, а груба стварана као сексуално наелектрисане...*“ Професор није доставио изјашњење на наводе из притужби. Приликом одлучивања у овом предмету, повереница је имала у виду да Устав РС јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу научног стваралаштва, али је мишљења да се

изношењем оваквих ставова жене омаловажавају, вређа њихово достојанство и заговарају и подржавају предрасуде и друштвени обрасци засновани на стереотипним улогама полова. Професору је препоручено да из уџбеника Криминалистике, чији је аутор, уклони спорне садржаје, као и да се убудуће уздржава од ширења идеја и ставова којима се вређа достојанство жена и заговарају и подржавају друштвени обрасци засновани на стереотипним улогама полова. По овој препоруци није поступљено ни након опомене, о чему је извештена јавност.

Очеви не моћу да борава у болничким собама са децом

Подносилац притужбе је навео да је био у болничкој соби са својим сином након операције, да је накратко отишао до куће, а да га је по повратку у болницу дежурни лекар онемогућио да буде у болничкој соби са сином, иако су у тренутку његовог напуштања болнице, у болничкој соби где је био смештен његов син, била присутна два родитеља деце која су оперисана. Сматра да је дискриминисан на основу пола, односно да му није дозвољено да буде са дететом у болничкој соби само зато што је мушкарац. Клиника је у изјашњењу навела да је дежурни лекар поступио професионално, као и да клиника обезбеђује могућност боравка уз дете родитељима, усвојитељима или старатељима без обзира на пол. Анализа *Одлуке о финансијској надокнади њирошкова мајки њраишиља*, у којој се уређују трошкови и услови боравака искључиво мајкама пратиљама пацијената, показала је да је само мајкама дозвољено да буду пратиље деци. Поред тога, утврђено је да је документом *Обавештење о боравку очева на клиници као њраишилаца њацијенатиа* прописано да очеви и друге особе могу бити пратиоци у ситуацијама када је мајка спречена. Повереница за заштиту равноправности утврдила је да прописивање оваквог правила представља поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања, која су заснована на стереотипним ставовима о улози полова, односно представља дискриминацију на основу пола. Због тога је дато мишљење да је доношењем *Одлуке о финансијској надокнади њирошкова мајки њраишиља*, према којој се само мајци пратиљи одобрава боравак на клиници и давањем *Обавештења о боравку очева на клиници као њраишилаца њацијенатиа* према којем се дозвољава боравак оца и других пратилаца у случајевима када пацијенти немају пратиоце женског пола, клиника прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. Клиници је препоручено да измени *Одлуку о финансијској надокнади њирошкова мајкама њраишиљама*, тако што ће се избацити услов који се односи на пол пратиоца, чиме ће се омогућити да оба родитеља (старатеља/усвојитеља), под једнаким условима, могу да борава у својству пратиоца у болничким собама, као и да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Некористићење родно осетљивог језика у општим и појединачним акцијама које доноси Скупштина града

Одборница у Скупштини града поднела је притужбу због непримењивања родно диференцијалног (родно осетљивог) језика у актима које доноси Скупштина града. У изјашњењу је наведено да Скупштина града не поступа противно начелу равноправности полова, с обзиром да Закон о забрани дискриминације не садржи изричите одредбе којима се прописује службена употреба родно сензитивног језика. Наведено је и да је у Скупштини града 41% одборница, као и да су жене на позицијама заменице председника, секретарке и заменице секретарке Скупштине града. Председник Скупштине града није се у остављеном року изјаснио о наводима из притужбе. Повереница за заштиту равноправности указала је на то да је управо број одборница и жена на високим функцијама у Скупштини града показатељ неопходности да се престане са праксом језичког игнорисања жена, посебно ако се има у виду да за такво поступање нема утемељења у српском језику. Скупштина града има законску обавезу да прати остваривање родне равноправности, да примењује међународне стандарде, као и да у оквиру својих надлежности обезбеђује равноправност полова и остваривање једнаких могућности. Због тога је Скупштини града препоручено да предузме све неопходне мере како би увела родно сензитивни језик у све опште и појединачне акте које доноси, као и да у службеној комуникацији именице које означавају радна места, положаје и функције користи у граматичком роду који изражава пол лица које је њихов носилац. Ова препорука није спроведена у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још није истекао.

Незаснивање радног односа са кандидатикињом након повраћака са одсуства са рада ради одржавања труднице

Подноситељка притужбе навела је да је неколико месеци учествовала у активностима и водила разговоре који су се односили на заснивање радног односа у компанији „А“, која је преузела велики број запослених из сестринске компаније „Б“, у којој је тренутно запослена. Међутим, током одсуства са рада ради одржавања трудноће саопштено јој је да неће потписати уговор о раду са компанијом „А“. Сматра да је њена трудноћа била узрок за одустанак од преговора за заснивање радног односа. У изјашњењу компаније „А“ наведено је да разлог за незакључивање уговора о раду није трудноћа подносиољке притужбе, већ чињеница да компанија нема потребу да запосли особу њених стручних квалификација. У току поступка најпре је утврђено да компанија „А“ није склопила споразум о преузимању радника са компанијом „Б“, те није постојала ни законска ни уговорна обавеза преузимања подносиољке притужбе. Такође, утврђено је да нису сви запослени из компаније „Б“ засновали радни однос са компанијом „А“, као и да је једна од запослених из компаније

„Б“ засновала радни однос са компанијом „А“ непосредно након повратка са одсуства са рада ради неге детета. Када су сагледани све чињенице и докази, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да у поступку није утврђено да је компанија „А“ ставила у неједнак положај подносиатељку притужбе у односу на друге запослене из компаније „Б“ на основу трудноће и пола.

По повраћу са одсуства радница је проглашена вишком запослених

Запослена жена је поднела притужбу у којој је навела да је одмах након повратка са породичног одсуства и одсуства ради неге детета, послодавац обавестио да је вишак запослених, да може да добије минималну отпремнину по закону или да изабере да буде распоређена на рад у магацину. Како није прихватила одлуку послодавца о вишку запослених, потписала је анекс уговора о раду на основу кога је премештена на радно место помоћне раднице у магацину. Осим промене радног места, зарада и све остале одредбе уговора о раду остале су непромењене. Привредно друштво је у изјашњењу навело да је дошло до веома значајних економских и организационих промена, због чега су били принуђени да смање број запослених. У току поступка је утврђено да је послодавац, услед промене тржишних и економских услова, био принуђен да смањи број запослених на радном месту референта спољне трговине, тако што уместо три запослене, ове послове сада обавља једна запослена. Послодавац је пружио доказе да су организационе промене наступиле и на другим радним местима, као што су послови комерцијалисте за велике купце, због чега је био принуђен да смањи број запослених и на овим пословима и откаже уговоре о раду запосленима. Такође, ово привредно друштво је затворило пословницу на југу Србије и осам запослених који су у тој пословници радили прогласио вишком запослених. На основу утврђеног чињеничног стања, повереница за заштиту равноправности констатовала је да је привредно друштво понудило чињенице и доказе на основу којих се може закључити да за премештај подносиатељке притужбе на друго радно постоје објективни и разумни разлози који нису ни у каквој вези са чињеницом да је била на породичном одсуству и одсуству ради посебне неге детета. Стога је дато мишљење да понудом за закључење анекса уговора о раду, којим је подносиатељка притужбе премештена на друго место рада, привредно друштво није прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.5.2. Прейоруке мера за остваривање равноправности

Прейорука мера Народној скупштини Републике Србије у вези са остваривањем родне равноправности

Поводом формирања новог сазива Народне скупштине Републике Србије, након парламентарних избора одржаних 16. марта 2014, повереница за заштиту

равноправности упутила је препоруку мера за остваривање родне равноправности. Народној скупштини препоручено је да предузме све потребне мере, у складу са својим овлашћењима, којима ће обезбедити да: 1) у саставу свих делегација Народне скупштине у међународним парламентарним институцијама буде најмање 30% лица мање заступљеног пола, 2) у саставу свих парламентарних одбора буду равномерно заступљена лица мање заступљеног пола и да 3) регулише на који ће начин бити обезбеђено да у саставу свих парламентарних одбора парламентарних делегација које учествују у међународној сарадњи буде најмање 30% лица мање заступљеног пола. Повереница је том приликом указала на важност постизања и очувања једнаке заступљености полова, у складу са уставном гаранцијом равноправности жена и мушкараца и развијања политике једнаких могућности.

*Препорука мера мандатару за састав Владе Републике Србије
да обезбеди равномерну заступљеност полова*

Имајући у виду да важећим прописима није утврђена квота за мање заступљени пол у највишем органу извршне власти, повереница за заштиту равноправности упутила је Александру Вучићу, мандатару за састав нове Владе, препоруку мера да обезбеди равномерну заступљеност полова приликом именовања чланова Владе. У препоруци мера указано је на неопходност да у саставу нове Владе буде већи број жена како би се обезбедило да жене у пуној мери учествују у извршној власти. На то упућује и Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2009–2015), у којој је наведено да ради обезбеђивања равноправног и равномерног утицаја жена на одлучивање, чиме се на бољи начин заступају посебни женски интереси, није довољно имати одговарајући број жена у представничким телима, него је потребно да жене учествују и у извршној власти. У недостатку прописа који утврђују квоту за мање заступљени пол у највишем органу извршне власти, повереница је изразила наду и очекивање да ће нови мандатар и будући председник Владе, искористити свој ауторитет, утицај и законска овлашћења и предложити Народној скупштини састав Владе који је у складу са принципом родне равноправности, уз подсећање да је равноправно и равномерно учествовање мушкараца и жена у одлучивању једна од основних европских вредности и темеља демократије, да поспешује транспарентност у доношењу одлука, повећава ниво одговорности и обезбеђује праведнију расподелу утицаја у друштву, чиме се убрзавају процес модернизације и демократизације друштва и свеукупан друштвени развој.

Нова Влада формирана је 27. априла 2014. године. Чине је четири министарке, од којих две обављају функцију потпредседница Владе и 14 министара, од којих двојица обављају и функцију потпредседника Владе.

Препорука председнику Владе за предузимање мера за устваривање адекватног институционалног механизма за спровођење политике родне равноправности на националном нивоу

Поводом укидања Управе за родну равноправност, у чијем мандату су били послови остваривања и унапређивања родне равноправности, повереница за заштиту равноправности упутила је председнику Владе препоруку у којој је указала на потребу постојања националног институционалног механизма за родну равноправност чије би деловање унапредило спровођење политике родне равноправности у Републици Србији. Постојање државног органа са наведеним задужењима посебно је значајно имајући у виду да се Национална стратегија за унапређење родне равноправности и побољшање положаја жена и Национална стратегија за борбу против родног и сексуално заснованог насиља односе на период до 2015. године, те да је неопходно израдити нова стратешка документа. Повереница је указала да нису испуњене препоруке Комитета за елиминацију дискриминације жена. У својим закључним запажањима о комбинованом другом и трећем периодичном извештају Републике Србије, у јулу 2013. године, Комитет је изразио жаљење што институције и тела за унапређење положаја жена немају довољно људских ресурса, нити адекватна средства и овлашћења да утичу на државну политику и одлучивање. Комитет је препоручио Републици Србији да додатно ојача национални механизам, обезбеђујући му адекватне људске, техничке и финансијске ресурсе, повећавајући њихову видљивост и ефикасност. Сагледавајући постојећу ситуацију, а имајући у виду тешкоће које прате спровођење политике родне равноправности и висок ниво структуралне, институционалне и индивидуалне дискриминације којој су жене у Србији и даље изложене, повереница је изразила своја очекивања да ће Влада предузети све неопходне мере да би се унапредио рад органа државне управе у области равноправности жена и мушкараца и наставио рад на развијању политика једнаких могућности.

4.5.3. Предлози за оцену устваривости

Предлог за оцену устваривости и законитости члана 1. Правилника о дојуну Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије („Службени лист ФСС 'Фудбал', бр. 48/13)

Одбор за хитна питања Фудбалског савеза Србије допунио је Правилник о регистрацији, статусу и трансферу играча Фудбалског савеза Србије, тако што је додат члан 79. који гласи: „Уколико је клуб из којеј играчица одлази клуб женској фудбала, укућна накнада се утврђује у износу од 15% од накнаде прописане чл. 77. и 78. овој Правилника“. Ова одредба је противна уставним и законским одредбама, јер су прописивањем оваквог правила,

по коме се у случају преласка играчице из једног у други женски фудбалски клуб накнада коју клуб плаћа износи 15% од накнаде која је прописана за мушки фудбалски клуб, непосредно дискриминисани клубови женског фудбала у односу на клубове мушког фудбала, и то на основу пола њихових играчица. У поглављу X Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча ФСС прописан је начин одређивања висине накнаде трошкова уложених у обуку и развој играча у случају преласка играча из једног клуба у други. Одредбама члана 71. утврђено је да право на накнаду трошкова уложених у обуку и развој играча припада клубовима приликом преласка њихових играча у клубове Супер лиге и Прве лиге пре краја такмичарске сезоне у којој играч пуни 23 године живота, при чему ови трошкови обухватају трошкове улагања у развој играча у периоду од њихове 12. до 21. године живота. Накнада за обуку и развој играча припада последњем клубу у којем је играч био регистрован, као и клубовима за које је наступао, односно у којима је био регистрован последњих 30 месеци, ако приликом њихових ранијих прелазака нису имали право на накнаду. Висина накнаде трошкова уложених у обуку и развој играча утврђује се писаним споразумом заинтересованих клубова (члан 72), а ако клубови нису сачинили писани споразум о висини накнаде, накнада се утврђује према критеријумима прописаним Правилником о регистрацији, статусу и трансферу играча ФСС (чл. 74–76). Критеријуми за утврђивање накнаде трошкова уложених у обуку и развој играча су следећи: узраст играча, период који је играч провео у клубу из којег одлази, статус играча у клубу из којег одлази, да ли је клуб из којег играч одлази матични клуб играча и наступање играча на званичним утакмицама „А“ репрезентације ФСС. Основица за обрачун накнаде је просечна нето зарада по запосленом у Републици Србији.

Све наведене одредбе о накнади трошкова уложених у обуку и развој играча под једнаким условима важе за све фудбалске клубове. Такође, сва остала правила садржана у Правилнику која се тичу регистрације фудбалских клубова, регистрације играча, издавања пасоша играчу, брисања играча и сл., примењују се и на мушке и женске фудбалске клубове, односно фудбалске играче и играчице, укључујући и правила којима је утврђена висина такси које се ФСС плаћају. У том погледу Правилник не прави разлику између мушких и женских фудбалских клубова, односно фудбалских играча и играчица, изузев одредбе о начину утврђивања висине ове накнаде. У предлогу за оцену уставности и законитости истакнуто је да је ФСС јединствен, односно да су чланови ФСС клубови и женског и мушког фудбала, па се прописи ФСС не могу селективно примењивати. Одредбом члана 4. Статута ФСС забрањена је дискриминација било које врсте против неке земље, приватног лица или групе људи по етничкој, расној, полној, језичкој, политичкој или било којој другој основи и кажњава се одговарајућом дисциплинском казном. Околност да у оквиру ФСС постоје мушке и женске фудбалске лиге са различитим нивоима такмичења потпуно је ирелевантна с аспекта утврђивања висине накнаде коју

фудбалски клубови плаћају у случају преласка играча јер право на накнаду трошкова уложених у обуку и развој играча припада клубовима свих степена такмичења приликом преласка њихових играча у клубове Супер лиге и Прве лиге. Према томе, неважно је да ли играч нпр. прелази у клуб Прве лиге из мушког фудбалског клуба који је у Српској лиги или у Првој лиги Србије. Осим тога, треба имати у виду да је сам начин одређивања висине накнаде коју плаћају клубови мушког фудбала заснован на критеријумима статуса играча (професионални фудбалер, играч стипендиста и играч аматер) и узраста играча (12–15 година, 15–18 година и 18–21 година), а обрачун висине накнаде врши према просечној нето заради по запосленом у Републици Србији, која се множи са бројем месеци које је играч провео у одређеном статусу. Према томе, начин обрачуна висине накнаде је такав да се њиме не утврђују стварни и реални трошкови који су уложени у развој сваког појединачног играча, већ се накнада утврђује искључиво према објективним критеријумима. Очигледно је да је природа ових критеријума таква да су они у потпуности применљиви и када су у питању фудбалске играчице. Сагласно томе, правило које је прописано додатим чланом 79. супротно је прописима о забрани дискриминације и с аспекта циља и с аспекта последица које изазива, а за неједнако третирање клубова женског фудбала у односу на клубове мушког фудбала, када је у питању плаћање накнаде трошкова за обуку и развој играча/играчица, не постоји објективно и разумно оправдање. На тај начин се цитираном одредбом, која је унета у општи акт Фудбалског савеза Србије врши непосредна (директна) дискриминација женских фудбалских клубова на основу пола његових играчица, коју забрањују Устав и антидискриминациони прописи Републике Србије. Поступак пред Уставним судом и даље је у току.

4.5.4. Упозорења и саопштења

Упозорење новодом шексћова о новим народним посланицама

Након ванредних парламентарних избора у медијима су се појавили бројни прилози и текстови о новим народним посланицама у Скупштини Србије, који су били непримерени, увредљиви и омаловажавајући, јер су апострофирали физички изглед, а не стручне компетенције, способности и резултате народних посланица. Таквим приступом намеће се закључак да посланице немају ни стручних ни професионалних квалитета, већ да су се у парламенту нашле искључиво захваљујући свом изгледу. Повереница је упозорила да је такво извештавање у супротности са антидискриминационим прописима јер подржава предрасуде, обичаје и друштвене обрасце понашања који су засновани на стереотипним улогама полова. Указала је и на то да медији треба да развијају свест о родној равноправности и да утичу на превазилажење родних стереотипа, предрасуда и дискриминације.

Саопштење поводом стицања на снагу Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

Повереница за заштиту равноправности поздравила је ступање на снагу Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Србија ратификовала октобра 2013. године. У саопштењу је указано на то да су овом конвенцијом успостављени нови стандарди у превенцији, заштити, процесуирању и санкционисању аката родно заснованог насиља. Повереница је уједно позвала надлежне државне органе да без одлагања приступе усклађивању законског и стратешког оквира како би се овај вид насиља ефикасно сузбијао, а женама жртвама насиља обезбиде адекватна заштита, помоћ и подршка.

Саопштење поводом Међународног дана борбе против насиља над женама

Поводом Међународног дана борбе против насиља над женама оцењено је да је насиље над женама и даље широко распрострањено и да сузбијање ове појаве и заштита жена нису ефикасни ни делотворни. У 2014. години, 21 жена је изгубила живот у породичном насиљу и та чињеница мора бити аларм за све надлежне органе и читаво друштво. Насиље над женама, које је најдрастичнији облик кршења људских права жена, показатељ је колико се мало учинило на уклањању суштинских узрока овог насиља. Борба против насиља над женама не може бити успешна ако се ова појава не сагледава у контексту родних стереотипа, предрасуда и дискриминаторних ставова дубоко укорењених и широко распрострањених међу професионалцима који раде на спречавању и процесуирању насиља над женама. Повереница је подсетила да је држава потписивањем Истанбулске конвенције преузела обавезу да у превенцији, заштити, процесуирању и санкционисању аката насиља према женама примени стандард „потпуне посвећености“.

Саопштење за јавност поводом укидања Управе за родну равноправност

Поводом укидања Управе за родну равноправност при Министарству рада, запошљавања и социјалне политике, не мешајући се у то како ће извршна власт да организује своје послове, Заштитник грађана и Повереник за заштиту равноправности подсетили су на дужност државе да обезбеди адекватне институционалне механизме за ефикасно спровођење, праћење и планирање послова државне управе у области људских права, а посебно у најосетљивијим областима као што су родна равноправност, права детета, права особа са инвалидитетом, права националних мањина, права лица лишених слободе и слично.

Повереница за заштиту равноправности указала је на то да је Међународни дан жена – 8. март прилика да се запитамо зашто су жене и даље изложене насиљу и не уживају адекватну помоћ и подршку институција система, зашто су и даље економски слабије од мушкараца, зашто друштво и доносиоци одлука тако мало чине на побољшању положаја Ромкиња, жена са инвалидитетом, жена са села, зашто и даље нема довољно жена тамо где су новац и моћ, тамо где се креира политика. Истраживање Повереника показало је да чак 42% грађана сматра да су жене група која је највише изложена дискриминацији у Србији. Зато је неопходно да сви заједно уложимо напоре за постизање истинске родне равноправности, јер ће будућност Србије бити боља тек када жене равноправно са мушкарцима буду учествовале у свим јавним пословима и свим сферама живота.

4.5.5. Из медија

Имајући у виду чињеницу да су у марту 2014. године одржани ванредни парламентарни избори, медији су се у том периоду знатно више бавили питањима родне равноправности и заступљености жена на страначким листама. Повереница је тим поводом често давала изјаве и објашњавала разлоге због којих је неопходно да жене учествују у органима власти на свим нивоима и у доношењу свих одлука које се тичу целокупног развоја друштва. Актуелан је био и проблем укидања Управе за родну равноправност, али за медије ово питање није било од веће важности, те су само пренели заједничко саопштење Повереника за заштиту равноправности и Заштитника грађана који су указали на неопходност постојања институционалног механизма за родну равноправност.

Трибина коју су поводом Међународног дана жена организовали Повереник за заштиту равноправности и Делегација Европске уније у Србији под називом „Војник/војнициња, судија/суткиња... Како се мој посао зове у женском роду?“, изазвала је велику пажњу медија и пре одржавања. Уз најаву учешћа угледних јавних личности, поједини медији су се афирмативно бавили овом темом, покушавајући да из различитих углова сагледају важност употребе родно осетљивог језика. У исто време, неколико дневних листова је ово искористило да још једном изнесе ставове појединих лингвиста који се томе противе. Објављене су општепознате оцене да се тиме не би нити смањило насиље према женама нити повећала њихова запосленост, а у неким медијима била је приметна доза омаловажавања и подсмеха на рачун покушаја нормирања језика који би одражавао стварну слику и улогу жена у нашем друштву. Ипак, када је реч о употреби родно сензитивног језика у

медијима, одређени помаци су видљиви. Иако не у задовољавајућој мери, о важности и значају употребе родно осетљивог језика више се писало него ранијих година.

Србија се у фебруару прикључила глобалној кампањи која позива на престанак насиља над женама и девојчицама под називом „Милијарда устаје за правду“. У оквиру акција које су одржане у Београду, организоване су трибине и скупови, на којима је говорила и повереница за заштиту равноправности. Тема насиља у породици била је и ове године присутна у медијима, пре свега захваљујући кампањама које су тај проблем чиниле стално актуелним и видљивим најширој јавности.

Приметно је да се током претходне године, у недељним и месечним магазинима, повећао број текстова који говори о женском предузетништву и о економском оснаживању жена. Представљени примери промовисали су идеје родне равноправности у пословном животу са знатно мање стереотипа, објективно и свеобухватно указујући на неопходност интензивнијег спровођења политика једнаких могућности. Иако не у већој мери, у појединим дневним листовима објављивани су истраживачки текстови о тзв. мушким и женским занимањима, као и о начинима превазилажење родних стереотипа када су у питању послови који су раније били резервисани искључиво за мушкарце.

Такође, поједини штампани медији су током године објављивали текстове који се односе на слику жене у медијима, анализирајући узроке најчешћих родних стереотипа. Већина је сугерисала да је потребно променити начин извештавања и више родно сензибилисати јавну сферу друштвеног живота.

4.6. Дискриминација на основу чланства у политичким, синдикалним или другим организацијама

У 2014. години, поднето је 58 притужби због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, што је знатан пораст у односу на претходну годину када је поднето само 22 притужбе по овим основима. Од овог броја, више од половине (31) поднето је због чланства у политичким странкама, 11 притужби због чланства у синдикалним организацијама, а пет притужби због чланства у другим организацијама.

Највећи број притужби због дискриминације на основу чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, чак 45, односило се на поступак запошљавања или на радне односе, а пет притужби је поднето због дискриминације у поступцима пред органима јавне власти.

Треба имати у виду да је у Закону о забрани дискриминације наведено и лично својство – *пољопривредно убеђење*. По овом основу примљено је 36 притужби, а поред овог основа дискриминације у 19 притужби наведено је и чланство у политичким организацијама. Индикативно је и да је од 36 притужби због дискриминације на основу политичког убеђења, чак 33 поднето у области рада и запошљавања.

У највећем броју притужби због дискриминације на основу чланства у политичким организацијама и због политичког убеђења, подносиоци наводе да су дискриминисани приликом запошљавања јер нису у чланству политичких странака, за које сматрају да имају утицај на одлуке приликом запошљавања, посебно у органима јавне власти. Међутим, у готово свим овим притужбама изнете су тврдње које нису поткрепљене било каквим доказима. Из ових притужби произлази да веома често грађанима и грађанкама није јасна разлика између личног својства и личног идентитета, што им се закључцима о обустави поступка додатно појасни.

4.6.1. Мишљења и препоруке

Премештање запослених из Општинске управе у пољопривредну службу због пољопривредног убеђења

Организација цивилног друштва поднела је притужбе у име четворо запослених против Општинске управе, председника општине и начелника Општинске управе. У притужби је наведено да су ови запослени, након промене власти у општини, распоређени на радна места у „пољопривредној служби“, утврђивањем нижих звања и нижег коефицијента за утврђивање плате, чиме се њихов радноправни положај погоршао у односу на радноправни положај који су раније имали. Сматрају да је одлука о њиховом распоређивању на нижа радна места донета јер су другачијих политичких уверења од председника општине и начелника Општинске управе, односно зато што су чланови или симпатизери Демократске странке. У изјашњењима је наведено да је ради рационализације трошкова и избегавања отпуштања запослених донета одлука да са агенцијом раскину уговор о обављању послова заштите пољопривредних имања и послова одржавања комуналних и других објеката, те је након доношења нове систематизације одређени број запослених из Општинске управе премештен да обавља ове послове. Истакнуто је да Општинска управа не води евиденцију ко којој странци припада, нити ко је симпатизер које политичке партије и да су запослени распоређени на радна места која одговарају њиховој стручној спреми и радним способностима, како у погледу школске спреме тако и у погледу радног стажа, те се не може рећи да су распоређени на нижа радна места. У овом поступку утврђено је да је

Општинска управа донела Правилник о изменама и допунама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Општинској управи. Након измене систематизације, 60 запослених, од укупно 162 запослена у Општинској управи, премештени су на друга радна места, а од тога су 24 запослена распоређена у „пољочуварску службу“. Сагледавајући све чињенице и околности, констатовано је да начелник Општинске управе није понудио чињенице и доказе на основу којих би се могло закључити да су подносиоци притужби из објективних разлога распоређени на друга радна места, са нижим звањем и нижим коефицијентом за утврђивање плате. Евидентно је да је у јавности познато политичко опредељење подносиоца притужбе, који су или чланови или отворени симпатизери Демократске странке. Околност да су све четворо распоређени у „пољочуварску службу“, заједно са још 20 запослених, од којих су 18 били чланови Демократске странке, док су остали били чланови породица чланова ове странке или њени симпатизери, додатно упућује на закључак да је одлука о њиховом распоређивању у „пољочуварску службу“ мотивисана њиховим политичким уверењем. То потврђује и чињеница да су троје запослених, након исписивања из Демократске странке, враћени на ранија радна места или распоређени на друга радна места из „пољочуварске службе“. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да је доношењем одлуке о распоређивању подносилаца притужбе начелник Општинске управе извршио акт дискриминације према њима на основу политичког уверења, а да председник општине није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације, с обзиром на то да није надлежан за доношење одлука о распоређивању запослених, утврђивању звања и коефицијената за утврђивање плата. Начелнику Општинске управе препоручено је да предузме све потребне мере за отклањање последица дискриминаторног поступања према подносиоцима притужбе, те да убудуће не доноси одлуке којима се крше антидискриминациони прописи. Ова препорука није спроведена ни након изрицања мере опомене, па је о непоступању обавештена јавност.

Ускраћивање пружања банкарских услуга подносиоцу који је члан удружења које је покренуло судске посљедице пролив банке

Подносилац притужбе сматра да му је због активности у удружењу које се бави заштитом банкарских клијената ускраћено пружање услуга, тако што је банка једнострано раскинула два уговора са њим – уговор о отварању и вођењу девизног рачуна физичких лица и уговор о сефу. Банка је у изјашњењу навела да је у оба случаја једнострано раскинула уговоре у складу са одговарајућим правилима, уз поштовање отказног рока. Наведено је и да банка у има клијенте који су чланови овог удружења, којима није ускраћено пружање банкарских услуга, што искључује разлоге за дискриминацију који се наводе у притужби. У току поступка утврђено је да ова банка и даље пружа услуге члановима и председнику удружења које се бави заштитом банкарских

клијената, из чега јасно произлази да банка није ставила у неједнак положај подносиоца притужбе и ускратила му пружање услуга због његовог чланства у удружењу. Самим тим, утврђено је да отказивање банкарских услуга није било узроковано чланством подносиоца притужбе у овом удружењу. Због тога је дато мишљење да банка и директорка експозитуре нису дискриминаторно поступали према подносиоцу притужбе на основу његовог личног својства – чланства у удружењу.

Пројекат поводом трибине на факултету

Група грађана поднела је притужбу против студента факултета на којем се одржавала трибина о штетности генетски модификованих организама у исхрани. Наиме, у организацији студентске уније, одржана је трибина на факултету под називом „Штетност генетски модификованих организама у исхрани“. На трибини је најављено учешће пет говорника, међу којима су били и координатор кампање групе грађана која је поднела притужбу – „За Србију без ГМО“ и једна новинарка. Испред амфитеатра, пре почетка трибине, група студената је протестовала, носећи транспаренте, између осталог и транспарент на којем се у црвеном кругу налазио прецртан кукасти крст. Након што је група предавача ушла у амфитеатар, студенти су са транспарентима ушли за њима и инсистирали да координатор кампање и новинарка напусте трибину, што су они и учинили, а трибина је одржана без њиховог учешћа. Утврђено је да је студент против којег је притужба поднета био у групи која је протестовала испред амфитеатра и у амфитеатру. На основу његове изјаве, утврђено је да је он неко време носио један протестни транспарент, али није утврђено да је носио транспарент на којем се налазио прецртан кукасти крст, нити да је вређао предаваче. Сагледавајући контекст целокупног догађаја, повереница је оценила да је овај студент, као и друге особе које су уочи одржавања трибине изразиле свој протест поводом најављеног говора припадника групе грађана, на правно допуштен начин изразио свој однос према политичкој идеологији ове групе грађана, тј. систему уверења, идеја и представа о друштву и о уређењу друштвених односа, који су садржани у програму групе грађана. Сагласно томе, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да студент против којег је притужба поднета, својим поступањем на трибини одржаној на факултету није извршио дискриминацију групе грађана која је поднела притужбу.

4.6.2. Упозорења

Упозорење поводом најада на „Жене у црном“

У овом упозорењу најоштрије је осуђен напад на активисте и активисткиње невладине организације „Жене у црном“ и бициклисте из меморијалне

поворке ка Сребреници, који се догодио у Ваљево. Повереница је изразила наду да ће сви нападачи који су у међувремену приведени, бити адекватно кажњени и подсетила да је држава дужна да заштити основна људска права и слободу сваког појединца и појединке и осигура њихову пуну безбедност. Уједно је упозорила да је недопустиво да се било коме оспорава право на мирно окупљање и оценила да су скандалозни претње, насиље и говор мржње којима су били изложени представници и представнице „Жена у црном“.

4.7. Дискриминација на основу брачног и породичног статуса

Брачни и породични статус као основ дискриминације наведен је у 52 притужбе (7,5%) у 2014. години. Од укупног броја притужби због дискриминације по овом основу, највећи број се односи на дискриминацију у области рада и запошљавања (44), а осам притужби поднето је због дискриминације у областима социјалне заштите, приликом пружања јавних услуга и у области културе, уметности и спорта.

Број притужби због дискриминације на основу брачног и породичног статуса није битно промењен у односу на претходну годину, али је запажен пораст притужби у области рада и запошљавања. Главни узрочници овог пораста су економска ситуација у земљи, као и постојећа пракса да поједини послодавци у пријавама, на конкурсима и интервјуима за посао укључују питања о породичном и брачном статусу.

Притужбе због дискриминације на основу брачног и породичног статуса чешће су подносиле жене (58%) од мушкараца (42%), а овај основ дискриминације најчешће је наведен као један од основа дискриминације у притужбама због вишеструке дискриминације.

4.7.1. Мишљења и препоруке

Ускраћивање учешћа у оствареној добити послодавца запосленој која је била на одсуству са рада ради неге детета

Подноситељка притужбе је запослена у једној државној агенцији и сматра да је дискриминисана одлуком послодавца да право на учешће у добити агенције немају запослени који су одсуствовали са рада дуже од 30 дана, јер је на тај начин изузета из учешћа у добити зато што се налазила на породичном одсуству и одсуству са рада ради неге детета. Агенција је у изјашњењу навела да подносиатељка притужбе већи део године није својим радом учествовала у стицању годишњег прихода агенције, па ни добити за ту годину, што је основни

услов за учешће у награђивању по основу остварене добити, као и да јој је за период када је била на боловању у години у којој су стекли добит, обрачунат и исплаћен припадајући део добити, укључујући и исплату дела добити за време проведено на годишњем одмору у тој години. Наведено је и да у случају дужег одсуства запосленог, агенција мора да прими на рад новог запосленог ради замене, те су запослени који су примљени на рад као замена извршавали послове одсутних трудница и на тај начин стицали приход агенције, због чега им је без ограничења признато право на учешће у добити. У току поступка утврђено је да су Одлуком о расподели вишка прихода над расходима оствареног у агенцији у 2010. години прописана мерила за награђивање запослених из добити за 2010. годину, и то: основна зарада утврђена Колективним уговором за агенцију, увећање зараде по основу времена проведеног на раду, накнада зараде због коришћења годишњег одмора, одсуствовања са рада због повреде на раду и привремене спречености за рад до 30 дана. Анализа ових мерила показала је да су њима из права на расподелу добити изузети запослени који су одсуствовали са рада дуже од 30 дана, укључујући и запослене који су одсуствовали са рада ради неге детета. Треба имати у виду да је агенција ангажовала друга лица, као замене запосленима који су одсуствовали са рада и да су та лица остварила право на учешће у расподели добити. Стога се образложење послодавца да је ограничио учешће у добити само на оне запослене који су својим фактичким радом стекли ту добит, може сматрати оправданим. Имајући у виду чињеницу да право на учешће у оствареној добити подразумева фактички рад којим се доприноси стицању добити, као и чињеницу да право на учешће у добити остварују они који су радно ангажовани уместо запосленог на одсуству дужем од 30 дана, повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да прописана мерила у погледу учешћа у добити имају објективно и разумно оправдање, те да њиховим прописивањем агенција није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.7.2. Прейорука мера за остваривање равноправности

Прейорука мера Министарству одбране за уклањање услова конкурса којим се изражи да су кандидати у браку

У листу *Одбрана* објављен је конкурс Војнообавештајне агенције Министарства одбране за пријем на рад у изасланствима одбране Републике Србије у 2015. години. Међу посебним условима конкурса одређено је да је потребно да кандидат буде у браку, да од чланова породице обавезно са собом води супружника у иностранство, као и да су он и чланови његове уже породице здрави и способни за дужност у изасланству одбране. Повереница за заштиту равноправности констатује да прописивање посебних критеријума којима се као услов поставља да је кандидат у браку и да са собом води супружника у

иностранство представља дискриминацију на основу брачног статуса. Због тога је недопуштено објављивање огласа који садрже услове за заснивање радног односа који се тичу личних својстава кандидата и кандидаткиња, који нису стварни и одлучујући услов за обављање посла, с обзиром на природу и особеност посла и услове у којима се он обавља. Стога, чињеница да ли је кандидат у могућности да са супружником борава у иностранству током обављања посла изасланика одбране, не може да представља одлучујући критеријум приликом избора кандидата. Постављањем посебног услова да је кандидат у браку и да са собом води супружника у иностранство у Одлуци о посебним критеријумима за пријем на рад у ИО, аутоматски се елиминишу потенцијални кандидати који нису у браку а који испуњавају услове у погледу образовања и искуства, као и они који су у браку али чији супружници из било ког разлога нису у могућности да са њима бораве у иностранству. Због тога је Министарство одбране Републике Србије препоручено да усклади Одлуку о посебним критеријумима за пријем на рад у изасланства одбране Републике Србије са антидискриминационим прописима, и то тако што ће уклонити посебне критеријуме који се односе на брачни статус кандидата и кандидаткиња, као и да убудуће води рачуна да својим одлукама, као и приликом објављивања интерних и јавних конкурса, не крши одредбе Закона о забрани дискриминације и других антидискриминационих прописа. По овој препоруци је поступљено.

4.7.3. Предлози за оцену уставности

Предлози за оцену уставности и законитости члана 4. став 2. Правилника о упису у Регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредних газдинстава („Службени гласник РС“, број 17/13)

Одредбом члана 4. став 2. Правилника о упису у Регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредних газдинстава прописано је да „брачни другови могу да буду уписани само у једно породично пољопривредно газдинство“. Анализом је утврђено да су овом одредбом, с обзиром на прописани услов, очигледно у неједнак положај стављени пољопривредници који су закључили брак, у односу на пољопривреднике који нису закључили брак. Правилником је прописано да супружници могу бити уписани само у једно породично пољопривредно газдинство, што значи да не могу бити носиоци два одвојена газдинства, нити могу бити чланови различитих газдинстава. Ово значи да ће одређена газдинства која су регистрована, морати да се угасе, уколико оба брачна супружника имају регистрована газдинства. С обзиром на и даље преовлађујући патријархални концепт брачног заједништва у Републици Србији, несумњиво је да ће се од жена, пре него од мушкараца, очекивати

да своја регистрована пољопривреда газдинстава „утопе“ у пољопривредна газдинства својих мужева. Имајући у виду чињеницу да је за регистрацију газдинства, као и за остваривање подстицаја потребно пријавити обрадиво пољопривредно земљиште које носилац има у власништву или у закупу, у предлогу је указано на то да је подзаконским актом ограничено право самосталног располагања и заједничком и посебном имовином које је супружницима гарантовано законом. Наиме, одредбама Породичног закона прописано је да имовина коју је супружник стекао пре склапања брака представља његову посебну имовину и да имовина коју је супружник стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључива права, представља његову посебну имовину и да сваки супружник самостално управља и располаже својом имовином, као и да имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину. Због тога је поднет предлог Уставном суду да након спроведеног поступка донесе одлуку којом ће утврдити да одредба члана 4. став 2. Правилника о упису у Регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредног газдинства није у сагласности са Уставом Републике Србије, Законом о забрани дискриминације и Породичним законом. Поступак за оцену уставности и законитости је у току.

4.8. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

Због дискриминације на основу сексуалне оријентације у 2014. години поднето је укупно 18 притужби (2,6%), што је знатно мањи број у односу на претходну годину, када је било 25 притужби по овом основу. И даље недовољан број притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације указује на то да се случајеви дискриминације на основу сексуалне оријентације ретко пријављују, што је узроковано страхом ЛГБТ особа од стигматизације и виктимизације.

Највећи број притужби због дискриминације на основу сексуалне оријентације поднела су физичка лица, и то због дискриминације у области запошљавања и радних односа, као и у области јавног информисања.

У септембру 2014. године одржана је Парада поноса, уз изузетно велике мере безбедности. Одржавање Параде поноса представља крупан корак у остваривању права ЛГБТ особа на окупљање и слободу говора, али имајући у виду велику социјалну дистанцу и негативан став јавности према ЛГБТ популацији, неопходно је предузети мере за превазилажење предрасуда, стереотипа и дискриминаторних ставова према сексуалним мањинама, што ће створити услове да се ова манифестација одржава и убудуће, без потребе да учеснике штите снаге безбедности.

4.8.1. Мишљења и препоруке

Председник Владе у изјавама за медије вређао ЛГБТ популацију

Организација која се бави заштитом ЛГБТ права поднела је притужбу против Ивице Дачића, тадашњег председника Владе Републике Србије, поводом изјава које је дао 23. септембра 2013, уочи најаве одржавања Параде поноса, које су пренели многи медији у Србији. У току поступка утврђено је да је Ивица Дачић, поводом одржавања Параде поноса, говорећи о ЛГБТ особама, између осталог, изјавио: „*Не треба улазити у другу крајност и додворавајући се њима. Треба ли да постојанем те да би то било хомосексуално. Равноправни су са осталим грађанима, али немој да ми причају да је то нормално, кад није. Ако је то нормално, зашто смо онда изузеци. Немам ја никакву мржњу према њима, само не могу да прихватим да је то нормално зато што није природно.*“ Повереница за заштиту равноправности утврдила је да изношење оваквих ставова представља акт дискриминације, јер вређа достојанство особа истополне сексуалне оријентације и у односу на њих ствара понижавајуће и увредљиво окружење, доприноси ширењу стереотипа и предрасуда, као и стигматизацији и нетолеранцији. Истакнуто је и да посебну одговорност и тежину има то што је овакву изјаву изнео највиши државни функционер и носилац јавне власти, чија је уставна и законска дужност да поштује забрану дискриминације и равноправност свих грађана и грађанки. Због тога је дато мишљење да је Ивица Дачић, у изјавама 23. септембра 2013. године, изнео ставове који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство особа хомосексуалне оријентације, те му је препоручено да позове на састанак делегацију организације која је поднела притужбу како би непосредно сазнао са каквим се проблемима и изазовима особе истополне сексуалне оријентације суочавају у свакодневном животу, као и како на њих утичу изјаве овакве садржине. Такође му је препоручено да убудуће не даје изјаве којима се вређа достојанство ЛГБТ популације и подржавају стереотипи према особама истополне сексуалне оријентације, те да својим поступањем доприноси смањењу хомофобије, насиља и дискриминације и повећању толеранције према овој популацији, као и свим другим мањинским групама. По овој препоруци је поступљено, а састанак Ивице Дачића и представница организације одржан је у просторијама Повереника за заштиту равноправности, уз присуство и подршку поверенице.

Угоститељски објект одбио да изда локал за организовање журке намењене ЛГБТ особама

Организација цивилног друштва навела је у притужби да је један угоститељски објект одбио да изнајми свој простор активисткињама ове организације, које су хтеле да изнајме локал за организовање журке намењене ЛГБТ особама. Директорка привредног друштва одбила је да им пружи услугу и

изнајми локал када је сазнала да желе да организују журку за ЛГБТ особе и том приликом им рекла да не жели да се њен локал промовише „на такав начин“. У изјашњењу је наведено да локал није изнајмљен активисткињама ове организације јер се у локалу организују једино прославе и рођендани за децу до 13 година и са малим бројем гостију, што није одговарало њиховим потребама. С обзиром на то да је ова организација учинила вероватним акт дискриминације, на привредном друштву била је обавеза доказивања да у конкретном случају није дошло до повреде начела једнакости. Међутим, привредно друштво није пружило доказе да су постојали објективни и оправдани разлози због којих није пружена услуга, а који нису у вези са чињеницом да је у питању журка за ЛГБТ особе. Повереница за заштиту равноправности донела је мишљење да је ово привредно друштво извршило акт дискриминације на основу сексуалне оријентације, јер није пружило услугу и издало локал активисткињама организације, за организовање журке намењене ЛГБТ особама. Уз мишљење су издате и одговарајуће препоруке, па је привредном друштву и директорки препоручено да упуте писано извињење активисткињама, да приликом обављања послова у оквиру своје делатности обезбеде пружање услуга ЛГБТ особама, као и да убудуће у оквиру обављања послова из своје делатности, не крше одредбе Закона о забрани дискриминације. По препоруци је поступљено.

Објављивање текста којим се вређа достојанство особа хомосексуалне оријентације

Организација која се бави заштитом људских права поднела је притужбу поводом текста „Само да ово зло не стигне и код нас“, који је објављен у једном дневном листу са националним тиражом. Утврђено је се овај текст односи на фотографије које су на интернету објавила двојица Канађана, након што су постали родитељи, уз помоћ сурогат мајке. На фотографијама је пар мушкараца који грли новорођеног дечака. У тексту су објављене три фотографије пара са бебом, док је на врху текста црвеним словима издвојен коментар „*Дали ово чека и Србију!*“, „*Свети 'слави' јеј њар са бебом*“. У оквиру фотографије на којој пар позира, у црвеном кругу, који је веома уочљив и покрива трећину фотографије, великим словима је написано „*Куда иде ова њланеџа*“. Текст почиње коментаром „*Сачувај боже и далеко било!*“, након чега новинарка у уводу објашњава да фотографије двојице мушкараца који држе сина, којег су добили уз помоћ сурогат мајке, данима одушевљава тамошње присталице геј бракова на друштвеним мрежама, али да „*саговорници ових новина само моле бога да овако нешто не стигне у Србију. Међутим, они ућозоравају и да нас очекује њешка борба да то избејнемо*“. Уредништво листа је навело да текст и изјаве саговорника не представљају било какав вид дискриминације особа другачије сексуалне оријентације. Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да су насловом текста „*Само да ово зло не стигне код нас*“,

као и поднасловом текста „Сачувај боже и далеко било!“, изражене идеје и ставови који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне. Због тога је овом дневном листу препоручено да позове на састанак представнике и представнице организације која је поднела притужбу како би непосредно сазнали са каквим се проблемима ЛГБТ особе суочавају у свакодневном животу и како је на њих утицао текст ове садржине, као и да убудуће не објављује прилоге којима се вређа достојанство ЛГБТ популације и подржавају предрасуде према маргинализованим друштвеним групама, те да својим прилозима доприноси измени образаца, обичаја и праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију у односу на ЛГБТ особе. Ова препорука није спроведена у законском року, па је издата опомена и остављен је нови рок, који у моменту писања овог извештаја још није истекао.

Позориште ускратило давање прес-материјала уредништву геј маџазина

Уредник геј маџазина, мејлом и телефоном затражио је прес материјал за позоришну представу, али му је материјал ускраћен са образложењем „*да позоришту таква реклама не би одговарала*“. Позориште је у изјашњењу навело да је због погрешних тумачења медија о представи и притисака због скорашње премијере, извршна продуценткиња позоришта брзоплето и неспретно донела одлуку да геј магазину не достави прес-материјал. У току поступка је утврђено да је позориште ускратило давање прес-материјала уредништву геј маџазина, са јасним и недвосмисленим образложењем да не желе да овај маџазин пише о представи. Повереница за заштиту равноправности утврдила је да је оваквим поступањем, позориште ставило у неједнак положај геј маџазин у односу на друге медије. Због тога је дато мишљење да је позориште прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације, а позоришту је препоручено да упути писано извињење геј магазину, као и да убудуће води рачуна да приликом предузимања мера из своје надлежности поштује начело једнакости и забране дискриминације, односно да се суздржи од неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања и пропуштања (искључивања, ограничавања или давања првенства), у односу на лица или групе лица, које се заснива на неком личном својству. По овој препоруци је поступљено.

4.8.2. Саопштења

Саопштење поводом напада на немачког држављанина

Повереница за заштиту равноправности најоштрије је осудила напад на страног ЛГБТ активисту који се две недеље уочи одржавања Параде поноса

догодио у центру Београда. У саопштењу је наведено да је скандалозно да човек који је у Србију дошао како би на конференцији о ЛГБТ правима учествовао у промовисању идеја толеранције, поштовања различитости и ненасиља доживи да буде брутално претучен и да се лекари боре за његов живот. Повереница је указала да је недопустиво да се уочи Параде поноса, као и претходних година, изнова почне са стварањем атмосфере страха у којој владају претње и насиље.

Саопштење поводом претњи активистима и активисткињама ГСА

Повереница за заштиту равноправности најоштрије је осудила претње смрћу које су телефоном упућене активистима и активисткињама Геј стрејт алијансе. Она је позвала надлежне органе да хитно реагују, пронађу и процесуирају починиоце и истакла да претње насиљем морају бити ригорозно санкционисане, јер је то сигуран начин да се стане на пут широко распрострањеној дискриминацији, нападима и говору мржње којима су готово свакодневно изложени припадници и припаднице ЛГБТ популације.

Саопштење поводом Параде поноса

У овом саопштењу пружена је пуна подршка одржавању свих активности током Недеље поноса, а повереница је подсетила да је право на мирно окупљање основно људско право гарантовано Уставом, као и да ће овогодишња Парада поноса бити својеврсни тест за нову власт. У саопштењу је наведено да је одржавање Параде поноса прилика да се свима покаже да у Србији влада сила закона, а не закон силе и да је држава одлучна у намери да заштити људска права, осигура пуну безбедност и спречи сваки вид насиља. Истовремено, ова манифестација ће показати колико смо као друштво и као појединци и појединке толерантни, спремни да поштујемо људска права и уважимо право на различитост.

Саопштење поводом Међународног дана борбе против хомофобије и трансфобије

У саопштењу је наведено да Међународни дан борбе против хомофобије и трансфобије треба свима да буде опомена да људска права припадају сваком појединцу и појединки, јер свака особа, без обзира на сексуалну оријентацију и родни идентитет, има право да живи слободно и без страха, окружена разумевањем, уважавањем и подршком. Хомофобија и трансфобија су широко распрострањене у Србији и израз су негативних стереотипа и предрасуда о ЛГБТ особама. Да би се ово негативно стање променило, веома је важно да сви, од органа власти, преко образовних, здравствених и других установа, па до самих грађана и грађанки, допринесу ширењу свести о толеранцији и поштовању људских права ЛГБТ особа.

Повереница за заштиту равноправности честитала је ЛГБТ популацији Међународни дан поноса и истакла да је тај дан прилика да се покаже да смо као друштво привржени идеји људских права, толеранцији, уважавању различитости и прихватању других и другачијих. Свако има право да живи слободно и без страха, без обзира на сексуалну оријентацију. У саопштењу је наведено да је у Србији и даље веома распрострањена дискриминација на основу сексуалне оријентације и да ЛГБТ популација спада међу најдискриминисаније групе, па је неопходно подсетити грађане Србије да је одржавање овогодишње Параде поноса веома важно јер ће показати колико смо као друштво толерантни и спремни да уважимо право на различитост. Сама манифестација, међутим, није довољна, већ је потребан континуиран рад на сузбијању предрасуда и дискриминаторних ставова, пре свега код деце и младих кроз образовни систем, али и кроз заједничко деловање државних органа, институција, цивилног сектора и медија.

4.8.3. Из медија

С обзиром на то да је Парада поноса требало да буде одржана у мају, али је због поплава одложена за септембар, може се рећи да се о положају ЛГБТ особа говорило и писало током целе године. Учешће поверенице за заштиту равноправности на конференцијама, трибинама и округлим столовима који се тичу положаја ове мањинске популације, налазило је простора у медијима. Исти је случај и са учешћем поверенице заједно са запосленима у две шетње које су организовале невладине организације које се баве заштитом права ЛГБТ особа: прву је организовала Геј стрејт алијанса поводом 27. јуна, Међународног дана поноса ЛГБТ особа, на релацији парк Мањез – Београдска улица, где се налази спомен-плоча ромском дечаку Душану Јовановићу, кога је пре 17 година насмрт претукла група скинхедса. Друга је била сама Парада поноса која је одржана 28. септембра, а у поворци од зграде Владе Србије до Скупштине града Београда, поред челних особа независних институција у Србији, први пут су били градоначелник и неколико министара, уз бројне стране дипломате и јавне личности.

Повереница за заштиту равноправности учествовала је на конференцијама и догађајима који су претходили Паради поноса, тако да су сви медији преносили њене изјаве и оцене да проблем са којим се суочавају ЛГБТ особе није само њихов, већ је проблем целог друштва, јер сведочи о нетолеранцији, хомофобији, незнању и предрасудама. Такође, медији су пренели реакцију поверенице на напад на немачког ЛГБТ активисту, учесника конференције о правима ЛГБТ особа која је организована уочи Параде поноса.

Велику пажњу медија привукло је мишљење којим је утврђено да је бивши премијер Ивица Дачић, у обраћању медијима поводом Параде поноса 2013. године, извршио акт дискриминације ЛГБТ особа, изношењем ставова којима се вређа достојанство припадника ЛГБТ популације и доприноси ширењу предрасуда, нетолеранције и нетрпељивости. Имајући у виду да му је упућена препорука да се извини, медији су били заинтересовани да сазнају да ли ће и када то учинити.

Обавештење јавности да Скупштина града Чачка није поступила по препоруци да се јавно извини припадницима ЛГБТ популације због документа којим је затражила од РРА да из програма телевизија са националном фреквенцијом уклони садржаје који „*пропагирају хомосексуализам и његофилију*“, изазвало је велику медијску пажњу. Медији су пренели изјаву челника чачанске скупштине да се неће извинити јер „*санкције за њекашај нису велике, већ ће ја њовереница сџавиџи у медије*“, као и да „*нема ниџиџа њроџив да свако исџољава своје склоносџи, али у чеџири зида*“. Овакве оцене носилаца државних функција, било на републичком било на локалном нивоу, потврђују не само непознавање законских прописа и феномена дискриминације већ и то да је хомофобија у Србији и даље широко распрострањена, те да поједини политичари и даље немају свест о својој обавези да у јавности промовишу вредности демократског друштва, попут толеранције и права на различитост.

Прича о дискриминаторним уџбеницима у Србији поново је актуелизована након неколико трибина о квалитету уџбеника које су организовале поједине невладине организације, подсећајући на препоруку о уклањању дискриминаторних садржаја из уџбеника, коју је још 2011. године повереница упутила Министарству просвете, Националном просветном савету и Заводу за унапређење васпитања и образовања.

Новинари су се бавили и претњама смрћу које су биле упућиване припадницима Геј стрејт алијансе, пресудом Апелационог суда у Београду којом је утврђено да је председник Јединствене Србије извршио тежак облик дискриминације ЛГБТ особа, Апелационог суда у Новом Саду којом је одређено да нападач на ЛГБТ активисту из Бечеја треба да плати одштету од 138 хиљада динара, као и пресудом вођи „Образа“ којом је осуђен на четири месеца кућног притвора.

Иницирани доношењем Закона о истополним заједницама у Хрватској, новинари су се током 2014. године бавили овом темом, али на неутралан начин, за разлику од сличних текстова који су објављивани претходних година, као и са приметном тежњом да се теми приступи аналитички и свеобухватно. Тако су многи медији покушали да на конкретним примерима осветле проблеме са којима се срећу особе које живе у истополним заједницама, а немају могућност да правно уреде свој статус. Повереница за заштиту равноправности, у неколико текстова, објашњавала је да би се на тај начин олакшао

положај особама којима су због сексуалне оријентације ускраћена права, уз напомену да Србију на то обавезује и одговорност према својим грађанима, али и пут евроинтеграција.

Вишедневну полемику у медијима изазвала је победа трансродне особе на Песми Евровизије, након чега су уследили бројни коментари јавних личности који су се кретали од толерантних, преко увредљивих, до хомофобичних. Овај пример одражава ставове јавног мњења у Србији, које и даље има највећу социјалну дистанцу према ЛГБТ особама и показатељ је да се конзервативни систем вредности споро мења у нашем друштву у односу на ЛГБТ популацију.

4.9. Вишеструка дискриминација

Вишеструка дискриминација је тежак облик дискриминације јер су негативне последице које изазива много веће. Вишеструка дискриминација постоји када је лице дискриминисано на основу више личних својстава, какав је, на пример, случај дискриминације Ромкиње са инвалидитетом, која је дискриминисана на основу пола, националне припадности и инвалидитета.

У току 2014. године поднето је 120 притужби у којима је наведено више личних својстава. Од притужби у којима је наведено више личних својстава, у највећем броју назначено је старосно доба (46), затим брачни и породични статус (42), национална припадност (38), чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама (35), верска или политичка убеђења (32) и пол (23).

Треба имати у виду да овај број притужби не значи да се у свим овим случајевима заиста радило о вишеструкој дискриминацији, с обзиром на то да се често дешава да подносиоци притужби наведу по неколико личних својстава, посебно у ситуацијама када нису сигурни које је њихово лично својство било основ дискриминације.

Пракса Повереника показује да је вишеструка дискриминација најприсутнија у односу на жене, због њиховог пола и брачног и породичног статуса, и то у поступку запошљавања или на радном месту.

4.9.1. Мишљења и препоруке

Банка поставља недозвољена питања у онлајн формулару за запошлење

Организација која се бави заштитом људских права поднела је притужбу против банке због дискриминаторних питања која су се налазила у онлајн формулару за запошлење, с обзиром на то да се поједина питања у овом

формулару односе на осетљиве податке и лична својства кандидата који конкуришу за посао. Банка је у изјашњењу навела да спорна питања постоје још из периода организовања и успостављања система рада у банци од 2005. године, пре усвајања и ступања на снагу Закона о забрани дискриминације, али да је ревидиран формулар за запослење и елиминисана су спорна питања из формулара. У поступку је утврђено да постављање ових питања у формулару за запослење представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације и да лична својства лица која подносе пријаву за запослење овом послодавцу никако не представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла, имајући у виду природу и особеност посла и делатност коју обавља ово привредно друштво. Утврђено је, такође, да је банка након достављања изјашњења на притужбу, уклонила из формулара за запослење спорна питања која су била предмет ове притужбе. Повереница је дала мишљење да је постављањем питања у формулару за запослење на интернет презентацији банке, у којем се од кандидата који конкуришу за посао захтева да се изјасне о подацима који се тичу њихових личних својстава, и то: а) име оца б) брачно стање и в) деца, банка извршила акт дискриминације у области запошљавања и рада на основу пола, брачног и породичног статуса. Имајући у виду да су наведена питања уклоњена из формулара за запослење током поступка, банци је препоручено да убудуће, приликом оглашавања радних места и разговора са лицима која конкуришу за посао, не понавља акт дискриминације постављањем недопуштених питања која се тичу њихових личних својстава, супротно законским прописима који забрањују дискриминацију. По овој препоруци је поступљено.

Емитовањем видео-спота повређено је достојанство жена са инвалидитетом и здравственим проблемима

Организације која се баве положајем особа са инвалидитетом и насиљем над женама поднеле су притужбе поводом емитовања видео-спота „Здраво, ја сам Аца“ у оквиру хуманитарне кампање за прикупљање средстава за подршку рада Дечјем селу, против фондације која је организовала ову кампању. У притужби организације која се бави положајем особа са инвалидитетом наведено је да дечак изговара реченицу „Од како је мама болесна, она не може да нас чува, зајмо живим у Дечјем селу“, док је у позадини приказана жена корисница инвалидских колиџа. Након обраћања организације која се бави положајем особа са инвалидитетом, хуманитарна фондација изменила је спот, тако што је склоњена слика кориснице инвалидских колиџа. Након тога, притужбу је поднела и организација која се бави спречавањем насиља над женама у којој је навела да се и у измењеној верзији спота „Здраво, ја сам Аца“ и даље дискриминишу жене и особе са здравственим проблемима. С друге стране, хуманитарна фондација навела је да је кампања спроведена како би се упутио апел за подршку деци смештеној у хранитељске породице

без навођења злостављања и занемаривања као доминантних разлога за издвајање деце из породица и да намера није била да се било ко дискриминише. Пове- реница за заштиту равноправности указала је на то да поред упућеног апела који се односи на прикупљање новчаних средстава, овај спот шаље и поруку најширој јавности о деци која су корисници услуга фондације, те је управо из тог разлога веома важно да спот не садржи примере који могу подстицати предрасуде и стереотипе и којима се повређује достојанство одређених група лица. Због тога је потпуно непримерено да се у овом споту појави слика жене која користи инвалидска колица у позадини, уз текст који дечак изговара: „Од како је мама болесна, она не може да нас чува, зајто живим у Дечјем селу“, јер је недопустиво да један од ретких примера спомињања/приказивања мајки са инвалидитетом у јавности буде у контексту њихове немогућности да се о деци старају и измештају деце из породица и смештају у алтернативне облике бриге. Иако је позитивно што је слика жене кориснице инвалидских колица уклоњена из спота, треба имати у виду да сам текст који дечак изговара вређа достојанство жена, пре свега жена са здравственим проблемима и промо- више негативне стереотипе везане за родне улоге и одговорности које жене и мушкарци имају у вези са родитељством. Због тога је донето мишљење да су креирањем и емитовањем спота прекршене одредбе Закона о забрани дискри- минације, а хуманитарној фондацији је препоручено је да измени садржину видео-спота, као и да убудуће, својим активностима и јавним кампањама, не крши антидискриминационе прописе. По овој препоруци је поступљено.

Мишљење Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у вези са одређивањем презимена деце није у складу са антидискриминационим прописима

Притужба је поднета против Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, због мишљења у вези са тумачењем одредбе члана 345. став 1. Породичног закона. Министарство је дало мишљење општинским органима управе, у којем је наведено да родитељи могу да одреде презиме детету према презимену једног родитеља, а према презимену оба родитеља само уколико родитељи имају иста презимена, а не и у ситуацијама када родитељи имају различита презимена. У току поступка је утврђено да је одредбом члана 345. став 1. Породичног закона прописано да презиме детета одређују родитељи према презимену једног или оба родитеља, те да цитираном одредбом није ускраћено право родитељима да детету одреде презиме које би садржало различита презимена мајке и оца. Мишљење Министарства за рад, запо- шљавање, борачка и социјална питања, према коме родитељи не могу детету да одреде презиме према презимену оба родитеља у случају када родитељи имају различита презимена, супротно је императивним прописима о забрани дискриминације, јер производи негативне последице за супружнике који су на основу својих уверења, изабрали законску могућност да имају различита

презимена, јер су онемогућени да слободно одаберу презиме за своје дете, чиме су стављени у неравноправан положај у односу на друге родитеље који имају могућност да свом детету одреде презиме по презимену оба родитеља, а на основу својих уверења у погледу избора презимена приликом склапања брака. Ово мишљење, такође, производи негативне последице за дете, које је ускраћено да носи презиме оба своја родитеља, чиме је дете доведено у неравноправан положај у односу на другу децу која имају могућност да носе презиме оба родитеља, на основу уверења својих родитеља. Због тога је повереница за заштиту равноправности препоручила Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања да предузме, без одлагања, све неопходне радње и мере које ће омогућити да општински и градски ограни управе, приликом уписа презимена детета у матичну књигу рођених, омогуће упис презимена детета према презимену оба родитеља и када они имају различита презимена, уколико родитељи такво презиме детету одреде, као и да убудуће води рачуна да у оквиру обављања послова из своје надлежности поступа у складу са антидискриминационим прописима. Ова препорука је спроведена.

Послодавци приликом конкурисања израже фототографију и податке о полу, деци и брачном стању

Организација која се бави правима жена поднела је притужбе против два привредна друштва због онлајн формулара за запослење који су постављени на сајтовима ових привредних друштава. Упитник првог привредног друштва садржао је питања која се односе се на осетљиве податке и лична својства кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао, и то: а) пол, б) брачно стање и в) слика. Упитник другог привредног друштва садржао је следећа питања: а) брачни статус, б) деца и в) слика. У току ових поступака утврђено је да постављање ових питања у формуларима за запослење представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације и да лична својства лица која подносе пријаву за запослење не представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла, имајући у виду природу и особеност посла и делатност коју обављају привредна друштва против којих су поднете притужбе. Оба привредна друштва су уклонили спорна питања из формулара, након достављања захтева за изјашњење. У оба случаја дата су мишљења да је постављањем онлајн формулара за запослење на сајту, у којем се од кандидата и кандидаткиња који конкуришу за посао захтева да се изјасне о подацима који се тичу њихових личних својстава, извршен акт дискриминације у области запошљавања и рада на основу пола, брачног и породичног статуса и изгледа. Имајући у виду да су наведена питања током поступка уклоњена из формулара за запослење, привредним друштвима је препоручено да убудуће, приликом оглашавања радних места и разговора са особама које конкуришу за посао, не понављају акт дискриминације постављањем недопуштених питања која се тичу њихових личних својстава. По овим препорукама је поступљено.

Постављање непримерених питања на разговору за посао

Подноситељка притужбе навела је да су јој током разговора за посао, чланице конкурсне комисије постављале питања која се односе на планирање породице, њен брачни статус и да ли је тренутно трудна. Сматра да није изабрана због одбијања да одговори на постављена питања. У изјашњењима, све три чланице конкурсне комисије негирале су да су подносиољки притужбе, као и било ком другом кандидату, постављале ова питања. Такође су навеле да подносиољка притужбе није изабрана на конкурс јер није задовољила критеријуме. У току поступка, на основу поднетих доказа, утврђено је да су приликом разговора за посао, чланице конкурсне комисије кандидатима и кандидаткињама, укључујући и подносиољку притужбе, постављале питања која се односе на њихову стручност и знање. Оцењено је да су чланице конкурсне комисије понудиле довољно чињеница и доказа у прилог својим тврдњама да незапошљавање подносиољке притужбе није у вези са њеним личним својствима, те да су постојали оправдани разлози због којих није изабрана на конкурс. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да чланице конкурсне комисије нису прекршиле одредбе Закона о забрани дискриминације.

Конфликтна ситуација приликом упућивања захтева лекарској комисији

Подносилац притужбе је навео да је лекарска комисија одбила да му одобри захтев за упућивање на продужену рехабилитацију због сексуалне оријентације и намере да промени пол, као и да је том приликом био вређан, исмеван, да је доживео отворено подсмехање и да му је речено да „*ишаквима љољуи њеа не треба дозвољити лечење није и да их треба љроћерати из земље*“. У изјашњењима су лекарке изричито негирале да су такву реченицу изговориле, да ни речима ни гестовима нису вређале подносиоца притужбе, већ да је он њима рекао „*ишја није у реду убице?*“, након чега је наставио да их вређа. Како подносилац притужбе, а ни председница и чланица лекарске комисије нису навели да су догађају присуствовала трећа лица, није било могуће прибавити изјашњења трећих лица. Због тога је повереница за заштиту равноправности констатовала да се из чињеница и доказа који су понуђени не може утврдити тачна садржина речи које су председница и чланице првостепенe лекарске комисије изговориле приликом саопштавања мишљења комисије. Наводи из притужбе разликују се од навода из изјашњења и међусобно су противречни, а како подносилац притужбе није понудио друге доказе, повереница за заштиту равноправности констатовала је да акт дискриминације није учињен вероватним. Због тога је дато мишљење да није утврђено да су чланице лекарске комисије извршиле акт дискриминације на основу сексуалне оријентације и родног идентитета подносиољка притужбе.

4.9.2. Предлози за оцену уставности

Предлози за оцену уставности и законитости члана 85. ст. 2. и 3. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13 – одлука УС, 74/13 – одлука УС и 55/14)

Законом о изменама и допунама Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, број 55/14) допуњене су одредбе члана 85. Закона о парничном поступку, тако што су у члану 85. додати ст. 2. и 3. који гласе: *Пуномоћник физичкој лица може бити адвокат, крвни сродник у правој линији, брат, сестра или брачни друг, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе који је дипломирани правник са положеним правосудним испитом. Пуномоћник зайослен у сиору из радног односа може бити и представник синдиката чији је зайослени члан, под условом да је дипломирани правник са положеним правосудним испитом.* Анализа нових прописа којима је регулисано ко може бити пуномоћник физичких лица која се јављају као странке у парничном поступку, показује да су они супротни уставном начелу забране дискриминације, садржаном у члану 21. Устава РС, јер је њима битно ограничена могућност странке да слободно изабере пуномоћника, чиме је нарушено начело једнакости у остваривању права на приступ суду, које је једна од основних компоненти права на правично суђење, гарантованог чланом 32. Устава Републике Србије и чланом 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, као и право на једнаку заштиту права пред судовима и другим државним органима, зајемчено чланом 36. став 1. Устава РС. У предлогу је указано на то да је приликом пројектовања законских решења која задиру у право на приступ суду, неопходно имати у виду да ово право представља један од кључних елемената права на правично суђење, будући да остала процесна права, која у својој укупности чине право на правично суђење, могу бити остварена тек кад правни субјекти приступе суду и затраже судску заштиту. Очигледно је, наиме, да су новим прописима о пуномоћницима физичких лица – странака у парничном поступку, којима је регулисано да ове странке може заступати адвокат, крвни сродник у правој линији, брат, сестра или „брачни друг“, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе, који мора бити дипломирани правник са положеним правосудним испитом, у погледу могућности да буду заступана, у неједнак положај стављена лица која нису у стању, из било којег разлога, да процесне радње у поступку предузимају лично, а немају финансијских средстава да плате адвоката или живе у местима у којима није успостављена служба правне помоћи (опште је познато да у многим општинама такве службе не постоје или немају правнике са положеним правосудним испитом), или немају крвне сроднике у правој линији, односно браћу, сестре или „брачне другове“ или их имају али они не желе да их заступају или су за саму странку неприхватљиви

као заступници. Круг лица која могу бити именована за пуномоћнике одређен је арбитрарно и израз је законског волунтаризма. На пример, правило којим је прописано да пуномоћник физичког лица може бити „брачни друг“, само по себи је супротно принципу забране дискриминације гарантованом чланом 21. Устава, јер је лицима која су склопила ванбрачну заједницу онемогућено да их заступа њихов ванбрачни партнер, чиме су ове особе дискриминисане у односу на оне које су склопиле брачну заједницу, на основу свог брачног статуса. У предлогу је указано на то да су наведена ограничења, која странке којима је потребан пуномоћник стављају у неједнак положај, супротна принципу забране дискриминације јер не постоје објективни и оправдани разлози којима се оно може оправдати, ни с аспекта циља, ни с аспекта последица које изазива. Предлог за оцену уставности и законитости је одбијен.

4.10. Дискриминација на основу других личних својстава

Поред личних својстава која су појединачно представљена у овом извештају, у 2014. години поднето је 49 притужби због дискриминације по другим основама. За сваки од ових основа број поднетих притужби је мањи од 2% од укупног броја притужби. Поднето је седам притужби због дискриминације на основу држављанства, шест на основу изгледа, три због осуђиваности, једна због боје коже и једна због дискриминације на основу предака. Поред тога, у 31 притужби, као основ дискриминације, наведено је неко лично својство које није у закону експлицитно прописано.

4.10.1. Мишљења и препоруке

Давање неоиправданих повласћеница на основу сегитића оснивача ипранвој лица

Привредно друштво поднело је притужбу против удружења које се бави књижаством, због одлуке Управног одбора овог удружења, којом је прописано да приликом излагања на сајму школских књига у 2014. години, све фирме чији је оснивач искључиво домаће физичко или правно лице остварују право на попуст од 40%, док остали чланови удружења имају попуст од 10%. Удружење је навело да има легитимно право да одлучи коме ће дати погодности, као и да је ову одлуку потврдио и Надзорни одбор удружења, налазећи да није у супротности са законским прописима. У току поступка утврђено је да су прописивањем оваквих услова стављени у неједнак положај чланови удружења чији је оснивач страно физичко или правно лице, у односу на чланове удружења чији је оснивач домаће физичко или правно лице, по питању цене закупа штанда за излагање на сајму школских књига, а да за овакво поступање нису

постојали објективни и оправдани разлози, те да је ово удружење, доношењем наведене одлуке, прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације. Због тога је удружењу препоручено да уклони из одлуке услов којим је повређено начело једнакости појединих чланова удружења, како би се омогућило да сви чланови удружења, под једнаким условима, закупују штандове за излагање на сајму школских књига, као и да убудуће води рачуна да у оквиру обављања послова из своје надлежности, поступа у складу са антидискриминационим прописима. По овој препоруци је поступљено.

Право на новчану накнаду за прворођено дете остварује мајка која има пребивалиште на територији града више од шест месеци

Подноситељка притужбе је поднела захтев Градској управи за остваривање права на новчану накнаду за прворођено дете. Међутим, њен захтев је одбијен са образложењем да не испуњава све услове за остваривање права на новчану накнаду јер нема пребивалиште на територији града шест месеци пре рођења детета. Сматра да је на овај начин њена породица доведена у неравноправан положај у односу на друге породице са прворођеним дететом. Одлуком о финансијској подршци породици са децом прописано је да право на новчану накнаду за прворођено дете остварује мајка која има пребивалиште на територији града више од шест месеци пре рођења детета и која је остварила право на родитељски додатак. Право на новчану накнаду за прворођено дете може да оствари и отац детета, под условом да мајка детета није жива, да је на издржавању казне затвора или је лишена родитељског права у корист оца. Имајући у виду да је Градска управа, у конкретном случају, поступила у свему у складу са Одлуком о финансијској подршци породици са децом, коју је дужна да поштује, као и да сама Градска управа није доносилац овог акта, већ да је доносилац Скупштина града, дато је мишљење да непризнавањем права подносиоци притужбе на новчану накнаду за прворођено дете Градска управа, против које је поднета притужба, није прекршила Закон о забрани дискриминације. Поводом притужбе због дискриминације, извршена је анализа услова прописаних Одлуком о финансијској подршци породици са децом коју је донела Скупштина града, на основу које је утврђено да услов за остваривање права на новчану накнаду за прворођено дете који се односи искључиво на пребивалиште мајке, нема објективно и разумно оправдање, јер прописивање овог услова, без узимања у обзир пребивалишта оца детета и самог детета, није оправдан ни с аспекта сврхе, ни с аспекта последица које производи. Због тога је Скупштини града упућена је одговарајућа препорука. По овој препоруци је поступљено.

Право на родитељски додатак не признаје се за усвојено дете

Брачни пар је поднео притужбу против Управе за децу, социјалну и примарну здравствену заштиту, због непризнавања права на родитељски

додатак и права на једнократну новчану помоћ за усвојено прворођено дете. У току поступка је утврђено да је подносиатеља притужбе поднела захтев за родитељски додатак и захтев за једнократну новчану помоћ за прворођено дете, а да јој надлежни орган није признао право на родитељски додатак, јер према инструкцији Министарства рада и социјалне политике усвојитељ детета не може за усвојено дете остварити ово право, имајући у виду природу права на родитељски додатак. Анализа услова који су Законом о финансијској подршци породици са децом прописани за остваривање права на родитељски додатак показала је да је родитељски додатак мера пронасталне политике, чији је циљ подстицање рађања, да ова мера нема социјални карактер и да није усмерена према материјално угроженим слојевима становништва. Такође, како закон прописује да износ родитељског додатка расте са редом рођења детета, то је очигледно да је родитељски додатак усмерен на подстицај рађања, а не на покривање повећаних трошкова због новорођеног детета. Иако су у погледу права на родитељски додатак и права на једнократну новчану помоћ за прворођено дете усвојитељи детета стављени у неједнак положај у односу на родитеље који имају биолошку децу, ово разликовање је објективно оправдано, имајући у виду сврху родитељског додатка и једнократне новчане помоћи за прворођено дете, прописану законом и актом јединице локалне самоуправе. Због тога је дато мишљење да непризнавањем права на родитељски додатак и права на једнократну новчану помоћ за прворођено усвојено дете подносиатељи притужбе, Управа за децу, примарну и социјалну здравствену заштиту није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Страна држављанка не може да користи здравствено осигурање свој осигура који је осигуран по посебном основу

Подноситеља притужбе има дете старо два месеца, држављанка је Републике Албаније и има дозволу за боравак у Републици Србији. Навела је да је њен супруг осигуран као незапослено лице и дијабетичар, и да јој РФЗО није омогућио да буде осигурана као чланица уже породице свог супруга јер је страна држављанка. Сматра да ју је оваквим поступањем РФЗО дискриминисао на основу држављанства. У току поступка утврђено је да је супруг подносиатељке притужбе здравствено осигуран у вези са лечењем од болести од већег социјално-медицинског значаја, а да овај основ осигурања није обухваћен одредбом Закона о здравственом осигурању којом је прописана могућност обавезног здравственог осигурања за чланове уже породице незапослених осигураника. Из овога произлази да чланови уже породице супруга подносиатељке притужбе немају право да буду обавезно здравствено осигурани на основу његовог здравственог осигурања, без обзира на њихово држављанство. У изјашњењу на притужбу, РФЗО понудио је доказе на основу којих

се може закључити да је решење о укључивању подносиоце притужбе у обавезно здравствено осигурање и одређивање плаћања месечног доприноса, донето из разлога који нису у вези са њеним држављанством. Због тога је повереница за заштиту равноправности дала мишљење да решењем РФЗО, којим је подносиоца притужбе стекла својство осигуранице укључивањем у обавезно здравствено осигурање и утврђивањем обавезе плаћања доприноса за здравствено осигурање, нису прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације.

4.10.2. Прекршајне пријаве

Прекршајна пријава због дискриминације кандидата/киње који су завршили приватне правне факултете

На интернет берзи послова објављен оглас адвокатске канцеларије, који садржи дискриминаторан услов за кандидате/киње који желе да заснују радни однос, односно стекну приправнички стаж код овог послодавца. Оглас је објављен за запошљавање дипломираног правника приправника. Кандидати/киње који желе да конкуришу за посао у овој адвокатској канцеларији, на радном месту *приправник/волонтер*, поред услова који се односе на стручност и компетенције, морају да испуне и услов да су завршили државни правни факултет. Наиме, у овом огласу је наведено да особа која конкурише мора имати завршен *државни факултет*, просек већи од седам и максимум пет година студирања. Оваквим поступањем адвокаткиње, која је принципалка адвокатске канцеларије, прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације, тако што је ускратила могућност особама које су завршиле приватне правне факултете да конкуришу за посао. У прекршајној пријави је указано на то да остваривање легитимног циља не сме да доведе до дискриминације. Оно што послодавац не сме да чини јесте да приликом јавног оглашавања послова поставља критеријуме који се тичу личних својстава кандидата и кандидаткиње, а који нису стварни и одлучујући услов за обављање посла, с обзиром на природу и особеност посла и услове у којима се он обавља. Према томе, чињеница да ли је кандидат стекао диплому у установи чији је оснивач Република Србија или друго лице, није стварни и одлучујући услов за обављање посла код овог послодавца. Наведени услов је недозвољен, јер се односи на лична својства кандидата и кандидаткиње која немају непосредног значаја за обављање посла у оквиру делатности којом се послодавац бави. Такво понашање је противзаконито и представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације, који су обавезујући за све правне субјекте. Таквим поступањем извршен је прекршај кажњив по члану 51. став 1. у вези са чланом 16. став 1. и чланом 19. став 3. Закона о забрани дискриминације.

4.10.3. Прейоруке мера за остваривање равноправности

Прейорука директору школе да преиспита дискриминационну одлуку којом је забранио ученику да присуствује прослави матуре у школи због његовог стањуса ванредног ученика

Директор школе донео је одлуку да ученику не дозволи присуство на прослави матуре, јер има статус ванредног ученика. С обзиром на то да је прослава матуре требало да се одржи за неколико дана и да је постојала могућност наступања неотклоњивих последица, директору школе је препоручено да хитно преиспита своју одлуку. У препоруци је указано на то да је директор школе дужан да поштује прописе о забрани дискриминације и да својим деловањем спречи испољавање сваког облика дискриминације у установи којом руководи, као и да је важно правовременим деловањем предупредити дискриминацију детета у погледу могућности да са школским друговима и другарицама из своје генерације прослави тако важан дан у животу сваког ученика. Ова препорука је спроведена.

Прейорука Скупштини града Пожаревца за отклањање дискриминације садржане у Одлуци о финансијској подршци породици са децом

Поступајући по притужби мајке новорођеног детета која није успела да оствари право на једнократну новчану надокнаду за прворођено дете јер није имала пребивалиште на територији града Пожаревца дуже од шест месеци до дана рођења детета, иако јој је супруг рођен и живи у Пожаревцу, а њиховом заједничком детету пријављено је пребивалиште у овом граду, повереница је анализирала услове који су прописани чланом 2. Одлуке о финансијској подршци породици са децом града Пожаревца. Према одлуци, право на новчану накнаду за прворођено дете остварује мајка детета, али је анализа целокупне одлуке показала да је у питању подршка коју град жели да пружи породици са прворођеним дететом, због рођења детета и повећаних трошкова, без обзира на то што је титулар овог права мајка детета. На овакав закључак посебно упућује могућност прописана чланом 3. одлуке, према којој отац детета може да оствари ово право, у изузетним околностима, из чега јасно произлази да је циљ ове накнаде да финансијски потпомогне новорођенче, као и целу породицу која га одгаја. Повереница је препоручила да град Пожаревац измени Одлуку о финансијској подршци породици са децом, на тај начин што ће прописати да, поред осталих услова, право на новчану накнаду за прворођено дете остварује мајка детета, уколико она или отац детета имају пребивалиште на територији града Пожаревца дуже од шест месеци пре рођења детета, под условом да дете има пријављено пребивалиште на територији града. По овој препоруци је поступљено.

4.11. Исходи поступака

У овом делу извештаја биће представљени исходи поступака пред Повереником за заштиту равноправности у 2014. години. Иако се број грађана који се обраћају Поверенику повећава, што је резултат веће видљивости институције, отварања Регионалне канцеларије у Новом Пазару, многих активности које је повереница за заштиту равноправности заједно са запосленима предузела, још увек има доста случајева обраћања грађана поводом догађаја, понашања и аката који не представљају дискриминацију. Због тога ће у овом делу извештаја бити наведени примери из притужби које су упућене Поверенику, поводом којих је поступак обустављен јер је било очигледно да нема повреде права из антидискриминационих прописа, због недостатка личног својства или због непостојања узрочно-последичне везе између личног својства и учињеног акта. У оваквим случајевима, подносилац притужбе се обавештава о разлозима због којих се даље не поступа по притужби, али му се истовремено пружају информације о томе коме се може обратити и на који начин може да заштити своја права.

У току 2014. године Повереник за заштиту равноправности поступао је у 884 предмета. У поређењу са претходном годином, примљено је нешто мање притужби – 666, што је разумљиво када се има у виду чињеница да је у 2013. години једна невладина организација поднела 64 притужбе након спроведеног ситуационог тестирања дискриминације. С друге стране, број препорука мера за остваривање равноправности битно се повећао, са 24 у 2013. години на 198 препорука мера у 2014. години. Од 666 притужби које је Повереник примио у току 2014. године, у 109 случајева донето је мишљење, у 66 случајева утврђена је дискриминација, па су уз мишљење издате и одговарајуће препоруке, док је у 43 случаја донето мишљење да није било дискриминације. Мишљења и препоруке Повереника у којима је утврђена дискриминација, као и поједина мишљења у којима није утврђена дискриминација, представљени су у деловима извештаја који се односе на поједине основе дискриминације.

Као што је раније наведено, Законом о забрани дискриминације прописано је да Повереник за заштиту равноправности не поступа по притужби када је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правноснажно окончан; када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује; када је у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази и када је због протекла времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања.

Притужбе су одбачене у 193 случаја, од тога 33 због ненадлежности Повереника за заштиту равноправности, а 160 због непотпуности притужбе и других разлога који онемогућавају поступање по притужби. Притужбе које су одбачене због ненадлежности Повереника односиле су се на повреду права

чије је испитивање и утврђивање у надлежности других државних органа (нпр. инспекције рада или других инспекција), а у неким притужбама од Повереника је тражено да изврши „ревизију“ правоснажних судских одлука. У овим случајевима подносиоци притужбе обавештавају се о разлозима за одбацавање притужбе, а дају им се и информације о томе који је орган надлежан да решава случај који је у притужби описан. Што се тиче одбацавања притужби због непотпуности, најчешће подносиоци притужбе не назначе све неопходне податке да би по притужби могло да се поступа (нпр. против кога подносе притужбу) или не доставе доказе, односно не допуне документацију у остављеном року. Сваки подносилац притужбе која није потпуна, обавештава се о разлозима због којих је притужба непотпуна, као и о томе које податке је неопходно да достави, односно шта треба да приложи уз притужбу, уз остављање рока од 15 дана за допуну притужбе. Уколико у остављеном року подносилац не отклони недостатке, Повереник притужбу одбацује.

Поступак по притужби је обустављен у 288 случајева, од тога у 231 јер је из самих притужби било очигледно да нема повреде права на коју подносилац притужбе указује, у 38 случаја због покренутог или окончаног судског поступка у истој ствари, у четири случаја када због протекла времена није било могуће постићи сврху поступања, у шест случајева јер је по притужби већ поступано а нису понуђени нови докази, а девет поступка је окончано обуставом јер су притужбе повучене.

Приказаћемо неколико случајева у којима је поступак обустављен због тога што је било очигледно да нема повреде права на равноправност на коју је у притужби указано. На крају ћемо приказати ток и исходе судских поступака по тужбама, прекршајним и кривичним пријавама Повереника за заштиту равноправности.

Одлука о наставку лечења

Лекар који је оперисао подносиоцу притужбе препоручио је наставак лечења у бањском лечилишту. Притужба је поднета против Републичког фонда за здравствено осигурање и једне лекарке из лекарске комисије, због одлуке лекарске комисије да подносиоци притужбе не одобри бањско лечење као наставак лечења након интервенције. На основу навода из притужбе и достављених доказа, у овом случају било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер одлуке лекарске комисије нису засноване на било ком личном својству подносиоце притужбе.

Нейродужавање ујовора о раду на одређено време

Подносиоца притужбе је навела да је била запослена у привредном друштву као помоћна радница, да је доживела повреду на раду због које

је била на боловању, као и да јој послодавац није продужио уговор о раду на одређено време, након истека времена за које је био закључен, а да је на то радно место примио другог радника. Сматра да је дискриминисана због повреде коју је претрпела на раду, јер је пре тога све послове обављала у складу са захтевима послодавца. У притужби је тражила помоћ у заштити права и егзистенцији њене породице. У конкретном случају, имајући у виду наводе из притужбе и приложене доказе, било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер недостаје један од суштинских и конститутивних елемената дискриминације – основ дискриминације.

Неистинити подаци у медијским прилозима

Притужбе је поднео пуномоћник групе особа који су припадници једне мале верске заједнице против штампаног и интернет издања једних дневних новина са националним тиражом и једног информативног интернет портала. У притужбама је наведено да су ови медији износили неистините податке о кампу и активностима које је организовала ова верска заједница, чиме се у јавности ствара негативна слика о овој верској заједници. Сматра да се неистинитим извештавањем изазивају и подстичу мржња и нетрпељивост на основу верске припадности. Анализа навода из притужбе и достављених доказа показала је да је очигледно да нема повреде права на коју је у притужбама указано, с обзиром на то да је у конкретном случају било потребно утврдити да ли су тачне информације које су пренете у медијима. Подносилац притужбе је обавештен да може поднети тужбу надлежном суду, уколико сматра да су у наведеним чланцима изнети неистинити подаци или подаци који шкоде части и угледу неких лица, ако се њима не доприноси јавној расправи у смислу одредаба члана 79. Закона о јавном информисању и медијима, и то против одговорног уредника медија који је такве информације пренео.

Неједнак положај запослених са високом стручном спремом

Група запослених једне општинске управе поднела је притужбу против послодавца, указујући да је правилником којим су уређене плате у овој општинској управи, коефицијент за обрачун и исплату плата запослених максимално увећан свим запосленима, осим запосленима са високом стручном спремом. Утврђено је да су запослени са високом стручном спремом у овој општинској управи доведени у неједнак положај у односу на запослене са нижим степеном стручне спреме, али је указано да до оваквог поступања није дошло због било ког заједничког личног својства групе запослених. У конкретном случају, било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, с обзиром на то да прављење разлике између одређених група које није засновано на личном својству не представља дискриминацију.

Незайошљавање након вишејодушнїеї волонтирања

Подноситељка притужбе је дипломирана хемичарка, која је неколико година волонтирала у Институту за јавно здравље у једном граду у Србији. Навела је да није примљена у стални радни однос, а да је у то време запослена њена колегиница која је ћерка начелника једног државног органа и секретарице директора института. Сматра да је дискриминисана на основу брачног стања и породичног статуса колегинице која је примљена у стални радни однос. На основу навода из притужбе и доказа који су достављени, констатовано је да евентуално неједнако поступање није узроковано било којим личним својством подносиољке притужбе. Што се тиче особе која је примљена у радни однос, указано је да пријем није заснован њеним личним својством већ личним идентитетом – чињеницом да је у рођачким односима са особама блиским директору Института за јавно здравље. Подносиољки притужбе је појашњено да би дискриминација на основу брачног статуса постојала у случају да је кандидаткиња за радно место дипломиране хемичарке одабрана на основу чињенице да ли је или није у браку, а не да ли је на одлуку послодавца утицала чињеница ко су њени родитељи, као и да би пример за дискриминацију на основу породичног статуса могла да буде ситуација у којој се од кандидата траже подаци о родитељима или деци и слично, па да ти подаци утичу на одлуку послодавца о пријему у радни однос (нпр. одбијање пријаве самохраних родитеља и сл.).

Коментари читалаца на интернет порталу

Подносилац притужбе навео је на интернет порталу познатих дневних новина, испод једног текста о Косову, да је прочитао коментар читаоца послат под псеудонимом. Анонимни коментатор је Православну цркву назвао кривославном, односно истакао је да су Срби, након раскола хришћанске цркве у 11. веку, одабрали источну „*йраво(криво)славну цркву, а Хрваїи су осїтали йио шїио јесу и док је йиа црква била моћна, србији је било добро и било је краљевине док су хрваїйски краљеви и земља несїтали*“. У наставку коментара, овај читалац је навео да се „*Србија сада налази изїубљена између два светїа*“ и изразио жељу да се хришћанска црква поново уједини и „*йраво(криво)славље йресїане йосїојайи, шїио ће значийи крај србије и свої зла на овим йросїорима, јер је йиако било до раскола 1047. али до йиада србија није ни йосїојала неїо су живели у Раикој, йа је све зло сїтворило кривославље и раскол цркве*“. Подносилац притужбе сматра да овај читалац реч Србија намерно пише малим словом, да православну веру, којој подносилац притужбе припада, назива кривославном и да његов коментар обилује дискриминаторним ставовима према Србима, уз прокламовање „*фашисийичких и йроусїаишких сїавова*“. Сматра да су администратори интернет издања овог дневног листа свесно објавили коментар анонимног читаоца и да ни након захтева подносиоца притужбе да овај коментар уклоне, нису ништа предузели. Имајући у

виду релевантне међународне и домаће правне прописе којима се забрањује дискриминација, али и гарантује слобода мишљења и изражавања, може се констатовати да читаоци електронских медија, онда када тај медиј омогућава коментарисање објављених текстова, имају право да изразе своје мишљење о тексту који су прочитали, асоцијацијама које им је текст изазвао, као и да изражавају своје ставове и идеје о различитим друштвеним појавама. У складу са тим, администратори који одлучују о објављивању коментара дужни су да поштују уставом загарантовано право сваког грађанина и грађанке на слободу мишљења и изражавања, притом водећи рачуна да коментари читалаца не садрже мишљења и идеје којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства. Слобода изражавања је веома значајна у сваком демократском друштву и обухвата, пре свега, слободу да се има сопствено мишљење, затим слободу да се информације и идеје саопштавају, али исто тако и слободу да се информације и идеје примају. Ова врста слободе апсолутно је заштићена, односно она се може ограничити само изузетно, у складу са прописима, и то може бити у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу или ради очувања ауторитета и непристрасности судства. Комитет министара Савета Европе наводи да се *„сва ојраничења овој йрава смаййрају несйојивим са йприродом демокрайској друшййва“*. Такође, према становишту Европског суда за људска права, одредбом члана 10. Европске Конвенције о људским правима не штите се само информације или идеје које се повољно примају или се сматрају неувредљивима или нечим што не изазива реакције, већ и оне које вређају, шокирају или узнемиравају, јер су такви захтеви плурализма, толеранције и широкоумности без којих нема демократског друштва. Не може се сматрати да постоји слобода говора ако очекујемо да све што други изјаве мора бити у складу са нашим личним вредностима. Суштина слободе говора јесте да имамо лично мишљење, да га износимо, али и да други имају могућност да изнесу своје мишљење и дилеме.

Посебан сйааж осйурања за жене које су родиле децу

Поводом сазнања да се запосленим женама које су родиле децу признаје посебан стаж осигурања након стицања услова за пензију а према броју рођене деце, подносиатеља притужбе је навела да сматра да је оваква одредба дискриминаторна према женама које, из различитих разлога, нису у могућности или не желе да постану мајке. Навела је да се на овај начин неоправдано деле жене на оне које немају децу и на мајке. Повереница за заштиту равноправности указала је подносиатељки притужбе на релевантне одредбе Устава РС и Закона о забрани дискриминације којима су прописане посебне (афирмативне) мере, и то на одредбу члана 21. став 4. Устава Републике Србије којом је прописано

да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су у суштински неједнаком положају са осталим грађанима, као и на одредбу члана 14. Закона о забрани дискриминације којом је прописано да се не сматрају дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно група лица која се налазе у неједнаком положају. Указано је и да није свако прављење разлике истовремено и дискриминаторно поступање, према законским прописима у области заштите од дискриминације. Наиме, Законом о пензијском и инвалидском осигурању прописано је да се осигураницама признаје посебни стаж осигурања у зависности од броја деце које су родиле (за једно дете – шест месеци, за двоје деце – годину дана, а за троје деце – две године). Ово је начин на који држава, кроз законске и подзаконске прописе, води пронаталну политику, односно спроводи мере за повећање наталитета. Треба имати у виду да према проценама Републичког завода за статистику, одојчад чине само 0,92% становништва, те да је природни прираштај на 1.000 становника -5,2 и сваке године се смањује. Стога, овим посебним мерама држава подстиче рађање деце у циљу повећања природног прираштаја и вођења популационе политике. Из овога произлази да је одредбама члана 60. Закона о пензијском и инвалидском осигурању заправо прописана посебна мера, која се не може сматрати дискриминацијом.

Конфликтне ситуације на радном месту

Запослена у једном дому здравља поднела је притужбу против своје колегинице, правнице код послодавца. У притужби је навела да је пре извесног времена послала писмо Министарству здравља у којем је изнела информације о начину запошљавања у овом дому здравља и изразила жељу да и њен син заснује радни однос. Контрола из Министарства здравља предочила је детаље њеног писма директору дома здравља и правници, након чега је правница читала њено писмо у свим службама, што је проузроковало конфликте између подносиоце притужбе и других запослених. Ова ситуација је довела до тога да неке колеге и колегинице више не разговарају са њом, а неколико пута је претрпела и вербалне нападе. Навела је и да се обратила директору у вези са злостављањем на раду које сматра да је претрпела, али да директор ништа није предузео како би је заштитио. Подносиоце притужбе је указано на чињеницу да би било која одредба Закона о забрани дискриминације могла да се примени, потребно је да се према лицу или групи лица неједнако (неповољније) поступа због неког њиховог *личној својства*. С друге стране, према одредбама Закона о спречавању злостављања на раду, злостављање на раду (мобинг) представља свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско,

понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изољује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Уједно, подносиатељки притужбе је објашњено да злостављање на раду у одређеним случајевима може представљати и дискриминацију, али само онда када је *засновано на неком личном својству зајосленој*. У конкретном случају, дискриминација би постојала уколико би било утврђено да је понашање правнице дома здравља засновано на неком личном својству подносиатељке притужбе. Међутим, како из навода из притужбе не произлази да је њено понашање, нити понашање колега, било засновано на било ком личном својству подносиатељке притужбе, констатовано је да не постоји узрочно-последична веза између било ког личног својства подносиатељке притужбе и понашања правнице дома здравља према њој.

Незаснивање радног односа

Подносилац притужбе је навео да је његов син дискриминисан јер није успео да се запосли на једном универзитету, а притужбу је поднео против ректора. Навео је да је његов син уписао докторске студије на факултету у склопу тог универзитета, као и да има одличне препоруке, између осталог, препоруку некадашњег министра, а да упркос свему томе није засновао радни однос. Подносиоцу притужбе је објашњено да је у конкретном случају очигледно да нема повреде права, с обзиром на то да незаснивање радног односа на универзитету није у вези са било којим личним својством његовог сина.

Субвенције за вишечлане породице

Подносилац притужбе је навео да Скупштина града Новог Сада већ неколико година спроводи мере унапређења и подршке пронаталне политике, тако што даје одређене субвенције породицама које имају троје или више деце. Истакао је да ЈКП „Информатика“ умањује рачуне за комуналне услуге у износу од 30% за породице са троје деце, на основу списка корисника којима је одобрена субвенција. Подносилац притужбе и његова породица остварили су то право у 2012. години, али не и за прва два месеца у 2013. години, јер захтев није био поднет за нову годину. У притужби је навео да није знао да је потребно сваке године подносити нови захтев за субвенцију. У овом случају било је очигледно да нема повреде права на коју подносилац притужбе указује, с обзиром на то да субвенцију није остварио због неподношења захтева, а не због било ког свог личног својства.

Плаћање пореза на доходак грађана

У притужби једног пољопривредног произвођача наведено је да порез на доходак грађана нису дужни да плаћају пољопривредници који имају

регистрована пољопривредна газдинства. Сматра да је дискриминисан на основу свог имовног стања, јер он не може да региструје пољопривредно газдинство зато што има 35 ари земље, а прописано је да је за регистрацију пољопривредног газдинства неопходно најмање 50 ари земљишта. Подносилац притужбе је обавештен да је очигледно да нема повреде права из Закона о забрани дискриминације.

Притужба на рад запосленог у центру за социјални рад

Подноситељка притужбе наводи да је надлежном центру за социјални рад поднела захтев за остваривање права на новчану социјалну помоћ. Сматра да је дискриминисана због нестручног и несавесног рада запосленог у центру за социјални рад, који је водио њен предмет, с обзиром на то да је донео шест решења која су сва поништена у другостепеном поступку. Подносиоци притужбе је указано да је очигледно да нема повреде права из Закона о забрани дискриминације, уз поуку коме може да се обрати уколико сматра да запослени у центру за социјални рад нестручно и несавесно обавља свој посао.

На реклами за БусПлус приказане само фигуре мушкараца

Притужба је поднела становница Београда у којој је навела да се у већини аутобуса градског превоза налази реклама за БусПлус на којој су приказане само фигуре мушкараца. Обратила се са питањем да ли је то дискриминација и да ли то значи да само мушкарци имају право на попусте и право да користе БусПлус, јер и жене уредно користите БусПлус картицу. У поступку по њеној притужби утврђено је да ни у тексту ни у обрасцу за приступ овом програму није наведено да попусте могу остварити само мушкарци, иако су у рекламном споту коришћене само фигуре мушкараца. Евидентно је да реклама у којој су приказани представници само једног пола не одражава реалну слику друштва, затим да није усмерена на све кориснике, као и да последица овакве маркетиншке кампање може бити да се популација корисника која није обухваћена рекламом осети искључено и/или повређено. Међутим, коришћење искључиво мушких фигура у овој реклами не значи да су кориснице БусПлус картица искључене из програма попушта. Због тога је било очигледно да у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације.

Промена брачног и породичног статуса кандидата за доделу стана

Притужбу је поднео млади научни радник против Фондације за решавање стамбених потреба младих научних радника Универзитета у Београду због дискриминације на основу промене брачног и породичног статуса у периоду од закључења конкурса за доделу стана до доношења појединачне одлуке о додели стана. Навео је да је конкурс закључен 2003. године, а да је

2013. године, Фондација за решавање стамбених потреба младих научних радника донела одлуку у којој је наведено да ће стамбена комисија, приликом доношења појединачних одлука о решавању стамбене потребе учесника конкурса, узимати у обзир број чланова домаћинства учесника конкурса у моменту закључења конкурса. У овом временском раздобљу, број чланова домаћинства подносиоца притужбе променио се са један на пет, па подносилац притужбе сматра да је на тај начин стављен у неравноправан положај у односу на учеснике конкурса којима је стамбена комисија приликом доношења појединачних одлука о додели стана уважила промену брачног и/или породичног статуса, пре доношења одлуке Фондације за решавање стамбених потреба младих научних радника из 2013. године. У поступку је утврђено да постоји неједнако поступање између две групе учесника конкурса, али је ово неједнако поступање последица одлуке Фондације за решавање стамбених потреба младих научних радника из 2013. године. Међутим, да би неједнако поступање представљало дискриминацију, у смислу Закона о забрани дискриминације, потребно је да је такво поступање засновано на личном својству, које у конкретном случају не постоји. Наиме, код обе групе учесника конкурса брачни и/или породични статус је промењен, а различито поступање, према чињеницама и доказима који су приложени, није засновано на личном својству. Због тога у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, што не искључује могућност да је у конкретном случају дошло до евентуалне повреде неког другог права које није у надлежности Повереника за заштиту равноправности.

Расподела средстава удружењима особа са инвалидитетом

Притужбу је поднело удружење особа са инвалидитетом против градске управе због спроведеног јавног конкурса за избор програма у области социјалне заштите који се суфинансирају из буџета града у области социјалне заштите, односно унапређивања квалитета живота особа са инвалидитетом. Наведено је да су средства за трошкове финансирања зараде за запослено лице одобрена свим удружењима која су то затражила, осим удружењу које је поднело притужбу. У овом случају, према наводима из притужбе и приложеним долазима, очигледно је да није дошло до прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству удружења.

Услови за специјализацију лекара

Притужба је поднета против здравствене установе која је правилником прописала да се избор кандидата за специјализацију врши, између осталог, на основу дужине радног стажа у тој установи, а не и дужине радног стажа на пословима лекара опште медицине у другим здравственим установама. Подносилац притужбе сматра да је на овај начин дискриминисани, јер има

седам година радног стажа на пословима лекара опште медицине у другим здравственим установама, који се не бодују, као и да је ово „*тихих дискриминација на основу година староси*“. Према наведеним чињеницама, очигледно је да није дошло до прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству подносиоца притужбе. Наиме, бодовање дужине радног стажа код послодавца који упућује на специјализацију не представља дискриминацију на основу старосног доба, јер је евидентно да старији запослени може имати више радног стажа код послодавца од запосленог који је млађи. Због тога је утврђено да је очигледно да у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације.

Јединствена уплата на накнаду комуналних услуга

Притужба је поднета против Скупштине града Београда јер је одлуком прописала да се комуналне услуге плаћају путем једне (јединствене) уплатнице на којој су посебно исказани аконтациони месечни износи накнада ових услуга и која садржи укупан збир свих тих износа. Подносилац притужбе сматра да се оваквим начином наплате обавезе грађана укрупњавају и указује да месечне обавезе за комуналне услуге по оваквом рачуну износе више од износа пензије. Подносилац притужбе је обавештен да у овом случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, јер је, према наведеним чињеницама, очигледно да није дошло до прављења разлике или неједнаког поступања по било ком личном својству подносиоца притужбе.

Дисциплински поступак против колеге

Подноситељка притужбе је запослена у основној школи и у притужби је навела да је поднела захтев за покретање дисциплинског поступка против свог колеге, школског психолога, због насилничког понашања. Навела је да је школски психолог викао на њу на састанку, као и да је физички насрнуо на њу и рекао јој да изађе из канцеларије. Такође је навела да је поводом овог догађаја позвала полицију, те да сматра да има основа за вођење дисциплинског поступка против колеге. Подносиоци притужбе дато је образложење због чега је у конкретном случају очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, затим објашњење разлике између злостављања на раду (мобинга) и дискриминације, као и поука о могућностима обраћања надлежним органима.

Немогућност остваривања накнаде зараде за време породилског одсуства због смене посла

Притужба је поднета против општинске управе, а подносиоци притужбе сматра да је дискриминисана на основу *смене посла у иридивредном субјекту*. Навела је да није могла да оствари право на накнаду зараде за време породилског

одсуства због отварања стечаја над послодавцем. Подносиатељка притужбе је указала да општинска управа, лицима која самостално обављају делатност (предузетнице) и испуњавају друге услове да им се призна право на накнаду зараде, исплаћује средства за накнаду зараде за време породичног одсуства из буџета општине, а да друга лица, која су у радном односу код привредних друштава, не могу да остваре ово право, уколико послодавац не може да исплати ова средства. Подносиатељки притужбе је указано да *сйаџус у йривредном субјекџу* није лично својство у смислу Закона о забрани дискриминације, већ је у питању чињеница да је запослена код послодавца који је привредно друштво. Имајући то у виду, очигледно је да овакво поступање општинске управе није засновано на њеном личном својству, већ да постоје различита правила исплате накнаде зараде за време породичног одсуства, у складу са Законом о финансијској подршци породици са децом.

Испуњавање уговорних обавеза

Подносиатељка притужбе је навела да је један од оператора мобилне телефоније дискриминише на основу инвалидитета. Са овим привредним друштвом закључила је уговор о коришћењу услуга на две године. У току трајања уговорне обавезе, утврђено јој је право на инвалидску пензију и остварила је накнаду за помоћ и негу другог лица. Навела је да не може да користи погодности које оператор мобилне телефоније нуди особама са инвалидитетом, све док јој не истекне уговорна обавеза у трајању од две године. Подносиатељки притужбе најпре је указано да погодности које овај мобилни оператор нуди особама са инвалидитетом представљају афирмативну меру, а не законску обавезу овог привредног друштва. Такође, указано је да мобилни оператор није ускратио било које право или погодност подносиатељки притужбе на основу њеног инвалидитета, с обзиром на то да ће она бити у могућности да оствари погодности које су намењене особама са инвалидитетом када јој истекне уговорна обавеза.

Неправилности приликом бодовања за избор ђака генерације

Подносилац притужбе навео је да је према његовој ћерци неједнако поступано у школи, приликом бодовања за избор ђака генерације. Указао је да његовој ћерци нису додељени додатни бодови за постигнуте пласмане у ваннаставним активностима, док су другом ученику додељени, иако је то у супротности са Правилником о избору ђака генерације. Подносиоцу притужбе је указано да је неопходно да се неједнак третман, да би окарактерисао као дискриминација, заснива на неком личном својству, односно да је неопходно да се према одређеном лицу неједнако поступа само зато што је одређене националности, пола, вероисповести, сексуалне оријентације и сл. У конкретном случају, било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона

о забрани дискриминације, с обзиром на то да бодовање није засновано на било ком личном својству ћерке подносиоца притужбе. Такође, подносилац је обавештен да је евентуалне неправилности у поступку бодовања могуће утврђивати пред другим надлежним телима.

Незадовољство током судској поступка

Подноситељка притужбе сматра да је судија дискриминише по више основа, да је током суђења дошло до повреде права на равноправност, права на суђење у разумном року, повреде начела процесне економије, ускраћивања људских права и слободе говора и других повреда закона. У конкретном случају било је очигледно да нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације, с обзиром на то да није постојала узрочно последична веза између личних својстава подносиоце притужбе и догађаја које је описала у вези са судским поступком. Објашњено је и да то не искључује могућност да је током судског поступка евентуално дошло до неправилности или повреда неких других права, која нису у надлежности Повереника за заштиту равноправности, те је подносиоци притужбе дата поука о могућности изјављивања жалбе.

Нейродужавање радној односа на одређено време

Подноситељка притужбе је била запослена на одређено време. У току трајања уговора, она је повредила шаку и због тога је била на боловању. Након истека уговора о раду на одређено време, послодавац је није поново ангажовао, односно уговор о раду јој није продужен. Сматра да је на овај начин бивши послодавац дискриминисао, јер ће сада тешко наћи ново запослење. Подносиоци притужбе је указано да, према одредбама Закона о раду, послодавац нема законску обавезу да поново радно ангажује особу која је била запослена на одређено време. Поред разумевања тешке ситуације у којој се подносиоци притужбе налази, обавештена је да Повереник за заштиту равноправности није овлашћен да води поступке посредовања у запошљавању, нити може да утиче на послодавца да је поново запосли.

Злостављање на раду

Подноситељка притужбе је навела да је 17 година запослена у једном дому здравља, а да се њена позиција на радном месту знатно погоршала доласком новог директора. Навела је да је нови директор константно злоставља на раду и да је изложена великом психичком притиску, што се одразило на њено здравље. Подносиоци притужбе је обавештена да злостављање на раду представља свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца, које за циљ има или представља повреду

достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог, и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор. Злостављање на раду у одређеним случајевима може представљати и дискриминацију, али само онда када је засновано на неком личном својству запосленог. У конкретном случају није утврђено да је поступање директора засновано на неком личном својству подносиоце притужбе, а обавештена је да се заштита од злостављања на раду остварује у поступку прописаном Законом о спречавању злостављања на раду.

4.12. Судски поступци

Имајући у виду овлашћења Повереника за заштиту равноправности која се односе на покретање судских поступака (парнице за заштиту од дискриминације, прекршајни и кривични поступци), представимо детаљније ова овлашћења Повереника, ток појединих поступака и исходе судских поступака који су покренути ранијих година.

Као што је већ напоменуто, једно од значајних овлашћења Повереника за заштиту равноправности јесте овлашћење да покреће парнице за заштиту од дискриминације. Поверенику је, сходно одредбама Закона о забрани дискриминације, призната активна процесна легитимација у свим парницама за заштиту од дискриминације, без обзира на то о каквом је облику и случају дискриминације реч и да ли је жртва дискриминације појединац или група лица. Законско овлашћење Повереника да затражи судску заштиту од дискриминације манифестација је става законодавца да спречавање и сузбијање дискриминације представљају општи (јавни) интерес друштва, те да овом независном органу треба омогућити да покреће и води парнице за заштиту од дискриминације како би својом процесном активношћу издејствовао доношење повољних судских пресуда. Значај ових пресуда не огледа се само у томе што се њима пружа правна заштита дискриминисаним лицима (групи лица), већ и у томе што оне, снагом своје правоснажности и ауторитета који у правном поретку имају, упућују поруку јавности да је дискриминација противправно понашање које се не толерише, већ делотворно кажњава.

Повереник може тужбом покренути антидискриминациону парницу поводом конкретног акта дискриминације ако је поводом тог акта поднета притужба дискриминисаног лица, односно другог овлашћеног лица. Повереник није овлашћен да самоиницијативно, по службеној дужности, спроводи поступак и утврђује дискриминацију, већ то може чинити само ако му буде упућена притужба. Међутим, које ће случајеве дискриминације изнети пред

суд, тј. поводом којих ће аката дискриминације затражити судску заштиту, одлучује сам Повереник, имајући у виду чињеницу да циљ и смисао парнице које покреће превазилази значај који оне имају са аспекта заштите права дискриминисаних лица, односно групе лица. Реч је, наиме, о тзв. стратешким парницама, које Повереник покреће и води у општем (јавном) интересу, са циљем да својом процесном активношћу, као тужилац у парници, допринесе доследној примени прописа и унапређењу правне праксе, да додатно охрабри и подстакне жртве дискриминације на покретање антидискриминационих парница, подржи владавину права и допринесе унапређењу приступа правди, да правно едукује и сензибилише јавност за проблем дискриминације и сл. Вођење стратешких парница представља део „заговарачке стратегије“ Повереника и један је од инструмената који користи ради сузбијања дискриминације и промоције равноправности у друштвеним односима. Од Повереника се очекује да за вођење тзв. стратешких парница бира случајеве учестале и широко распрострањене дискриминације, посебно оне које изазивају нарочито тешке последице у односу на припаднике осетљивих, угрожених и маргинализованих друштвених група, који су у правној пракси ретко добијали судски епилог, а у погледу којих постоје добри изгледи за успех у парници. Сагласно томе, стратешки значајни могу бити случајеви дискриминације групе лица, али и они чије су жртве индивидуално одређена физичка и правна лица, случајеви тешких облика дискриминације, као и они који не спадају у ову категорију, случајеви дискриминације коју врше органи јавне власти, али и појединци, под условом да имају „потенцијал“ за остваривање циљева стратешког парничења.

Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да истакне све правозащитне захтеве који су прописани Законом о забрани дискриминације, изузев захтева за накнаду материјалне и нематеријалне штете, а Повереник сам одлучује које ће правозащитне захтеве истаћи у тужби. Повереник за заштиту равноправности може подићи тужбу уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правоснажно окончан, а тужбу може подићи ако је дискриминисано лице пристало, у случајевима кад се дискриминаторско поступање односи искључиво на одређено лице. Пристанак није потребан ако се акт дискриминације односи на два или више лица, и то не само у случајевима када се акт дискриминације односи на групу (индивидуално неодређених) лица, већ и онда када су истим актом дискриминације, истовремено и на основу истог личног својства, дискриминисана два или више индивидуално одређених лица, чланови групе.

Поступак по притужби који спроводи Повереник и парница за заштиту од дискриминације представљају два потпуно различита и независна облика заштите од дискриминације, а поступак по притужби нема карактер претходног поступка и не представља процесну претпоставку од које зависи

допуштеност пружања правне заштите у антидискриминационој парници. У тренутку подизања тужбе Повереник стиче процесни положај тужиоца. Он је странка у функционалном смислу речи и експонент јавног (општер) интереса, који у антидискриминационој парници остварује положај својом процесном делатношћу. Као тужилац у парници, Повереник одређује предмет парнице тако што формулисањем тужбених захтева одређује садржину правне заштите коју тражи, а тиме и предмет расправљања и судског одлучивања. Повереник сноси терет вођења парнице и он је тај који треба, у складу с правилима о расподели терета доказивања, да учини вероватним да је тужени извршио акт дискриминације. Повереник, међутим, није титулар права које се у поступку штити и зато сва дејства ове парнице и пресуде која се у њој доноси наступају непосредно за лице или лица чије се право у парници штити.

Повереник за заштиту равноправности је до сада поднео 13 тужби ради заштите од дискриминације. Од овог броја, седам тужби је поднето због дискриминације на основу припадности ромској националној мањини, три због дискриминације на основу пола, две тужбе због дискриминације по више основа и једна тужба због дискриминације на основу инвалидитета.

Од укупно 13 парница за заштиту од дискриминације, пет је окончано у корист Повереника за заштиту равноправности, тако што је суд у целисти усвојио тужбене захтеве које је Повереник истицао у овим случајевима. У већини тужбених захтева, а у зависности од облика и случајева дискриминације, као и начина на који је дискриминација извршена, поред захтева за утврђење да је тужени дискриминаторно поступао, Повереник је од суда захтевао и да се туженом забрани даље вршење радње дискриминације и/или забрани понављање радње дискриминације. Уколико је у конкретном случају то било могуће, Повереник је тражио од суда да туженог обавезе на извршење радње којом би уклонио последице дискриминаторног поступања, као и на објављивање пресуде у неком од дневних листова са националним тиражом. У два случаја, Повереник за заштиту равноправности је повукао тужбу, с обзиром на то да је тужени у једном случају укинуо спорну одлуку, а у другом случају изменио правилник који је био повод за тужбу. Само један поступак је правоснажно окончан одбијањем тужбеног захтева Повереника за заштиту равноправности. Овај предмет је тренутно пред Врховним касационим судом, ради одлучивања по ревизији Повереника за заштиту равноправности. Пет поступака још увек је у току пред Вишим судом у Београду.

У 2014. години Повереник за заштиту равноправности поднео је две тужбе за заштиту од дискриминације, које су представљене у делу извештаја који се односи на дискриминацију на основу националне припадности, с обзиром на то да су обе тужбе поднете због дискриминације припадника ромске националне мањине.

Потребно је указати на неке околности и проблеме у вези са поступцима који су се водили у 2014. години. Наиме, најпре је изменама и допунама Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 – др. закон, 78/11 – др. закон, 101/11 и 101/13), који је почео да се примењује од 1. јануара 2014. године, стварна надлежност за одлучивање о споровима за заштиту од дискриминације са основних судова прешла у надлежног виших судова. Поред тога, рад комплетног правосуђа блокиран је ступањем у штрајк адвоката из целе земље у септембру 2014. године, због неиспуњавања њихових захтева за умањење паушалног пореза и измене више закона, пре свега Закона о јавном бележништву („Службени гласник РС“, бр. 31/11, 85/12, 19/13, 55/14 – др. закон, 93/14 – др. закон, 121/14 и 6/15). Последица ове ситуације била је да у парницама које је Повереник покренуо у 2013. години, а које нису окончане, као и поступцима који су покренути у 2014. години, није било одржаних рочишта током 2014. године, иако је одредбом члана 41. став 3. Закона о забрани дискриминације прописано да је поступак за заштиту од дискриминације хитан.

Што се тиче самог тока поступака у антидискриминационим парницама Повереника, представимо три одлуке из 2014. године, решење Врховног касационог суда и две пресуде Апелационог суда у Београду, донете у поступцима одлучивања по жалбама и ревизији Повереника за заштиту равноправности.

- Повереник за заштиту равноправности поднео је тужбу против ресторана брзе хране у 2011. години, јер радник обезбеђења није дозволио деци ромске националности да уђу у ресторан са женом која је хтела да им купи храну у ресторану. Првостепени суд је решењем одбацио тужбу, уз образложење да Повереник није имао сагласност лица у односу на која се тврди да је извршена радња непосредне дискриминације. Виши суд у Смедереву одбио је жалбу Повереника и потврдио првостепену одлуку. Одлучујући по ревизији Повереника за заштиту равноправности, Врховни касациони суд је у септембру 2014. године укинуо решење Вишег суда у Смедереву и решење Првог основног суда у Београду, те предмет вратио на поновни поступак и одлучивање. Ова одлука Врховног касационог суда веома је значајна јер је суд заузео став да Поверенику није била потребна писана сагласност за подношење тужбе, с обзиром на то да је у конкретном случају тужбу поднео ради утврђења дискриминације коју је извршио тужени према групи лица – деци ромске националности. Врховни касациони суд је указао да тужба Повереника није усмерена на утврђење дискриминације према одређеном лицу, у ком случају би Поверенику била неопходна писана сагласност за подношење тужбе, већ на утврђивање дискриминације према групи лица.
- Пресудом из фебруара 2014. године, Апелациони суд у Београду преиначио је пресуду Првог основног суда у Београду, тако што је у целости усвојио

тужбени захтев Повереника за заштиту равноправности у парници због дискриминације на основу пола, против ланца пицерија који запошљава искључиво жене. После појаве огласа на продајним местима „Желиш ли да ђистанеи део нашеи ђима? Пођребне девојке за рад на шалићеру“, добровољни испитивачи дискриминације пријавили су се на оглас за посао и разговарали са запосленима или са особама које су се представиле као надлежне за разговор о запошљавању. Разговори су обављени на три продајна места у Београду и на сва три места добровољни испитивач дискриминације обавештен је да не може да се запосли јер је политика фирме да запошљава само жене, док је добровољној испитивачици дискриминације посао понуђен. Пресудом Апелационог суда утврђено је да је ово привредно друштво објављивањем огласа за посао „Желиш ли да ђистанеи део нашеи ђима? Пођребне девојке за рад на шалићеру“ извршило непосредну дискриминацију на основу пола у области рада, туженом је забрањено да убудуће, на било који начин у оквиру обављања своје делатности, понавља акт дискриминације при оглашавању радних места и приликом заснивања радног односа, на основу пола или било ког другог личног својства, и наложено му је да објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Тужени је изјавио ревизију против пресуде Апелационог суда у Београду и предмет је пред Врховним касационим судом.

- У септембру 2014. године правоснажно је окончан поступак по тужби коју је Повереник за заштиту равноправности поднео 2012. године против једне банке због премештаја запослене жене на ниже радно место по повратку са породичног одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета. Првостепени суд је одбио тужбени захтев Повереника којим је тражено да суд утврди да је банка премештањем запослене на ниже радно место, одмах након повратка са породичног одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета, извршила акт дискриминације на основу пола, да суд наложи банци да запослену врати на радно место на којем се налазила пре одласка на породично одсуство, као и да банка објави пресуду у једном дневном листу са националним тиражом. Апелациони суд у Београду одбио је као неосновану жалбу Повереника у септембру 2014. године и потврдио пресуду првостепеног суда. Повереник за заштиту равноправности је изјавио ревизију против другостепене одлуке и предмет је пред Врховном касационим судом, ради одлучивања по ревизији.

Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да подноси прекршајне пријаве због повреде права из Закона о забрани дискриминације. Иако то није изричито прописано Законом о забрани дискриминације, с обзиром на своју улогу, Повереник је овлашћен да подноси прекршајне пријаве и због аката дискриминације који су инкриминисани као прекршаји посебним анти-дискриминационим законима.

Повереник за заштиту равноправности поднео је један захтев за покретање прекршајног поступка у 2014. години, који је представљен у делу извештаја који се односи на дискриминацију на основу других личних својстава. Током досадашњег рада, Повереник је поднео укупно 11 захтева за покретање прекршајних поступака. Иако ово није велики број поступака, може се констатовати да постоје одређени проблеми који угрожавају делотворност прекршајноправне заштите од дискриминације, те овај правни механизам у пракси још увек не остварује жељене резултате. Од 11 прекршајних поступака, три су окончана правоснажно осуђујућом пресудом, један је завршен тако што је Прекршајни апелациони суд донео ослобађајућу пресуду, три су још увек у току, а остали су застарели, па су донета решења о обустављању поступака. Пракса судова у процесуирању прекршаја прописаних антидискриминационим законима још увек није у довољној мери уједначена, што није изненађујуће ако се има у виду малобројност захтева за покретање прекршајних поступака. Казне које се изричу су минималне, што је израз неразумевања друштвене опасности и штетних последица дискриминаторног поступања. Треба указати да су запосленима у стручној служби Повереника, па и самој повереници за заштиту равноправности, неколико пута упућивани позиви за сведочење, што показује да још увек има судија који нису упознати са позицијом Повереника за заштиту равноправности у правном систему, са законским овлашћењима Повереника, као ни са самом природом и начином спровођења поступка пред овим државним органом. Позивање поверенице и запослених у стручној служби да сведоче, резултат је непознавања чињенице да је поступак пред Повереником у целини писмен, те да ни повереница ни запослени, по природи ствари, немају никаква друга сазнања о чињеницама и доказима који се тичу извршених дела, осим оних која су већ изнета у самом захтеву за покретање прекршајног поступка.

Повереник за заштиту равноправности, као и други државни органи, овлашћен је да подноси кривичне пријаве. У току досадашњег рада поднето је седам кривичних пријава, а све су поднете због постојања основане сумње да је извршено кривично дело изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. став 1. Кривичног законика. Иако је у свакој поднетој кривичној пријави посебно назначена молба тужилаштву да извести Повереника о предузетим радњама, до сада ниједном нисмо добили информацију од тужилаштва о предузетим мерама и исходу поступка по кривичној пријави.

4.13. Медији о другим активностима Повереника

У току 2014. године у медијима се доста писало о темама које се односе на рад и активности Повереника за заштиту равноправности. Било је укупно 813 објава о повереници за заштиту равноправности (интервјуи, изјаве, теме,

колумне итд.) и 623 о институцији. Осим броја прилога, повећава се и број текстова/прилога који темама дискриминације, равноправности и толеранције прилазе са много више сензибилисаности, уз препознавање начина на који могу да информишу, али и да едукују и промовишу нове системе вредности и поштовања различитости. У овом делу извештаја представљено је писање медија о појединим друштвеним групама, а на овом месту биће представљене активности Повереника за заштиту равноправности које су пронашле простор у медијима.

Представљање редовних годишњих извештаја независних тела – Повереника за заштиту равноправности, Заштитника грађана и Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, испратили су сви медији. Вишечасовна седница у Народној скупштини на којој су извештаји представљани, прекинута је у касним вечерњим сатима када је председавајући скупштине одузео реч Родољубу Шабићу, поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, након чега су челне особе сва три независна тела напустили седницу. Овај догађај није исто интерпретиран у свим медијима. У неким медијима је тај догађај био у првом плану, негде је само поменут, а поједини медији су о томе писали тек сутрадан, након извињења које је Маја Гојковић, председница Народне скупштине, упутила повереници за заштиту равноправности, заштитнику грађана и поверенику за приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности. Поједини дневни листови наставили су да се баве овом темом и у наредним данима из угла слободе говора и непоштовања институција.

Крајем октобра 2014. године, у Палати Србија, одржана је велика конференција „Србија на путу толеранције и недискриминације: Искуства Повереника за заштиту равноправности“, на којој је било више од 200 учесника. Ова конференција је привукла велику пажњу медија, с обзиром на то да су на конференцији учествовали сви релевантни актери чији су стратешки циљеви и приоритети поштовање људских права, залагање за отворено и демократско друштво засновано на владавини права – од председнице парламента, министара и државних секретара, преко амбасадора и дипломата међународних организација, до великог броја представника цивилног сектора. Догађај је директно преносио јавни медијски сервис, а већина медија пренела је обраћање поверенице за заштиту равноправности и учесника конференције, као и закључак да још интензивније треба радити на промоцији толеранције и једнакости и изградњи друштва у коме се поштују права свих, без обзира на различитост.

Сви медији су опширно извештавали о резултатима истраживања Повереника за заштиту равноправности о ставовима представника органа јавне власти према дискриминацији. У зависности од уређивачке политике, наслови и текстови су се разликовали, од информативних („Петина државних

службеника не зна за закон“) до сензационалистичких („Срамотно: Нула за државу и службенике!“), а повереница за заштиту равноправности је гостовала у информативним емисијама неколико телевизија.

Информација да је Повереник за заштиту равноправности домаћин годишњег скупа ЕКВИНЕТА – Европске мреже тела за равноправност, нашла је место у готово свим медијима. Уз вест о самом догађају, сви новинари препознали су овај скуп као још један важан корак наше државе ка европским стандардима и вредностима, те су такав тон и давали својим текстовима.

Захваљујући дводневном семинару „Како извештавати о дискриминацији?“ који су за новинаре и новинарке из локалних медија организовали Повереник за заштиту равноправности и делегација ЕУ у Београду, кроз ИПА пројекат „Спровођење антидискриминационих политика у Србији“, регионални медији почели су у већој мери да показују интересовање за рад и активности Повереника за заштиту равноправности. Многи новинари су препознали своју кључну улогу у подизању свести и упознавању јавности о феномену дискриминације, али и обликовању стварности кроз превазилажење и елиминисање предрасуда и стереотипа. Овај семинар је допринео да се теме различитости, равноправности и једнакости често нађу у медијима на језицима националних мањина. Такође, у локалним медијима повећао се број текстова и прилога које су промовисали конкретне активности Повереника за заштиту равноправности, попут „Живе библиотеке“, ситуационог тестирања дискриминације и слично.

Поводом Међународног дана толеранције – 16. новембра, Повереник за заштиту равноправности објавио је „Речник толеранције“, специјални додаток у дневном листу *Данас*, док је истим поводом у дневном листу *Полиџика* објављен стрип за децу у ком су представљени случајеви дискриминације, настао уз подршку УНИЦЕФ-а.

Забрана физичког кажњавања деце или да батина није „из раја изашла“ тема је којом су се медији бавили уочи и након Светског дана детета, с обзиром на то да је тада објављено да ће ово питање бити коначно решено изменама закона. О овој теми су објављивани бројни текстови и прилози у којима је саговорница била и повереница за заштиту равноправности.

5. Сарадња Повереника

Повереница за заштиту равноправности, заједно са запосленима у стручној служби, и у 2014. години интензивно је радила на промовисању принципа равноправности и недискриминације, између осталог и учествујући на различитим предавањима и презентацијама, организујући промотивне скупове, учествујући на конференцијама, стручним скуповима и округлим столовима. Захваљујући овим активностима, успостављена је и продубљена сарадња са другим државним органима, организацијама цивилног друштва, међународним организацијама и медијима. Посебно добру сарадњу Повереник за заштиту равноправности остварује са другим независним државним органима, као и са организацијама цивилног друштва које се баве заштитом права мањинских група.

Повереница је током године одржала више радних састанака са представницима органа јавне власти. С обзиром на то да је досадашња пракса Повереника показала да се одређени број поднетих притужби односи на дискриминаторне акте органа локалне самоуправе, осим отварања прве регионалне канцеларије Повереника у Новом Пазару, спроведене су многобројне активности намењене представницима локалних самоуправа. Те активности укључују антидискриминационе обуке за општинске функционере и запослене у локалним самоуправама, али и за локалне невладине организације, омладинска удружења, локалне медије и редакције на мањинским језицима.

Након избора за националне савете националних мањина који су одржани у октобру 2014. године, Повереник је организовао округли сто са представницима свих националних савета националних мањина. Прво окупљање након избора нових савета била је јединствена прилика за успостављање сарадње, уз охрабривање представника националних савета да буду активнији у домену превенције и заштите од дискриминације кроз заједничке активности са Повереником. На потребу ове врсте сарадње указује и константно највећи број притужби које Повереник прима због дискриминације на основу националне припадности.

Сарадња са међународним организацијама и дипломатским мисијама додатно је ојачана, а Повереник је крајем године организовао састанак са представницима међународних институција, организација и амбасада са којима сарађује на пројектима. Састанку су присуствовали шеф политичког одељења Делегације ЕУ у Србији, шеф Канцеларије Савета Европе у Србији, директор канцеларије УНИЦЕФ-а у Србији, амбасадори Норвешке и Аустралије, шефица Канцеларије UN Women у Србији, представници ОЕБС-а, УНДП-а, УСАИД-а, УНХЦР-а, амбасада Холандије, Хрватске, Велике Британије и други.

Повереник је наставио да пружа допринос у процесу приступања Републике Србије Европској унији кроз активно учешће у раду Преговарачке групе за социјалну политику и запошљавање и Преговарачке групе за правосуђе и основна права. Осим тога, Повереник активно учествује у раду Радне групе за усклађивање активности председавања Републике Србије Организацијом за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС).

Успешна сарадња са телима Европске уније и допринос Повереника за заштиту равноправности подизању нивоа свести о дискриминацији и механизмима заштите од дискриминације, препознат је и у последњем Годишњем извештају Европске комисије о напретку Србије, уз напомену да је потребно ојачати капацитете Повереника за заштиту равноправности, који још увек нема адекватне просторије за рад, због чега је принуђен да већ пету годину ради са трећином од укупно предвиђеног броја запослених.

5.1. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Повереник за заштиту равноправности и организације цивилног друштва (у даљем тексту: ОЦД) које се баве заштитом различитих мањинских група природни су партнери у остваривању циљева који воде ка унапређењу равноправности у нашем друштву. Од самог успостављања Повереника, поједине ОЦД са дугогодишњим искуством у борби против дискриминације пружале су подршку Поверенику. Република Србија је оснивањем Повереника за заштиту равноправности институционализовала механизам за системску борбу против дискриминације, која се до тада углавном сводила на напоре и активности организација цивилног друштва. Без сарадње и подршке ОЦД-а није могуће створити друштво са нултом толеранцијом на дискриминацију, у коме је дискриминаторно понашање непожељна и неприхватљива појава за целокупну друштвену заједницу. Зато је Повереник за заштиту равноправности и у току 2014. године наставио и продубио веома успешну сарадњу са организацијама цивилног друштва.

Пројекат „Нека равноправност постане стварност“, који кофинансира Краљевина Норвешка, Повереник реализује у сарадњи Савезом удружења Кућа људских права и демократије, као имплементационим партнером. Циљеви пројекта су борба против дискриминације и унапређење равноправности кроз спровођење активности на локалном нивоу, у сарадњи са националним саветима националних мањина, омладинским групама и организацијама цивилног друштва које се баве младима. Реализација пројектних активности почела је у октобру 2013. године, а предвиђено је да пројекат траје две године. Уз подршку имплементационог партнера, Повереник је у току 2014. године организовао тренинге за чланове омладинских организација и

организација које се баве младима, а које су регистроване, имају седиште или делују на подручју Севернобачког, Пчињског или Рашког управног округа. Кроз три различита модула, спроведене су обуке о антидискриминационој правној регулативи у Републици Србији, заштити од дискриминације, правима националних мањина, родној равноправности, правима ЛГБТ особа, јавном заступању права дискриминисаних група, као и о развоју локалне кампање јавног заступања права мањинских група. Након завршених обука, млади су добили прилику да посете Повереника за заштиту равноправности и Кућу људских права и демократије, а да након тога, у својим срединама и уз менторску подршку, развију и имплементирају локалне кампање које се односе на подизање свести заједнице о проблемима мањинских и маргинализованих група. Резултати ових кампања биће представљени на завршном догађају пројекта у другој половини 2015. године.

Поводом Међународног дана људских права, Повереник за заштиту равноправности и Кућа људских права и демократије организовали су округли сто „Улога националних савета националних мањина у борби против дискриминације“. Округли сто био је прилика да се представници свих националних савета националних мањина први пут окупе након избора за националне савете националних мањина који су одржани у октобру 2014. године. Повереница је представницима националних савета указала да је свака пета притужба коју је Повереник примио за основ имала дискриминацију због националне припадности. Представљени су и забрињавајући резултати истраживања јавног мњења о дискриминацији, уз указивање да је један од циљева Повереника да покаже да разлике не треба доживљавати као претњу, већ као потенцијал за развој. Представници националних савета националних мањина изнели су низ проблема који их забрињавају – од остваривања права на образовање на језицима националних мањина и проблем недостатка уџбеника на мањинским језицима, до страховања да ће локални медији који имају програме на мањинским језицима нестати, чиме би могло бити ускраћено право на информисање на језицима националних мањина. Посебно се разговарало о активном учешћу националних савета националних мањина у борби против дискриминације и унапређењу сарадње са Повереником.

Препознајући потребу унапређења стања у области заштите од дискриминације на основу националне припадности, Повереник је са Кућом људских права и демократије припремио две публикације посвећене заштити права националних мањина: *Заштити равноправности: приручник за националне савете националних мањина* и *Водич кроз институционалну заштиту од дискриминације националних мањина – за Србију без дискриминације*. Обе публикације су доступне у електронској форми на интернет презентацији Повереника.

Током 2014. године завршен је пројекат „Једнаке шансе за боље могућности – јачање Рома и Ромкиња у борби против дискриминације“, који је реализован у сарадњи са организацијом Праксис и Регионалним центром за мањине, у периоду од маја 2012. до децембра 2013. године. Пројекат је био усмерен на оснаживање ромске заједнице ради препознавања дискриминаторног понашања и заштите њихових права. У фебруару 2014. године одржана је конференција поводом завршетка овог пројекта на којој су представљени финална студија и извештај о реализацији пројекта. Овај пројекат је финансирала Амбасада Краљевине Холандије у Србији.

У сарадњи са Регионалним центром за мањине, Повереник је започео реализацију још једног пројекта који је усмерен на унапређење равноправности ромске заједнице. Пројекат „Превазилажење неједнакости: борба против дискриминације и злочина из мржње над Ромима и Ромкињама у Србији“ подржава Амбасада Краљевине Холандије, а састоји се од две компоненте. Прва компонента је наставак успешно окончаног пројекта „Једнаке шансе за боље могућности – јачање Рома и Ромкиња у борби против дискриминације“, док је друга компонента усмерена на борбу против говора мржње и злочина из мржње. Пројекат траје годину дана и у том периоду биће реализовано више активности широм Србије. У току 2014. одржана су два тренинга за представнике ромске заједнице како би се упознали са механизмима заштите од дискриминације. Тренинзи су одржани у Врању и Смедеревској Паланци.

У сарадњи са Ромским женским центром „Бибија“ одржана су два семинара у Београду за јачање капацитета ромских женских организација у оквиру пројекта „Унапређивање знања и вештина за препознавање и реаговање на дискриминацију“. Циљ овог пројекта јесте оснаживање ромских организација и локалних ромских заједница за преузимање иницијативе у интегрисању у друштвене токове и унапређивању плурализма у друштву. Учеснице семинара биле су представнице шест женских ромских организација из Београда, Новог Бечеја, Пирота и Лазареваца. На првом семинару обрађиване су теме о појму дискриминације и механизмима правне заштите од дискриминације, а на другом, тродневном семинару, учеснице су имале прилику да кроз више практичних вежби и радионица науче више о поступку пред Повереником за заштиту равноправности, попуњавању и подношењу притужбе, односно о свим механизмима заштите од дискриминације.

Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом МДРИ-С и Повереник за заштиту равноправности одржали су дводневни тренинг за судије на тему „Пословна способност као предуслов равноправности пред законом за особе са инвалидитетом“. Тренингу су присуствовале судије основних и виших судова, као и представници организација цивилног друштва и адвокати. Основни циљеви тренинга били су размена искустава између судија

који поступају у поступцима у вези са пословном способношћу, подизањем свести о стандардима људских права у области пословне способности који су обавезујући за Републику Србију, представљањем резултата истраживања праксе пред српским судовима који указују на аутоматизам, несавесност и озбиљно кршење права у поступцима лишавања пословне способности, те оснаживањем учесника за примену постојећих законских решења, у складу са међународним обавезама.

Партнери за демократске промене Србије, у сарадњи са Повереником, организовали су радионицу „Медијација у случајевима дискриминације“, у Врњачкој Бањи. Скуп је био прилика за окупљање медијатора и медијаторки посебно обучених за поступање у случајевима дискриминације и њихово повезивање. Део радионице био је посвећен промоцији медијације у локалним срединама, посебно у оним са највећим бројем маргинализованих група и најмањим бројем притужби упућених Поверенику за заштиту равноправности. На скупу је представљена публикација *Приручник за медијацију у оквиру службе Повереника за заштиту равноправности*, која је резултат напора Повереника да успостави услугу медијације и понуди грађанима Србије могућност да на миран начин реше сукобе, односно повреде права.

У оквиру ИПА пројекта „Спровођење антидискриминаторних политика у Србији“, Повереник за заштиту равноправности додатно је учврстио сарадњу са локалним организацијама цивилног друштва. Током јула 2014. више од 30 представника невладиних организација из 11 локалних самоуправа присуствовало је обуци за будуће тренере. Циљ обуке био је да учесници стекну релевантна знања у области правне заштите од дискриминације и о улози организација цивилног друштва у унапређењу равноправности, али и да развију и унапреде своје тренерске вештине. Као резултат ових активности, успостављена је мрежа обучених тренера, а најуспешнији су имали прилику да, уз подршку Повереника, реализују даље тренинге у својим локалним срединама. Током септембра одржана су три регионална тренинга на тему „Дискриминација и механизми заштите од дискриминације“ у Новом Саду, Београду и Нишу, уз подршку експерткиња на пројекту и представница стручне службе Повереника.

Мандат и активности Повереника за заштиту равноправности представљени су на семинару „Заступање жена пред независним институцијама“, организованом у сарадњи са удружењем жена „Фемина“ из Смедеревске Паланке. Полазницама семинара, активисткињама удружења, представљени су надлежности и досадашњи резултати рада, као и ситуације у којима се могу обратити Поверенику и начин на који то могу да учине. Посебно је било речи о примерима дискриминације жена и поступању Повереника у тим случајевима. Након семинара и практичних вежби за писање притужби, полазнице

семинара идентификовале су онлајн образац за запошљавање који садржи дискриминаторна питања и поднеле притужбу Поверенику због дискриминације у сфери рада и запошљавања.

Повереница је подржала Академију женског лидерства и иницијативу 50 организација цивилног друштва и 68 појединки и појединаца из читаве Србије, која је упућена Влади Републике Србије о побољшању институционалног оквира родне равноправност. Овом иницијативом Влада Републике Србије је позвана да предузме неопходне кораке за стварање организационо-техничких услова за спровођење политике родне равноправности и примену прописа од значаја за родну равноправност.

Поводом Међународног дана борбе против насиља над женама, повереница се придружила акцији Аутономног женског центра и потписала заставу солидарности, уз указивање на то да је насиље над женама најтежи облик кршења људских права и да је држава дужна да успостави делотворни систем заштите и покаже истинску посвећеност у сузбијању ове опасне друштвене појаве.

Паради поноса, која је након три године неуспешних покушаја, одржана у септембру 2014. године, прикључила се повереница са групом запослених. Као и претходних година, пружена је подршка организовању свих планираних активности у Недељи поноса, као и самој Паради поноса. То је била прилика да се исказе спремност за наставак сарадње у промоцији људских права и искорењивању предрасуда према ЛГБТ популацији, у сарадњи са ЛГБТ организацијама и другим организацијама цивилног друштва, које су дале велики допринос у изградњи толерантнијег друштва у којем се поштује разноликост људских идентитета.

За успешну сарадњу и посебан допринос унапређењу положаја ЛГБТ особа у 2014. години, повереници за заштиту равноправности Невени Петрушић уручена је захвалница организације „Лабрис“, као и признање Асоцијације „Дуга“ у знак захвалности за подршку коју континуирано пружа овој организацији.

5.2. Сарадња са органима јавне власти

5.2.1. Сарадња са Народном скупштином Републике Србије

Сарадња са Народном скупштином од велике је важности за очување независности и ефикасности рада Повереника за заштиту равноправности. Народна скупштина је својим активностима показала да се феномен дискриминације и механизми борбе против дискриминације све више разумеју и да је одлучна да допринесе сузбијању дискриминаторног понашања у друштву,

с обзиром на место и улогу коју има у институционалном систему борбе против дискриминације. Поред активности које ће бити представљене, потребно је истаћи да постоји значајан напредак у комуникацији између Повереника и Народне скупштине, као и подршка да се опште препоруке Повереника што ефикасније реализују.

Редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2013. годину представљен је Одбору за људска и мањинска права и равноправност полова Народне скупштине у мају 2014. године. Током дискусије, чланови и чланице одбора оценили су да је годишњи извештај Повереника свеобухватан и да подаци указују на потребу сталне едукације из области антидискриминационих прописа. Додатно интересовање показано је за могућности унапређења положаја припадника националних мањина, као и за препоруке мера које је дао Повереник за заштиту равноправности.

Годишњи извештај Повереника представљен је Народној скупштини у јуну 2014. године. Закључком Народне скупштине поводом представљања извештаја, констатовано је да је, и поред унапређења законодавног оквира и активности које у складу са својим надлежностима предузима Повереник, дискриминација и даље веома распрострањена појава. Народна скупштина позвала је Владу РС и надлежне државне органе да предузму неопходне мере у циљу што потпуније реализације препорука Повереника, а нарочито оних које се односе на вишеструку дискриминацију. Посебно су поздрављене започете активности на формирању регионалних канцеларија Повереника и истакнута је потреба за интензивирањем тих активности у наредном периоду, што подразумева подизање просторних капацитета за рад Повереника.

О проблемима са којима се суочава Повереник због недостатка адекватног простора за рад, повереница за заштиту равноправности упознала је Мају Гојковић, председницу Народне скупштине. Повереница је указала да посебну тешкоћу представља недостатак простора за рад пријемне канцеларије, која се привремено налази у згради Владе Србије, с обзиром на то да је Управа за заједничке послове републичких органа затражила да се пријемна канцеларија исели из те зграде. Због тога је потребно да се без одлагања обезбеди адекватан простор како би Повереник могао да остварује непосредни контакт са грађанкама и пружа правне информације и савете. Председница парламента изразила је разумевање и подршку у превазилажењу проблема у вези са недостатком простора Повереника за заштиту равноправности.

У организацији USAID пројекта „Јачање правосуђа и капацитета Скупштине Србије“, у јулу је одржан семинар за нове народне посланике, на коме је представљено пет независних тела: Повереник за заштиту равноправности, Заштитник грађана, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података личности, Државна ревизорска институција и Агенција за борбу

против корупције. Том приликом је повереница представила рад овог независног државног органа, специјализованог за спречавање и сузбијање дискриминације, кроз два поља деловања: превентивно, којим се подиже свест о равноправности; и реактивно, када се догоди дискриминација. Указано је да се број притужби повећава из године у годину, али да то не значи да у Србији има више дискриминације, већ да грађани не желе да трпе неправду и препознају Повереника као институцију којој могу да се обрате и од ње затраже заштиту.

У септембру 2014. године, повереница је учествовала на заједничкој седници Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова и Одбора за европске интеграције Скупштине Србије. Седници су присуствовали бројни представници ЛГБТ организација, а била је посвећена положају ове сексуалне мањине у Србији. Повереница је нагласила да проблем са којим се суочавају припадници ЛГБТ заједнице није само њихов, већ целог друштва, јер сведочи о нетолеранцији, хомофобији, незнању и предрасудама.

Представнице Стручне службе Повереника редовно су учествовале на округлим столовима и стручним скуповима посвећеним унапређењу сарадње Народне скупштине и независних државних органа. Као резултат Твининг пројекта Народне скупштине Републике Србије и Парламента Грчке, у коме су активно учествовали и запослени у стручној служби Повереника, донето је више закључака и препорука за унапређење сарадње кроз побољшање међусобне комуникације, разматрања не само редовних годишњих већ и посебних извештаја независних државних органа, успостављање јасних процедура сарадње и разматрање и усвајање најбољих пракси из земаља ЕУ. Акценат је стављен на поступак подношења и разматрања посебних извештаја независних државних органа, успостављање боље формалне и оперативно-техничке комуникације Народне скупштине и независних државних органа, као и на унапређење процедура праћења спровођења препорука независних тела.

5.2.2. Сарадња са представницима извршне власти

Повереник за заштиту равноправности, као независан државни орган, остварује сарадњу и са представницима извршне власти. Даје препоруке органима извршне власти поводом конкретних случајева дискриминације, као и препоруке мера за остваривање равноправности. Такође, Повереник даје мишљења на нацрте закона и других општих аката, чије је предлагање у надлежности извршне власти. Због тога добра сарадња са представницима извршне власти омогућава брже и ефикасније спровођење препорука, а уједно и превенцију дискриминаторних одредаба у општим актима.

Са Канцеларијом за људска и мањинска права (КЉМП) осварена је континуирана и веома конструктивна сарадња, а од 2012. године и сарадња на реализацији ЕУ пројеката „Спровођење антидискриминаторних политика у Републици Србији – ИПА 2011“. У оквиру двогодишњег пројекта организоване су обуке из области антидискриминације које је похађало више од 1.000 државних службеника и општинских функционера, полицијских службеника, судија, тужилаца, стручних радника центара за социјални рад, представника невладиног сектора и новинара. Завршна активност пројекта била је национална кампања за промоцију равноправности и борбу против дискриминације, покренута у другој половини 2014. године. Централни део кампање, под слоганима „Дискриминација није шала – причајмо о равноправности“ и „Исти, различити, равноправни“, садржао је различите ТВ спотове о дискриминацији ромске националне мањине, жена и ЛГБТ популације. Видео-кампања трајала је четири недеље, а спотови су емитовани на две телевизије са националном фреквенцијом (РТС и Б92), као и на девет регионалних и локалних телевизија. Израђени су кратки анимирани едукативни филмови *Шта је дискриминација* и *Како се системски бориш против дискриминације у Србији* који објашњавају надлежности и области деловања Повереника и КЉМП и упућују жртве дискриминације на коришћење механизма заштите. Поред тога, кампања је укључила израду и постављање билборда на више локација у Београду којима су обележени кључни датуми у историји борбе за унапређење људских права и толеранције, као што су Међународни дан толеранције, Међународни дан детета, Међународни дан особа са инвалидитетом, Међународни дан људских права, као и билборд поводом одржавања Параде поноса. Сви видео-материјали доступни су на званичном YouTube каналу Повереника.

Као наставак успешне сарадње на пројекту ИПА 2011, Канцеларија за људска и мањинска права и Повереник, у периоду 2015–2017, заједнички ће радити на реализацији твининг пројекта „Подршка унапређењу људских права – нулта толеранција за дискриминацију“. Партнери на пројекту су аустријски Институт за људска права „Лудвиг Болцман“ и Канцеларија за националне мањине Републике Словеније.

У сарадњи са Заштитником грађана, у мају је одржан радни састанак са представницима извршне власти на којем су представљени налази и препоруке заједничке радне групе која је анализирала прописе од значаја за правни положај трансродних особа. Основни циљеви били су да проблеми трансродних и трансполних особа постану видљиви и да се допринесе њиховом решавању. Састанку су присуствовали представници Министарства унутрашњих послова, Министарства за државну управу и локалну самоуправу, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства здравља, Републичког фонда

за здравствено осигурање, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Канцеларије за људска и мањинска права и Савета за родну равноправност Заштитника грађана. Заједнички је оцењено да овај скуп представља први, али веома важан корак ка успостављању и одржавању квалитетне сарадње свих надлежних органа на унапређивању и заштити права ове рањиве друштвене групе.

У септембру је повереница за заштиту равноправности разговарала са Срђаном Вербићем, министром просвете, науке и технолошког развоја о могућим облицима сарадње и заједничког деловања на плану едукације и подизања свести запослених у образовању и васпитању, као и о спровођењу препорука Повереника за заштиту равноправности. Повереница је упознала министра са мишљењима и препорукама које су дате министарству, Посебним извештајем о дискриминацији деце, као и о важности доношења подзаконског акта о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања, чије је доношење законска обавеза министарства. Министар Вербић је истакао да се ради на препорукама које је Повереник упутио министарству, а да су у припреми две активности: измене Закона о уџбеницима и наставним средствима и кампања за родитеље. Он је такође објаснио да је један од приоритета министарства формирање јединице за борбу против насиља и дискриминације у школама, док је повереница нагласила да је кључно поступање школе и наставника у случајевима дискриминације.

Осим тога, повереница за заштиту равноправности разговарала је са Кори Удовички, потпредседницом Владе Србије и министарком државне управе и локалне самоуправе, о кључним проблемима и тешкоћама у примени антидискриминационог законодавства и о могућим облицима сарадње на плану едукације и подизања свести запослених у органима јавне управе. Повереница је објаснила да се трећина поднетих притужби односи на поступке пред органима јавне власти. Министарка и повереница су се сагласиле да су неопходне обуке запослених у тумачењу и примени антидискриминационих прописа, те у том смислу треба организовати још састанака како би се утврдио најбољи начин да се те обуке спроведу. Имајући у виду да је заједнички циљ изградња толерантног друштва, Министарство државне управе и локалне самоуправе спремно је да разговара о свим иницијативама Повереника, међу којима су измене којима се регулише положај детета у Закону о управном поступку и измене Методологије за израду подзаконских аката Владе Србије са аспекта родне равноправности. Састанку је присуствовао и државни секретар Жељко Ожеговић који је најавио да ће се и у Нацрт закона о локалној самоуправи уврстити одредба о родној равноправности на нивоу јединица локалних самоуправа.

На радном састанку са Александром Вулином, министром за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, повереница је указала да се највише притужби односи на област рада и запошљавања, те да је због тога потребно радити на едукацији запослених. Она је нагласила да постоје тешкоће са концептом хранитељства, наводећи примере измештања деце због социоекономских разлога. Министар Вулин предложио је успостављање механизма сталне едукације запослених у социјалној заштити, као и организовање састанка са директором Инспектората за рад, на коме би био договорен програм обуке за инспекторе рада. У складу са постигнутим договором са министром Вулином, повереница се састала са Бојаном Јоцићем, директором Инспектората за рад, и разговарала о могућностима сарадње и заједничког деловања на сузбијању дискриминације и унапређењу равноправности у области рада и запошљавања. Повереница је упознала директора Инспектората за рад о досадашњем раду Повереника за заштиту равноправности, као и кључним проблемима у овој области. Директор Инспектората за рад изразио је спремност за сарадњу у области унапређивања и заштите равноправности, па је договорено да се успостави сарадња између две институције, као и да се планира организовање обука и размена искустава између запослених у стручној служби Повереника за заштиту равноправности и запослених у Инспекторату за рад.

О могућностима заједничког деловања на унапређењу равноправности у Србији, повереница је разговарала и са министром правде Николом Селаковићем. Повереница је обавестила министра да је покренуто 13 стратешких парница, као и да је у наредном периоду потребно радити на унапређивању знања представника судске власти о улози и надлежности Повереника за заштиту равноправности. Указала је да је у неколико наврата упућивала мишљења на нацрте закона и других прописа, а да је изостала реакција, те да би било корисно да министарство користи знања овог државног органа. Министар је изразио спремност да се поспеши сарадња ова два органа и захвалио је на сугестијама и предложеним пољима заједничког деловања. Навео је да је тренутно у изради Нацрт закона о посредовању у решавању спорова и да ће се ускоро почети са израдом програма обуке медијатора, за коју сматра да би било могуће побољшати заједничком сарадњом.

Велики број притужби због дискриминације у области здравства био је повод за састанак са министром здравља Златибором Лончаром. Повереница је упознала министра са кључним проблемима у области пружања здравствених услуга и остваривања права из здравственог осигурања: непознавања антидискриминационог законодавства, неусклађености аката из области здравствене заштите са антидискриминационим законодавством и неприступачности здравствених установа особама са инвалидитетом. На састанку је било речи о могућностима заједничког деловања на унапређењу

равноправности у Србији и том приликом је договорено да се направи радна група која ће предложити план едукације запослених у здравству и анализирати спровођење препорука Повереника за заштиту равноправности које се односе на ову област.

5.2.3. Сарадња са јединицама локалне самоуправе

Борба против дискриминације не може бити у потпуности спроведена без подршке и сарадње представника локалне самоуправе. Повереница за заштиту равноправности, као и сви запослени, током претходних година обилазили су локалне самоуправе у Србији, где су се сретали са различитим професионалним групама, организацијама и појединцима. У току 2014. године, Повереник је наставио сарадњу са јединицама локалне самоуправе. На основу Протокола о сарадњи између Повереника за заштиту равноправности, Канцеларије за људска и мањинска права, Сталне конференције градова и општина и једанаест јединица локалне самоуправе реализовано је више активности које су укључивале представнике одабраних самоуправа из Бора, Ивањице, Јагодине, Косјерића, Лесковца, Лознице, Новог Пазара, Оцака, Пријепоља, Враћа и Житишта.

Представници Повереника посетили су 10 општина и одржали трибине о раду и улози Повереника за заштиту равноправности у борби против дискриминације. Одржано је више скупова на тему „Родна равноправност на локалном нивоу“, у Новом Пазару, Тутину и Сјеници, а представници Повереника разговарали су са локалним одборницима, члановима Савета за родну равноправност и Савета за младе, представницима медија и цивилног друштва. На овим скуповима представљени су антидискриминационо законодавство, препоруке ЕУ у области родне равноправности и улога парламента у остваривању и спровођењу политике родне равноправности. Поред тога, представљени су случајеви у којима је Повереник за заштиту равноправности упутио препоруке локалним самоуправама у циљу унапређења родне равноправности и укратко је објашњен поступак по притужби пред Повереником.

Резултати истраживања „Однос представника органа јавне власти према дискриминацији у Србији“, осим у Београду, представљени су на изузетно посећеним трибинама у Лесковцу, Врању, Новом Пазару и Бору. У питању је истраживање које је за потребе Повереника, уз подршку Програма Уједињених нација за развој у Србији (UNDP), спровео Ипсос Стратеџик маркетинг крајем 2013. године.

Пракса Повереника је показала да се притужбе често подносе због дискриминаторних одредаба општих аката органа локалне самоуправе. С обзиром на то да део узрока свакако лежи и у чињеници да правници запослени у

локалним органима и службама нису у потпуности упознати са феноменом дискриминације и њеним појавним облицима, нити су у потпуности оспособљени за правилно тумачење и примену антидискриминаторних прописа. Уз подршку ИПА пројекта „Спровођење антидискриминаторних политика у Србији“, Повереник је након додатне анализе стања на локалу припремио *Водич за примену антидискриминационог законодавства у процесу креирања процеса на локалном нивоу*. Настанак овог приручника израз је потребе да се правницима који раде на припреми нацрта општих аката обезбеди едукативни материјал који ће им бити поуздан ослонац у усаглашавању нормативних решења са антидискриминаторним прописима. У раду на овом приручнику настојало се да се надлежности јединица локалне самоуправе и њихових органа сагледају и интерпретирају у контексту антидискриминационог законодавства, да се посебно укаже на обавезе које органи јединица локалне самоуправе имају у вези са превенцијом и спречавањем дискриминације, као и на обавезе, права и могућности које органи локалне самоуправе имају у вези са спровођењем политике једнаких могућности и предузимањем посебних мера.

У марту 2014. године, у Новом Пазару је отворена прва регионална канцеларија Повереника за заштиту равноправности, уз подршку града Новог Пазара, као и уз финансијску подршку Европске уније и Владе Швајцарске у оквиру Програма европског партнерства са општинама EU PROGRES. Отварање ове канцеларије омогућило је становницима тог региона лакши приступ Поверенику. Уједно, отварање ове канцеларије представља добар пример сарадње државне институције, града Новог Пазара и донатора, Европске уније и Владе Швајцарске, на унапређењу заштите права свих грађана Србије.

Након успешног отварања прве регионалне канцеларије Повереника у Новом Пазару, у плану је отварање још три регионалне канцеларије ради веће присутности, боље приступачности и снажнијег локалног деловања Повереника. Отварање регионалних канцеларија Повереника за заштиту равноправности није могуће без блиске сарадње и подршке представника локалне самоуправе.

5.3. Међународна сарадња

Међународна сарадња је од вишеструког значаја за рад Повереника за заштиту равноправности. С једне стране, финансијска подршка коју међународни партнери пружају Поверенику често је од пресудне важности за имплементацију одређених активности, посебно у време економске кризе и мера штедње. Такође, подршка међународне заједнице присутна је и у спровођењу активности које не финансирају инострани партнери, кроз извештаје, оцене стања, конференције и друге активности од значаја за остваривање

људских права и права на равноправност. С друге стране, међународна заједница помно прати и даје оцену стања људских права нашем друштву и често препознаје недостатке и пропусте у раду различитих институција, које би и према оцени Повереника требало да буду активније у спровођењу антидискриминационих политика.

У току 2014. године настављена је успешна сарадња Повереника са представницима међународних организација, амбасада и иностраних партнера кроз различите пројектне активности и билатералне састанке. Почетком године Повереника су посетиле две експертске мисије Европске уније. Теме састанака биле су права детета из перспективе рада Повереника и владавина права, законодавни оквир и антидискриминационе политике у Србији. Поред представљања рада Повереника у поступцима који су се односили на дискриминацију деце и представљања Посебног извештаја о дискриминацији деце у Србији, повереница је указала на неопходност регулисања положаја детета пред независним телима како би деци било омогућено да слободно изразе своје мишљење у поступцима који се тичу њихових права. Чланови мисије задужени за владавину права интересовали су се за конкретне случајеве дискриминације у Србији и начин на који се спроводе препоруке Повереника, а разговарало се и о положају Рома, ЛГБТ особа, старијих особа и особа са инвалидитетом у Србији.

Настављена је сарадња са АИРЕ центром из Лондона, а уз подршку британског Министарства спољних послова и Комонвелта и ОЕБС-а, организовани су семинари у Београду и Лондону о улози стратешких парница у борби против дискриминације. Том приликом представљена је Регионална база података о пракси Европског суда за људска права која је доступна на албанском, македонском и БХС језику.

Представници Европског центра за права Рома из Будимпеште посетили су Повереника у јуну 2014. године и презентовали резултате истраживања „Презаступљеност ромске деце у специјалним школама у Србији“. Ово истраживање показало је да се укупан број деце у специјалним школама у Србији смањио, али да је однос броја ромске и неромске деце исти, односно да су ромска деца презаступљена у специјалним школама. Договорена је сарадња на пројектима који се тичу унапређења положаја Рома, посебно ромске деце у Србији.

Делегација Заштитника људских права и слобода Црне Горе, коју је предводио омбудсман Шућко Баковић, у јуну је боравила у дводневној посети Поверенику за заштиту равноправности. У разговорима је било речи о могућим моделима сарадње, имајући у виду веома добре односе које имају две институције. Осим тога, представнице црногорског Заштитника грађана и слобода посетиле су „Живу библиотеку“ коју је Повереник организовао на Сајму књига у Београду.

У септембру 2014. повереница за заштиту равноправности Невена Петрушић и заштитник грађана Саша Јанковић разговарали су са комесаром немачке владе за људска права Кристофом Штресером, који је боравио у тродневној посети Србији како би се упознао са стањем људских права у нашој земљи. У делегацији су били и саветница за политичка питања Сабина Брендел и амбасадор Немачке Хајнц Вилхелм. Комесар Штресер се посебно интересовао за положај ЛГБТ особа и Рома. Повереница је указала на најчешће облике дискриминације са којима се сусреће ромска и ЛГБТ популација и посебно истакла потребу за унапређивањем културе људских права, толеранције и недискриминације. Учеснике састанка упознала је и са тешкоћама у примени антидискриминационих прописа и спровођењу поступака за заштиту од дискриминације.

Половином децембра, одржан је састанак са представницима међународних институција, организација и амбасада са којима Повереник за заштиту равноправности сарађује на различитим пројектима. Повереница је сумирала досадашње резултате у раду на заштити равноправности и борби против дискриминације и представила планове за наредну годину. Најављен је наставак важне сарадње Повереника са организацијама цивилног друштва, медијима и синдикатима, уз неопходну подршку и помоћ коју својим искуством и капацитетима пружају међународни партнери. Састанку су присуствовали шеф политичког одељења Делегације ЕУ у Србији Лука Бјанкони, шеф Канцеларије Савета Европе у Србији Тим Картрајт, директор канцеларије УНИЦЕФ-а у Србији Мишел Сен Ло, амбасадори Норвешке и Аустралије Нил Камсваг и Џулија Фини, шефица мисије UN Women у Србији Асја Вербанова, представници ОЕБС-а, УНДП-а, УСАИД-а, УНХЦР-а, амбасада Холандије, Хрватске, Велике Британије и други.

5.3.1. Сарадња са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (УНИЦЕФ)

Током 2014. године настављена је сарадња и са Фондом Уједињених нација за децу у Србији (УНИЦЕФ) на пословима превенције и заштите од дискриминације деце и младих и промовисању права детета, а у априлу је потписан нови Меморандум о разумевању. Овај документ представља наставак досадашњег Споразума о сарадњи и израз је подршке коју ће у будућности УНИЦЕФ пружати Поверенику у циљу промовисања права детета и заштите деце и младих од дискриминације. Посебно ће се посветити пажња заштити права на недискриминацију све деце, а посебно деце из маргинализованих група, са циљем јачања система мониторинга и реаговања на случајеве дискриминације, промоције равноправности кроз Панел младих саветника и унапређивање процедура које ће ојачати положај деце у поступцима пред Повереником и другим независним телима.

У оквиру ове сарадње, организована је летња школа Панела младих саветника Повереника за заштиту равноправности „Истеривачи дискриминације“, у августу у Бањи Врујци. Циљ летње школе био је да деца и млади утврде постојећа и стекну нова знања у препознавању дискриминације, да сами не буду дискриминатори, као и да науче да користе механизме заштите од дискриминације, уколико је потребно. Поред тога, представљене су им смернице за анализу садржаја уџбеника за средње школе, које ће користити у свом истраживачком раду у наредном периоду.

У другој половини године расписани су ликовни конкурс и конкурс за најбољу фотографију за ученике основних и средњих школа у Републици Србији. Циљ конкурса „Сви смо једнаки и можемо заједно!“ био је да се код деце подигну степен толеранције и прихватања различитости и ниво свести и осетљивости за препознавање дискриминације. Више стотина радова пристигло је на конкурс, а најбоље ће изабрати жири који чине панелисти. Награђени радови биће представљени на изложби у марту 2015. године. Ово је начин да деца својим радовима пошаљу поруку да смо сви једнаки и можемо да живимо заједно без обзира на лична својства, као што су нација, вера, боја коже, инвалидитет, здравствено стање, сексуална оријентација, пол, имовно стање, старосно доба, изглед и друга лична својства.

Осим тога, у оквиру ове партнерске сарадње објављено је више публикација – припремљен је и одштампан *Зборник мишљења и препорука Повереника за заштиту равноправности: Посећивање по притужбама које се односе на дискриминацију деце*, који садржи сва мишљења и препоруке донете у поступку по притужбама због дискриминације деце, као и збирка стрипова намењена деци и младима *Немој да толеришеш дискриминацију! Тражи заштиту и реакцију!* У стриповима су представљени случајеви из праксе Повереника за заштиту равноправности у којима су деца била дискриминисана, а аутори стрипова су истакнути уметници и стрип цртачи Александар Зограф, Вук Палибрк, Урош Беговић и Никола Вицковић.

5.3.2. Сарадња са Мисијом ОЕБС-а у Србији

Континуирана сарадња са Мисијом ОЕБС-а у Србији настављена је и у 2014. години, пре свега у области јачања капацитета институције, кроз подршку обукама за запослене. Поред подршке тренинзима за запослене у Београду, организована је студијска посета Лондону, коју је финансијски подржала и Амбасада Велике Британије у Београду. Том приликом су запослени који поступају по притужбама и заступају Повереника у стратешким парницама посетили AIRE центар (*Advice on Individual Rights in Europe*), специјализовану организацију која има велико искуство и праксу у стратешком парничењу пред Европским судом за људска права, затим CRIN – мрежу организација

за права детета, а одржани су и састанци са представницима Министарства спољних послова и Комонвелта Велике Британије, као и са телом за равноправност, односно Повереником за људска права и једнакост Велике Британије.

Такође, настављена је и сарадња на обуци судија и полазника Правосудне академије на тему дискриминације, Повереника за заштиту равноправности, међународног и домаћег правног оквира и праксе, што представља веома значајне активности, посебно ако се има у виду чињеница да је још увек веома мало судске праксе у овој области.

Сарадња са Мисијом ОЕБС-а била је веома интензивна и на пољу родне равноправности. Тако су представнице Повереника, у оквиру делегације независних институција Републике Србије, посетиле Европски институт за родну равноправност, саветодавно тело ЕУ са седиштем у Вилњусу. Циљ разговора био је упознавање са европским стандардима, резултатима у заштити и унапређењу положаја жена, као и новим приступима у укључивању родних перспектива у све области друштвеног живота.

Повереник за заштиту равноправности учествовао је и у раду међународне конференције посвећене имплементацији преузетих обавеза из домена родне равноправности. Конференција је организована у Бечу, поводом десетогодишњице доношења Акционог плана ОЕБС-а за промоцију равноправности полова и имплементације преузетих обавеза из тог домена. Том приликом, представљени су постигнути резултати у овој области у протеклих десет година и истакнути проблеми са којима се све земље данас суочавају, а који се тичу увођења и примене родне перспективе у кризним ситуацијама и ситуацијама конфликта, као и промоције начела једнаких могућности за жене и мушкарце у економској сфери.

У јуну 2014. године, повереница се састала са Лесли Хес, вишом саветником за људска права и недискриминацију у Одељењу за демократизацију у Мисији ОЕБС-а у Србији. На састанку су разматране могућности даље сарадње Повереника и ОЕБС-а. Лесли Хес је истакла да Мисија ОЕБС-а наставља да пружа снажну подршку напорима Повереника који су усмерени на промовисање равноправности, заштиту од дискриминације и подизање свести о важности изградње толерантног друштва какво Србија тежи да постане.

5.3.3. Сарадња са Саветом Европе

Повереник за заштиту равноправности наставио је успешну сарадњу са Канцеларијом Савета Европе у Београду, са којом од 2012. године учествује у реализацији пројекта „Не цени књигу по корицама – Жива библиотека у Србији“, као координатор на пројекту. Циљ овог пројекта јесте смањење

утицаја негативних стереотипа и предрасуда, као кључних узрочника дискриминације у друштву. Подршку пројекту даје Министарство омладине и спорта Републике Србије.

Одржан је национални тренинг за организаторе „Живе библиотеке“ у јуну у Сремским Карловцима, који је група „Хајде да...“ спровела са циљем да развије стандарде квалитета у методологији организовања „живих библиотека“, као и да обучи будуће организаторе за спровођење „живих библиотека“ уз поштовање принципа људских права, различитости и интеркултуралног дијалога. Идеја овог тренинга била је да се оснажи нова генерација организатора „живих библиотека“ у Србији, који би се придружили већ постојећој мрежи, чије постојање осигурава квалитет и сарадњу између организација цивилног друштва и институција укључених у пројекат.

„Жива библиотека“ одржана је трећи пут на Сајму образовања Звонце, у оквиру Сајма књига у Београду. Током дводневног представљања, 1. и 2. новембра, „Жива библиотека“ имала је укупно 287 читања, а најпопуларније „књиге“ биле су Геј, Кинескиња, особа која живи са ХИВ-ом, Особа са инвалидитетом, Муслиман и Атеиста. Свим волонтеркама и волонтерима, као и „књигама“ које су учествовале на овогодишњем сајму, повереница Невена Петрушић, шеф Канцеларије Савета Европе у Београду Тим Картрајт и помоћница министра омладине и спорта Снежана Клашња уручили су захвалнице за подршку и успешну сарадњу.

5.3.4. Сарадња са Агенцијом Сједињених Америчких Држава за међународни развој (USAID)

Америчка агенција за међународни развој (USAID) наставила је да прати рад и пружа подршку Поверенику за заштиту равноправности и у 2014. години. У циљу унапређења постојеће сарадње, одржано је више радних састанака поверенице са Лоренсом Ветером, директором ЈРГА – пројекта за реформу правосуђа и одговорну власт, и Бенџамином Аленом, једним од руководиља задужених за пројекат. На састанцима се разговарало о механизмима за праћење спровођења препорука Повереника и начинима на који USAID може да помогне када су у питању препоруке упућене органима јавне власти. Тема састанака била је и сарадња Скупштине Србије са независним институцијама, а истакнуто је и да је, поред цивилног сектора и медија, потребно радити и са представницима органа јавне власти на подизању видљивости и упознавању са надлежностима Повереника за заштиту равноправности.

У јулу 2014, уз подршку USAID пројекта „Јачање правосуђа и капацитета Народне скупштине Србије“, одржан је семинар за нове народне посланике и посланице како би се ближе упознали са надлежностима и одговорностима

функције коју по први пут обављају. У оквиру сесије посвећене улози независних институција у раду парламента, посебно је представљен рад Повереника за заштиту равноправности.

Дан отвореног суда за ученике средњих школа одржан је у јулу у Прекршајном суду у Руми, када је одржана и симулација суђења у прекршајном поступку, а предмет симулације био је један од случајева дискриминације из праксе Повереника за заштиту равноправности.

USAID је подржао друго национално такмичење у симулацији суђења (Moot Court) из области заштите од дискриминације, које је организовао Повереник за заштиту равноправности у сарадњи са Правосудном академијом и Фондацијом за отворено друштво.

Полазећи од чињенице да је прекршајноправна заштита део заштите од дискриминације, Повереник за заштиту равноправности и Удружење судија прекршајних судова оценили су да је за унапређење ефикасности у пружању прекршајноправне заштите од дискриминације неопходно унапредити ниво знања и разумевања прекршајних судија о прописима прекршајног антидискриминационог права. Због тога је започет рад на приручнику за примену антидискриминационог прекршајног права, чије објављивање очекујемо у првом кварталу 2015. године.

5.3.5. Сарадња са Агенцијом УН за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women)

Сарадња на унапређењу положаја жена на локалном нивоу настављена је са Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена – UN Women. У фебруару 2014. године организовано је представљање рада и надлежности Повереника на југу Србије. Одржан је радни састанак са председником општине Прокупље, као и трибина о појму и механизмима заштите од дискриминације, са посебним освртом на родно засновану дискриминацију. Скупу је присуствовало више од 60 представника институција, невладиних организација, медија и заинтересованих грађана. Присутни су упознати са улогом Повереника за заштиту равноправности и механизмима заштите од дискриминације, као и са најчешћим случајевима дискриминације на основу пола који су покренути пред Повереником. Након скупа, грађани су имали прилику да поднесу притужбе и да се саветују да ли понашања којима су били изложени представљају дискриминацију. Представнице Повереника посетиле су село Доња Стражевица и разговарале са мештанкама о појму дискриминације и начину на који могу да остваре и заштите своја права.

У марту је одржан округли сто „Повереник за заштиту равноправности и дискриминација жена“, у свечаној сали града Новог Пазара. У оквиру посете општинама на југу Србије коју је организовао UN Women, представници локалних институција и организација, који су надлежни да заштите и реагују у случају повреде права на равноправност, упознати су са улогом и надлежностима Повереника и са најчешћим случајевима дискриминације на основу пола. У оквиру посете женским сеоским активима, представнице Повереника за заштиту равноправности посетиле су село Пожега у околини Новог Пазара и разговарале са женама о њиховом положају и начинима на које могу препознати дискриминацију и затражити заштиту.

5.3.6. Сарадња са Евројском мрежом тела за равнојравности (EQUINET)

У току 2014. године одржано је више радних састанака, тренинга и семинара у организацији ЕКВИНЕТ мреже у којима су активно учествовали представници Повереника. Оно што је од посебног значаја за нашу институцију, јесте да је помоћница поверенице Косана Бекер постала чланица Извршног одбора Европске мреже тела за равноправност, што представља успех и признање Поверенику за заштиту равноправности, али и Србији, на путу изградње отвореног и толерантног друштва. Управо је то био један од кључних разлога због којег су медији препознали важност годишњег скупа представника свих држава чланица које чине EQUINET, чији је домаћин у октобру био Повереник за заштиту равноправности. У свим медијским извештајима овај догађај је представљен као још један важан корак наше државе ка европским стандардима и вредностима у процесу придруживања ЕУ.

У априлу, у просторијама Европског економског и социјалног комитета у Бриселу, одржан је семинар о родној равноправности који је окупио више од 90 представника европских тела за равноправност и међународних експерата, укључујући и представнике Повереника за заштиту равноправности. Циљ семинара била је размена искустава о имплементацији Директиве Савета Европске уније 2004/113/ЕЗ и моделима сарадње у циљу унапређења родне равноправности у приступу добрима и пружању услуга.

И у овој години представници Повереника активно су учествовали на састанцима свих радних група Еквинета. Кључна тема састанака Радне групе за родну равноправност била је анализа истраживања спроведеног међу европским телима за равноправност о положају жена у области приступа добрима и услугама. Анализа резултата истраживања показала је да већина тела има надлежност у поменутој области, али да своја овлашћења не користи у довољној мери. Налази истраживања били су полазна основа за израду

Извештаја о примени Директиве 2004/113/ЕК о спровођењу принципа једнаког третмана мушкараца и жена у области приступа добрима и услугама. Радна група за комуникације представила је нови електронски директоријум који ће допринети изградњи базе података о раду свих европских тела за равноправност и омогућити правовремено информисање чланова мреже. Један број састанака мреже био је посвећен разговору о планираним активностима радних група за 2015. годину, као и новом Стратешком плану Еквинет мреже за период 2015–2018. године. Чланови радних група имали су прилику да размене искуства о томе колико је учешће у раду мреже унапредило њихов досадашњи рад, које би теме убудуће требало да буду више заступљене и у којој мери и како се може унапредити рад у појединачним радним групама.

Изузетан успех и признање раду Повереника у овој мрежи било је одржавање експертског тренинга чланица мреже Еквинета у Београду, у октобру 2014. године. Током дводневног тренинга разматрани су ефекти примене мера афирмативне акције, које се у државама чланицама еквинета предузимају како би се побољшао положај група које су у неравноправном положају и убрзао процес остваривања истинске равноправности. Учествовали су највиши представници националних институција за равноправност и борбу против дискриминације из Европе, Сједињених Америчких Држава, Европске комисије и Србије. На конференцији је посебно било речи о посебним мерама за унапређење положаја жена у српском друштву.

5.4. Остали видови сарадње

Учесници пројекта „Програм стажирања за младе припаднике мањина у државним институцијама у Србији“ посетили су Повереника у фебруару 2014. године, а млади стражисти, припадници албанске, бошњачке и ромске националне мањине, имали су прилику да се ближе упознају са радом институције, механизмима заштите од дискриминације и најзанимљивијим случајевима из праксе Повереника.

Повереник за заштиту равноправности активно је учествовао у раду Националног комитета за борбу против говора мржње на интернету. У циљу стварања толерантнијег и безбеднијег друштва, Министарство омладине и спорта иницирало је формирање комитета који тренутно броји више од 30 представника институција, омладинских и спортских организација, медија и представника локалне самоуправе. Символично, 14. фебруара на дан љубави, покренута је интернет платформа и кампања за сузбијање говора мржње на интернету. Посетиоцима ове интернет презентације биће доступан сет различитих садржаја – од основних информација о кампањи на европском и националном нивоу, преко интерактивног календара активности о важним догађајима који промовишу толеранцију и равноправност,

до онлајн саветовалишта за жртве и сведоке говора мржње на интернету којима ће на располагању бити психолози и саветници.

Повереник за заштиту равноправности подржао је глобалну кампању „Једна милијарда устаје против насиља над женама“, а повереница је говорила на скупу на коме је позвала на престанак насиља над женама и девојчицама и оштрије кажњавање злостављача жена. Том приликом, повереница је истакла огромну важност чињенице да се Србија прикључила овој глобалној кампањи и указала на алармантну статистику према којој више од 2/3 грађана Србије мисли да је насиље над женама много или у приличној мери распрострањено, а да 42% грађана сматра да су жене најдискриминисанија група у нашој држави. Указано је на то да сви надлежни треба да уложе максималне напоре да би се створили услови за безбедан живот свих жена које су доживеле насиље у породици, затим да се не укидају СОС телефони за помоћ жртвама и да се насилници и дискриминатори адекватно казне.

Уочи Међународног дана жена, Повереник за заштиту равноправности и Делегација ЕУ у Србији организовали су дебату „Војник/војникиња, судија/суткиња... Како се мој посао зове у женском роду“. Кроз разговор са истакнутим личностима из сфере културе, медија и уметности, на дебати су тражени одговори о разлозима за противљење употреби термина полицајка, инжењерка, возачица... шта заправо значе фразе „нежнији“ и „слабији“ пол и слично. На дебати су учествовали шеф Делегације ЕУ Мајкл Девенпорт, државна секретарка у Министарству културе Гордана Предић, директорка Центра за безбедносну политику Соња Стојановић Гајић, новинарка Оља Бећковић, глумица Мирјана Карановић и лингвиста Владо Ђукановић. Циљ дебате био је да се јавност подсети на потребу побољшања положаја жена у друштву и да се укаже да је један од начина за то употреба родно сензитивног језика.

У оквиру 27. београдског маратона, Повереник за заштиту равноправности организовао је трећу по реду акцију под слоганом „Равноправно до циља“. Заинтересовани грађани имали су прилику да се упознају са радом институције и да кроз анонимни упитник тестирају своје знање из области дискриминације. Посебно интересовање показали су бројни млади сутрађани, средњошколци и студенти. Током акције, особама са инвалидитетом и свим присутнима подељено је више од 400 мајица, качкета и беџева, који су обезбеђени уз подршку пројекта ИПА 2011. године. Поред тога, учесници су имали прилику да се друже и разговарају са спортистима са инвалидитетом. Акцију су подржали Мајкл Давенпорт, шеф Делегације ЕУ у Србији, представници Параолимпијског комитета, Национални комитет за борбу против говора мржње на интернету и бројни спортски клубови. Поводом акције на Београдском маратону, на свечаности у Скупштини града Београда, повереници Невени Петрушић додељена је захвалница за посебан допринос.

На Међународни дан поноса ЛГБТ особа 27. јуна, у парку Мањез одржан је скуп, а затим је организована и шетња до зграде у Београдској улици где је 1997. године убијен ромски дечак Душан Јовановић, у знак солидарности ЛГБТ популације са ромском заједницом. Акцију под слоганом „Зона слободна од мржње“ заједнички је организовало неколико невладиних организација међу којима ГСА, ГЛИЦ, Жене у црном и ЈУКОМ.

Радионица о дискриминацији, равноправности и толеранцији одржана је у октобру за ученике IV разреда ОШ „Јован Миодраговић“ у Београду, на иницијативу родитеља и учитељице једног одељења. У опуштеној атмосфери, кроз игре, питалице, задатке и глуму, ученици су имали прилику да се детаљније упознају са значајем поштовања равноправности и неговањем културе уважавања различитости. Постављајући бројна питања и коментаришући, ђаци су показали изузетну зрелост и заинтересованост за тему, изражавали своје мишљење и ставове и кроз личне примере или примере других, говорили о дискриминацији.

Министарство омладине и спорта, Повереник за заштиту равноправности и Канцеларија за људска и мањинска права подржали су акцију „Месец толеранције и људских права“, коју је покренуло више неформалних група младих из Новог Сада, Суботице, Зрењанина, Новог Пазара и других градова широм Србије. У оквиру акције, симболично на Међународни дан толеранције, из Суботице је кренуо Караван „Верујем у толеранцију“, који је до 10. децембра Међународног дана људских права, обишао више градова у Србији. У склопу каравана, грађани су на Лајкомату, путем веб камере, снимали кратке видео-поруке на тему толеранције и на тај начин учествовали у такмичењу за амбасадора толеранције и људских права. Видео-поруке су постављене на интернет презентацији Националног комитета за борбу против говора мржње на интернету, а победник такмичења биће особа чија видео-порука буде најгледанија.

Повереник за заштиту равноправности, у сарадњи са Правосудном академијом и уз финансијску подршку Фондације за отворено друштво и USAID, организовао је друго национално такмичење студената правних факултета у Србији у симулацији суђења („Moot Court“) из области заштите од дискриминације, а тема је била дискриминација на основу сексуалне оријентације. Такмичење је одржано у згради Управног суда у Београду у децембру 2014. године. Судије на симулацији суђења били су адвокати, судије и правни стручњаци, међу којима су Вида Петровић Шкоро, Весна Петровић, Горан Милетић, Душан Игњатовић, Ненад Вујић, Милан Антонијевић и други. На овогодишње такмичење пријавило се укупно 17 тимова са свих акредитованих правних факултета у Републици Србији. Тим студенткиња Правног факултета Универзитета у Нишу победио је на овогодишњем такмичењу. Најбољим такмичарима додељене су вредне награде, а свим учесницима признања.

6. Извршавање обавеза по Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја

Повереник обезбеђује слободан приступ информацијама поступајући по захтевима за слободан приступ информацијама од јавног значаја, објављивањем Информатора о раду и других информација на интернет презентацији, извештавањем Народне скупштине, обавештавањем јавности путем саопштења, публикацијама, одржавањем конференција за штампу и на друге одговарајуће начине.

У односу на 2013. годину када је поднето 16 захтева за слободан приступ информацијама од јавног значаја, у 2014. години било је знатно мање захтева, само четири, на која је одговорено у законском року од 15 дана од дана пријема. Све захтеве поднела су физичка лица.

Табеларни приказ броја поднетих захтева по категоријама:

Ред. бр.	Тражилац информације	Број поднетих захтева	Број усвојених захтева	Број одбачених захтева	Број одбијених захтева
1.	Грађани	4	4	-	-
2.	Медији	-	-	-	-
3.	Невладине организације и друга удружења грађана	-	-	-	-
4.	Политичке странке	-	-	-	-
5.	Органи власти	-	-	-	-
6.	Остали	-	-	-	-
7.	Укупно	4	4	-	-

Приликом давања информација, стручна служба Повереника за заштиту равноправности води посебну пажњу о заштити података о личности, у складу са Законом о заштити података о личности.⁸⁴ Странка у поступку пред Повереником за заштиту равноправности има право на поверљивост свих приватних података који се налазе у списима предмета и са којима странка упозна Повереника или друго овлашћено лице.

Од овог начела може се одступити, у складу са законом, у случајевима сазнања о злостављању, суициду, насиљу, претњи или другим околностима које су одређене законом или другим актом или доводе у опасност нечији живот.

⁸⁴ „Службени гласник РС“, број 97/08.

Информатор о раду Повереника доступан је на интернет презентацији, на адреси www.ravnopravnost.gov.rs. Ради лакшег остваривања права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, грађанима је омогућено да на интернет адреси Повереника за заштиту равноправности виде и преузму обрасце са примерима за подношење захтева за слободан приступ информацијама, као и евентуалних жалби. Захтев се може поднети у писаној форми и без коришћења образаца. Битно је да се у захтеву јасно наведе која се информација тражи и/или на шта се конкретно она односи, тј. што прецизнији опис тражене информације. Захтев може али и не мора да садржи и разлоге за подношење, као и друге податке који олакшавају проналажење тражене информације.

Увид у документ који садржи тражену информацију је бесплатан.

Захтев за приступ информацијама од јавног значаја које се односе или су настале у вези са радом Повереника, може се поднети у писаној форми на адресу: Повереник за заштиту равноправности, Београдска бр. 70, 11000 Београд, или електронском поштом, на адресу: poverenik@ravnopravnost.gov.rs.

7. Извештај о извршењу финансијског плана

Законом о буџету Републике Србије за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 110/13), Поверенику за заштиту равноправности опредељена су средства у износу од 68.951.000 динара, а Законом о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2014. годину („Службени гласник РС“, бр. 116/14 и 142/14), одобрене су незнатно увећане апропријације расхода у укупном износу од 69.768.000 динара.

Средства одобрена законом искоришћена су за финансирање редовне делатности и функционисања стручне службе Повереника, у складу са финансијским планом и Планом јавних набавки.

Структура планираних издатака Повереника је:

- За плате, додатке и накнаде запослених – 65% укупних расхода,
- За коришћење роба и услуга – 31% укупних расхода, и
- За издатке за нефинансијску имовину – 4% укупних расхода.

У табели су дати детаљни подаци о одобреним и потрошеним апропријацијама у 2014. години, као и одобрена средства за 2015. годину, Законом о буџету Републике Србије за 2015. годину.

Економ. класиф.	Опис	Одобрена средства Законом о буџету Републике Србије за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 110/13)	Одобрена средства Законом о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2014. годину („Службени гласник РС“, бр. 116/14, 142/14)	Извршење апропријација	Процент извршења	Одобрена средства Законом о буџету Републике Србије за 2015. годину („Службени гласник РС“, број 142/14)
I-V	Укупно	68.955.000	77.126.760	60.791.903	78,82	72.904.000
1	2	3	4	5	6	7
I	Приходи из буџета – извор – 01	68.951.000	69.768.000	53.853.764	77,19	72.633.000
411	Плате, додаци и накнаде запосл.	33.868.000	34.563.000	28.300.130	81,88	39.810.000
412	Социјал. доприноси на терет посло.	6.059.000	6.181.000	5.060.454	81,87	6.900.000
413	Накнаде у натури	100.000	100.000	-	0,00	100.000
414	Социјална давања запосленима	500.000	500.000	3	0,00	183.000
415	Накнаде трошкова за запослене	4.000.000	4.000.000	3.012.353	75,31	4.350.000
416	Награде запосленима	300.000	300.000	117.746	39,25	300.000

421	Стални трошкови	4.000.000	4.000.000	2.942.180	73,55	3.850.000
422	Трошкови путовања	3.200.000	3.300.000	2.732.466	82,80	3.780.000
423	Услуге по уговору	8.990.000	8.990.000	6.836.675	76,05	6.950.000
424	Специјализоване услуге	400.000	500.000	376.495	75,30	600.000
425	Текуће поправке и одржавање	200.000	300.000	148.803	49,60	450.000
426	Материјал	3.500.000	3.500.000	2.998.988	85,69	2.900.000
462	Дотације међунар. организацијама	1.600.000	350.000	-	0,00	150.000
481	Дотације невладиним организацијама	10.000	10.000	-	0,00	10.000
482	Порези, обавезне таксе и казне	200.000	200.000	23.140	11,57	200.000
483	Новчане казне по решењу судова	50.000	50.000	6.000	12,00	100.000
511	Зграде и грађевински објекти	150.000	700.000	-	0,00	400.000
512	Машине и опрема	1.124.000	1.424.000	926.789	65,08	1.350.000
515	Нематеријална имовина	700.000	800.000	371.542	46,44	250.000
II	Донације од иностраних земаља – извор 05	3.000	6.023.760	6.020.411	99,94	1.000
421	Стални трошкови		1.000	-	0,00	
422	Трошкови путовања	2.000	1.000	-	0,00	1.000
423	Услуге по уговору	1.000	831.000	829.651	99,84	
481	Дотације невладиним организацијама		5.190.760	5.190.760	100,00	
III	Донације од међународних организација – извор 06	1.000	1.000		0,00	
422	Трошкови путовања	1.000	1.000	-	0,00	
IV	Донације од невладиних организација – извор 08		1.274.000	858.228	67,36	270.000
422	Трошкови путовања		655.000	245.880	37,54	270.000
423	Услуге по уговору		349.000	348.824	99,95	
512	Машине и опрема		270.000	263.524	97,60	
V	Пренета сред. из претходних година – извор 15		60.000	59.500	99,17	
422	Трошкови путовања		60.000	59.500	99,17	

Од укупно одобрених средстава у буџету Републике Србије за 2014. годину, потрошено је 53.853.764 динара, односно 77% добијених средстава, што уједно показује рационалност приликом трошења.

Осим буџетских средстава, Повереник за заштиту равноправности користио је и средства из донација у укупном износу од 6.938.140 динара. Учешће појединих извора донација приказано је у табели испод:

Извор финансирања		Утрошена средства
05 – Донације од иностраних земаља		
Краљевина Холандија	Пројекат – <i>Equal chance for better prospects – strengtening Roma people in combating discrimination</i>	829.651
Краљевина Норвешка	Пројекат – <i>Making equality a reality</i>	5.190.760
08 – Донације од невладиних организација и појединаца		
Фондација за отворено друштво	Пројекат – <i>Симулација суђења „Moot court“</i>	858.229
15 – Неутрошена средства из донација из претходних година		
Европска комисија	Пројекат – <i>Progress</i>	59.500
Укупно:		6.938.140

8. Препоруке за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности

У Редовном годишњем извештају за 2013. годину, на основу података прикупљених у поступку по притужбама и увида у кључне проблеме у остваривању и заштити равноправности, дато је 20 препорука чије би спровођење допринело ефикаснијем и делотворнијем спречавању и сузбијању дискриминације. Закључком поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2013. годину,⁸⁵ донетог 5. јуна 2014. године, Народна скупштина је позвала Владу и надлежне државне органе да предузму неопходне мере у циљу што потпуније реализације препорука Повереника, а нарочито група које су највише дискриминисане, укључујући и двоструко и вишеструко дискриминисана лица. Народна скупштина се обавезала да ће у оквиру контролне функције над радом Владе доприносити доследном спровођењу закона из ове области и поштовати препоруке Повереника у циљу обезбеђења равномерне заступљености полова.

И поред овако јасне подршке Народне скупштине, у протеклој години наставио се тренд из ранијих година да се препоруке општег карактера, које се односе на предузимање мера за сузбијање дискриминације и унапређење равноправности, не спроводе или се само делимично спроводе, за разлику од препоруке које се односе на конкретне случајеве дискриминације, које се скоро у потпуности спроводе.

У 2014. години спроведене су неке од препорука које је Повереник дао у својим ранијим извештајима, али су поједине препоруке игнорисане или су само делимично спроведене.

Донет је Акциони план за спровођење Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период 2014–2018. године, којим су утврђене мере за успостављање јединственог система прикупљања података о појави дискриминације и ефектима примене механизма заштите од дискриминације. Тиме је окончан поступак доношења овог важног стратешког документа и акционог плана за његово спровођење. Надлежним државним органима предстоји предузимање предвиђених мера и активности како би успешно остварили пројектоване циљеве.

Без већих инцидената одржана је Парада поноса, уз опсежне мере безбедности. Међутим, неопходно је предузети читав низ мера и активности ради смањења социјалне дистанце према ЛГБТ популацији и стварања услова за несметано уживање свих права под једнаким условима.

⁸⁵ „Службени гласник РС“, број 60/14.

У домену јавног информисања усвојен је низ дуго очекиваних закона којима је започета реформа у овој области, који су усклађени са антидискриминационим прописима и предвиђају равноправно информисање свих делова друштва без дискриминације и забрану говора мржње. Новим медијским законима предвиђено је да носиоци јавног радиодифузног сервиса производе и емитују програме који својим садржајима омогућавају изражавање културног идентитета националних мањина и етничких група, укључујући и стварање услова да програме прате и на свом језику и писму. Овим законима предвиђено је и емитовање програма у формату прилагођеном особама са инвалидитетом.

Изменама и допунама Закона у раду из јула 2014. године, уклоњени су неадекватни и стигматизујући термини којима се означавају особе са инвалидитетом. На тај начин поступљено је делимично по препоруци Повереника. Потребно је изменити и друге прописе који садрже ове неприхватљиве термине и у том смислу допунити Јединствена методолошка правила за израду прописа, како би се са оваквом праксом престало.

Закон о бесплатној правној помоћи и даље није усвојен, а понуђена решења из нацрта закона нису задовољавајућа с аспекта остваривања једнаких могућности и делотворног приступа правди, што посебно штетно погађа особе из осетљивих и маргинализованих друштвених група, које су често изложене дискриминацији.

Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања, чије је доношење прописано чланом 44. Закона о основама система образовања и васпитања, није донет ни након три године, иако је његов нацрт састављен још средином 2012. године.

Узимајући у обзир раније дате препоруке, од којих је највећи број и даље актуелан, на основу увида стечених током 2014. године, дајемо следеће препоруке:

1. Без одлагања приступити изради стратешких докумената чије важење истиче у 2015. години, као што су Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање равноправности полова (2009–2015), Национални план акције за децу (2004–2015), Национална стратегија за унапређивање положаја Рома, Декада Рома (2005–2015), Национална стратегија о старењу (2006–2015), Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом (2013–2015), Стратегија о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања (2010–2015) и др. Новом Стратегијом о развоју и промоцији друштвено одговорног пословања обавезно предвидети

посебне мере које доприносе елиминисању социјалне искључености и дискриминације припадника рањивих група, а којима би се обезбедило да послодавци спроводе принцип једнаких могућности и недискриминације у раду и запошљавању.

2. Прописати обавезу „уродњавања“ свих јавних политика (gender mainstreaming), тј. интегрисање родне перспективе у јавне политике, како би се обезбедило уклањање системских и структурних узрока родне неправедности и створили услови за транспонување родне равноправности, као европске вредности, на кохерентан и систематичан начин. Наставити рад на интегрисању родне перспективе у све одлуке и политике на националном, покрајинском и локалном нивоу. Обезбедити доследну примену правила о родној анализи нацрта закона и других прописа и анализи њихових ефеката на жене и мушкарце.

3. Прописати обавезу свих органа јавне власти и приватних послодаваца да развију интерне механизме за сузбијање и заштиту од дискриминације, вођење родно балансиране кадровске политике и управљање националном, етничком, верском, језичком и другом разноврсношћу.

4. Интензивирати рад на спровођењу мера утврђених националним, покрајинским и локалним стратешким документима и акционим плановима, које треба да омогуће постизање пуне равноправности депривираних, рањивих и маргинализованих друштвених група: Рома, особа са инвалидитетом, старијих особа, избеглих и интерно расељених особа, сиромашних и других социјално угрожених особа, укључујући и децу и жене који припадају овим групама, како би се створили услови да ефективно уживају сва гарантована права, без било ког вида директне или индиректне дискриминације. У ове активности укључити представнике рањивих друштвених група.

5. Предузети све потребне мере како би састав државних органа, органа локалне самоуправе и других органа јавне власти одговарао националном саставу становништва на њиховом подручју, повећањем броја запослених припадника националних мањина и њиховим школовањем и оспособљавањем за обављање послова.

6. Континуирано радити на едукацији судија, јавних тужилаца, полицијских службеника и запослених у државној управи и локалној самоуправи из области антидискриминационог права, како би се обезбедило да правосудни органи правилно и уједначено тумаче и примењују антидискриминационе прописе, у складу са међународним стандардима и праксом међународних правосудних институција, дајући тиме пуни допринос сузбијању дискриминације и заштити жртава дискриминаторног поступања.

7. Ускладити правне прописе којима су уређени услови и поступак регистрације нетрадиционалних верских заједница са домаћим и међународним стандардима о равноправности цркава и верских заједница, како би се спречила посредна дискриминација ових верских заједница и самих верника.

8. Без одлагања донети Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика и трећег лица у установи образовања и васпитања и обезбедити све услове за његову примену.

9. Креирати и реализовати едукативне програме намењене наставницима, васпитачима и другим лицима запосленим у школама како би били обучени за препознавање и спречавање дискриминације, промовисање једнакости међу ученицима, активно супротстављање свим врстама дискриминације и спровођење инклузивног образовања.

10. Предузети мере како би се у наставне програме и наставне материјале интегрисале теме које развијају културу мира, толеранције, разумевања и уважавања различитости, родне равноправности и недискриминације. Из наставних материјала уклонити дискриминаторне садржаје и садржаје који подржавају стереотипе и предрасуде.

11. Обезбедити једнаке могућности у приступу високом образовању младима из подзаступљених група, укључујући и особе са инвалидитетом, увођењем посебних мера и допуном стандарда за акредитацију високошколских установа у погледу приступачности простора, обезбеђивања асистивних технологија и одговарајућих сервиса за подршку студентима. Иницирати усвајање интерних правила о начину поступања у случајевима дискриминације у високошколским установама.

12. Креирати и реализовати едукативне програме намењене здравственим и другим радницима запосленим у здравственим установама, у циљу повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа који је забрањују. У сличне едукативне програме укључити саветнике за заштиту права пацијената и чланове локалних савета за здравље, као и за запослене у Републичком фонду за здравствено осигурање и филијалама фонда.

13. Креирати и реализовати едукативне програме намењене запосленима у социјалним установама у циљу повећања нивоа знања и разумевања дискриминације и поштовања прописа који је забрањују.

14. Обезбедити одговарајућу едукацију новинара из области антидискриминационог права.

15. Изједначити Републику Србију као послодавца за директне и индиректне буџетске кориснике са осталим послодавцима у погледу начина испуњавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом.

16. Уклонити из правних прописа све неадекватне и стигматизујуће термине којима се означавају особе са инвалидитетом („слеп“, „глув“, „нем“, „хендикепирано лице“, „лице са посебним потребама“ и сл.) и заменити уједначеним и коректним терминима. У овом смислу допунити Јединствена методолошка правила за израду прописа („Службени гласник РС“, број 21/10).

17. Реформисати прописе о лишењу пословне способности у складу са савременим социјалним моделом инвалидитета и међународним стандардима у овој области, како би се обезбедило да особе са инвалидитетом, уз одговарајућу подршку, на равноправној основи уживају сва гарантована права, укључујући и право на пословну способност.

18. Усвојити Закон о бесплатној правној помоћи који ће обезбедити делотворан приступ правди, без дискриминације по било ком основу, укључујући и приступ правди жртвама дискриминације.

19. Донети прописе којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерства, у складу са препорукама Савета Европе.

20. Креирати и реализовати едукативне програме намењене запосленима у инспекцијама рада на републичком, покрајинском и локалном нивоу како би били обучени за препознавање, и адекватно реаговање у случајевима дискриминације на раду и у вези са радом.

21. Приступити изменама и допунама Закона о забрани дискриминације у циљу постизања пуне усклађености са правним тековинама Европске уније, а посебно у погледу обима изузетака од начела једнаког поступања, дефиниције посредне дискриминације и обавезе да се обезбеди разумно прилагођавање радног места за особе са инвалидитетом. Изменама и допунама закона такође осигурати да нови Повереник за заштиту равноправности буде изабран до истека мандата претходног, како не би дошло до застоја у раду овог независног државног органа.

22. Обезбедити континуитет рада институције Повереника за заштиту равноправности избором новог повереника до 5. маја 2015. године, када повереници истиче мандат.

23. Хитно обезбедити адекватан пословни простор за рад стручне службе Повереника и наставити са пружањем подршке у отварању регионалних канцеларија Повереника.

ПРИЛОГ: СТАТИСТИЧКИ ПРИКАЗ РАДА ПОВЕРЕНИКА У 2014. ГОДИНИ

Број предмета по годинама

Предмети	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Притужбе	124	346	465	716	666
Препоруке мера	2	22	117	24	198
Тужбе		3	5	3	2
Мишљења на нацрте аката		2	3	6	2
Прекршајне пријаве		2	6	2	1
Предлог Уставном суду			1	2	3
Законодавне иницијативе		2	1		
Упозорења	1	8	2	10	6
Саопштења*	4	22	17	15	20
Укупан број предмета*	127	385	600	763	878

У 2014. години упућено је и 6 кривичних пријава са којима је укупан број предмета 884.

*Саопштења не улазе у укупан број предмета.

Број предмета у 2014. години

Предмети	2014.
Притужбе	666
Препоруке мера	198
Саопштења*	20
Упозорења	6
Кривичне пријаве	6
Предлог Уставном суду	3
Мишљења на нацрте аката	2
Тужбе	2
Прекршајне пријаве	1
Законодавне иницијативе	
Укупан број предмета*	884

Подносиоци притужби

Физичка лица подносиоци притужби

Физичка лица подносиоци притужби	2014.	%
Мушкарци	271	60,9
Жене	174	39,1
Укупан број	445	100,0

Остали подносиоци притужби

Подносиоци притужби	2014.	%
Физичка лица	445	66,4
Организације	140	20,9
Правна лица	58	8,7
Државни органи	19	2,8
Група лица	8	1,2
Укупан број подносилаца притужби	670	100,0

Основ дискриминације (лично својство)

Притужбе по основу дискриминације	Број	%
Притужбе у којима је наведено лично својство	522	78,4
Притужбе у којима није наведено лично својство	144	21,6
Укупан број притужби	666	100,0

Притужбе у којима је наведено лично својство	Број	%
Национална припадност или етничко порекло	124	18,0
Здравствено стање	97	14,1
Старосно доба	78	11,3
Инвалидитет	70	10,1
Верска убеђења	28	4,1
Политичка убеђења	36	5,2
Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама	58	8,4

Пол	53	7,7
Брачни и породични статус	52	7,5
Неко друго лично својство	31	4,5
Имовно стање	23	3,3
Сексуална оријентација	18	2,6
Држављанство	7	1,0
Родни идентитет	5	0,7
Изглед	5	0,7
Осуђиваност	3	0,4
Боја коже	1	0,1
Преци	1	0,1
Укупан број наведених личних својстава*	690	100,0

*У 120 притужби, као основ дискриминације, наведено је више личних својстава.

Притужбе у којима је наведено лично својство по подносиоцу притужбе	Број	%
Национална припадност или етничко порекло	126	18,1
Организације	44	
Правна лица	4	
Државни орган	4	
Групе лица	3	
Физичка лица	71	
Мушкарци	44	
Жене	27	
Здравствено стање	99	14,2
Организације	56	
Правна лица	1	
Групе лица	1	
Државни орган	2	
Физичка лица	39	
Мушкарци	29	
Жене	10	

Старосно доба	78	11,2
Организације	25	
Групе лица	1	
Физичка лица	52	
Мушкарци	33	
Жене	19	
Инвалидитет	70	10,1
Организације	6	
Правна лица	24	
Групе лица	2	
Државни орган	1	
Физичка лица	37	
Мушкарци	18	
Жене	19	
Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама	58	8,4
Организације	5	
Правна лица	19	
Физичка лица	34	
Мушкарци	30	
Жене	4	
Пол и родни идентитет	58	8,4
Организације	7	
Правна лица	3	
Државни орган	2	
Физичка лица	46	
Мушкарци	13	
Жене	33	
Брачни и породични статус	52	7,5
Организације	1	
Правна лица	19	
Државни орган	4	
Физичка лица	28	
Мушкарци	13	
Жене	15	

Политичка убеђења	36	5,2
Орјанизације	12	
Правна лица	18	
Државни орјан	1	
Физичка лица	5	
Мушкарци	1	
Жене	4	
Верска убеђења	28	4,0
Орјанизације	1	
Правна лица	1	
Државни орјан	3	
Физичка лица	23	
Мушкарци	23	
Имовно стање	23	3,3
Орјанизације	3	
Физичка лица	20	
Мушкарци	19	
Жене	1	
Сексуална оријентација	18	2,6
Орјанизације	3	
Правна лица	2	
Државни орјан	2	
Физичка лица	11	
Мушкарци	11	
Друга лична својства	49	7,0
Орјанизације	5	
Правна лица	2	
Државни орјан	4	
Физичка лица	38	
Мушкарци	31	
Жене	7	
Укупан број подносилаца по наведеним личним својствима*	695	100,0

* У 120 притужби, као основ дискриминације, наведено је више личних својстава, а у 4 притужбе било је више подносилаца.

Основ дискриминације по броју (једно лично својство /више личних својстава)

Притужбе у којима није наведено лично својство	144
Притужбе у којима је наведено једно лично својство	402
Притужбе у којима је наведено више личних својстава	120
Укупан број притужби	666

Други основи

У доњој табели наведена су друга лична својства. Процентуална вредност приказана у табели рачуната је у односу на укупан број притужби у којима је наведено лично својство.

Друга лична својства по подносиоцу притужбе	Број	%
Неко друго лично својство	31	4,5
Правна лица	1	
Организације	3	
Државни орган	2	
Физичка лица	25	
Мушкарци	21	
Жене	4	
Држављанство	7	1,0
Правна лица	1	
Организације	1	
Физичка лица	5	
Мушкарци	4	
Жене	1	
Изглед	6	0,9
Државни орган	1	
Физичка лица	5	
Мушкарци	3	
Жене	2	
Осуђиваност	3	0,4
Организације	1	
Државни орган	1	

Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
Боја коже	1	0,1
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
Преци	1	0,1
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
УКУПНО – друга лична својства	49	7,0

Области друштвених односа на које се притужбе односе

Притужбе по области дискриминације	Број	%
У поступку запошљавања или на послу	242	36,3
Поступак пред органима јавне власти	111	16,7
Приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина	104	15,6
Јавно информисање и медији	41	6,2
Образовање и стручно оспособљавање	38	5,7
Нешто друго	24	3,6
Остваривање колективних мањинских права	22	3,3
Здравствена заштита	17	2,6
Приватни односи	13	2,0
Становање	11	1,7
Социјална заштита	10	1,5
Култура, уметност, спорт	9	1,3
Јавна сфера / општа јавност	8	1,2
Пензијско и инвалидско осигурање	7	1,0
Правосуђе	5	0,8
Имовинска права и односи	2	0,3
Остваривање верских права	1	0,1
Деловање у синдикатима, пол. странкама, НВО и др. организацијама	1	0,1
Укупан број притужби	666	100,0

Области дискриминације по подносиоцима	Број	%
У поступку запошљавања или на послу	243	36,3
Правна лица	45	
Организације	22	
Групе лица	3	
Државни органи	5	
Физичка лица	168	
Мушкарци	90	
Жене	78	
Поступак пред органима јавне власти	111	16,6
Правна лица	3	
Организације	8	
Државни органи	7	
Физичка лица	93	
Мушкарци	64	
Жене	29	
Приликом пружања јавних услуга или при коришћењу објеката и површина	104	15,5
Правна лица	2	
Организације	56	
Државни органи	1	
Физичка лица	45	
Мушкарци	32	
Жене	13	
Јавно информисање и медији	42	6,3
Правна лица	2	
Организације	8	
Државни органи	1	
Физичка лица	31	
Мушкарци	25	
Жене	6	
Образовање и стручно оспособљавање	39	5,8
Правна лица	2	

Организације	11	
Групе лица	3	
Физичка лица	23	
Мушкарци	6	
Жене	17	
Нешто друго	24	3,6
Правна лица	2	
Организације	3	
Физичка лица	19	
Мушкарци	14	
Жене	5	
Остваривање колективних мањинских права	22	3,3
Правна лица	1	
Организације	20	
Групе лица	1	
Здравствена заштита	17	2,5
Организације	2	
Физичка лица	15	
Мушкарци	7	
Жене	8	
Приватни односи	13	1,9
Организације	3	
Физичка лица	10	
Мушкарци	4	
Жене	6	
Становање	12	1,8
Организације	4	
Физичка лица	8	
Мушкарци	8	
Социјална заштита	10	1,5
Државни органи	2	
Физичка лица	8	
Мушкарци	4	
Жене	4	

Култура, уметност, спорт	9	1,3
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	8	
<i>Мушкарци</i>	8	
Јавна сфера / општа јавност	8	1,2
<i>Организације</i>	3	
<i>Физичка лица</i>	5	
<i>Мушкарци</i>	4	
<i>Жене</i>	1	
Пензијско и инвалидско осигурање	7	1,0
<i>Државни органи</i>	2	
<i>Физичка лица</i>	5	
<i>Мушкарци</i>	1	
<i>Жене</i>	4	
Правосуђе	5	0,7
<i>Групе лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	4	
<i>Мушкарци</i>	2	
<i>Жене</i>	2	
Имовинска права и односи	2	0,3
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	1	
<i>Жене</i>	1	
Деловање у синдикатима, пол. странкама, НВО и др. организацијама	1	0,1
<i>Физичка лица</i>	1	
<i>Мушкарци</i>	1	
Остваривање верских права	1	0,1
<i>Физичка лица</i>	1	
<i>Мушкарци</i>	1	
Укупан број подносилаца притужби	670	100,0

Област рада и запошљавања

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области рада и запошљавања	Број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	67	20,1
Притужбе у којима је наведено лично својство	267	79,9
<i>Чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама</i>	45	16,9
Правна лица	18	
Организације	3	
Физичка лица	24	
Мушкарци	20	
Жене	4	
<i>Брачни и породични статус</i>	44	16,5
Правна лица	19	
Организације	1	
Државни органи	1	
Физичка лица	23	
Мушкарци	10	
Жене	13	
<i>Политичка убеђења</i>	33	12,3
Правна лица	18	
Организације	11	
Државни органи	1	
Физичка лица	3	
Мушкарци	1	
Жене	2	

Инвалидитиет	32	12,0
Правна лица	23	
Организације	2	
Физичка лица	7	
Мушкарци	2	
Жене	5	
Пол и родни идентитет	28	10,5
Правна лица	2	
Организације	4	
Физичка лица	22	
Мушкарци	4	
Жене	18	
Здравствено стање	23	8,6
Организације	1	
Физичка лица	22	
Мушкарци	17	
Жене	5	
Старосно доба	17	6,4
Организације	1	
Физичка лица	16	
Мушкарци	8	
Жене	8	
Национална припадност или етничко порекло	12	4,5
Правна лица	1	
Група лица	1	
Државни органи	1	
Физичка лица	9	

<i>Мушкарци</i>	5	
<i>Жене</i>	4	
<i>Имовно сѣање</i>	10	3,7
<i>Физичка лица</i>	10	
<i>Мушкарци</i>	10	
<i>Друго лично својство</i>	23	8,6
Укупан број подносилаца у области рада и запошљавања	334	100,0

Поступање органа јавне власти

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број притужби у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Лична својства у притужбама у области поступања органа јавне власти	Број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	41	33,3
Притужбе у којима је наведено лично својство	82	66,7
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	23	28,0
<i>Организације</i>	4	
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Државни органи</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	17	
<i>Мушкарци</i>	12	
<i>Жене</i>	5	
<i>Пол</i>	10	12,2
<i>Правна лица</i>	1	
<i>Државни органи</i>	1	

Физичка лица	8	
Мушкарци	4	
Жене	4	
Инвалидитет	8	9,8
Физичка лица	8	
Мушкарци	6	
Жене	2	
Здравствено стање	8	9,8
Организације	1	
Државни органи	1	
Физичка лица	6	
Мушкарци	6	
Имовно стање	6	7,3
Физичка лица	6	
Мушкарци	6	
Друго лично својство	27	32,9
Укупан број личних својстава у области поступања орг. јавне власти	123	100,0

Пружање услуга и/или коришћење јавних површина и објеката

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број притужби у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Лична својства у притужбама у области пружања услуга и/или коришћења јавних површина и објеката	Број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	0	0,0
Притужбе у којима је наведено лично својство	105	100,0

Здравствено стање	51	48,6
Организације	50	
Физичка лица	1	
Мушкарци	1	
Национална припадност или етничко порекло	19	18,1
Физичка лица	19	
Мушкарци	13	
Жене	6	
Инвалидитет	13	12,4
Организације	2	
Правна лица	1	
Физичка лица	10	
Мушкарци	8	
Жене	2	
Старосно доба	5	4,7
Физичка лица	5	
Мушкарци	4	
Жене	1	
Неко друго лично својство	17	16,2
Укупан број личних својстава у области пружања услуга и/или коришћења јавних површина и објеката	105	100,0

Јавно информисање и медији

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области јавног информисања и медија	Број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	3	5,7
Притужбе у којима је наведено лично својство	50	94,3
Верска или њолиџичка убеђења	19	38,0
Правна лица	1	
Физичка лица	18	
Мушкарци	18	
Сџаросно доба	11	22,0
Физичка лица	11	
Мушкарци	11	
Национална њриџадности или еџничко њорекло	8	16,0
Орџанизације	5	
Физичка лица	3	
Мушкарци	2	
Жене	1	
Сексуална ориџенџација	4	8,0
Орџанизације	2	
Правна лица	1	
Државни орџани	1	
Друџо лично својсџво	8	16,0
Укупан број подносилаца у области јавног информисања и медија	53	100,0

Образовање и стручно усавршавање

Напомена: Процентуалне вредности за наведена лична својства рачунате су у односу на број подносилаца притужби за притужбе у којима је наведено лично својство, а не у односу на укупан број притужби за дату област.

Подносиоци притужби у области образовања и стручног усавршавања	Број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	5	9,4
Притужбе у којима је наведено лично својство	48	90,6
<i>Старосно доба</i>	12	25,0
<i>Организације</i>	3	
<i>Група лица</i>	1	
<i>Физичка лица</i>	8	
<i>Мушкарци</i>	2	
<i>Жене</i>	6	
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	12	25,0
<i>Организације</i>	9	
<i>Физичка лица</i>	3	
<i>Мушкарци</i>	1	
<i>Жене</i>	2	
<i>Инвалидитет</i>	8	16,7
<i>Група лица</i>	2	
<i>Физичка лица</i>	6	
<i>Мушкарци</i>	1	
<i>Жене</i>	5	
<i>Здравствено стање</i>	5	10,4
<i>Правна лица</i>	1	

<i>Група лица</i>	<i>1</i>	
<i>Физичка лица</i>	<i>3</i>	
<i>Мушкарци</i>	<i>1</i>	
<i>Жене</i>	<i>2</i>	
<i>Пол</i>	<i>4</i>	<i>8,3</i>
<i>Физичка лица</i>	<i>4</i>	
<i>Жене</i>	<i>4</i>	
<i>Друго лично својство</i>	<i>6</i>	<i>14,6</i>
Укупан број подносилаца у области образовања и стручног усавршавања	53	100,0

Остале области

Напомена: У табели су дати подаци за број притужби по наведеним личним својствима у областима које нису наведене у претходним поглављима:

- остваривање верских права
- остваривање колективних мањинских права
- здравствена заштита
- социјална заштита
- правосуђе
- приватни односи
- пензијско и инвалидско осигурање
- култура, уметност, спорт
- становање
- јавна сфера / општа јавност
- имовинска права и односи
- деловање / активности у синдикатима, политичким странкама, НВО и другим организацијама
- нешто друго

Лична својства у притужбама у осталим областима	Број	%
Притужбе у којима није наведено лично својство	28	16,5
Притужбе у којима је наведено лично својство	142	83,5
<i>Национална припадност или етничко порекло</i>	51	35,9
<i>Старосно доба</i>	28	19,7
<i>Здравствено стање</i>	12	8,5
<i>Инвалидитет</i>	8	5,6
<i>Пол</i>	8	5,6
<i>Друго лично својство</i>	35	24,7
Укупан број личних својстава у осталим областима	170	100,0

Против кога су притужбе поднете

Против кога су притужбе поднете	2014.	%
Правна лица	307	43,4
Државни органи	203	28,7
Физичка лица	132	18,7
Орган / институција	36	5,1
Група лица	20	2,8
Организације	9	1,3
Укупан број лица против којих су поднете притужбе*	707	100,0

* У 39 притужби наведено је више лица која врше дискриминацију.

Број предмета са једним дискриминатором	627
Број предмета са више дискриминатора	39
Укупан број притужби	666

Број притужби по регионима

Број притужби по регионима	2014.	%
Београдски регион	241	35,9
Регион Војводине	137	20,4
Регион Јужне и Источне Србије	136	20,3
Регион Шумадије и Западне Србије	87	13,0
Непознати регион*	68	10,1
Регион Косово и Метохија	2	0,3
Укупан број притужби	671	100,0

* Регион је непознат када је притужба послата електронском поштом, а подносилац не назначи општину пребивалишта.

Исходи поступака

Исходи поступака по притужбама	2014.
Утврђена дискриминација	66
Није било дискриминације	43
Ненадлежност	33
Непотпуност (недостаци)	160
Нема повреде права	231
Води се или је окончан судски поступак	38
Већ је поступано али нису понуђени нови докази	6
Због протекла времена није било могуће постићи сврху поступања	4
Повучена притужба	9

НАПОМЕНА: Део притужби из 2013. године решен је у 2014. години. Део предмета из 2014. године није завршен до краја године.

Медијација

	2014.
Упућено на медијацију	4

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

342.722

РЕДОВАН годишњи извештај Повереника за
заштиту равноправности за ... годину / уредница
Невена Петрушић. – 2010– . – Београд :
Повереник за заштиту равноправности, 2011–
(Београд : Службени гласник). – 25 cm

Годишње. – Има издање на другом језику:
Regular Annual Report (Commissioner for Protection
of Equality) = ISSN 2217-7302

ISSN 2217-6527 = Редован годишњи извештај
Повереника за заштиту равноправности

COBISS.SR-ID 185798924

